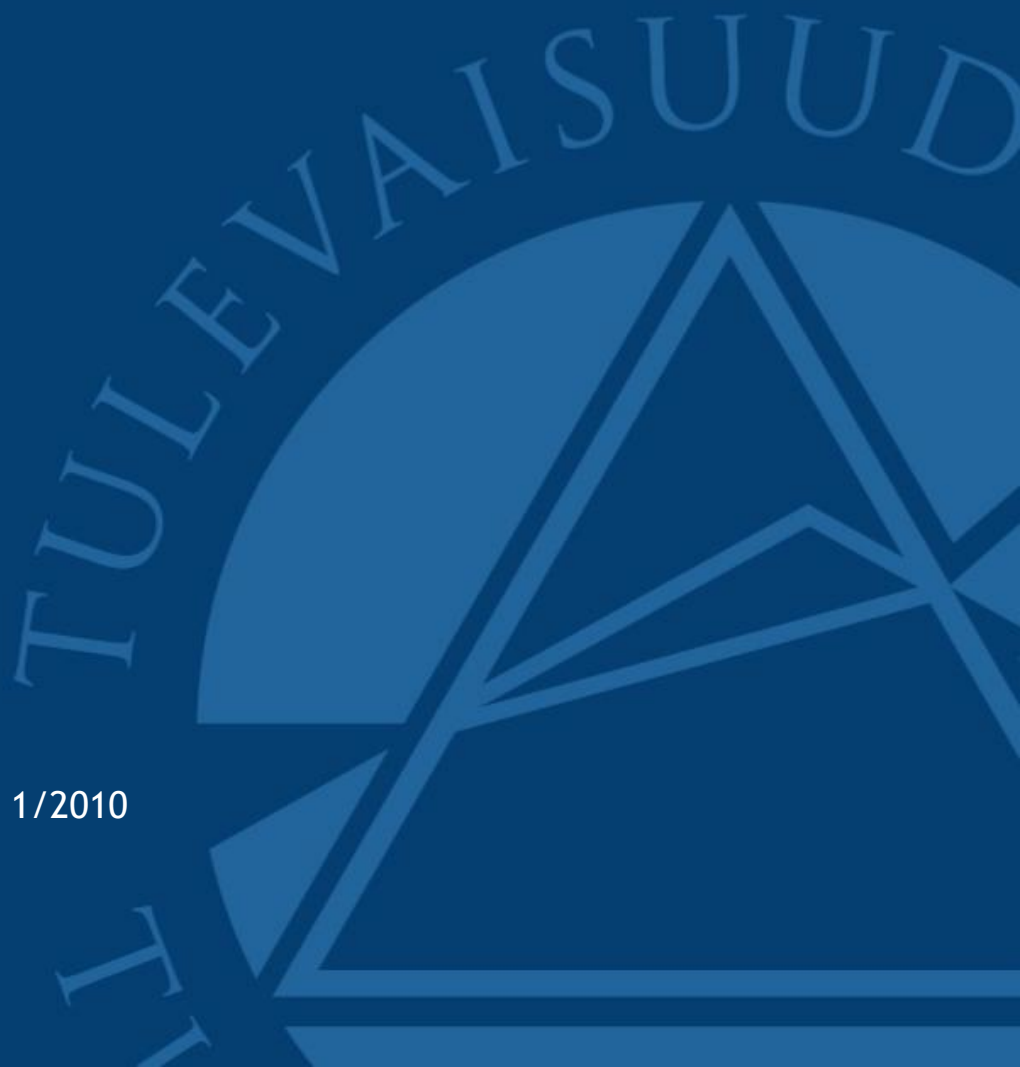

Olli Hietanen

TAUSTAMATERIAALIA VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASUUNNITELMAN PÄIVITYKSEEN

TUTU-eJULKAISUJA 1/2010

Olli Hietanen, kehitysjohtaja
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
olli.hietanen@tse.fi

Copyright © 2010 Hietanen & Tulevaisuuden tutkimuskeskus & Turun yliopisto

ISBN 978-952-249-037-7

ISSN 1797-132

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun yliopisto
Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI
Pinninkatu 47, 33100 TAMPERE
Puh. (02) 481 4530
Faksi (02) 481 4630
www.tse.fi/tutu
tutu-info@tse.fi, etunimi.sukunimi@tse.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. VARSINAIS-SUOMI VUONNA 2030	5
2. TAUSTAA	10
3. MIKÄ MUUTTUU - ELI TULEVAISUUSTARINOITA VARSINAIS-SUOMESTA	12
3.1. Maakuntaennakointi: Tulevaisuuden energia- ja ilmastopolitiikan vaatimukset täyttävä Varsinais-Suomi	12
3.1.1. Kansallinen ja kansainvälinen ilmastopolitiikka	13
3.1.2. Uusituvan energian tuotannon lisäämistä voidaan maakunnassa tukea.....	14
3.1.3. Energian säästöön voidaan maakunnassa kannustaa... ..	14
3.1.4. Liikennesuoritteesta aiheutuvien päästöjen vähenemiseen voidaan maakunnassa vaikuttaa... ..	15
3.1.5. Valtioneuvoston ilmasto ja energiapoliittinen selonteko.....	15
3.2. Varsinais-Suomen elinkeinostrategian tulevaisuusprosessi	17
3.2.1. Rakentaminen	17
3.2.2. Logistiikka.....	18
3.2.3. Metallit	19
3.2.4. ICT.....	19
3.2.5. Luonnonvarat	20
3.2.6. Energia.....	21
3.2.7. Matkailu	21
3.2.8. Yhteenveto: Menestyvä Varsinais-Suomi 2009-2050	22
3.2.9. Asiakasraadin palaute.....	28
3.2.10. Rinnakkaisia viestejä: Yrittäjyydellä ja yhteistyöllä muutoksen hallintaa ja taloudellista kestävyyttä	29
3.3. LogiCityn tulevaisuuskuvat	31
3.4. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma	33
3.5. Luovan talouden visioprosessit	38
3.5.1. Luovan talouden määrällinen visio	39
3.5.2. Varsinais-Suomen luovien toimialojen strategia	41

3.5.3. Varsinais-Suomen luovat osaamispalvelut	44
3.6. Muita ajankohtaisia tulevaisuusteemoja	47
3.6.1. Maa- ja metsätalous murroksessa	47
3.6.2. Matkailu- ja elämystuotanto	52
3.6.3. Sosiaali- ja terveysala	59
3.6.4. Tietoyhteiskunta.....	66
3.6.5. Turvallisuus.....	72
4. MAAKUNTASUUNNITELMAN PÄIVITYSTYÖN TULEVAISUUSVERSTAAT	77
4.1. Ensimmäinen verstaas.....	77
4.2. Toinen verstaas.....	78
4.3. Nuorisoverstaas.....	81
5. ONNELLINEN JA KESTÄVÄ VARSINAIS-SUOMI - ELI VISIO EKOLOGISESTI, TALOUDELLISESTI, SOSIAALISESTI JA KULTTUURISESTI KESTÄVÄSTÄ VARSINAIS-SUOMESTA.....	83
5.1. Puhdas ympäristö.....	83
5.2. Kilpailukykyinen talous	85
5.3. Sosiaalinen hyvinvointi	89
5.4. Monikerroksellinen ja rikas kulttuuri.....	90
LÄHTEET	94
LIITE 1. Asiantuntijalausunto Varsinais-Suomen maakuntaennakoinnin kehittämisestä	96
LIITE 2. Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman päivitystyön ensimmäisen tulevaisuusverstaan materiaalit	102
LIITE 3. Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman päivitystyön toisen tulevaisuusverstaan materiaali.....	113
LIITE 4. Nuorisoverstaan materiaalit.....	123

1. VARSINAIS-SUOMI VUONNA 2030

” Varsinais-Suomi on vuonna 2030 kansainvälisesti tunnettu onnellisten ihmisten ja hyvinvoinnin mallimaakunta; menestyvä, luonnonläheinen sekä elinvoimainen maakunta, jonka korkealaatuiset koulutuspalvelut houkuttelevat kaupallisesti ja kansainvälisesti ja tukevat alueen monipuolista elinkeinoelämää.

Varsinais-Suomessa asuu onnellisia, terveitä ja toimeliaita ihmisiä, jotka huolehtivat toisistaan ja osallistuvat ympäristön moninaiseen kehittämiseen. Iloiset ja osaavat varsinaissuomalaiset elävät vauraassa maakunnassa, jonka elinkeinoelämä on menestyvä, mutta ekologinen jälki pieni. Puhtaan luonnon ideologia on kokonaisvaltaisesti omaksuttu ihmisten keskuudessa. Aluetalous toimii samoin periaattein.

Varsinais-Suomessa tuotetaan osaamiseen, ekotehokkuuteen ja tuotekehitykseen perustuen laadukkaita ja innovatiivisia tuotteita ja palveluita alueelliselle, kansallisille ja globaaleille markkinoille. Alueen rikas sosiaalinen pääoma on Varsinais-Suomen arvokkain resurssi, jolla on saatu aikaan paitsi asukkaiden hyvinvointia niin myös kansallista ja kansainvälistä kilpailuetua.

Myös puhdas luonto on tärkeä houkutteleva tekijä ihmisten ja tuotannollisen toiminnan kannalta. Vuonna 2030 Itämeri ja saaristo ovat kansainvälisesti tunnettuja hyvinvointimatkailun kohteita, jotka ovat tunnettuja korkeatasoista palveluista sekä mahdollisuudesta omaehtoiseen terveyden ja muun hyvinvoinnin kohentamiseen ja ylläpitämiseen. Puhdas vesi on elämän ja elinkeinoelämän ehto, arvostettu hyvinvoinnin ja virkistyneen lähde, joka vetää puoleensa ja jota kaikki haluavat vaalia – ja sitä meillä riittää!

Uusi talous on 2000-luvun alun finanssikriisin jälkeen rakentunut varsinaissuomalaisten vahvuuksien, kuten esimerkiksi ympäristöosaamisen ja yhteistyön varaan. Varsinais-Suomesta on lyhyessä ajassa kehittynyt vetovoimainen maailmanluokan konseptiosaamisen keskus. Keskittymän brändi ja liiketoiminta perustuvat korkealuokkaisiin osaajiin ja yhteistyöhön sekä ennen kaikkea alueen yhteyksiin: 2010–2020 rakennettuun kehittämisvyöhykeosaamiseen. Varsinais-Suomen merkittävin kasvuala (vuosina 2010–2030) on ollut osaamisintensiiviset palvelutyöpajat. Muun muassa meri-, metalli- ja elektroniikkaklusterin projekti ja prosessiosaamisesta kehittynyt uusi palvelutoimiala palvelee globaaleja asiakkaita Varsinais-Suomessa ja maailmalla. Tekijänä ovat osaavat, monikulttuurisissa kansainvälisissä verkostoissa toimivat varsinaissuomalaiset.

Arvoista keskustellaan, monikulttuurisuus ja yhteisöllisyys toimivat. Sosiaalisen, kulttuurisen ja teknologisen innovatiivisuuden avulla on luotu hyvä elämä. Monipuolisten keksintöjen ansiosta ihmiset Varsinais-Suomessa elävät terveempinä puhtaammassa ympäristössä pitkään ja onnellisina. Keksintöihin ja yrittäjyyteen panostaminen on luonut Varsinais-Suomesta kansainvälisesti merkittävän hyvinvoinnin ja uuden talouden Living Labin. Turun huippuyliopistosta on kehittynyt kansainvälisesti tunnustettu kestävä kehityksen yliopisto, jonka ansiosta muun muassa monet energia-alan maailman huiput ovat opiskelleet ja työskennelleet Varsinais-Suomessa!

Konseptiosaamisen ja puhtaan ruuan tuotannon lisäksi talouden veturina on myös ympäristöä säästävien biohajoavien tuotteiden ja materiaalien kehittäminen ja käyttö. Esimerkiksi bio-

massasta tuotetaan hajautetusti sähköenergiaa ja lämpöä joko kaasuttamalla (sähkö) tai suoraan massasta (lämpö). Tuotanto tapahtuu lähellä käyttö/täyttöpaikkaa. Liikenteen energiana on sähkö ja vähäpäästöiset polttoaineet. Aurinko- ja tuulienergia täydentävät kotitalouksien energiansaantia.

Varsinais-Suomen ekologista jalanjälkeä on pienennetty myös panostamalla kestävään yhdyskuntarakenteeseen. Väestö ja tuotannollinen toiminta on vuosina 2010–2030 keskittynyt maakuntakeskukseen, seutukuntakeskuksiin sekä pääteiden ja rautatien varsiin. Samalla on jäänyt tilaa puhtaan luonnon ylläpidolle ja kehittämiselle. Polkupyörä on vuonna 2030 pop ja joukkoliikenne toimii paitsi keskuksissa myös muualla Varsinais-Suomessa.

Vuonna 2030 varsinaissuomalaiset asuvat plusenergiataloissa ja liikenteessä on runsaasti sähköautoja – myös kotimaisia, sillä Ukista on sähköautobuumin myötä kehittynyt merkittävä sähköautoteollisuuden osaamiskeskittymä. Sähköautojen lisäksi uusinta uutta ovat paikallisjunat ja raitiovaunut. Plusenergiatalojen energiankulutusta seurataan Brobelyx-laitteistoilla. Lähi- ja bioenergian ohella käytössä on myös koko Varsinais-Suomen kattava älykäs kaasuverkko.

Turun telakalla valmistetaan erikoislaivoja; mm. biojalostamoja yms. ympäristöteknologiaa. Toimiala on vuosina 2010–2030 siirtynyt laivoista vesirakentamiseen. Telakan toiminta ja osaaminen perustuvat ympäristötekniikan yritysten laajaan ja monialaiseen kv-verkoston, jonka projekteja johdetaan Turusta. Ympäristöteknologiassa Varsinais-Suomen erityisiä osaamisalueita ovat merien puhdistamiseen liittyvät teknologiat, bioenergia ja sähköautot. Myös ilmastonmuutoksesta johtuvissa työtehtävissä työskentelee paljon ihmisiä.

Salo puolestaan kuuluu erikoistuneiden tiedonsiirtoratkaisujen Top 10 maailmassa. Loimaan seutukunta on erikoistunut Agribusinekseen – esimerkiksi lähiruokaan, lähienergian ja biomateriaaleihin. Loimaan ja Ukin seudun metallialan yritykset ovat kehittäneet yhteistyössä mm. polttokennokäyttöisiä maatalouskoneita.

Olkiluodon ydinvoimala on suljettu. Sähköautot toimivat Gibinä-lithiumakuilla, mutta myös langatonta sähkönsiirtoa tutkitaan. Siitä voikin tulla Varsinais-Suomen seuraava erityisosaamisalue, joka yhdistää Turun telakan, Loimaan energiantuotantolaitosten, Ukin autoteollisuuden ja Salon mobiiliteknologian ydinosaamisen.

Suomen ja erityisesti Varsinais-Suomen luonto on puhdasta, mutta maailmanlaajuisesti ihmiskunnalla on suuria ympäristöongelmia. Esimerkiksi Espanjan hiekka-aavikolla on jopa säteileviä hiekkamyrskyjä, jotka toisinaan vaikuttavat Suomeenkin. Siksi markkinoilla on mm. Silvi-ydinpölynkeräyslaitteita. Kehittyneimmät näistä ilmaa puhdistavista laitteistoista voivat jopa hyödyntää säteilevän pölyn ja samalla myös Radonin energian.

Saaristomeren ja koko Itämeren puhdistamiseen on panostettu merkittävästi. Tämä on luonnollisesti vaikuttanut positiivisesti ympäristön tilaan, mutta samalla saaristosta on kehittynyt myös laadukas asumisympäristö ja hyvinvointimatkailun keskus. Todellinen edelläkävijä saariston (asumisen, elinkeinojen ja suojelun) kehittämisessä on ollut Länsi-Turunmaa.

Esimerkiksi Jari istuu 29.9.2030 veneessään ja katselee virveli kädessä viiden metrin syvyydessä rakkolevien seassa uiskentelevia haukia. Sinilevää ei ole enää moniin kesiin näkyvät Saaristomerellä. Naapurin Matti (Turun telakan myyntipäällikkö) istuu samaan aikaan laiturilla Nauvon Kirjaisissa virtuaalineuvottelussa Pariisiin, Tukholman ja Tokion yhteistyökumppaneiden kanssa ja sopii kaupat Pohjois-Korean merenpuhdistusteknologiasta. Kummatkin heistä viihtyvät

loistavasti perheineen saaristossa., josta he saavat mm. kasvaneen ympärivuotisen turismin ansiosta kaikki tarvitsemamme palvelut; turisteille rakennetut ja tuotetut palvelut palvelevat myös kanta-asukkaita.

Matti opiskeli biokemian tohtoriksi Turussa. Ulkomaan opiskelijavuosien aikana syntyi verkosto, jonka tuloksista hyötyy nyt moni merialue. Matin vaimo vetää Loimaalle avattua biotuotantoyksikköä. Poika opiskelee Tukholmassa ja tytär juuri avatussa Länsi-Turunmaan kolmannessa lukiossa, joka on erikoistunut meri ja ympäristöasioihin. Matin vanhemmat hurauttavat usein sekä Turkuun, Helsinkiin että Pietariin ostoksille ja kulttuuririentoihin sen lisäksi, että he toimivat itse aktiivisesti Varsinais-Suomen teatterielämässä.

Vuonna 2030 kesän matkailijamäärät ovat kasvaneet ennätysmäisesti. Esimerkiksi Utöseen liikennöi päivittäin yhteysalus, jossa matkailijoiden on mahdollista tutustua saaristo-oppaan opastamina saariston arvokkaimpiin kulttuuriympäristöihin ja uusimpaan tuulivoimapuistoon. Parhaimpana turistisesonkina Utön satamassa on jopa ruuhkaa. Rannan kalaravintoloiden erikoisuutena on mm. paikallista puhtaan veden savukampelaa. Kahvilasta voi lähettää myös hologrammitervehdyksiä ja tuliaisiksi voi ostaa vaikkapa lähilampaan villasta tehdyn paidan.

Uusien, paketoitujen matkailutuotteiden ansiosta saaristomatkailua on myös talvisin (ns. viides vuodenaika). Esimerkiksi hollantilainen Jôs Verhoven perheineen suunnittelee viettävänsä joulun saaristossa, koska on kokenut saariston jo pyörämatkalla kesällä. Nyt Jôs perheineen haluaa talvielämyksiä, korkeakulttuuria ja hyvinvointipalveluja. Saariston palvelupaketit ovat teemoittain tarjolla kansainvälisen koordinaattorin toimesta. Siksi Jôs voi helposti ja vaivattomasti valita nettiä hyödyntäen itselleen haluamansa matkat, kohteet ja palvelut. Saaristo tarjoaa jouluna monenlaisia elämyksellisiä hyvinvointikokemuksia: mm. saaristokirkkoja ja -kulttuuria, keskityön kalastusretkiä, retkiä elämyskaivokseen, avantouintia ja erilaisia hyvinvointipalveluja. Loppuhuipentumana joulupukki saapuu hevoskyydillä tuoden lahjaksi erilaisia luonnontuotteita yms. saaristoperinteeseen pohjautuvia erikoistuotteita. Jôsin valitsema matkapaketti päättyy Lappiin laskettelemaan Uutena vuotena.

Uudisrakentaminen on vuonna 2030 keskittynyt palvelukeskustyyppisiin ratkaisuihin. Yhteistyö ja yhteisöllisyys ovat päivän sana. Myös elinkaariajattelua (tai pikemminkin elämänkaarijattelua) painotetaan. Suunnittelussa huomioidaan eri ikävaiheet: lapset, nuoret, työikäiset ja vanhuksat. Teknologia auttaa palveluiden antamisessa ja yhteisöllisyyden lisäämisessä. Esimerkiksi Raimon (81 v) virtuaalinen palveluhenkilö (3D näyttö) on valinnut (pro-aktiivisesti) juuri hänelle sopivan palvelutarjottimen (Laatutakuu). Yksityiset ja julkiset palvelut ovat keskittyneet samoihin tilakokonaisuuksiin. Siksi Raimo ei huomaa sitä, että tuottaako palvelut julkinen vai yksityinen palvelun tuottaja. Raimolle profiloituneet lisäpalvelut valitaan monipuolisesta tarjonnasta, josta vastaa pienyritysten verkostot – ja näiden verkostojen verkostot. Järjestelmän perustana on yksilöllinen palvelukrediitti.

Myös monikulttuurisuus on osa yhteisön normaalia elämää. Vuonna 2030 Turun keskustassa on mm. minareetti ja muutenkin meno on kansainvälistä. Sunnuntaisin julkinen liikenne on ilmaista. Tällä tavalla tuetaan kestävä kehitystä ja ihmisten osallistumista tapahtumiin (kulttuurista kestävyttä).

Miten kaikki yllä oleva on saatu aikaan? Varsinais-Suomen menestys perustuu kuuteen osa-alueeseen: hyvään hallintoon, korkealaatuiseen koulutusjärjestelmään, tutkimukseen ja kehittämiseen, (varsinkin hyvinvointialojen) yrittäjyyteen sekä yhteistyöhön ja joustaviin työmarkkinoihin.

Varsinais-Suomessa toimii koko maakunnan kattava Koulutustakuujärjestelmä, jota hallinnoidaan alueellisesti. Koulutuksen laatu on sellaista, että se huomioi yksilön vahvuudet ja pitää yllä motivaatioita. Koulutuksen jälkeen Liisalla on mahdollista valita, että:

- Meneekö hän työhön?*
- Perustaako hän perheen ja saa myöhemmin työtä?*
- Meneekö hän innovoimaan (esimerkiksi yhdistyksiin tms. kolmannen sektorin organisaatioihin)?*
- Jatkaako hän koulutusta töissä?*

Koulutusjärjestelmä ja työmarkkinat tukevat Liisan kaikkia valintoja. Opiskelu on elinikäistä. Vuonna 2030 moni 1990 syntynyt varsinaissuomalainen opiskelee jo kolmatta ammattiaan.

Varsinais-Suomen työmarkkinat toimivat, koska maakunnallinen ennakointi toimii ja yhteistyö työelämän ja eri kouluttajatahojen kanssa on aktiivista. Esimerkiksi osa peruskoulun opetuksesta annetaan konepajoissa – joissa työn ohella tutustutaan myös muihin nuoriin ja kuunnellaan hyvää musiikkia. Nuoret sukeltavat, rakentavat, dreijaavat ja tekevät musiikkia. Lopputulokset esitellään You Tubessa. Myös suvaitsevaisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeinen osa opetussuunnitelmaa. Osa oppitunneista on yhteisiä mm. Tukholman koulujen kanssa. Yhteyttä Tukholmaan on kehitetty mm. luotijunilla ja Turku Gatewaylla. Oppitunneilla on nuoria ympäri maailmaa – mm. Afrikasta ja Venäjältä. Tutkimus ja yritys-elämä Varsinais-Suomessa kukoistavat uuden ajattelutavan myötä. Turun Akademi (Varsinais-Suomen korkeakoulu-/ yliopistokokonaisuus) on kehittynyt Suomen toiseksi suurimmaksi yliopistoksi. Turun Akademi on vahvoja yhteyksiä mm. Tukholmaan ja Kiinaan. Kakolan mäellä on Pohjoismaiden laadukkain kansainvälinen koulu.

Varsinais-Suomessa kehitettyä Fiksujen työmarkkinoiden mallia ollaan vuonna 2030 ottamassa käyttöön koko Suomessa. Mallin liittyy mm. se, että työtä tehdään Varsinais-Suomessa, vaikka työnantaja on monissa tapauksissa muualla. Tämän mahdollistavat laajat kansainväliset verkostot ja niihin liittyvät sosiaaliset mediat ja virtuaalisen johtamisen työkalut. Olennaista on myös joustava eläkeiän, työntöön ja yrittäjyyden yhdistäminen. Yritteliäät ihmiset perustavat yrityksiä ja ovat joustavia työmarkkinoilla. Varsinais-Suomessa onkin lukuisia yrityshautomoja mm. sairaaloissa ja kouluissa. Yrityshautomoja on perustettu kaikille niille toimialoille, joita on haluttu erityisesti kehittää Varsinais-Suomessa. Yrittäjyys myönteinen ilmapiiri on saatu aikaan laajalla ja monipuolisella yrittäjyyskasvatuksella ja lukuisilla ennakkoluulottomilla pilottihankkeilla. Kaiken tämän yrittämisen seurauksena Varsinais-Suomen monipuolinen elinkeinoelämä tarjoaa töitä monenlaisille osajille. Siksi Varsinais-Suomi on myös vetovoimainen asuinpaikka. Elämänlaatu on korkealla ja syrjäytyminen on estetty.

Vaikka Varsinais-Suomen Fiksujen työmarkkinoiden malli ja koulutustakuujärjestelmä ovatkin jopa kansainvälisesti kuuluisia innovaatioita, niin eniten on huomiota ja kunnianosoitusta maailmalla kuitenkin saanut Varsinais-Suomen Hyvä hallintomalli. Varsinaissuomalaiset päättäjät kokoontuvat säännöllisesti yhteen Turun VPK:n talolle vuotuisiin kehittämispäiviin, joil-

la seurataan Maakuntasuunnitelman, maakuntaohjelmien ja erilaisten maakunnallisten, seutukunnallisten ja myös kunnallisten strategioiden jalkautumista. Vielä merkittävämpää on kuitenkin se, että kaikkiin Varsinais-Suomen kuntiin on hankittu hallinnon kärkihankkeella korkealaatuiset virtuaalokokouslaitteistot, joiden avulla hallitukset, lautakunnat ja erilaiset työryhmät voivat koko ajan työskennellä yhdessä. Tämä yhteistyön kulttuuri on luonut Varsinais-Suomeen ainutlaatuisen maakunnallisen innovaatio- ja ennakointijärjestelmän sekä maailman parhaan maakuntahallinnon.”

2. TAUSTAA

Edellä esitetty tulevaisuustarina keräsi yhteen Varsinais-Suomen Maakuntasuunnitelman päivityksen yhteydessä järjestettyjen Menna-hankkeen tulevaisuusverstaiden tuloksen.

Tulevaisuuden tutkimuskeskus kirjoitti helmikuussa 2009 Varsinais-Suomen liiton aloitteesta asiantuntijalausunnon maakuntasuunnitelman päivitystyöhön liittyvästä ennakointiprosessista (Liite 1). Lausunto luovutettiin Varsinais-Suomen liitolle 12.2.2009 ja sen pohjalta tehtiin myös projektisuunnitelma nelivaiheisesta ennakointiprosessista, jolla tuettaisiin maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivittämistä. Samalla laajasti sidosryhmiä osallistava tulevaisuusprosessi juurruttaisi ennakointia Varsinais-Suomen elinkeinoelämän pysyväksi kilpailukykytekijäksi.

Monivaiheiseen ennakointiprosessiin voidaan sen eri vaiheissa kutsua mukaan uusia asiantuntijoita tarpeen mukaan. Tällä tavalla toteutettu kehittämis- ja innovaatioprosessi hyödyntää kaikissa vaiheissa parasta mahdollista asiantuntemusta. Samalla prosessi kehittää myös Varsinais-Suomen liiton visionääristä verkosto- ja muutosjohtamista. Lisäksi prosessin aikana syntyvä yhteinen ymmärrys ja visio siirtyvät maakuntasuunnitelman visioverstaasta teemakohtaisiin alaverstaisiin sekä myöhemmin myös maakuntaohjelman päivitystyöhön. Tällä tavalla lisätään sekä maakuntasuunnitelman että myös maakuntaohjelman vaikuttavuutta. Tämä on tärkeää, sillä vuosina 2007–2008 (Varsinais-Suomen liiton rahoituksella) toteutetun maakuntaennakointi-projektin perusopeutuksena voidaan pitää sitä, että Varsinais-Suomelta ei puutu tietoa tulevaisuuden haasteista ja mahdollisuuksista. Ongelmana on pikemminkin se, että asioiden tunnistamisesta ei seuraa toimenpiteitä. Maakunnallisen kehittämisen ja johtamisen ydinhaasteena on siksi saada lukuisten erilaisten ja eritasoisten strategioiden ja ohjelmien välille synergiaa. Parhaillaan nämä prosessit eivät tue toisiaan parhaalla mahdollisella tavalla – ne eivät muodostaa yhtä kokonaisuutta vaan tapahtuvat enemmän tai vähemmän rinnakkain toisiaan kunnolla kohtaamatta.¹

Edellä lyhyesti kuvatun taustakeskustelun perusteella Varsinais-Suomen liitto käynnisti keväällä 2009 maakuntasuunnitelman päivitystyön nykyistä maakuntasuunnitelmaa arvioivalla palautekyselyllä sekä 1.4.2009 toteutetulla laajalla visioverstaalla. Lisäksi syksyllä 2009 käynnistettiin Menna-hanke, joka kutsui kevään tulevaisuusverstaaseen osallistuneet sidosryhmät jatkamaan tunnistettujen tulevaisuushaasteiden arvioimista teemakohtaisissa jatkoverstaissa 29.9.2009. Lisäksi järjestettiin myös nuorisoverstas, jossa Tarvasjoen yhtenäiskoulun 9-luokkalaiset rakensivat

¹ Tämä on vakava ongelma. Jos kaikki tämän raportin luvussa 3 esitetyt toimenpide-ehdotukset olisi toteutettu vuosina 2005–2009, niin Varsinais-Suomi olisi epäilemättä maailman innovatiivisimpia talousalueita – tai ainakin Suomen kansallinen veturi. Mutta mahtakohan yhtäkään niistä olla toteutettu? Hyvät raportit eivät yksinään riitä. Tarvitaan myös tekoja, jotka ovat toistaiseksi puuttuneet. Toinen ongelma on se, että kansalliset, maakunnalliset, seudulliset ja toimialakohtaiset strategiat ja ohjelmat eivät loppujen lopuksi sido ketään. Kuka niitä lähtee toteuttamaan? Ne ovat suunnattuja kaikille ja samalla ei kenellekään. Näiden kahden haasteen ja eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen on Varsinais-Suomen kestäväen tulevaisuuden ydinhaaste.

(4.11.2009) tulevaisuuskuvia onnellisesta elämästä. Idea nuorisoverstaasta syntyi Menna-hankkeen syyskuun jatkovertaustaan (29.9.2009) loppukeskustelussa.

Verstasprosessin ohella Menna-hankkeessa kerättiin myös yhteen erilaisten viime vuosina (2005–2009) toteutettujen seudullisten ja kansallisten ennakoitihankkeiden tuloksia taustaineistoksi maakuntasuunnitelman päivitystyölle. Tämä tiivistelmäraportti kerää yhteen kaikki taustamateriaalit ja myös tulevaisuusverstaiden tulokset. Ennakointiprosessin tuloksena on syntynyt Varsinais-Suomen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuuden visio.

Luku 1 esittelee tulevaisuustarinan, joka vetää yhteen Menna-hankkeen tulevaisuusverstaiden ryhmätöiden tuloksena syntyneet tulevaisuuskuvat. Luku 3 kerää yhteen ajankohtaisia tulevaisuus-haasteita erilaisista ennakoitiraporteista. Lukuun 4 on tiivistetty Menna-hankkeen tulevaisuusverstaiden keskeisimmät tulokset. Verstaiden tulokset on esitetty tarkemmin liitteissä 2–4. Luku 5 on Menna-hankkeen varsinainen tulos: Varsinais-Suomen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen visio. Liitteessä 1 on Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen lausunto maakuntaennakkoinnin (ja erityisesti maakuntasuunnitelman ja -ohjelman päivitystyön) kehittämisestä.

3. MIKÄ MUUTTUU - ELI TULEVAISUUS- TARINOITA VARSINAIS-SUOMESTA

Tähän lukuun on kerätty Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa vuosina 2007–2009 toteutettujen ennakoitihankkeiden tuloksia. Näissä ennakoitihankkeissa on puolestaan hyödynnetty uusinta tietoa Suomesta ja maailmalta. Luku sisältää runsaasti tulevaisuuskuvia ja on siinä mielessä ainutlaatuinen kokoelma visionääristä ennakoitimateriaalia. Tekijänoikeuksien kannalta on kuitenkin pidettävä mielessä se, että luku sisältää lähes suoria lainauksia ja kopiointeja lähdekirjallisuudesta. Luku 3 koostuu monin paikoin muista Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ennakoitiraporteista suoraan kopioituista tiivistelmistä ja johtopäätöksistä vain hyvin vähäisin muutoksin ja kommentein. Lainauksia ei ole (niiden pituuden ja suuren määrän vuoksi) erikseen osoitettu ja alkuperäiseen lähteeseen viitataan kussakin luvussa vain yhden kerran tekstin alkupuolella. Tämä käytäntö koskee vain ja ainoastaan lukua 3. Muilta osin tämä raportti on itsellinen, uusi tuotos.

3.1. Maakuntaennakointi: Tulevaisuuden energia- ja ilmastopoliittikan vaatimukset täyttävä Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomen ennakoitiprosessi (Lauttamäki 2008) on Varsinais-Suomen liiton rahoituksella toteutettu prosessi, jossa tuotettiin tietoa Varsinais-Suomen maakunnan sisäisistä ja maakuntaan ulkoa päin vaikuttavista kehityssuunnista sekä käynnistettiin toimia, jotka takaisivat maakunnan toimijoiden varautumisen ennakoituun tulevaisuuteen.

Ennakointiprosessin ytimenä olivat säännöllisesti järjestetyt tulevaisuusseminaarit, joissa käsiteltiin maakunnan tulevaisuuden kannalta merkittäviä teemoja. Seminaarin osallistujat perehdyttiin kuhunkin teemaan liittyvään Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ja TE-keskuksen tuottamaan seuranta- ja ennakoititietoon. Seminaarien tulevaisuusverstaissa monialainen asiantuntijajoukko tuotti palautteena näkemyksiä siitä, miten Varsinais-Suomi parhaiten valmistautuu vastaamaan ennakoidun tulevaisuuden haasteisiin.

Varsinais-Suomen ennakoitiprosessi käynnistettiin vuonna 2007 ja ensimmäisen tulevaisuusseminaarin teemaksi valittiin energia. Maakunnan energiatulevaisuutta käsittelevä seminaari järjestettiin 2.11.2007 Turun kauppakorkeakoululla. Tulevaisuusseminariin osallistui 34 henkeä, jotka edustivat maakunnan kuntapäätäjiiä, energia-alan yrityksiä, energiatutkijoita ja ympäristöjärjestöjen edustajia. Seminaarin tulevaisuusverstaisten tuloksia täsmennettiin myöhemmin (saman vuoden joulukuussa) kyselyllä, joka samalla tiedotti ennakoitiprosessin tuloksista. Kutsu vastata kyselyyn lähetettiin yli 200 varsinaissuomalaiselle energia-alan asiantuntijalle, joista noin 10 % vastasi kaikkiin kysymyksiin.

Tässä luvussa on tiiviisti koottu yhteen Varsinais-Suomen ennakoitiprosessin ensimmäisen teemaseminaarin ja seminaarin pohdintoja syventävän kyselyn tuloksia ja johtopäätöksiä.

3.1.1. Kansallinen ja kansainvälinen ilmastopolitiikka

Euroopan Unioni asetti vuonna 1996 tavoitteeksi rajoittaa maailman ilmaston lämpenemisen enintään kahteen asteeseen esiteolliseen aikaan verrattuna. Ilmastojärjestelmän herkkyydestä ja kansainvälisestä velvoitteenjaosta riippuen tämä tarkoittaa sitä, että Suomen tulisi vähentää kasvihuonekaasujen päästöjä vuoden 1990 tasosta 60–85 % tai jopa enemmän vuoteen 2050 mennessä. Lisäksi Suomi on sitoutunut vuoteen 2020 mennessä tuottamaan 20 % energiastaan uusiutuvilla energialähteillä. Lisäksi Valtioneuvosto hyväksyi istunnossaan 15.10.2009 ilmasto- ja energiapoliittisen tulevaisuusselonteon viitoittamaan tietä kohti vähäpäästöistä Suomea vuonna 2050. Selonteossa asetetaan tavoitteeksi vähentää Suomen ilmastopäästöjä vähintään 80 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä. (Valtioneuvosto 2009)

Pystytäänkö näihin haasteisiin vastaamaan Varsinais-Suomessa? Entä onko maakunnassa varauduttu vuoden 2050 päästötavoitteisiin?

Teollisuuden, kotitalouksien ja liikenteen energiatarpeet aiheuttavat 83 % Suomen kasvihuonekaasujen päästöistä. Vuoden 2003 tilastoinnin mukaan Varsinais-Suomen energiakulutuksesta tuotetaan 64 % fossiililla polttoaineilla, energiantuonnilla ja ydinenergialla yhteensä 26 % ja turpeella 1 %. Uusiutuvien energialähteiden käytön osuus on ainoastaan 9 %. Koko maan energiankulutuksesta fossiilisten polttoaineiden osuus on 49 % ja uusiutuvien energialähteiden osuus 24 %. Varsinais-Suomi on siis maan keskiarvoa riippuvaisempi fossiilista polttoaineista ja suhteellisen heikoilla uusiutuvien energialähteiden hyödyntämisessä. Vuotta 2020 koko Suomea koskeva sitoumus uusiutuvien energialähteiden hyödyntämisestä voidaan toki koko maan tasolla saavuttaa vaikka Varsinais-Suomessa ei 20 % tavoitteeseen päästäisikään, mutta tällainen vapaamatkustajuus ei ole viisasta huomioiden maakunnan imago, energiaomavaraisuus ja uusiutuvasta energiasta paikallisesti syntyvät työpaikat.

Koska fossiilisten polttoaineiden hyödyntäminen on merkittävä kasvihuonekaasujen lähde, tulevat vuoden 2050 kasvihuonekaasujen päästönvähenny tavoitteiden (60–85 % tai enemmän vuoden 1990 tasosta) myötä näiden energiantuotantotapojen hyödyntämismahdollisuudet kaventumaan selvästi. Tulevaisuusorientoituneen maakunnan ei kannata sitoutua fossiilisten polttoaineiden pitkäaikaiseen hyödyntämiseen vaan olla uusien energiantuotantomuotojen ja energiansäästön kehittämisen eturintamassa. Näin kerätään ajoissa kokemuksia tulevaisuuden energialähteiden tuotanto ja -hyödyntämistavoista sekä teknologioista, varaudutaan ennalta koittavaan energiatalouden murrokseen ja synnytetään parhaassa tapauksessa maakuntaan kilpailuetua uusituvan energiateknologiaan liittyvässä osaamisessa. Tätä osaamista voidaan tulevaisuudessa myydä alueille joissa asiaan reagoidaan hitaammin.

Seuraavassa listataan joitakin tapoja, joilla Varsinais-Suomen maakunta voisi varautua energiantuotannon tulevaisuuden haasteisiin. Listojen toimenpide-ehdotukset on pääosin poimittu vuonna 2007 toteutetun Kestävän energiankulutuksen ja -tuotannon Varsinais-Suomi-tulevaisuus selvityksen tuloksista.

3.1.2. Uusituvan energian tuotannon lisäämistä voidaan maakunnassa tukea...

- panostamalla biopohjaisten energiaraaka-aineen tuotantotekniikan- ja menetelmien kehittämiseen, erityisesti biokaasun tuotannossa maakunnassa voisi olla mahdollisuuksia;
- kehittämällä biopohjaisten energiaraaka-aineiden keräämisketjua;
- takaamalla bioenergian vakaa kysyntä ja hinta paikallisille bioenergian tuottajille ainakin tuotannon perustamis- ja kehittälyvaiheen ajaksi;
- kannustamalla rakennuskohtaisten energiantuotantojärjestelmien (aurinko-, geo- ja tuulienergiaa) rakentamiseen tuilla ja tiedotuksella;
- huomioimalla uusituvan energian tuotantolaitosten vaatimukset maankäyttöä suunniteltaessa (esim. tuulipuistot);
- suosimalla uusiutuvilla energialähteillä paikallisesti tuotettua energiaa julkisissa hankinnoissa;
- muuttamalla ainakin osa maakunnan kaupunkiliikenteen linja-autoista biokaasulla toimiviksi. Näin luotaisiin vakaata kysyntää biokaasun tuotannolle maakunnassa;
- suosimalla maakunnan kuntien ja muiden julkisyhteisöjen ajoneuvohankinnoissa sähköautoja (Kehitystyössä mukana Uudenkaupungin autotehdas) sekä
- tuomalla jo olemassa olevaa tietotaitoa paremmin maakunnan toimijoiden tietoon. Esim. biokaasun tuotantomenetelmät ovat tutkimuksellisesti ja tuotantomenetelminä jo hyvin tunnettuja. Näiden tietojen jalostaminen maakunnassa käytettäviksi hajautetuiksi energiaratkaisuiksi ja niiden markkinointi saattaisi olla hyödyllistä.

3.1.3. Energian säästöön voidaan maakunnassa kannustaa...

- nostamalla ekotehokkuuden arvostusta erilaisten ohjausmenetelmin: tällaisia ovat mm. verot, tuet, tiedotus, koulutus, yrittäjyyden tukeminen, jne.;
- kaavoittamalla asuinalueita, joille saa rakentaa vain uusinta energiansäästäteknologiaa hyödyntäviä asumuksia ja palvelutoimintojen rakennuksia;
- varmistamalla, että julkisissa tiloissa energiaratkaisut ovat optimaalisia ja energiansäästön kannalta ajanmukaisia sekä
- kirkastamalla kokonaisnäkemystä kaikkien toimijoiden energia-asenteissa. Julkisen vallan tai muidenkaan toimijoiden päätöksenteossa energian hinta ei saisi olla ainoa valintaperuste hankintapäätökselle. Kokonaisuuden on vastattava tulevia arvoja, joista hinta on vain yksi osa.

3.1.4. Liikennesuoritteesta aiheutuvien päästöjen vähenemiseen voidaan maakunnassa vaikuttaa...

- kaavoittamalla tiiviitä asuinalueita työpaikka-, kauppa- ja palvelukeskittymien läheisyyteen ja huolehtimalla julkisen liikenteen palvelukyvystä;
- tekemällä kevyen liikenteen käyttäminen mahdollisimman vaivattomaksi huolehtimalla kevyen liikenteen väylien rakentamisesta, kunnossapitamisesta ja pyöräparkkien saatavuudesta keskeisten asiointipisteiden läheisyydessä;
- kehittämällä linja-autoliikennettä ympäristöystävällisemmäksi vaatimalla liikennöitsijöitä käyttämään ajanmukaista moottoritekniikkaa ja kotimaisia biopolttoaineita;
- kehittämällä linja-autoliikennettä houkuttelevammaksi huolehtimalla että matkustamisen hintataso on kohtuullinen ja että autot ovat mukavia ja siistejä matkustaa sekä
- tutkimalla raideliikenteen kehittämisen edellytyksiä Varsinais-Suomessa. Raideliikenteen nopeus ja busseja parempi imago saattaisi tuoda matkustajiksi väkeä, joka nykyään ei koe julkista liikennettä lainkaan vaihtoehtona.

3.1.5. Valtioneuvoston ilmasto ja energiapoliittinen selonteko

Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus (Tutu) toteutti loppuvuodesta 2008 myös Valtioneuvoston kanslian (VNK) toimeksiannosta ilmasto- ja energiapoliittiseen tulevaisuusselontekoon liittyvän skenaariotyön. (Lauttamäki ja Heinonen 2008)

Tulevaisuuden tutkimuskeskus vastasi tulevaisuusprosessin aikana toteutettujen kyselyjen ja tulevaisuusverstaiden suunnittelusta, kyselyjen toteuttamisesta, tulevaisuusverstaiden ohjaamisesta sekä kyselyillä ja tulevaisuusverstaissa kerättyjen tietojen kokoamisesta ja raportoinnista.

VNK:n tulevaisuusselontekotiimi vastasi yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa hankkeen kuluessa toteutettujen kyselyjen ja tulevaisuusverstaiden osanottajien määrittelystä ja kutsumisesta mukaan tulevaisuustyöhön sekä erilaisista verstaiden järjestelyihin liittyvistä käytännön toimista. Toimeksiannon toteuttamisessa noudatettiin tulevaisuusselonteon skenaariotyölle annettuja strategisia linjauksia.

Ilmasto- ja energiapolitiikkaan keskittyvä tulevaisuusselonteko linjaa Suomen pitkän aikavälin ilmasto- ja energiapolitiikkaa ja esittää toimenpide-ehdotuksia. Tulevaisuusselonteon kansallisissa tavoiteskenaarioissa kuvataan Suomen mahdollisia polkuja kohti vähähiilistä yhteiskuntaa. Skenaarioilla voidaan mitoitaa päästötavoitteiden Suomessa edellyttämät toimenpiteet ja arvioida eri päästövähennysvaihtoehtojen vahvuuksia ja heikkouksia. Selonteko valmisteltiin niin, että se voitiin antaa eduskunnalle keväätistuntokaudella 2009. (Valtioneuvosto 2009) Marraskuun 6. päivänä julkaistiin hallituksen pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia. Strategia ja selonteko täydentävät toisiaan.

Toteutetussa skenaariotyöskentelyssä hahmoteltiin kehityskulkuja, jotka johtavat kohti ilmastoto- ja energiapoliittisen tulevaisuusselonteon kansallisten tavoiteskenaarioiden vähähiilistä yhteiskuntaa. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tuottamat skenaariot olivat tiivistettynä seuraavanlaisia:

1. **Puoliksi poikki ja pinoon:** *Tiukat hiiliverot ja ydinvoiman alasajo nostavat energian hintaa. Energiatehokkuus kasvaa ja Suomen energiankulutus laskee noin puoleen vuositu-
hannen alun tasosta. Kaikki Suomessa kulutettava energia tuotetaan uusiutuvilla ener-
giamuodoilla. Teollisuuden energiankulutuksen merkittävä lasku on ollut tärkein yksittäi-
nen tekijä tässä muutoksessa. Myös kotitalouksien ja liikenteen energiankulutuksen lasku
on ollut merkittävää.*
2. **Kestävä arkikilometri:** *Vuonna 2050 erilaisten tuotteiden kulutusta on vaihdettu va-
paa-aikaan. Suomalaiset asuvat tiiviisti mutta laadukkaasti. Vuosituhannen alun tilantee-
seen verrattuna eniten ovat vähentyneet kulutuksesta, liikenteestä ja asumisesta aiheutu-
vat päästöt. Myös teollisuuden energiantarve ja päästöt ovat vähentyneet jonkin verran.
Energia tuotetaan puoliksi uusiutuvilla energiamuodoilla ja puoliksi ydinenergialla*
3. **Omassa vara parempi:** *Asuinalueiden ja yhteisöjen omavaraisuuteen kannustetaan.
Omavaraisuutta niin energian, ravinnon kuin työpaikkojenkin osalta tuetaan. Suurin osa
suomalaista noudattaa kasvisruokavaliota. Asumisen energiantarve tuotetaan lähes ko-
konaan paikallisesti uusiutuvilla energiamuodoilla. Suuret energiantuotantoyksiköt tuot-
tavat energiaa lähinnä teollisuuden ja pääosin sähkövoimalla tapahtuvan liikenteen tar-
peisiin*
4. **Hajauta ja hallitse:** *Väestön keskittyminen eteläiseen Suomeen on jatkunut. Energian
kokonaiskulutus Suomessa on jotakuinkin vuoden 2008 tasolla. Teollisuuden energianku-
lutus on vähentynyt, asumisen ja liikenteen kulutus lisääntynyt. Päästötavoite on silti saa-
vutettu, koska liikenteen CO₂-päästöt ovat pudonneet lähelle nollaa ja ydinvoiman ja uu-
siutuvien energialähteiden hyödyntämistä on lisätty.*

Olellaisia muuttujia tiellä vähähiiliseen yhteiskuntaan ovat:

- Lähipalvelut ja lähituotanto (mm. lähiruoka, -energia ja -palvelut)
- Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen (maakunta- ja seutukuntakeskuksiin sekä pääteiden ja junaradan viereen)
- Teollisuuden energia- ja materiaalitehokkuus
- Liikenteen vähentäminen ja logistiikan kehittäminen (mm. julkisen liikenteen kehittäminen, yhdyskuntarakenteen tiivistäminen, lähituotanto ja -palvelut sekä vähäpäästöiset polttoai-
neet)
- Uusien energialähteiden käyttöönotto (bioenergia, tuuli, aurinko, maalämpö, jne.)

Valtioneuvosto hyväksyi istunnossaan 15.10.2009 ilmasto- ja energiapolitiittisen tulevaisuusselonteon viitoittamaan tietä kohti vähäpäästöistä Suomea vuonna 2050. (Valtioneuvosto) Selonteossa asetetaan tavoitteeksi vähentää Suomen ilmastopäästöjä vähintään 80 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä.²

3.2. Varsinais-Suomen elinkeinostrategian tulevaisuusprosessi

Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuusprosessissa (syksyllä 2008) yhdistettiin Varsinais-Suomen Ennakointipalvelun *PESTE-prosessi*, Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen nk. *ACTVOD-tulevaisuusprosessi* sekä Varsinais-Suomen liiton (luvussa 3.1.4. esitelty) maakuntaennakointi. Menetelmällisenä haasteena oli luoda uusi, nk. *PESTE Futures Lab* -ennakointimenetelmä, jossa yhdistyy Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Varsinais-Suomen liiton ja Varsinais-Suomen Ennakointipalvelun ennakointiosaaminen. (Hietanen 2009b)

Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuusverstaiden tuloksena syntyi runsaasti toimialakohtaisia tulevaisuuskuvia Varsinais-Suomen avaintoimialojen tulevaisuudesta sekä näihin visionäärisiin tulevaisuuskuviin perustuvia toimialakohtaisia ja alueellisia toimenpidesuosituksia. Nämä tulokset on tiivistetty lukuihin 3.2.1.–3.2.7. Luvussa 3.2.8. esitetään Menestyvän Varsinais-Suomen skenaario (2009–2050) ja luvussa 3.2.9. elinkeinoelämän edustajista kootun raadin palaute tulevaisuuskuviin. Lukuun 3.2.10 on tiivistetty Turun seudun kehittämiskeskuksen, Varsinais-Suomen TE-keskuksen yritysoston ja Turun työvoimatoimiston työnantajapalveluiden kehittämispäivien yhteydessä tehtyjen tulevaisuusverstaiden tulokset, jotka korostavat yrittäjyyttä muutoksen hallinnan keinona sekä uusien yhteistoimintamallien (kuten avainasiakasklubien) merkitystä.

3.2.1. Rakentaminen

Seuraavina vuosikymmeninä tulee voimakas panostus korjausrakentamiseen. Ajureita tälle trendille ovat mm. kestävä kehitys (passiivi- ja plustaloille), talouskriisit ja nopeutuva muutos (monikäyttöisyydelle), sekä monikulttuurisuuden kasvu (esim. islamilaiselle kerrostalolle tai/ja buddhalaiselle sairaalalle?). Monet asuntoalueet (lähiöt) tarvitsevat korjausrakentamista myös ikänsä puolesta.

Vaikka korjausrakentaminen onkin työllistävä trendi rakennusalalla, niin lisäksi kilpailukyvyyn ylläpitäminen edellyttää innovaatioita omistuksessa. Esimerkkituotteita voisivat olla vaikkapa yhteisölliset työ- ja vapaa-ajan kohteet eri maihin/eri kaupunkeihin. Voisiko esimerkiksi Turussa ostettuun asuntoon liittyä myös taloyhtiön yhdessä omistama lomamökki Lapissa, lomaosake Puerto de la Cruzissa sekä edullinen sopimus jonkun hotelliketjun kanssa (työmatkoja varten)? Ostamalla laadukkaan ykkösasunnon, saa samalla laatua myös vapaa-aikaan ja työmatkoihin kansallisesti ja kan-

---

² Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko löytyy sähköisenä osoitteesta:
www.vnk.fi/julkaisut/listaus/julkaisu/fi.jsp?oid=273273

sainvälisesti. Tämä voi tuoda kilpailukykyä varsinkin uusiin kohteisiin. Ajurina yhteisöllisyys, heimat, elämäntavat, kiire, helppous, turvallisuus, kansainvälinen työelämä jne.

Kilpailukykyä voidaan saada myös palveluinnovaatioista - esimerkiksi kiinteistöhuollossa tai/ja liikkumisessa. Palveluinnovaatioiden kehittäminen edellyttää pörinää rakennusliikkeiden, kiinteistöhuollon, kauppojen ja esimerkiksi majoitusalan rajapintaan. Voisivatko esimerkiksi hotellit tarjota laadukkaita vuokrakohteita/vuokra-asuntoja ja palvelutaloja – esimerkiksi siivous-, ohjelma- ja ruokapalveluilla (joihin ketjuilla on erinomainen osaaminen). Miksi myydään pelkkä asunto – kun samaan pakettiin voidaan liittää myös kunnossapitopalveluita, siivouspalveluita yms.?

3.2.2. Logistiikka

Logistiikan osalta tulevaisuusverstaissa nousi esille kolme perusviestiä:

1. LogiCity -konseptiin on investoitava merkittävällä tavalla (logistiikka-alan globaalissa kilpailussa voi pärjätä vain edelläkävijyydellä ja laadulla, maakunnallisia palkintoja ei jaeta),
2. olennaista on intermodaalisuus – kaikkien eri kuljetusmuotojen kokonaisuuden hallinta ja sitä kautta asiakkaan prosessien kokonaisuuden optimointi ja
3. Logistiikkakeskusten (kuten esimerkiksi LogiCity-alueen) kilpailukyky tulee lisäarvopalveluista (koska yksikään logistiikkakeskus ei ole ylivoimainen sijaintinsa vuoksi). Lisäksi toiminnan pitäisi olla kansainvälistä. Ei riitä, että puuhastelemme täällä Varsinais-Suomessa: kuljetus- ja tuotantokäytävät ovat kansainvälisiä ja siksi esimerkiksi LogiCityn pitäisi näkyä ympäri maailmaa.

Lisäarvopalveluissa korostuvat muun muassa työvoiman saatavuus (takaamme työvoiman 14 päivässä!), kiinteistökustannukset (uudella teknologialla kustannustehokas ympäristö) – ja jatkossa mahdollisesti myös henkilöstön osaamisen kehittäminen (fokusoitu koulutus ja tutkimus) sekä asiakkaan prosesseihin sulaminen (yhteinen työvoima, joka voi seurata prosessin etenemisen mukana kansainvälisesti jne.). LogiCity sijaitsee luonnonsuojelun alueen rajapinnassa: voiko sen hyödyntää viihtyisänä työympäristönä (näköala, luontopolut jne.), kulttuuripääkaupunki voidaan hyödyntää myös LogiCityssä: prosentti taiteelle jne. (ks. myös matkailutyöryhmän tulokset ja keskustelu lentokenttäalueen ja sataman viihdekeskuksista yms. palvelujen kehittämisestä (Gateway-matkailu)

Haasteena on myös kestävyuden maksimointi merellä ja raiteilla – sekä myös ilmassa ja maantiellä (vihreän logistiikan kokonaisvaltainen kehittäminen).

Lisäksi tarvitaan vahva panostamista raideliikenteeseen ja satamiin: voisiko tämä vihreän intermodaalisen logistiikan trendi toimia myös Varsinais-Suomen meriteollisuuden ajurina? Esimerkiksi automatisoituja jättilauttoja, jotka kuljettavat suunnattomia määriä tavaraa ilman miehistöä: automatisoituja kelluvia kontteja.

3.2.3. Metalli

Varsinaissuomalaisen metalliosaamisen (esimerkiksi meriteollisuuden) taustalla on prosessi- ja projektiosaaminen. Voisiko metalliteollisuus palveluvaltaistua niin, että tulevaisuudessa päätuote olisi-kin globaalien projektien toteuttaminen – ja laajojen prosessien (esimerkiksi teollisen ekologian ja kansainvälisten tuotantokäytävien rakentaminen ja hallinta)?

Eräänä kuningasajatuksena metalliverstaassa nousi nk. superalihankintaverkoston rakentaminen metalliteollisuudelle (vrt. ICT-työryhmän tulokset: jättimäinen EU-hanke, johon kerätään 150 alueen kärkiyritystä kansallisine ja kansainvälisine arvoverkkoineen sekä alueen yliopistot ja korkeakoulut kansainvälisine yhteistyökumppaneineen).

Lisäksi tarvitaan kansainvälinen benchmarking-hanke, jossa selvitetään mistä löytyy Varsinais-Suomen elinkeinoelämän tarvitsema osaaminen – ja toisaalta potentiaaliset asiakkaat Varsinais-Suomen yliopistoille ja korkeakouluille. Tämän selvityksen perusteella voitaisiin tehdä strategia sille, miten tarvittava osaaminen voidaan siirtää Varsinais-Suomeen (ja miten varsinaissuomalaista korkeakouluosaamista voidaan myydä) globaalissa viitekehityksessä.

Myös poikkisektoraaalisia innovaatiofoorumeita (ja niissä kehitettyjä hankkeita) tarvitaan mielenkiintoisten ja mielikuvituksellisten teemojen ympärille: älykkäät ja monitoimiset materiaalit, leijuvat rahtialukset, liikkuvat sairaalat, terveyttä tarkkailevat materiaalit (vaatteet), elämänohjeita antava sähköhammasharja, kevyet materiaalit ja nanotekniikka, biolasi, lämmön mukaan muuntuvat materiaalit, kestävyys, älykkäiden materiaalien soveltaminen nykymateriaaleihin, tunnistettavuus (auto tunnistaa kuskin, kynä kirjoittajan jne.), hiiliputkesta vaijeri avaruusteknologian avuksi sekä tuoli, jonka materiaalit tunnistavat rasvaprosentin, painoindeksin sekä yleisen fyysisen terveydentilan. Verstaan viestintä oli se, että projektimaailma keskinkertaistaa meitä: alueen professoreilla olisi rahkeita tutkia huomattavasti haasteellisempia kysymyksiä kuin mitä nykyisin tutkitaan.

Varsinais-Suomen on tehostettava osamaistaan, näkyvyyttään ja rooliaan myös jo olemassa olevissa kansallisissa kehittämisorganisaatioissa, kuten esimerkiksi TEKES, Sitra ja Suomen Akatemia. Tällä hetkellä näitä instrumentteja ei hyödynnetä tarpeeksi hyvin (Pääkaupunkiseutu, Oulu ja Tampere hyödyntävät esimerkiksi TEKES-rahoitusta Turkuun tehokkaammin).

Edelläkävijyyttä voidaan saavuttaa myös sillä, jos voimme kehittää innovaatioita sijoitustoiminnassa: on kehitettävä innovatiivisia uusia rakenteita pääomien ja sijoittajien houkuttelemiseksi (toisaalta kansainvälisille sijoittajille - mutta myös jokamiehille: miten jokainen halukas varsinaissuomalainen voisi sijoittaa muutaman kympin tai satasen alueen kärkiyrityksiin...?)

3.2.4. ICT

ICT-alalla seuraava suuri trendi on antureihin panostaminen: tulevaisuudessa tietoa kerätään ja analysoidaan yhä systemaattisemmin, laaja-alaisemmin ja automaattisemmin. Siksi erilaisten anturitekniologioiden yms. merkitys kasvaa – kuten myös kone-kone -kommunikaatioprosessien osaaminen ja hallinta. Tähän teemaan tarvitaan alueellinen kärkihanke – jonka pilotteja voisivat olla esimerkiksi logistiikka, maatalous ja elintarviketeollisuus (ks. myös luonnonvarat työryhmän tulokset).

Tulevaisuusverstaassa ICT-ryhmä kehitti ajatuksen jättimäisestä EU-hankkeesta (Euroopan suurimmasta), johon osallistetaan esimerkiksi 150 alueen kärkiyritystä arvoketjuineen – sekä yliopistot ja korkeakoulut kansallisine ja kansainvälisine yhteistyökumppaneineen. Koordinaattoriksi jokin maailman huipputoimija. Julkisen sektorin rooli hanketta pohjustavan viisasten kerhon koolle kutsujana ja omarahoittajana (elinkeinoelämän ohella).

Lisäksi tarvitaan poikkitieteellisiä innovaatiofoorumeita (ja tutkimushankkeita) mielikuvituksellisten teemojen ympärille: tajunnan avartaminen, unessa oppiminen, kansalaisanturi jne. Myös ICT-ryhmä painotti entistä mielikuvituksellisempien hankkeiden tarvetta. Myöhemmin esille on noussut ajatus mm. langattomasta sähkönsiirrosta...

Rajallisessa ja niukentuvassa maailmassa innovaatioiden tarvetta on myös ICT:n ja perustarpeiden rajapinnassa: ruoka, terveys, turvallisuus, asuminen jne. Poikkitieteellisiä hankkeita perustarpeiden ympärille (samalla voidaan kehittää ICT:n roolia poikkitieteellisyyden edistäjänä). Automatisoituneessa tietoyhteiskunnassa syntyy myös uusia perustarpeita kuten tiedonsaanti, demokratia, yksityisyys ja turvallisuus. Myös nämä ovat vahvoja tulevaisuuden palvelualoja.

3.2.5. Luonnonvarat

Lähiruokaan ja ylipäättään elintarvikeomavaraisuuteen kannattaa panostaa voimakkaasti. Varsinais-Suomen on kehitettävä määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti elintarviketeollisuuden toimintaedellytyksiä: esimerkiksi huolehtimalla siitä, että tarjolla on riittävästi edullista puhdasta vettä ja halpaa energiaa (tällä hetkellä siirtotariffit sekä puhtaan- ja jäteveden hinnat ovat liian korkeat)

Maatalouden merkitys toimialana kasvaa. Tämä on Varsinais-Suomelle mahdollisuus. Maa- ja metsätalouden älytuotteiden kehittäminen: älypakkaukset, funktionaaliset materiaalit, maatalouden sivuvirtojen hyödyntäminen esimerkiksi maakunnan teollisuuden bioenergiana, funktionaaliset elintarvikkeet (aspiriinisämpylät) jne. Kehittämishanke voidaan käynnistää muun muassa kutsumalla kokoon elintarviketeollisuuden, yliopistojen ja maataloustuottajien innovaatiofoorumi. Parhaimmista ideoista voidaan tehdä esimerkiksi TEKES -hakemus. Julkinen sektori voi toimia koolle kutsujana ja osallistua hankkeen omarahoitukseen.

Myös maatilojen ympäristöosaamiseen sekä palveluinnovaatioihin on panostettava: agribusiness, agrikibs, tehokkaat superalihankkijaverkostot (ks. myös metallityöryhmän tulokset) ja innovaatiofooromit tuottajien ja teollisuuden välille

Tulevaisuudessa energiantuotanto on hajautettava: varsinkin aurinko- ja tuulivoimaa pitäisi kehittää. Tälle tavoitteelle pitäisi kehittää muun muassa rahoitusinstrumentteja.

Myös kierrätykseen tulisi investoida: vihreän logistiikan (ja teollisen ekologian) kehittäminen niin teollisten prosessien materiaali- ja energiatehokkuudessa kuin myös jätehuollossa, liikkumisen hallinnassa ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisessäkin

Verstaassa nousi esille myös ajatus kaupungin ja maaseudun rajapinna rikkomisesta: lähiruoka-ajattelu nostaa myös itse tekemisen merkitystä. Konkreettisena ehdotuksena tulevaisuusverstaassa nousi esille siirtolapuutarhojen rakentamisesta lähiöihin.

3.2.6. Energia

Visiona on: Varsinais-Suomesta uusituvan energian maakunta. Tämä voi tarkoittaa mm. kaupungin katoille tuulivoimaa ja aurinkoa sekä ydinkeskustojen, kylien ja lähiöiden alle geotermisiä energiantuotantolaitoksia. Myös jätteenpolton ekologisuutta tulisi kehittää – ja rinnalle on rakennettava uusiutuvia energialähteitä hyödyntäviä energialaitoksia (hajautettu tuotanto). Lisäksi maa- ja metsätalouden sivuvirtoja tulisi hyödyntää maakunnan teollisuuden bioenergiana.

Kaavoituksella (esimerkiksi yhdyskuntarakenteen tiivistämisellä ja liikenteen logistiikalla) voidaan kehittää kestävää yhdyskuntarakennetta. Samalla tulisi tehdä merkittävä panostus korjausrakentamiseen (passiivi- ja plustaloja) sekä julkisen liikenteen kehittämiseen.

Julkista T&K -rahoitusta tulisi suunnata myös teollisuuden suljettuihin kiertoihin (teollinen ekologia). Alueen teollisuus voisi yhdessä hakea laajaa TEKES- ja/tai EU-rahaa teollisen ekologian pilotille.

Raideliikenteen kehittämisessä yhdistyvät kestävän kehityksen tavoitteet ja elinkeinoelämän edut.

Energiatoimialaa tulisi jatkossa käsitellä TE-keskus ennakoinnissa omana kokonaisuutenaan muiden kärkitoimialojen rinnalla. Aihe tuntuu parhaillaan vaikeasti käsiteltävältä: aluksi on kyettävä määrittelemään mitä meillä jo on. Alueella on merkittäviä toimijoita, kuten Fortum ja Turku Energia – sekä lisäksi suuria bioenergiamahdollisuuksia esimerkiksi maatalouden sivuvirroissa. Mutta mitä muuta?

Logistiikan ja kestävän kehityksen rajapinnassa on merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia materiaali- ja energiatehokkuuden kehittämisessä.

Lähiruokaan ja maatalouden sivuvirtoihin panostaminen: alueellisia maataloustuottajien ja agribusineksen (mukaan lukien agrKIBSien) superalihankintaverkostoja sekä teollista ekologiaa maakunnan maataloustuottajien ja elintarviketeollisuuden rajapintaan.

3.2.7. Matkailu

Kehittämisen pääpainon tulisi olla luovassa tuotteistamisessa ja toimialarajat ylittävässä yhteistyössä. Tavoitteena on erilaistuminen: miten Varsinais-Suomi eroaa muista matkailukohteista? Jos matkailijoiden keskimääräistä viipymää voidaan pidentää, niin matkailijat jättävät enemmän matkailutuloja maakunnan elinkeinoelämälle.

Varsinkin ulkomaalaisille asiakkaille (mm. aasialaisille ja mahdollisesti myös keskieuropplaisille) asiakkaille voidaan tuotteistaa urbaaneja luontolomia: viihtyisä kaupunkiloma Itämeren rannalla puistojen kaupungissa terassiravintoloissa. Lisäksi tarvitaan kalliita, profiloituja työ- ja vapaa-ajan matkoja esimerkiksi Aasian markkinoille. Näihin elämäntapa- ja harrastematkoihin kuuluu ohjattuja aktiviteetteja puhtaassa luonnossa ja viihtyisissä kaupungeissa.

Kaduille ja toreille tarvitaan kulttuuria: jatkuvaa (ympäri vuotista ja -vuorokautista) ohjelmaa/tapahtumavirtaa (ikuiset jamit). On luotava pörinäympäristö, joka sallii, houkuttelee ja innostaa. Haasteena on myös kulttuuripääkaupunkistatuksen täysimittainen hyödyntäminen: suuret tapah-

tumat kehittävät infraa ja niiden jälkimainingissa toteutetaan lukuisia vuotuisia/pienempiä tapahtumia.

Matkailutuotteita voidaan kehittää myös nuorten elämäntapamatkailun näkökulmasta: alakulttuurit, fanittaminen, virtuaalinen ja fyysinen yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, kansainvälisyys, syke, online, viihdekeskukset ja -tapahtumat. Tämä edellyttää vahvaa nuorten aikuisten (fyysisten ja virtuaalisten) alakulttuurien tukemista (Turusta rakkauden ja nuorten kaupunki).

Ikääntymisen myötä myös alueen kylpylöiden merkitys kasvaa entisestään – ja niiden ympärillä olevaan hyvinvointiklusteriin (sosiaali- ja terveysala, life science, kulttuuri, ruoka, turvallisuus, viihtyminen, liikunta, luonto, rauhoittuminen jne...)

Lentokenttäalueen ja satamaterminaalien logistiikkaa, viihtyisyyttä ja palveluita tulisi kehittää. Satamaan ja/tai lentokentälle tarvitaan jättimäinen viihdekeskus. Myös jatko yhteyksiä satamasta ja lentokentältä keskustaan ja takaisin tulisi kehittää: Gateway-matkailu. Tavoitteeksi voidaan asettaa niin hyvät terminaalit, ettei matkustaja halua poistua sieltä: jos matkustaja jää vuorokaudeksi terminaaliin koneen myöhästymisen yms. syyn takia, niin siitä voi tulla hänen lomansa paras päivä.

Ehdotus kärkihankkeeksi: kaikki Varsinais-Suomen matkailupalvelut online ja mobiiliksi (koettavissa kännykästä, nettiTV:stä sekä lipunvaraus tapahtumiin, juniin, lentokoneisiin, laivoihin ja hotelleihin). Kehittämishaasteena on helppokäyttöisyys ja saatavuus missä ja milloin tahansa. Tässä kärkihankkeessa alueen veturiyritykset hyödyntävät täysimittaisesti ICT:n mahdollisuudet. Markkinointi ja suunnittelu blogeissa yms. virtuaalियmpäristöissä: esimerkiksi blogit kaikille matkakohteille ja yhteinen Google/You Tube strategia - sekä matkatoimistoja ja myyntihenkilökuntaa Habbo Hotelliin, Second Lifeen jne. Webcasting yms. suora yhteys (24/7) turkulaiseen yöelämään.

Myös matkailun ja perusteellisuuden rajapinta tulisi hyödyntää entistä monipuolisemmin. Matkailua voidaan käyttää mm. maahanmuuttopolitiikan (työperäisen maahanmuuton) työkaluna - ja toisaalta perusteellisuus voi hyödyntää matkailupalveluja myös markkinoinnissa, sidosryhmätyössä, työhyvinvointiohjelmissa ja imagossa.

Palveluinnovaatio: travel trainer/leisure trainer. Henkilö, joka kerää asiakkaalle maailmalta henkilökohtaisen henkisen hyvinvoinnin ohjelman. Samaan tapaan kuin kuntosaleilla rakennetaan henkilökohtainen kunto-ohjelma. Vrt. siihen, että USA:ssa tarjoilijoilla ja kirjanpitäjilläkin voi olla agentit, jotka etsivät heille parempia työpaikkoja/-tilaisuuksia. Koska yhteiset hetket ovat kallisarvoisia ja vapaa-aika vähissä, niin jokin agentti voisi suunnitella myös lomat/vapaa-ajan: tehdä ehdotuksia ja järjestää valmiiksi...

3.2.8. Yhteenveto: Menestyvä Varsinais-Suomi 2009-2050

Alla oleva skenaario Varsinais-Suomen elinkeinoelämän tulevaisuudesta yhdistää Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuusverstaassa Linnasmäessä marraskuussa 2008 (Hietanen 2009b) tehdyt tulevaisuuskuvat yhdeksi skenaarioksi, joka alkaa vuodesta 2009 ja etenee vuoteen 2050 asti.

”**Vuonna 2009** lisääntyvä ilmastonmuutos kasvattaa ympäristön arvostusta. Luonnonvarojen (esimerkiksi öljyn) niukkeneminen aiheuttaa sen, että joudutaan etsimään uusia kustannustehokkaita (älykkäitä ja monikäyttöisiä) materiaaleja. Vuonna 2009 on jo kaatopaikat, jätevedenpuhdistamot ja polttolaitokset, paperin-, lasin-, metallin- ja muovinkeräystä sekä elektroniikan ja kodinkoneiden kierrätystä. Myös kierrätysmaksuja käytetään. Energiana käytetään suoraa sähkölämmitystä ja öljyä. Uhkana on kuitenkin öljyn loppuminen. Puuta kuitenkin riittää – kuten myös ruokaa ja kahvia. Maata viljellään ja eläimiä kasvatetaan. Viljelijä Ville viljelee kauraa vuonna 2009 fossiilisia polttoaineita ja keinolannoitteita käyttäen. Olki jää syksyllä peltoon ja pellon ravinteet huuhtoutuvat. Villen kaura jauhetaan jauhoksi ja leivotaan sämpyläksi, joka myydään ja kuluttaja syö sen. Villen päätä särkee ja saunaranta on kasvanut umpeen. Tavarat liikkuu suuntaan jos toiseen. Toiminta on saatu keskittämällä kustannustehokkaaksi (varastot on pyörillä). Eletään hetkessä ja yksilöllisesti – voidaan tilata mitä halutaan ja saadaan se. Kuluttajien vaatimustaso kasvaa koko ajan: tarvitaan yksilöllisempiä, monikäyttöisempiä ja helppokäyttöisempiä tavaroita. Vaikka talouselämä on vuonna 2009 globaalia, niin globaaleja projektitoimittajia on kuitenkin melko vähän. Suomella ja Varsinais-Suomella on aidosti olemassa globaalia projektiosaamista (mm. metalliklusterissa) sekä hyvä maine maailmalla (Metso, Wärtsilä jne.).

Vuonna 2010 pahimmillaan oleva talouskriisi nopeuttaa maailman moninapaistumista (mukaan lukien teollisuuden siirtymistä Aasiaan) ja karsii yrityksiä myös Varsinais-Suomesta. Säilymme silti isojen projektien toimittajina. Kilpailukykyemme perustuu vahvojen kärkiyritysten superalihankintaverkostoihin. Ne yritykset pärjäävät, jotka ovat kyvykkäitä organisoimaan suurten projektien rahoitusta ja hallintaa yhdessä asiakkaan kanssa (kansainvälisillä markkinoilla). Viljelijöitä koettelevat polttoaineiden ja lannoitteiden kohonneet hinnat. Siksi tilat alkavat yhdessä tuottaa biopolttoainetta ja siirtyvät asteittain käyttämään sitä. Viljelijät etsivät myös keinoja vähentää keinolannoitteiden käyttöä ja tehostavat ravinteiden kierrätystä. Ilmaston lämpeneminen kasvattaa satotasoa Suomessa. Lyhyellä aikajänteellä lyhyet talvet ja aikaiset keväät kasvattavat satoa erityisesti Varsinais-Suomessa.

Vuoteen 2020 mennessä suomalaiset kärkiyritykset ovat jo löytäneet superalihankkijansa (varsinaissuomalaisten yritysten on joko luotava superalihankkijaverkosto tai/ja oltava sellaisen osa). Suomessa on kymmeniä superalihankintaverkostoja ja tehokkaat kansalliset kehittämisorganisaatiot tukemassa verkostojen kilpailukykyyn kehittämistä (yliopistot, VTT, TEKES, TE-keskukset). Monista luonnonvaroista alkaa olla puutetta (mikä näkyy ensivaiheessa hinnan nousuna). Tutkimuksen tavoitteena ovat älykkäät, monitoimiset materiaalit ja ne kehittyvätkin harppauksen eteenpäin. Syntyy metalleja ja materiaaleja sekä tuotteita, jotka ovat monikäyttöisiä ja siten kustannustehokkaita. Energiavarat (perinteiset) alkavat ehtyä ja korvaavat tulevat tilalle. Tämä pakottaa muuttamaan nykyisiä järjestelmiä. On ongelmajätelaitoksia ja uusioraaka-aineen käyttölaitoksia. Normaali kaatopaikat ovat vähentyneet. Kotitalouden jätemaksut/vesimaksut nousevat. Puun (tms. biomassan) energiakäyttö on lisääntynyt kolminkertaiseksi. Myös paikallista ruokaa käytetään enemmän. Kauppakeskusten sijaan trendinä ovat erikois- ja lähikaupat ja niissä yksilöllinen palvelu (tavaraa ostetaan vähemmän, mutta se on entistä laadukkaampaa ja kalliimpaa – kaupan kasvu voi siksi yhä jatkua). EU:ssa ja Suomessa on käynnistynyt suuri lainsäädännön uudistus. Asumisessa korostuu yhteisöllisyys: aloitetaan tutustuminen naapuriin yhteisen

toiminnan aikaansaamiseksi. Viljelijät vievät kauransa lähimyllyyn ja suunnittelevat toimintaa yhdessä Lasse leipurin kanssa, joka on ymmärtänyt raaka-aineen tehokkaamman käytön ja sivuvirtojen hyödyntämisen tuomaan taloudelliseen hyötyyn. Taina tutkija kehittää Lasse leipurin ja Ville viljelijän kanssa Salix-sämpylän (aspiriinisämpylän), joka vähentää päänsärkyä.

Vuonna 2030 EU:ta vastaava taho säätää direktiivin, jonka mukaan vuoteen 2050 mennessä jokaiselle kansalaisella pitää olla ns. kansalaissiru. Direktiivin taustalla ovat pyrkimykset parempaan elämänlaatuun ja yhteiskunnan kustannustehokkuuteen sekä yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden korostaminen. Vuonna 2030 pystymme myös liittämään projektitoimituksiin materiaalin elinkaaren optimoinnin ja logistiikan tehokkuuden (kokonaisoptimoinnin). Sovellamme teknologiassamme uutta materiaalitietämystä, komposiittirakenteita, nanoteknologiaa ja bioteknologiaa. Projektiliiketoiminta sisältää järjestelmän toimittamisen ja ylläpidon älykkään etävalvonnan keinoin.

Kestävän kehityksen ja niukentuvien luonnonvarojen edellyttämä teknologiahyppy on tehty **vuoteen 2040 mennessä:** älykkäitä monitoimisia materiaaleja) valmistetaan yksilöllisin ominaisuuksin, mutta massatuotantona. Yksilöllisyys lähtee liikkeelle metallin ominaisuuksista. Metallit ovat pääsääntöisesti älykkäitä materiaaleja ja komposiitteja jotka sisältävät nanotekniikkaa. Merkittävä seuraus teknologian, materiaalien sekä globaalien prosessien muutoksesta on se, että hitaudesta on tullut voimavara – ja suomalaiset ovat hyviä tässä (hitaisissa ja varmoissa/laadukkaissa prosesseissa).

Vuonna 2050 Varsinais-Suomi on osa idän ja lännen välistä tuotanto- ja arvoketjuihin pohjautuvaa kahdensuuntaista kuljetuskäytävää Aasiasta Pohjois-Eurooppaan. Varsinais-Suomen lisäarvo kuljetuskäytävälle pohjautuu ainutlaatuiseseen intermodaaliseen, joustavaan logistiikan palvelun tarjontaan, jossa korostuvat korkea ja monipuolinen osaaminen ja turvallisuus sekä logistiikan palveluntarjoajien, teollisen tuotantosektorin sekä kuntasektorin saumaton, yhteiseen visioon pohjautuva yhteistyö. Olemme aidosti globaaleja toimijoita ja meillä on vakaa asema maailmalla projektien ja prosessien toimittajana sekä projektiosaamisen ja logistiikan (esimerkiksi elinkaarenhallinnan) kouluttajana ja kehittäjänä (valikoiduille tuoteryhmille). Varsinaissuomalainen metalliteollisuus ja nostokoneteollisuus ovat kehittäneet hiiliputkesta vaijerin avaruusteknologian avuksi. Salon seudulla sijaitseva huonekalualan yritys on kehittänyt tuolin, jonka materiaalit tunnistavat rasvaprosentin, painoindexin sekä yleisen fyysisen terveydentilan.

Wallacin, Hansaprintin, Wristopin ja Stictechin sekä Varsinais-Suomen korkeakoulujen ja eurooppalaisten yhteistyökumppanien EU-hankkeissa (vuosina 2010–2040) yhdessä kehittämä kansalaissiruteknologia on laajassa käytössä (palvelusirut ovat tälle aikakaudelle yhtä ominaisia ja merkittäviä tuotteita, kun kännykät olivat 2000-luvun alussa). Teknologian ympärille on syntynyt lukuisia pk-yrityksiä mm. maksupalvelun ja viihdeteollisuuden aloille. Lainsäädäntöä edeltänyt kansalaisliik ehdintä yksityissuojan osalta tyrehtyi todettujen hyötyjen myötä. Vuoteen 2050 mennessä tiedon kerääminen ja jalostaminen on kehittynyt niin paljon, että eri teknologiat luovat mahdollisuuksia muun muassa terveyteen ja ympäristöön liittyen kerätä kaikenlaista dataa ihmisestä ja ympäristöstä. Myös paineet ihmisen ympäristövaikutuksiin ja terveyteen vaikuttamiseen ovat kasvaneet (esimerkiksi ympäristömuutosten vuoksi). Keinot muun muassa ihmisen terveydentilan jatkuvaan diagnosointiin kehittyvät vuoteen 2050 mennessä niin, että massiivisten tieto-

määrien kerääminen ja analysointi on arkipäiväistä asiaa. Tietynlainen teknisten mahdollisuuksien tuoma yhteisöllisyys on samalla kasvanut ja poikkiteollinen toiminta on tehostunut.

Poikkiteollisuutta on tehostettu ICT:n ja muiden teknologioiden kehittämisen (yhdistämisen) avulla. Muutokseen liittyy yleistä muutosvastarintaa – mutta aiheeseen liittyy myös todellisia/aiheellisia yksilön vapauden menetykseen ja sen rajoituksiin liittyviä vastustuksen aiheita: kun tietoa voidaan kerätä, jalostaa ja analysoida kasvavassa määrin, niin myös mahdollisuus ja pelkon väärinkäytöksistä kasvaa. Tässä muutoksessa on kysymys monimutkaisista kokonaisuuksista ja niiden hallinnan vaikeudesta. Kysymys ei ole pelkästään paikallisesta suomalaisesta tai lähialueiden toimintatavasta, vaan koko maailman mittakaavassa tapahtuvasta muutoksesta, joka vaatii tietynlaista yhteistä näkemystä ja yhteisiä tavoitteita. Juuri tämän tarpeen havaitseminen ja ymmärtäminen oli suomalaisten superalihankijaverkkojen sekä niiden hallitsemien hitaiden globaalien prosessien ja projektien kilpailukyvyyn ja menestyksen taustalla. Kokonaisuuden hallinnan (kokonaisuoptimoinnin) vaikeus oli pitkään iso este tässä kehityksessä. Loppujen lopuksi on kuitenkin niin, että mikä on teknisesti mahdollista, niin se myös vastustuksesta huolimatta ennemmin tai myöhemmin tulee käyttöön. Näin tässäkin tapauksessa.

Vuonna 2050 on kolme pääsovellusaluetta, joissa tiedon keruuta, analysointia sekä myös koneen ja ihmisen välistä kommunikaatiota ja automaattista päätöksentekoa sovelletaan muun muassa 1) luonnon vaikutuksiin ihmisen terveyteen ja vastaavasti 2) ihmisen toiminnan vaikutuksiin ympäristöön – ja vielä 3) yksilön valintojen ja toiminnan vaikutuksiin henkilökohtaiseen terveyteen. Kyseessä ovat täysin uudenlaiset tuotteet: esimerkiksi elimistössä olevat sensorit voivat mitata verensokeria tms. terveydentilaan liittyvää asiaa niin, että tieto siirtyy automaattisesti jolloin esimerkiksi kaupassakäynti yms. asiointi helpottuu, kun saadaan tarvittavat ravitsemukselliset yms. mielipiteisiin, makuun ja tarpeisiin vaikuttavat ostoslistat automaattisesti. Myös tieto tuotteiden ympäristövaikutuksista voidaan liittää tuotteisiin niin, että jokaisella voi olla oma henkilökohtainen limitti siitä, mitä tuotteita saa käyttää ja kuinka paljon. Näitä henkilökohtaisia päästöoikeuksia voi myös myydä – tai ostaa jos on tarve ylittää henkilökohtainen limitti. Nämä samat tiedonkeruujärjestelmät tuottavat tietoa myös terveyssektorin yksityisille toimijoille ja mahdollistavat ajantasaisen hoidon.

Varsinais-Suomeen on (vuoteen 2050 mennessä) syntynyt lukuisa joukko yrityksiä (joidenkin vanhempien rinnalle), jotka toimivat niissä varsin monimutkaisissa, kansainvälisissä globaaleissa arvoverkostoissa (superalihankintaketjuissa), jotka valmistavat edellä kuvatun tyyppisiä tuotteita. Varsinaissuomalaiset yritykset eivät ole toimialan suurimpia kokonaistoimittajia, mutta toimivat kukin omalla kapealla huippuosaamisellaan ja erityisosaamisellaan muun muassa anturi- tai/ja terminaali- eli päätelaitteen valmistajina, tiedonsiirto-operaattoreina, ohjelmistoyrityksinä, systeemi- ja mallintajaosaajina, sisältötuottajina, automaattisina päätöksentekojärjestelminä jne. Varsinaissuomalaiset kasvavat keskisuuret yritykset tuottavat palveluita ja tuotteita (arvoverkossa) arvoketjuissa seuraavalle toimijalle, joka voi olla missä tahansa päin maailmaa. Lisäksi on syntynyt paikallisia palveluyrityksiä, jotka tuottavat informaatiota sosiaali- ja terveyssektorin kuluttajamarkkinoille. Tämä muutos vaatii toteutuakseen isoa arvomuutosta yhteisövastuun ja yksilövalintojen merkityksen tiedostamisessa. Joka tapauksessa tieto sekä sen käsittely ja päätöksenteko (osittain) siirtyvät ihmiseltä koneelle – minkä vuoksi yksilön toimintaa hoitaa

(vuonna 2050) entistä suuremmassa määrin (yksilön omasta tahdosta osan riippuen) ylläkuva-
tunlaiset apparaatit, jotka optimoivat meidän kulutuskäyttäytymistämme ja toimintaamme.

Matti Meikäläisen asuminen tapahtuu vuonna 2050 useassa paikassa sekä työn että vapaa-
ajan takia. Töitä tehdään projektiluonteisesti ja eri paikoissa. Asuminen ja rakentaminen ovat
eriytyneet työ- ja vapaa-ajan asumiseen. Asuntojen omistamiseen on syntynyt uusia, esimerkiksi
yhtiömuotoisia malleja: asunnon ei tarvitse enää olla oma. Useassa paikassa asuminen on lisän-
nyt myös korjaus- ja huoltopalvelujen käyttöä. Uudisrakentamistakin tapahtuu, vanhoja puretaan
ja uusia rakennetaan tilalle – silloin kun se on korjaamista halvempaa (kokonaisoptimoinnin nä-
kökulmasta). Eri asunnoille on erilaiset laatu- ja varusteluvaatimukset. Asuntojen muunneltavuus
ja monimuotoisuus lisääntyy mm. monikulttuurisuuden takia. Ekologisuus ja energian hinta ja
käyttönormit säätelevät rakentamista. Energian kulutukseen lasketaan myös liikkuminen asunto-
jen välillä. Kotitaloudet toimittavat jätevedet/ jätteet/ energiajakeet pienenergiajalostamoon (nk.
kotipolttomoon), joka tuottaa lämpöä ja sähköä. Liikennekäytössä bioenergian käyttö on suurta.
Paikallinen ruoka on arkipäivää.

Asunnot ovat passiivi- ja plusenergiataloja. Talot ovat päästöttömiä ja ulkoista energiaa ei
tarvita. Asunnoissa hyödynnetään paikallisesti tuotettua energiaa, jota saadaan mm. jätteistä,
geotermisistä luonnonilmiöistä, auringosta ja ydinvoimasta (kaikki keinot ovat käytössä). Kulu-
tuspaiikalla voidaan myös varastoida energiaa, jos sitä syntyy liikaa – tai ylimääräinen energia
voidaan myydä valtakunnan verkkoon. Kulutusta ohjaavat itsesäatelevät ohjausjärjestelmät ja
automaatio (kulutuksen seuranta on mahdollista tiloittain). Asunnot ja muut tilaratkaisut teh-
dään/profiloidaan ihmisille, perheille, maatiloille ja jopa yrityksille tai asumisyhteisöille (omista-
miselle on tullut erilaisia yhteisöllisiä vaihtoehtoja). Asumismukavuutta tuottavat ja siihen vaikut-
tavat yritykset, kunnat, asukas-yhteisöt, rahoittajat, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, valtio ja EU
(direktiivit), energialaitokset ja -yhdistykset. Ihmiset etsivät asumisestaan mukavuutta, helppout-
ta, energiaomavaraisuutta, turvallisuutta – ja asumisen tulee täyttää myös säästäväisyyden ja
kestävän kehityksen periaatteet. Mukavuuteen ja turvallisuuteen liittyy myös se, että liikkuminen
vähentyy, mikä säästää myös energiaa. Tähän trendiin/tulevaisuuskuvaan meitä on viemässä
muun muassa ilmastonmuutos, uudet innovaatiot, teknologian kehitys, business (etätyön lisään-
tyminen), palvelutarjonta, väestön ikääntyminen, osaamisen kasvu sekä kustannustehokkuus.

Vuoden 2050 palvelutarjonnassa korostuvat erityisesti yhteisössä tai lähiympäristössä tuo-
tettavat hyvinvointipalvelut, terveyspalvelut, koulut, päivähoito, elämyspalvelut, shoppailu, terve-
ys- ja hyvinvointipalvelut sekä harrastusmahdollisuudet. Vastavirtana yhteisöllisyyden merkityk-
sen korostumiselle nousee itsenäisesti asumisen mahdollisuuden lisääntyminen; ts. kaikenlaiset
asumisen erilaiset vaihtoehdot mahdollistuvat. Uudet innovaatiot ja teknologian kehitys perustu-
vat energiantuotanto- ja varastointiteknologioitten jatkuvaan kehitykseen, älykkäiden ja itsesää-
tävien ohjaus- ja automaatiojärjestelmien kehittymiseen. Tätä kehitystä kuitenkin pitkään hidasti-
vat ihmisten asenteet, kustannusten karkaaminen, tekniikan luotettavuus ja käyttömukavuus sekä
energialähteiden saatavuus. Vuonna 2050 biomassoja suunnataan ensisijaisesti elintarviketuot-
tantaan, eikä peltojen tarkoituksena (enää) ole tuottaa energiaa. Myös fossiilista energialähteistä
on luovuttu. Myös nesteytetystä puusta tuotetaan funktionaalisia älytuotteita kuten esimerkiksi
lääkkeitä ja funktionaalisia elintarvikkeita.

Vuonna 2050 myös Ville viljelijän traktori käy vaihtoehtoisilla energialähteillä. Kauran sato on kaksinkertaistunut, ravinteita ei huuhtoudu ja Villen rantavedet ovat kirkastuneet. Olki kerätään ja käytetään bioenergiana (vaikka yleisenä suuntauksena onkin biomassan käyttäminen elintarvikkeisiin). Lasse leipuri hyödyntää sivuvirrat sekä lämmittää uuninsa Villen ja kumppaneiden tuottamalla bioenergialla. Salix-sämpylä on vuoden myydyin terveysvaikutteinen elintarvike. Ketjun tuottama jäte sämpyläpusseista ihmisten jätevesiin käytetään hyödyksi. Villen päänsärky on parantunut.

Vuonna 2050 koko maailmantalous perustuu hajautettuun systeemiin: varastot ja tuotanto lähempänä asiakasta – ei kuljetuksia kaukaa. Kannustava lainsäädäntö (Suuri lainuudistus) on valmis. Naapuriapu arkipäivää. Edelleen viljellään ja karjaakin on. Suomen elintarvikeomavaraisuus on lisääntynyt ja suomalainen puhdas ruoka on myös vahva vientituote. Ihmis- ja asiakasryhmät ovat kuitenkin eriytyneet: mm. elitistisiin syöjiin (terveellisyys, laatu ja elämäntavat) ja massasyöjiin (edullisuus, hengissä pysyminen ja energiatehokkuus).

Vuonna 2050 Turkuun/Varsinais-Suomeen matkustaa vaivatta, koska yhteyksiä on monesta suunnasta. Tänne tehdään muitakin kuin incentivematkoja ympäri vuoden sillä Turku ja koko maakunta on täynnä happeningejä ja dynaaminen, vihreä, romanttinen ja täällä on hyvä meininki. Turun viihtyisältä lentoasemalta pääsee keskustaan ilmaisella pikaraitiotiellä, joissa saa tietoa interaktiivisesti eri palveluista ja tekemisestä. Monilla verkkoyhteisöillä on kohtaamispaikka Varsinais-Suomessa – eräs suosituimmista yhteisöistä on japanilaisten bändien fanien kohtaamispaikka Fortuna. Myös Globaali korukiviyhteisö kokoontuu täällä liveinä, eikä verkon avulla (yhteistyössä paikallisten kivienhiontaharrastajien kanssa). Saatavilla on useita vuokrattavia yhteisötiloja (työskentelyyn ja yöpymiseen). Turun ravintoloissa syödään todella maukasta lähiruokaa (mm. Airiston silakkaa). Turussa toimii myös maailmanlaajuisesti mainetta saanut ”luovien alojen myllytyskeskus”. Tänne tehdään paljon työmatkoja – ja monet Turussa vierailleista ovat halukkaita muuttamaan ja työskentelemään seudulla.

Suosituimmat matkailutuotteet pohjautuvat suomalaiseen perinteeseen ja alueen erikoisuuksiin: matkailijat voivat lämmittää saunan ja kastautua kylmässä meressä (vaikka veden lämpötila on vain +15!) käydä kalastajan kanssa nostamassa kalastusverkkoja, maalata taloja punamullalla, nostaa perunoita paikallisen luomuviljelijän kanssa pelloilta – tai joogata luonnon keskelä (”Joogaa ohjaa paikallinen kyläpäällikkö – kuulemma joku aikoN Oyj:n Senior Business Intelligence Advisor. Todella mielenkiintoista!”). Matkailijoita hämmästyttää, että Varsinais-Suomen metsät ovat täynnä luonnon sieniä, joita voi kerätä vieläpä ilmaiseksi. Tuuli humisee puissa ja linnut laulavat luonnossa. Saunan jälkeen matkailijat voivat tehdä kaloista ja sienistä herkullisen aterian Pauli Bocusen kanssa. Terveellisellä ruoalla (kuten esimerkiksi mustikkasurvoksella) uskotaan olevan terveyttä parantavia vaikutuksia (näköni on jo nyt parantunut!). Lapsillekin on vaikka mitä tekemistä ja vanhemmille jää yhteistä vapaa-aikaa. Tervetuloa rentoutumaan ja nauttimaan slowlifestä.

Jotkin matkailijat yhdistävät työn ja huvin ja viiptyvät Varsinais-Suomen lomakohteissa kuukausia nomadina. He ovat yhteydessä työhönsä päivittäin ja hoitavat tehtäviensä ZIP-viestien välityksellä. Muualta tehdään tutustumis- ja opintomatkoja ihailemaan Varsinais-Suomen mallia, jossa on yhdistetty, vapaa-aika, työ, luonto, perinteet ja korkea teknologia.

Varsinais-Suomen lomakohteet ovat edullisia ja turvallisia. Kaikki elämiseen tarvittavat palvelut toimivat kuin ”kotona”, vaikka lähin palvelukylä sijaitsee 20 km päässä rauhallisista matkailukohteista. Niissä voi asioida verkon kautta ympäri vuorokauden. Silmälasit kadottaneelle matkailijalle toimitettiin uudet vastaavat tunnin sisällä. Toisen migreeni parani kirkkaassa, kylmässä lähteessä. Löytyyköhän mistään tämän parempaa rentoutumispaikkaa! Katso lisää kuvia onnellisista matkaajista osoitteesta www.2050.glope. Tutustu tähän kohteeseen paremmin Matkailumeklareiden kanavalta. Koska Varsinais-Suomen matkailukohteet ovat liikennevapaata aluetta, niin täällä ei tarvita vuokra-vehicleä.”

3.2.9. Asiakasraadin palaute

Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuustyöhön liittyvä asiakasraati järjestettiin Villa Solinissa joulukuussa 2008. Asiakasraadin tarkoituksena oli kerätä elinkeinoelämän edustajien palautetta Varsinais-Suomen tulevaisuusprosessin tuloksista. Tässä luvussa esitetään asiakasraadin yleispalaute ja yhteenveto.

Asiakasraati piti PESTE Futures Lab -lähestymistapaa ja elinkeinostrategiaprosessin alustavia tuloksia jossakin määrin yllättävinä. Asiakasraadissa esitetty elinkeinostrategiaprosessin toimialakohtainen materiaali tarkasteli strategisia asioita sillä tasolla, joka normaalisti tapahtuu yritysten toimesta. Palautteen mukaan julkisen sektorin pitäisikin jättää nämä asiat yrityksille ja keskittyä pikemminkin sellaisiin asioihin, jotka kuuluvat erityisesti julkiselle sektorille. Käytännössä tämä tarkoittaa yritysten toimintaympäristön kehittämistä esimerkiksi kaavoituksen, infrastruktuurin, lupien koulutusjärjestelmän yms. osalta. Toisaalta asiakaslähtöistä lähestymistapaa pidettiin myös hyvänä – ja tulevaisuusprosessin tuloksia mielenkiintoisina. Erityisen tärkeiksi maakunnan elinkeinostrategian kehittämisteemoiksi nousivat:

- kaavoitus
- logistiikka
- koulutus

Koulutuksen osalta painotettiin erityisesti ammattikorkeakoulua, koska AMK:n päätösvalta on vielä omissa käsissä. AMK:n hallitukseen toivottiin vähintään 50 % yritysten edustajia.

Tärkeäksi jatkoideaksi koettiin myös kaavoitusverstaas, jossa julkinen sektori ja elinkeinoelämän edustajat yhdessä loisivat vision ja strategiat kaavoituksen kehittämiseksi.

Logistiikan yhteydessä korostui varsinkin raideliikenteen kehittäminen, jossa yhdistyvät tehokkaalla tavalla kestävän kehityksen tavoitteet ja elinkeinoelämän edut. Logistiikalla on merkittäviä potentiaaleja myös kestävän kehityksen näkökulmasta: logistiikka on parhaimmillaan energia- ja materiaalitehokkuutta – ja toisaalta logistiikalla on liiketoimintamahdollisuuksia ympäristöhuollossa (esimerkiksi kierrätyksessä). Myös LogiCity-alueen kehittämistä pidettiin tärkeänä.

Energiatoimiala tulisi seuraavalla elinkeinostrategian tarkistuskierröksellä ottaa muiden toimialojen rinnalle niin, että muodostuisi parempi käsitys toimialan koosta ja liiketoimintamahdollisuuksista. Jo aiemmin on havaittu vastaava tarve luovien toimialojen/luovan talouden suhteen.

3.2.10. Rinnakkaisia viestejä: Yrittäjyydellä ja yhteistyöllä muutoksen hallintaa ja taloudellista kestävyyttä

Myös Turun seudun kehittämiskeskus (TSeK) järjesti keväällä (12.5.) 2009 nk. TSeK-päivän, jonka tavoitteena oli tunnistaa TSeK:n näkökulmasta keskeisimmät tulevaisuushaasteet. Tulevaisuusverstaan perusteella Turun seudun keskeisimmät tulevaisuushaasteet (TSeK:n näkökulmasta) ovat:

- 1) (pitkittyvä) lama,
- 2) nopeutuva/jatkuva muutos sekä
- 3) toimijoiden omatoimisuus (vastuun otto).

Lama ja jatkuva muutos ovat merkittäviä trendejä, joihin TSeK:n on kyettävä vastaamaan. Toimijoiden omatoimisuus ja vastuunotto on pikemminkin visio/tavoite, joka lisää yhteiskunnallista kestävyttä. Toimijat eivät voi vain odottaa, että joku ratkaisee ongelmat heidän puolestaan. Mitä omatoimisempia ja aktiivisempia toimijat ovat sitä paremmin seutukunta sopeutuu sekä taantumiin että nousukausiin. TSeK-päivän tulevaisuusverstaan tuloksen voi tiivistää kolmeen perustoimintoon:

- 1) Yrittäjyyden edistämiseen kaikilla mahdollisilla tavoilla
- 2) Triple Helixiin: varsinkin korkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyön lisäämiseen (TSeK silanrakentajana)
- 3) SIVE ja TT-palvelujen kehittämiseen: Turun seudun markkinointiin on panostettava aktiivisesti (investointien, työperäisen maahanmuuton ja yritysten alueelle sijoittumisen edistämiseksi)

Nämä toiminnot ovat (TSeK-päivän tulevaisuusverstaan perusteella) TSeK:n ydintoimintoja, joilla vastataan parhaiten Turun seudun tulevaisuushaasteisiin.

Samankaltaisia viestejä on noussut esille myös muissa Varsinais-Suomen T&K-toimijoiden tulevaisuusverstaissa – esimerkiksi Varsinais-Suomen TE-keskuksen yritysoston ja Turun työvoimatoimiston yrityspalvelujen kehittämissäpäivillä.

Varsinais-Suomen TE-keskuksen Yritysoston Tulevaisuusverstaassa 1.6.2007 pohdittiin asiakaslähtöisesti yritysten tarpeita vuonna 2017. Tulevaisuusverstaan perusviestin voi tiivistää seuraavaan muotoon:

- Tulevaisuudessa yritykset tarvitsevat yhä profiloidumpia ja räätälöidympiä palveluita. TE-keskuksen perusröoli on eräänlainen ”yleislääkärin” röoli, jossa tavoitteena on ensin kirkas-

taa yrityksen liikeideaa ja analysoida samalla yrityksen profiloituneet tarpeet (liikeidean näkökulmasta). Tämän jälkeen tehtävänä on lähettää yritys tarvittavalle ”erikoislääkärille” – jolloin TE-keskuksen Yritysosaston haasteena on tämän ”erityislääkäriverkoston” (asiantuntijat, kehittäjät, viranomaiset, rahoittajat, verkostokumppanit yms.) rakentaminen, kehittäminen ja ylläpitäminen.

- Yritykset myös toimivat yhä kansainvälisemmässä toimintaympäristössä, joten palveluidenkin pitää tulevaisuudessa olla yhä kansainvälisempiä – ja toisaalta yrityksiä on autettava kansainvälistymään. Kansainvälistyminen voi vaatia myös uusien rahoitusinstrumenttien rakentamista/rahoitukseen liittyvän osaamisen ja tiedotuksen kehittämistä.
- Verkostoituminen on tapa hankkia tarvittava osaaminen. Verkostoituminen auttaa myös yritystä keskittymään omaan ydinosaamiseensa. Varsinkin pk-sektorilla verkostoituminen on myös tehokas työkalu kansainvälistymiseen sekä poikkisektoraaliseen (toimiala- ja klusterirajat ylittävään) yhteistyöhön. Poikkisektoraalinen yhteistyö kehittää myös kykyä reagoida muutoksiin ja toimii samalla innovaatiojärjestelmänä.
- Palvelualojen mikroyrittäjille kehitettiin tulevaisuusverstaassa erityisen mielenkiintoinen palveluidea: palvelurinkien kehittäminen. Ajatuksena on, että eri palvelualoilla (esimerkiksi kotipalveluissa), voidaan kerätä yhteen yritysrypäs, jota kehitetään ja verkostoidaan yhdessä niin, että yritykset saavat toisistaan klusterihyötyjä: ne voivat yhdessä tarjota ja kehittää uusia palveluja. Sparrausrinkiin voidaan kerätä sekä saman alan yrittäjiä että täydentävien/rinnakkaisten alojen yrittäjiä sekä alihankkijoita yms. arvoketjujen toimijoita (myös tilaaja-tuottaja -mallien mukaisesti).

Turun Työvoimatoimiston Työnantajapalveluiden kehitys- ja koulutuspäivillä Tallinnassa (31.8.–1.9.2006) nousi esille samankaltainen tarve ja haaste. Keskeisiksi kehittämishaasteiksi nousivat koulutuksen laatu, henkilöstövuokrauksen houkuttelevuus, työmarkkinoiden tuntemus (tehokkaan rekrytoinnin edellytyksenä) sekä valintojen tekeminen.

Tulevaisuuskuivissa Työnantajapalvelut olivat vuoteen 2020 mennessä käyneet läpi täydellisen muutoksen: ”*Turun Työvoimatoimiston Työnantajapalvelut on vuonna 2020 maan johtava Human Resource Management Center (HRMC). HRM Centerin palveluista eniten kysyntää yrityksissä on perehdyttämis-, rekrytointi- ja ammatillisilla täsmäkoulutuksilla. Useat yritykset ovat keskittäneet myös palkanlaskennan ja -maksun HRM Centereihin. Henkilöstö koostuu asiantuntijoista, joita hyödynnetään tarpeen mukaan kulloisissakin projekteissa ja tuotteissa. Tätä varten on laaja asiantuntija- ja sidosryhmäverkosto, joka on muodostettu ja jota on kehitetty ja koulutettu aktiivisesti Turun Työnantajapalveluiden aloitteesta vuodesta 2006 lähtien.*”

Kun Turun työvoimatoimiston tulevaisuustyötä jatkettiin 13.3.2007, niin esille nousi mm. ajatus avainasiakasklubeista, joiden avulla Turun työvoimatoimiston Työnantajapalvelut voivat palvella yksilöllisemmin asiakkaitaan. Verkostomaiset yritys yhteisöt voivat myös helpommin jakaa työvoimaa tai muuten tukea toisiaan muutostilanteissa.

Näiden verstaiden ydinsanomaksi voidaan tiivistää ensinnäkin koulutuksen, logistiikan ja kaavoituksen keskeinen asema julkishallinnon strategiatyössä. Lisäksi esille nousee yrittäjyyden ja

yritysten kehittäminen erilaisilla verkostomaisilla ja profiloituilla palveluilla: kehittämisskeskukset, TE-keskukset (nykyiset ELY-keskukset) ja työvoimatoimistot sijaitsevat tarpeen ja tarjonnan välissä: niiden tehtävänä on tunnistaa ja tuntee yrityskehittämisen tarpeet sekä samaan aikaan tuntee ja tunnistaa myös alueen T&K-toimijoiden osaaminen. Tämä tehtävä edellyttää aktiivista sidosryhmätyötä kahden suuntaan: asiakkaisiin ja ratkaisun tarjoajiin. Kummankin verkoston osaamista on kehitettävä – ja lisäksi julkisen kehittäjän on löydettävä innovatiivisia työkaluja ja ratkaisuja tarpeen ja tarjonnan yhdistämiseksi (Triple Helix).

Samankaltainen tarve nousi esille myös LogiCityn tulevaisuusverstaassa, jossa korostui vahvasti n. lisäarvopalvelujen tarve.

3.3. LogiCityn tulevaisuuskuvat

Pilot Turku Oy:n vuonna 2007 tilaama tulevaisuusprosessi muodostui logistiikan tausta-aineiston keruuvaiheesta (mm. maailmankauppa, tavaravirrat, logistiikan kehitys sekä megatrendit), logistiikan asiantuntijoille suunnatusta nettikyselystä sekä kolmesta tulevaisuusverstaasta. Tulevaisuusprosessin tavoitteena oli syventää Pilot Turku Oy:n ja muiden alueen logistiikkatoimijoiden näkemystä logistiikan tulevaisuuden haasteista Varsinais-Suomen, Turun seudun sekä erityisesti Turun lentokenttäalueen (nk. LogiCityn) näkökulmasta. (Nurmi ja Hietanen 2008)

Nettikyselyn avulla määriteltiin tausta-aineistoon tukeutuen, minkälaisia vaikutuksia erilaisilla megatrendeillä ja muutostekijöillä on kansallisen logistisen toimintaympäristön kehittämisen kannalta. Kyselyssä hahmoteltiin myös kansallisen logistiikkaklusterin rakennetta. Nettikyselyn pohjalta määriteltiin logistiikkaan vaikuttavien muutostekijöiden ns. Top 14 -muutostekijäluettelo, joiden kehityskulkujen vaikutuksia alan toimijoiden tulisi huomioida tulevaisuutta koskevia päätöksiä tehdessään. Top 14 -muutostekijät tämän tutkimuksen mukaan ovat:

- 1) Aasian painoarvon kasvu
- 2) Maailmankaupan viennin kasvu
- 3) Globalisaation syveneminen ja paikallisuuden kietoutuminen yhteen
- 4) Kestävän kehityksen merkitys
- 5) Rajattomuuden lisääntyminen
- 6) Verkottumisen ja kumppanuuksien lisääntyminen
- 7) EU:n ohjaus/sääntelyn purku ja markkinoiden vapauttaminen
- 8) Logististen järjestelmien ja osaamisen kehitys
- 9) Suomen arvotavarakuuljetusreitien kilpailukykyyn kehitys
- 10) Venäjän kuljetusstrategia ja omavaraisuuden lisääminen
- 11) Venäjänä liittyminen WTO:hon
- 12) Kiinan panostukset korkeaan teknologiaan

13) Uudet innovaatiot ja teknologioiden kehitys sekä yhdistyminen

14) Energian kulutuksen kasvu.

Ensimmäinen tulevaisuusverstaas pyrki ennakoimaan vuoden 2017 logistiikan tarpeita sekä määrittämään alan positiivisia tulevaisuuskuvia sekä halutun logistiikan tulevaisuuden saavuttamiseksi tarvittavia toimenpiteitä vuoden 2017 aikajänteellä. Toisessa tulevaisuusverstaassa kommentoitiin ja päivitettiin alustavia tulevaisuuskuvia, kiteytettiin tulevaisuuskuvien pohjalta kansallisen logistiikkaklusterin visiolausekkeet, määriteltiin vision pohjalta kansallinen logistiikkaklusteri sekä pohdittiin konkreettisia tekoja, joita pitää tehdä vision tavoittelemiseksi (Next Steps). Seuraavat kolme visiolauseketta kiteyttävät kansallisen logistiikkaklusterin vision elementtejä:

Suomen kansallinen logistiikkaklusteri hyödyntää vuonna 2017 kestävästä teknologiaa ja operoi (valitussa segmentissä/nichessä) laajempaan (hajautettuun) valmistukseen perustuvalla, Kiinasta länteen Venäjän ja Suomen kautta EU:hun asti ulottuvalla yhtenäisellä koti-markkina-alueella.

Suomi on osaava logistiikan ja siihen liittyvien lisäarvopalveluiden tuottaja Venäjälle suuntautuille tavaravirroille ja Venäjän kasvavalle vientiteollisuudelle.

Suomi toimii logistiikkakeskuksena Pohjois-Euroopan markkinoille tähyäville aasialaisille yrityksille.

Kolmannessa logistiikka-alan tulevaisuusverstaassa tarkasteltiin kansallisen logistiikkavision ja toimenpiteiden vaikutuksia erityisesti LogiCity -alueen näkökulmasta. Verstaassa pohdittiin minikälaista työnjakoa, erikoistumista, kansallista yhteistyötä ja tekoja pitää alueellisella tasolla tehdä, jotta kansallinen visio toteutuisi vuoden 2017 aikajänteellä. Kansallisella tasolla tulisi tutkimuksen mukaan:

- 1) Kehittää logistisia ketjuja ja järjestelmiä.
- 2) Tukea logistiikka-alan verkottumista.
- 3) Kehittää koulutusjärjestelmää vastaamaan kansainvälistyvän ja sähköistyvän 4PL logistiikan osaamistarpeita.
- 4) Edistää Suomen ja Venäjän välistä kaupankäyntiä.
- 5) Kehittää kumppanuutta ja kaupankäyntiä Aasian maiden kanssa (erityisesti Kiina).

LogiCityn tulisi vastaavasti tutkimuksen mukaan:

- 1) Saada Skandinavian ja Pohjois-Euroopan markkinoille tähyäviä suomalaisia, venäläisiä ja kiinalaisia yrityksiä sijoittamaan/etabloitumaan LogiCityyn.
- 2) Saada Venäjän ja Kiinan markkinoille tähyäviä Skandinaavisia, Pohjoiseurooppalaisia ja USA:laisia yrityksiä sijoittamaan/etabloitumaan LogiCityyn.

- 3) Kehittää ja tarjota logistiikan intermodaali- ja lisäarvopalveluja em. asiakkaille sekä erityisesti Venäjän vientituotteille.
- 4) Yhdistää, optimoida (konsolidoida) ja jalostaa Länsi-Itä-Länsi -suuntaisia tavara- ja informaatiovirtoja.
- 5) Toimia Euroopan ja Aasian välisen lentorahdin Gateway-hubina.
- 6) Olla aidosti globaali toimija ja näkyä Venäjällä, Kiinassa ja muuallakin Aasiassa.
- 7) Ylläpitää kansallisen tason vuoropuhelua logistiikan kehittämisestä.
- 8) Jatkaa eri toimijoita kokoavaa sekä osallistavaa toimintaa kansallisen logistiikkaklusterin rakentamiseksi (Pilottihanke).

Maailmankaupan painopiste on siirtynyt Aasian (Kiina, Intia) ja Venäjän suuntaan. Näiden maiden ripeä talouskasvu yhdessä tuotannon jalostusarvon kasvun kanssa vaikuttaa voimakkaasti kansainvälisiin tavaravirtoihin. Toisaalta tämä kehitys vetää suoria investointeja ja korkean teknologian tuotteita idän suuntaan - ja toisaalta tuo jalostettujen tuotteiden tavaravirtoja lännen suuntaan, Suomeen, Skandinaviaan sekä (Pohjois-)Eurooppaan ja USA:han asti.

Suomi sijaitsee Aasian ja Euroopan (sekä myös Aasian ja USA:n) välisellä kuljetus-/tuotantokäytävällä. Siksi Aasian ja Venäjän kasvu näyttävät Suomelle suurena mahdollisuutena. Suomen kansantalouden ja kansallisen logistiikkaklusterin kestäväälle kasvulle riittää jo hyvinkin pienen nichen saaminen tästä globaalista materiaali- ja informaatiovirrasta. Suomalaisten toimijoiden niche-markkinoiden kolme mahdollista aluetta voivat olla: 1. Venäjän vienti sekä Venäjälle etabloituneiden kansainvälisten yritysten vienti, 2. Venäjälle viejät sekä 3. Aasian kauppa (USA:sta ja Euroopasta Aasiaan ja vice versa). Nichen saaminen kuitenkin edellyttää kansallista yhteistyötä – kansallisen logistiikkaklusterin toimijoiden roolittamista synergiseksi kokonaisuudeksi.

3.4. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma

Tässä luvussa tiivistetään Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen vuosina 2006–2007 toteuttama Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tulevaisuusprosessi (Anis ja kumppanit 2007). Ohjelman tekemiseen ja samalla myös tulevaisuustyöhön osallistuivat mm. Varsinais-Suomen liitto, Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Turun ja Salon kaupungit.

Turun Kulttuurikeskuksessa kevättalvella 2007 järjestettyjen tulevaisuusverstaiden tuloksena syntyi tulevaisuuspyöriä maahanmuuttajien ja työnantajien tarpeista sekä tulevaisuustaulukoita, skenaarioita ja tulevaisuuskuvia tulevaisuuspyörissä esille nousseista tarpeista. Kaikkiaan verstaasiin osallistui 87 osallistujaa (noin 40 asiantuntijaa/verstaas). Lisäksi järjestettiin asiakasraati, jossa elinkeinoelämän ja maahanmuuttajien edustajat kommentoivat tilastoanalyysissä, haastatteluissa ja verstaissa esille nousseita teemoja ja toimenpide-ehdotuksia. Tulevaisuusverstaiden (1–3) tuloksena syntyi viisi tulevaisuuskuva:

- 1) *Vuonna 2015 maahanmuuttajat tutustuvat suomalaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan Kotimaa tutuksi -matkailukerhon avulla.*
- 2) *Vuonna 2015 Varsinais-Suomen maahanmuuttopolitiikan keskeisenä foorumina toimii Monikulttuuritalo, joka toteutetaan ja ylläpidetään hallintokuntien ja yhdistysten yhteistyönä.*
- 3) *Vuonna 2015 Turun kaupunginvaltuustossa on viisi ja eduskunnassa kaksi maahanmuuttajataustaista edustajaa. Myös TE-keskuksessa on maahanmuuttajataustaisia asiantuntijoita.*
- 4) *Vuonna 2015 ovat työnantajien asenteet muuttuneet myönteisemmiksi maahanmuuttajien työllistämistä kohtaan. Työvoimahallinto koordinoi monipuolisesti maahanmuuttajien työhön otossa tarvittavia palveluja. Toimenpiteitä ovat 1) opastus, kampanjat, tiedotus, 2) toimialakohtaiset palvelut, 3) kuntatyönantajan asennekasvatus, jonka nähtiin olevan jäljessä yksityisestä sektorista, 4) monikulttuurisuuskoulutusta työnantajille ja työyhteisöille, 5) myönteisiä ohjelmia maahanmuuttajista voimavarana.*
- 5) *Vuonna 2015 elämme monikulttuurisessa ympäristössä. Naapuristossa asuu monilla alueille enemmän maahanmuuttajia. Ihmisille annetaan enemmän kohtaamisen ja yhteistyön mahdollisuuksia. Toimenpiteenä on asennekasvatus, jota toteutetaan positiivisilla kokemuksilla ja normaalilla kanssakäymisellä muun muassa naapuruutta kehittämällä.*

Näiden tulevaisuuskuvien perustella muodostettiin 14 alustavaa toimenpidekokonaisuutta/tulevaisuuskuvaa toimenpide-esityksineen:

- 1) Kansainvälisen rekrytoinnin ja työperäisen maahanmuuton edistäminen Varsinais-Suomen työvoimapulan ratkaisemiseksi;
- 2) Varsinais-Suomessa jo olevien erityisryhmien hyödyntäminen;
- 3) Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen ja kehittäminen;
- 4) Maahanmuuttajien yrittäjyyden kehittäminen;
- 5) Maahanmuuttajien kotouttamisen monipuolistaminen koko Varsinais-Suomessa;
- 6) Yhteistyön ja maahanmuuttajapalveluiden koordinoinnin kehittäminen;
- 7) Matalan kynnyksen neuvontapisteiden kehittäminen;
- 8) Maahanmuuttajalasten, -nuorten ja – perheiden huomioiminen;
- 9) Maahanmuuttaja-asiakastyön osaamisen kehittäminen;
- 10) Maahanmuuttajayhdistysten tukeminen ja valtaistaminen;
- 11) Eri kulttuurien välisen ymmärryksen, luottamuksen ja dialogin kehittäminen;
- 12) Maahanmuuttajapalveluiden lisääminen;

- 13) Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen;
- 14) Tutkimuksen ja ennakoinnin kehittäminen.

Näitä tulevaisuuskuvia ja toimenpidekokonaisuuksia tarkennettiin työelämän ja maahanmuuttajien edustajille (9.2.2007) järjestetyssä asiakasraadissa. Asiakasraadilla haluttiin varmistaa, että työelämän ja maahanmuuttajien mielipiteet näkyvät Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa. Tulevaisuuskuvia ja toimenpide-ehdotuksia esiteltiin kevään 2007 aikana myös erilaisissa sidosryhmäpalavereissa Varsinais-Suomen TE-keskuksen, Vasso Oy:n ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen toimesta. Palautteen perusteella valmisteltiin Maahanmuuttopoliittisen ohjelman toimenpiteitä täsmentävä Delfoi-kysely. Kyselyn kokonaisvastaajamääräksi tuli 100.

Delfoi-kyselyn suurin anti Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittiselle ohjelmalle oli keskusteluissa ja perusteluissa esille noussut maahanmuuttopoliittisen ohjelman ja varsinkin työperäisen maahanmuuton kehittämisen suhteuttaminen työvoimapolitiikkaan ja koulutuspolitiikkaan: työvoimapulan ratkaiseminen ei voi suuressa määrin perustua työperäiseen maahanmuuttoon, vaan työpolitiikan perusratkaisujen on löydettävä koulutusjärjestelmän kehittämisestä sekä Suomessa jo olevan työvoimareservin määrätietoisesta hyödyntämisestä. Delfoi-kyselyn ydinviestin voi tiivistää seuraavaan muotoon:

- 1) Työperusteinen maahanmuutto ei voi olla Varsinais-Suomen työvoimapolitiikan ensisijainen keino. Suomen koulutusjärjestelmän on kyettävä tuottamaan tarvittava osaaminen Varsinais-Suomen työvoimapulan ratkaisemiseksi. Siksi koulutusjärjestelmää on kehitettävä todellisia työvoima tarpeita vastaavaksi.
- 2) Niiltä osin kun koulutusjärjestelmä ei pysty tarvittavaa osaamista ja työvoimaa tuottamaan, niin painopisteenä tulisi olla olemassa olevan työvoimareservin työllistäminen – etniseen taustaan taikka kansalaisuuteen katsomatta. Siksi tarvitaan pitkäjänteinen työllistämishjelma, jossa yhtenä painopistealueena on Varsinais-Suomessa jo olevien työttömien maahanmuuttajien työllistäminen. Työllistämishjelman toimenpiteitä voidaan suunnata myös ulkomaisiin vaihto-opiskelijoihin sekä Varsinais-Suomessa työskentelevään ulkomaiseen tilapäiseen työvoimaan.
- 3) Koulutusjärjestelmän kehittämisestä ja työvoimareservin työllistämishjelmasta huolimatta Varsinais-Suomessa tarvitaan myös määrätietoista työperusteisen maahanmuuton kehittämistä. Koska Varsinais-Suomen resurssit ovat rajalliset, niin kansainvälisen rekrytoinnin on oltava täsmärekrutointia Varsinais-Suomen työvoimapulasta kärsiville toimialoille. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa työvoimatoimistojen kansainvälistä verkostoitumista erilaisten oppilaitosten yms. sidosryhmien kanssa sekä rekrytointimessuja ja kansainvälisiä rekrytointi- ja koulutushankkeita.
- 4) Monikulttuurisuus ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroituminen eivät saa olla ristiriidassa keskenään. Pääsääntöisesti on vältettävä erillisiä palveluja, jotka voivat pahimmillaan korostaa ja pönkittää eri kansallisuuksien yms. ryhmien välisiä eroja sekä hidastaa maahan-

muuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista. Nykyiset julkiset ja yksityiset palvelut on siksi järjestettävä niin, että ne sopivat kaikille erityisryhmille. Tämä edellyttää palvelun tuottajien osaamisen kehittämistä ja palvelujärjestelmän resursoimista niin, että palveluita riittää kaikille tarpeen mukaan.

Kotoutumisen tukemiseksi kaikkien maahanmuuttajia kohtaavien, opastus- neuvonta- ja tukipalveluissa toimivien työntekijöiden monikulttuurisia valmiuksia ja osaamista on määrätietoisesti lisättävä ja parannettava ajankohtaisilla, säännönmukaisesti toistuvilla työyhteisökoulutuksilla ja teemapäivillä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä työvoimatoimistojen, neuvoloiden, päiväkotien, koulujen sekä sosiaali- ja terveystalusten henkilökunnan monikulttuurisuuskoulutukseen. Koulutus on suunnattava koko palveluketjulle asiakaspalvelutasosta aina ylimpään johtoon asti.

Vaikka yleisenä tavoitteena onkin kotouttamis- yms. erityispalvelujen valtavirtaistaminen, niin käytännössä kaikki erityisryhmät tarvitsevat myös erityisiä palveluita. Niiltä osin kun erityisiä kotouttamispalveluita tarvitaan, niitä kannattaa kehittää kansalliseen ja kansainväliseen edelläkävijyyteen pyrkien. Laatuun panostaminen tukee myös Varsinais-Suomen imagoitumista ja houkuttelevuutta ja sitä kautta kansainvälisen rekrytoinnin onnistumista. Tulevaisuuskuviissa esitetyjä toimenpiteitä pidettiin pääsääntöisesti hyvinä tai ainakin oikean suuntaisina.

Delfoi kyselyn ensimmäisessä osiossa määriteltiin niitä toimialoja, joilla on tarvetta työperäiseen maahanmuuttoon. Vastausten perusteella voidaan hahmottaa nk. TOP 3 toimialat, joilla vastaajien mukaan selkeästi tarvitaan työperusteista maahanmuuttoa:

TOP 3 -toimialat tärkeysjärjestyksessä ovat

- rakentaminen,
- siivous ja ympäristöhuolto sekä
- metallien ja metallituotteiden valmistus.

Tämän lisäksi vastauksista voidaan hahmottaa myös viisi muuta alaa (+ 5 alat), joilla työperusteisen maahanmuuton tarve on melko voimakasta:

+ 5 -alat tärkeysjärjestyksessä ovat:

- terveydenhuoltopalvelut,
- kuljetus,
- vähittäiskauppa,
- matkailu-, majoitus- ja ravitsemustoiminta sekä
- sosiaalipalvelut.

Vapaissa vastauksissa nousi esille lisäksi puutarha-ala ja huomio siitä, että työperusteisen maahanmuuton tarve jakaantuu laadullisesti kahteen erilaiseen alueeseen:

- suorittava työ ja etenkin työt, jotka eivät edellytä merkittävää ammattitaitoa,
- haastavat asiantuntijatehtävät alueen yliopistoissa ja kehittämisorganisaatioissa

Toimenpide-ehdotuksista voidaan erityisesti nostaa esille seuraavat toimenpiteet:

- Varsinais-Suomessa jo työskentelevän ulkomaisen työvoiman sekä kansainvälisten vaihtoopiskelijoiden pysyvä kotouttaminen (perheineen). Tämän lisäksi tulisi kehittää Työvoimatoimistojen kansainvälistä yhteistyötä kansainvälisten täsmärekrytointien mahdollistamiseksi.
- Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen suorittamalla heti koulutukseen tullessa näyttötestejä, joilla voidaan määritellä henkilökohtaiset osaamistarpeet. Tämän ohella vahva panostus Suomen kielen opetukseen, mutta rinnalla myös ammattiin ja suomalaiseen kulttuuriin liittyvää opetusta maahanmuuttajan omalla äidinkielellä (tai edes englanninkielellä).
- Yrityksissä maahanmuuttajien rekrytointia voidaan edistää kehittämällä pk-sektorin rekrytointipalveluita (esimerkiksi avainasiakasklubejä) ja järjestämällä monikulttuurisuuskoulutusta. Myös Monikulttuurinen -työpaikka palkinnon perustamista ehdotettiin.
- Maahanmuuttajille suunnattua yrityshautomotoimintaa voidaan lisätä ja kohdistaa toivotuille toimialoille.
- Varsinais-Suomen kaikkien kuntien tulisi tehdä vastaanottosopimuksia ja käynnistää aktiivisia kotouttamispalveluita. Kotouttamispalveluihin ja vastaanottosopimuksiin tulisi kytkeä myös monipuolinen asuntopolitiikka (erilaisia asuntoja eri puolella Varsinais-Suomea).
- Laadukkaiden, monipuolisten ja alueellisesti kattavien maahanmuuttajien tukipalvelujen turvaamiseksi Varsinais-Suomeen tulisi perustaa kaksi alueellista Maahanmuuttaja-asiakastyön resurssikeskusta (Turkuun ja Saloon). Lisäksi ainakin Turkuun tarvitaan maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden keskuspaikaksi Monikulttuurisuustalo, jossa on julkisten palveluiden yhteistyöpisteen lisäksi toimitiloja myös kolmannen sektorin toimijoille (muun muassa maahanmuuttajayhdistyksille), yksityisiä palvelun tarjoajia (viihettä, koulutusta, tapahtumia jne.) sekä tilaa maahanmuuttajien omaehtoiselle toiminnalle (harrastuksille yms. vapaa-ajan toiminnalle).
- Kotoutumissuunnitelmat tulisi laatia yksilöiden ja perheiden tarpeita, toiveita ja mahdollisuuksia vastaaviksi siten, että niitä on reaalisesti mahdollista myös toteuttaa. Koulutuksen järjestämisessä tulisi ottaa aina esimerkiksi huomioon perheen tarpeet – kuten lasten päivähoitopaikkojen tarve yms.
- Peruskoulut, lukiot, ammattikorkeakoulut ja yliopistot voivat yhdessä käynnistää hankkeita ja prosesseja, joilla edistetään maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten hakeutumista

peruskoulusta lukioon ja lukiosta edelleen korkeakouluopintoihin jotta työelämään saataisiin yhä enemmän maahanmuuttajataustaisia asiantuntijoita.

- Kotoutumisen tukemiseksi kaikkien maahanmuuttajien opastus- neuvonta- ja tukipalveluissa toimivien työntekijöiden monikulttuurisia valmiuksia ja osaamista tulisi määrätietoisesti lisätä ja parantaa ajankohtaisilla, säännönmukaisesti toistuvilla työyhteisökoulutuksilla ja teemapäivillä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää työvoimatoimistojen, neuvoloiden, päiväkotien, koulujen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen henkilökunnan monikulttuurisuuskoulutukseen.
- Maahanmuuttajayhdistyksille annettava julkinen tuki on moninkertaistettava. Näiden resurssien ja uuden yhteistoimintakulttuurin avulla yhdistykset voivat toimia tiiviissä yhteistyössä viranomaisten kanssa ja hoitaa nykyistä suuremman osan paitsi maahanmuuttajien omankielen opetuksesta niin myös perehdyttämisestä suomalaiseen yhteiskuntaan. Yhdistykset voivat toimia keskeisinä välittäjinä suomalaisen yhteiskunnan ja erilaisten etnisten, uskonnollisten ja kielellisten ryhmien välillä. Varsinais-Suomen parhaana käytänteenä/osallistamisen foorumina on nk. nelikantayhteistyö. Nelikantayhteistyössä koulutukset yms. työllistymispalvelut suunnitellaan ja järjestetään työvoimatoimiston, työnantajien, oppilaitosten ja maahanmuuttajayhdistysten yhteistyönä. Tällä tavalla tieto koulutus- ja työmahdollisuuksista tavoittaa maahanmuuttajat nykyistä paremmin. Maahanmuuttajayhdistykset myös osallistuvat koulutuksen yms. tukipalvelujen tuottamiseen entistä vahvemmin.

3.5. Luovan talouden visioprosessit

Tulevaisuuden tutkimuskeskus ja Turun kauppakorkeakoulun Mediaryhmä toteuttivat vuosina 2006–2007 Varsinais-Suomessa kaksi laajaa luovan talouden selvitystä. Näissä hankkeissa tuotettiin ensin *Varsinais-Suomen luovien toimialojen strategia* Turku Science Parkin toimeksiannosta (Hietanen ja kumppanit 2006) sekä myöhemmin *Luovien osaamispalvelujen kehittämisseelvitys* Turun seudun kehittämiskeskuksen toimeksiannosta (Taalas ja kumppanit 2007). Tätä ennen Tulevaisuuden tutkimuskeskus oli jo toteuttanut sidosryhmiä erittäin laajasti osallistavan Kulttuuri maaseudun voimavarana (Kulma) hankkeen (Helander ja kumppanit 2005), jonka EU palkitsi vuonna 2009 parhaana luovuuden ja innovatiivisuuden käytäntönä Suomesta.³ Tulevaisuuden tutkimuskeskus osallistui vahvasti myös Turku Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2011 hankehakemuksen valmisteluun.

Näissä kaikissa hankkeissa on tullut esille tarve poikkisektoraaliseen ja kuntarajat ylittävään yhteistyöhön sekä kulttuuri- ja taidealojen toimijoiden osaamisen pitkäjänteiseen kehittämiseen. Luovassa taloudessa on kyse mm. kulttuurin ja taiteen elinkeinoistumisesta sekä luovuuden ja dynaamisuuden merkityksen kasvusta kaikilla toimialoilla. Samalla kyse on vuorovaikutuksen ja yhteistyön kasvusta kulttuurin ja taiteen sekä muiden toimialojen rajapinnoilla. Luovan talouden ra-

---

³ http://create2009.europa.eu/projects/participating_countries/suomi_finland.html

kenteet ja prosessit ovat vasta kehittymässä. Käynnissä on laaja ja monipuolinen keskustelu, joka tekee erilaisia vaihtoehtoisia tulkintoja ja mahdollisuuksia näkyväksi.

3.5.1. Luovan talouden määrällinen visio

2011-prosessin taustamateriaaliksi tuotettiin vuonna 2006 seuraavanlainen määrällinen visio⁴:

Turku on vuonna 2011 luovan talouden kansallinen edelläkävijä ja Euroopan mittakaavassa merkittävä kulttuurituotannon ja luovan talouden keskittymä.

Taulukko 1. Luovan talouden määrällinen visio 2011 -prosessin tueksi.

Vision määrällinen indikaattori	Nykytila	Vuonna 2011	Vuotuinen kasvu 2006-2011
Turun kaupungin investoinnit kulttuuriin	147 euroa/asukas	Eniten Suomessa	
Kansalaisten käytettävissä olevista tuloista kulttuuriin käytetty määrä	Noin 5 %	8 %	
Suomen kaikista kulttuuriammatissa työskentelevistä sijoittuu Varsinais-Suomeen	7 %	15 %	
Varsinais-Suomen luovien toimialojen liikevaihto	2,070 miljardia euroa (9,2 % kaikkien toimialojen liikevaihdosta)	2,936 miljardia euroa (11,6 % kaikkien toimialojen liikevaihdosta)	6 %
Varsinais-Suomen luovien toimialojen työllisyys	18 600 (9 % työllisestä työvoimasta)	27914 (12,6 % työllisestä työvoimasta)	7 %
Kulttuurituotannon määrä kaksinkertaistuu 2006-2011	Kulttuurialan toimipaikkoja Varsinais-Suomessa 1237	Toimipaikkoja 2474	12,2 %
	Henkilöstöä 5772	Henkilöstöä 11544	12,2 %
	Liikevaihto 893,5 miljoonaa euroa	Liikevaihto 1,787 miljardia euroa	12,3 %
Luovien toimialojen vienti kaksinkertaistuu 2006-2011			

4 Julkaisematon taustapaperi Turun kaupungin 2011-projektille.

2011-prosessin seudullisen vaikuttavuuden varmistamiseksi tavoiteluvut esitettiin koko Varsinais-Suomen tasolla. Koska tilastointitavat voivat lähivuosina muuttua, niin vision toteutumisen arvioinnin kannalta olennaisempia ovat prosentuaaliset tavoitteet ja suhteelliset osuudet. Määrällisten tavoitteiden lähtökohtana oli opetusministeriön CREAMIN-visio ja (luovan talouden tilastoinnissa kunnostautuneen) Iso-Britannian toteutunut kasvu vuosina 1997–2004. Näitä lukuja verrattiin Varsinais-Suomen luovan talouden/luovien toimialojen ja kulttuuritoimipaikkojen nykytilaan (vuonna 2006). Visiossa esitetty luovien toimialojen kasvu muodostuu kolmesta rinnakkaisesta trendistä.

- 1) Luovat toimialat (onpa luokitus sitten mikä tahansa) kasvavat muuta taloutta nopeammin.
- 2) Luovien toimialojen sisällä kulttuurituotannon määrä kasvaa nopeammin kuin muiden luovien toimialojen yrittäjyys jolloin kulttuurituotannon suhteellinen osuus luovien toimialojen sisällä vahvistuu.
- 3) Myös kaikissa vanhoissa toimialoissa tapahtuu palveluvaltaistumista, tekijänoikeusliiketoiminnan kasvua yms. luovuusintensiivisyyden kasvua.

Edellä esitetyssä 2011-visiossa kuvattu Varsinais-Suomen luovan talouden ja luovien toimialojen kasvu tulee muodostumaan kolmesta eri trendistä.

- 1) Tavoitteena on ensinnäkin lisätä kulttuurituotannon määrä absoluuttisesti, mutta myös suhteellisesti luovien toimialojen sisällä. Esimerkiksi taide- ja kulttuuriyrittäjyyden on siksi kasvatettava nopeammin kuin muiden luovien toimialojen.
- 2) Toinen trendi muodostuu tiettyjen luovien toimialojen (onpa luokitus sitten mikä tahansa) muuta taloutta nopeammasta kasvusta.
- 3) Kolmas trendi muodostuu kaikissa vanhoissa toimialoissa tapahtuvasta palveluvaltaistumisesta ja tekijänoikeusteollisuuden korostumisesta.

Jos ja kun luovien toimialojen tavoitekasvuprosentti on hieman yleistä kasvua nopeampaa, niin luovien toimialojen suhteellinen osuus kasvaa. Kulttuurituotannon yritysten määrän pitäisi CREAMIN-vision mukaan jopa kolminkertaistua vuoden 2005 tilanteesta. Tällöin kulttuurituotanto kasvaa nopeammin kuin muut luovat toimialat – ja tämän seurauksena myös kulttuurituotannon suhteellinen osuus luovan talouden/luovien toimialojen sisällä kasvaa.

3.5.2. Varsinais-Suomen luovien toimialojen strategia

VISIO 2013: Varsinais-Suomi luovien toimialojen maakuntana

Varsinais-Suomi on vuonna 2013 kansainvälisesti kilpailukykyinen luovan talouden maakunta, jossa on mahdollistava ja kannustava kulttuurinen toimintaympäristö sekä runsaasti yhteistyötä ja luovaa hierrettä kulttuurin ja liiketalouden rajapinnassa. Alueen toimijat ovat löytäneet roolinsa luovan talouden kehittämisessä. Kulttuuri ja luovuus ovat inhimillisen kehityksen ja uudistumisen voimavaroja kaikessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa.

Varsinais-Suomen luovien toimialojen strategiaprosessissa (Hietanen ja kumppanit 2006) tarkasteltiin kulttuurin ja talouden vuorovaikutusta ja hahmoteltiin Varsinais-Suomen luovan talouden kehittämisen haasteita ja mahdollisuuksia. Hanke oli kaksivaiheinen: ensin määriteltiin Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen lyhyen ja keskipitkän aikavälin tavoitteet, lopuksi muotoiltiin visio ja Varsinais-Suomen luovien toimialojen edistämisen pitkän aikavälin tavoitteet vuoteen 2013.

Hankkeessa etsittiin uusia näkökulmia Varsinais-Suomen luovien alojen kehittämiseen. Näkökulmat perustuvat mm. strategiatyöryhmälle järjestetyissä tulevaisuusverstaissa käytyihin keskusteluihin sekä luovien toimialojen yrityksistä kerättyihin tietoihin. Yleisenä uskomuksena on, että Varsinais-Suomen luovat toimialat olisivat muiden toimialojen rinnalla taloudelliselta merkitykseltään ja työllistävyydeltään marginaalisia. Tilastoaineiston tarkastelu kuitenkin osoitti, että luovien toimialojen (mukaan lukien matkailu) liikevaihto Varsinais-Suomessa on yli kaksi miljardia euroa. Se on neljä kertaa suurempi kuin esimerkiksi kärkitoimialoihin lukeutuvan bioalan. Vaikka alan liikevaihto samaan aikaan on vain noin 23,5 prosenttia ICT-alan ja Metallin ja meriteollisuuden liikevaihdosta, on luovien alojen yritysanta ja työllistävyys kuitenkin suurempi kuin näiden kummankaan toimialan.

Moniin muihin kärkitoimialoihin verrattuna luovilla toimialoilla työskentelevien ihmisten ja yritysten ”leipä on kuitenkin pieninä palasina maailmalla”. Luovien toimialojen rakenteen ja muihin toimialoihin ulottuvan vuorovaikutuksen ymmärtämiseksi ja havaitsemiseksi onkin olennaista katsoa laajemmin koko luovuudesta ja kulttuurisesta toiminnasta kumpuavaa merkitys- ja lisäarvontuotantoa, joka rikastuttaa yhtä hyvin kulttuuri- ja palvelutuotantoa kuin erilaista teollista tuotantoa.

Prosessin kuluessa nousi esiin kolme osin päällekkäistä ja toisiaan täydentävää luovan talouden kehittämiseen liittyvää strategista linjausta:

- A. Ensimmäinen strateginen linjaus katsoo luovan talouden syntyvän ja kukoistavan kulttuurin ja hyvinvoinnin ja erilaisen uutta luovan toiminnan välisessä rajapinnassa. Tämän linjauksen kannalta on pyrittävä mahdollistamaan, sallimaan ja kulttuurimyönteiseen asenneilmastoon sekä tarjottava ja kehitettävä riittävästi kulttuurisia peruspalveluita. Eri toimijoiden yhteen saattaminen ”kaikki mukaan” – periaatteella luo edellytyksiä luovalle ideoinnille ja erilaisen omaehtoisen luovan toiminnan syntymiselle.

- B. Toinen strateginen linjaus painottaa kulttuuritoimialojen, laajemmin nähtävien luovien toimialojen sekä kaikkien muiden toimialojen rajapintojen hyödyntämistä. Tällöin luovan talouden kehittämisen haasteena on muun muassa kulttuurituotannon ja -markkinoiden kehittäminen, yritysten ja julkisten kulttuuritoimijoiden välisen vuorovaikutuksen lisääminen sekä eri alojen osaamisen yhdistäminen perinteiseen kulttuurituotantoon. Kehittämisen pääpainon tulisi tällöin olla muun muassa tapahtuma- ja palvelutuotannon alojen kulttuuriryrittäjyyden edistämisessä, sekä verkostoitumisen avulla tapahtuvassa kulttuuristen sisältöjen yhdistämisessä uuden teknologian ja matkailun tarjoamiin mahdollisuuksiin.
- C. Kolmas, vasta kehkeytymässä oleva kehittämisen linjaus keskittyy lisäämään luovuuden kannalta merkittävän lisäarvon syntymistä poikkisektoraalisesti kaikilla toimialoilla. Tämä tapahtuu muun muassa yhdistämällä kulttuurista osaamista uusille kentille ja esimerkiksi teknologiateollisuuden tarpeisiin. Taiteen ja kulttuurin sijasta puhutaan luovuudesta ja innovatiivisuudesta kaikessa toiminnassa. Esimerkiksi eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen lisääminen ja rajapinnoilla tapahtuvan uuden luovan toimeliaisuuden edistäminen tarkoittaa luovien prosessien vakiinnuttamista osaksi organisaatioiden ja yritystoiminnan arkea, johtamista, tuotantoa, markkinointia jne.

Tätä luovan talouden monialaista kokonaisuutta avattiin raportissa arvoketjuajattelun avulla: taiteesta ja kulttuuripalveluista liikkeelle lähtevänä arvoketjuna. Sen mukaan taiteilija maalaa taulun, joka myydään galleriassa, jonka on puolestaan remontoinut rakennusalan yritys – ja jota pitää kunnossa siivousalan yritys ja vartioi turva-alan yritys. Nämä kaikki rakennus-, siivous- ja turva-alan yritykset puolestaan ostavat palveluita tilitoimistolta jne. Arvoketjun ytimessä oleva luova prosessi ja itse taulu on merkityksiltään ja arvoltaan ennakoimaton ja määrittelyjä pakeneva luova tuotos, joka välittää mahdollisuuksia, ymmärrystä ja oivalluksia. Kulttuuri on siis se dynaaminen kasvualusta, josta inhimillisessä vuorovaikutuksessa kiteytyy uusia ajatuksia, toimintaa ja uudistuvia resursseja.

Tässä viitekehyksessä keskeiseksi luovan talouden kehittämisen haasteeksi muodostuu hyvien ideoiden levittäminen ja uusien prosessien käynnistäminen. Se edellyttää ymmärrystä luovien toimialojen luonteesta ja rajapintoja ylittävien rakenteiden rikkomisen välttämättömyydestä.

Lyhyen aikavälin toimenpidesuosituksina:

- 1) Maakunnassa on tehtävä selkeä päätös siitä minkä organisaation vastuulla on Varsinais-Suomen luovan talouden pitkäjänteinen ja monialainen kehittäminen ja toimenpideehtotusten konkretisoiminen. Organisaation on oltava kentällään itsenäisiin päätöksiin kykenevä ja vahva kansallinen ja kansainvälinen toimija, jolla on riittävät resurssit toimintaansa varten.
- 2) Luova talous on tehtävä näkyväksi. Lyhyen aikavälin tärkeimpiin toimenpiteisiin kuuluu luovien toimialojen sekä yleensäkin luovuuden ja kulttuurin kasvavan merkityksen nostaminen yleiseen tietoisuuteen maakunnan kehittämistyössä.

- 3) Luovien toimialojen ja luovan talouden keskeiset toimijat on tunnistettava analysoimalla toimijoiden paikka arvoketjuissa sekä kehittämällä kentän johdonmukaista kartoittamista ja tilastointia.
- 4) Luova talous kytkeytyy osallistavaan ja mahdollistavaan aluekehittämiseen. Kulttuurin ja luovuuden merkitys on saatava läpäisevästi mukaan erilaisiin alueellisiin strategioihin, ja luovan talouden kentän kokonaisuus on hahmotettava osallistamalla kentän toimijat eri strategioiden toimenpide-ehdotuksiin.
- 5) Keskeisten toimijoiden on tehtävä strategiset linjaukset eri kehittämislinjausten pohjalta hyvään työnjakoon, yhteistyöhön ja synergiaan pyrkien.

Keski-pitkän ja pitkän aikavälin suosituksina:

- 1) Välittäjäorganisaatiot ja luovat yksilöt on tunnistettava ja verkotettava fyysisesti ja henkisesti.
- 2) 2011-proessin vuorovaikutus- ja imagomahdollisuudet sekä luovat innovaatiot on hyödynnettävä Varsinais-Suomen luovan talouden kehittämisessä.
- 3) Strategisten linjausten ja monialaisten arvoketjujen rajapintoja on hyödynnettävä määrätietoisesti ja ennakkoluulottomasti. Oleellista on nähdä luovien toimialojen sekä koko luovan talouden kehittyminen dynamiikkana ja eri osa-alueiden linkittymisestä syntyvinä osallistavina ja synergisinä prosesseina. Olennaista on tunnistaa, ymmärtää ja tukea prosesseja eikä yksittäisiä lopputuloksia.
- 4) On luotava fyysiset ja henkiset edellytykset luovalle ilmapiirille ja laadukkaalle fyysiselle ja henkiselle ympäristölle.
- 5) Koulutuksen nykyiset resurssit on turvattava ja koulutuksen sisältöjä on kehitettävä yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Varsinais-Suomen potentiaalit luovassa taloudessa perustuvat viime kädessä maakunnan vahvoihin perinteisiin kansallisena ja kansainvälisenä koulutuskeskittymänä.
- 6) Ihmisten virtoja alueelle on lisättävä. Alueen vetovoimaisuutta on lisättävä ja luotava sellaisia matkailun mahdollisuuksia, joissa kulttuurilla on merkittävä rooli. Kulttuurimatkailua on kehitettävä yhteistyössä kulttuurituotannon kehittämisorganisaation, luovien toimijoiden, ja matkailu- ym. palvelutuotantoon keskittyneiden yritysten kanssa.
- 7) Teknologia, sisällöt ja palvelut on saatava kohtaamaan. On kehitettävä erilaisia välineitä ja toimintamuotoja, jotta teknologian, talouden ja kulttuurin vuorovaikutuksesta syntyy uusia luovia ajatuksia, toimintaa, tuotteita sekä uutta käyttökulttuuria ja luovan talouden työpaikkoja.

3.5.3. Varsinais-Suomen luovat osaamispalvelut

Seuraavissa kappaleissa esitellään viimeisimmän luovan talouden seutukunnallisen selvityksen (*Luovien osaamispalvelujen kehittämisseelvityksen*) kuusi toimenpidesuositusta (Taalas ja kumppanit 2007):

3.5.3.1. Luovan sektorin elinkeinoistaminen

Kiteytys ja toimenpide-ehdotukset:

- Luovan toiminnan markkinointia ja myyntiä on kehitettävä panostamalla manageriportaanseen (lisäämällä managerien määrää) sekä kehittämällä pitkäjänteisesti managerisektorin osaamista. Managerit tuotteistavat, markkinoivat ja juoksevat arvoketjuja kokoon.
- Myös luovien alojen yrittäjyyttä on tuettava nostamalla liiketoimintaosaaminen osaksi luovien alojen koulutusta, kehittämällä ja suuntaamalla nykyisiä yrityspalveluja erityisesti luoville toimialoille (tiedotuskampanjat, profiloituneet kehittämissuunnitelmat jne.) sekä nostamalla luovien osaamispalvelujen menestystarinoita julkisuuteen.

Kummassakin edellä mainitussa tavoitteessa ensimmäisenä käytännön toimenpiteenä on nykyisten, jo olemassa olevien yritys- ja kehittämis- ja koulutuspalvelujen tehostaminen (muun muassa lisäämällä, kohdistamalla ja profiloimalla tiedottamista ja markkinointia luoviin osaamispalveluihin), arvoketjujen toimijoiden verkottaminen (esimerkiksi poikkisektoraalisten alihankintaketjujen kehittäminen) ja uusien yhteistoimintamallien kehittäminen. Esimerkkeinä nostettiin esille luovien alojen yrityshotelli, keskitetyt yhteispalvelut (esimerkiksi tilitoimistot, lakimies- ja markkinointipalvelut) sekä kummitoiminta (mm. liiketoimintaosaamisen kehittämisessä).

3.5.3.2. Kulttuurin ja elinkeinoelämän yhteistyömallit

Kiteytys ja toimenpide-ehdotukset: Bisneksen lainalaisuudet on saatava luoviin toimialoihin. Vastaavasti taiteellista johtamista ja luovuuden konsultointia bisnekseen (muihin toimialoihin). Tämä edellyttää pysyviä rakenteita ja pitkän tähtäimen suunnittelua: fyysistä paikkaa, työvälineitä, kohtaamista/vuorovaikutusta sekä aikaa ja rahaa. Keinoina mm.:

- Kulttuurikauppakeskuksen perustaminen (CultTuuri) sekä 13. päivä torstai -tapaamiset (taidemaailman ja elinkeinoelämän tapaaminen). Tavoitteena ei tarvitse olla uusien tahojen ja toimintojen perustaminen – vaan pikemminkin jo olemassa olevien kehittäminen ja yhdistäminen (esimerkiksi POP-Arena + Arsnet). Yhdistettävissä 2011-hakemuksessa mainittuun ideaan kulttuurikorttelista ja samassa hakemuksessa mainittuun 100 luovaa yritystä -hankkeeseen (sekä myös muissa ryhmissä ehdotettuihin luovien osaamispalvelujen sensseihin) sekä yleisellä tasolla Turun brändin ja imagon kehittämiseen.
- Koordinaattoriksi ehdotettiin TEHDAS teatteria (joka voisi olla myös toimenpide-ehdotuksessa etsitty kohtaamisen paikka). 100 luovaa yritystä -hankkeessa toimijoiksi on

mainittu Arte ry, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun Seudun Kehittämiskeskus ja Turku Science Park Oy.

3.5.3.3. Julkisen sektorin kulttuurifoorumi

Kiteytys ja toimenpide-ehdotukset: Tavoitteena julkisten kulttuuripalveluiden laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen lisäämällä julkisten palveluntuottajien yhteistyötä. Ehdotettuja toimenpiteitä ovat:

- Kulttuurikortti: Kulttuuripalvelujen laajamittainen kohderyhmämarkkinointi sekä palveluiden profilointi ja tuotteistaminen kerätyn tiedon perusteella. Jatkuva tarkoitettu toimintamalli käynnistetään pilotilla, jossa mukana kulttuuri-, opetus-, nuoriso- ja liikuntatoimi. Koordinaattorina Kulttuuritoimi.
- Kulttuurikuntoilun keskuspuisto: kehitetään ja otetaan käyttöön olemassa olevia ympäristön, kulttuurin ja liikunnan mahdollisuuksia hyvinvointipalveluihin. Kulttuuri-, Opetus-, Nuoriso- ja Liikuntatoimi sekä Ympäristötoimi (ml. kaavoitus) ja Sosiaali- ja terveystoimi käynnistävät poikkihallinnollisen hankkeen. Koordinaattorina/koolle kutsujana Kulttuuritoimi. Ensimmäisenä askeleena hankkeistus.
- Kaupunki- ja yhteisötaideprojekti: Nyt pilottina Varissuolla toimivan Kaupunki- ja yhteisötaidehankkeen toiminta vakinaistetaan. Tämän jälkeen hanke koordinoi koko Turun seutuun laajennettua kaupunki- ja yhteisötaideprojektia, jossa Ihmisiä aktivoidaan oman lähiympäristön huolenpitoon. Hanke madaltaa taiteen ja kulttuurin sekä yhdessä toimimisen kynnystä ja lisää sosiaalista pääomaa ja viihtyisyyttä osallistumisen kautta. Poikkihallinnollisen ohjausryhmän muodostavat Kulttuuri-, Nuoriso- ja Liikuntatoimi sekä Ymp. & Kaava ja Sos. & terv.
- Kupittaa-hankkeen jatkaminen: toimivan poikkihallinnollisen konseptin jatkaminen ja kehittäminen.
- Kaikkien edellä esiteltyjen projektien hyödyntäminen myös matkailussa: poimitaan edellä mainituista hankkeista ne osiot jotka voidaan tuotteistaa myös matkailun tarpeisiin. Ensimmäisenä tehtävänä hankkeistus. Hankkeessa mukana ne toimijat jotka tuottavat kyseiset palvelut. Koordinaattorina ja koolle kutsujana Turku Touring.

3.5.3.4. Kulttuuri ja luovuus Varsinais-Suomessa näkyväksi

Kiteytys ja toimenpide-ehdotukset:

- Luovien osaamispalvelujen senssien järjestäminen säännöllisesti 2 kertaa/v. Sisältönä uusien, ajankohtaisten käytäntöjen esittely ja (ryhmätöissä) poikkisektoraaalisen yhteistyön syventäminen ja uusien yhteistyömuotojen solmiminen.
- Maakunnallisen luovien osaamispalvelujen ekstranetin kehittäminen (Luova paikka). Pohjana tapahtumakalenteri, Turku Touring -sivut ja 2011-säätiön tuleva extranet. Tavoitteet

na/sisältönä olemassa olevan tiedon, toiminnan ja palvelujen yhteen kerääminen (kokonaisuuden hallinta ja johtaminen) – sekä uusimman monimediateknologian täysimääräinen hyödyntäminen.

- Prosessin koordinoi ja koolle kutsuu Turun Seudun Kehittämiskeskus. Toiminnassa mukana Kulttuuritoimi, Turku Touring, 2011-säätiö.

3.5.3.5. Monikulttuurisuus ja luova talous

Kiteytys ja toimenpide-ehdotukset: Tavoitteena on nykyisin vielä enemmän tai vähemmän piilossa olevan monikulttuurisen toiminnan avaaminen ja esille tuominen laajemmalle yleisölle. Toimijoina maahanmuuttajajärjestöt/monikulttuuriset järjestöt yhdessä esimerkiksi 2011-säätiön kanssa.

- Palkataan maahanmuuttajataustainen monikulttuurisuusasiamies, jonka tehtävänä on verkostoida ja tuottaa uusia tapahtumia, esim. kerätä yhteen monikulttuurisia toimijoita toteuttamaan Monikulttuurisuuden yötä.
- Toteutetaan monikulttuurisuus selvitys/-kartta Turun seudun monikulttuurisuudesta ja rakennetaan sen pohjalta monikulttuurinen ja -kielinen portaali osaksi muita tapahtumakalentereja ja esimerkiksi 2011-portaalia.
- Toiminnan pysyvyyden varmistaminen edellyttää myös fyysisten kohtaamispaikkojen/tilojen kehittämistä. Ehdotuksella on liittymäkohta mm. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa ehdotettuun monikulttuurisuustaloon sekä samassa ohjelmassa ehdotettuun maahanmuuttajajärjestöjen toiminnan kehittämiseen ja tukemiseen.

3.5.3.6. Kulttuurin ja luovan talouden tutkimus ja ennakointi

Kiteytys ja toimenpide-ehdotukset: Tutkimuksen näkökulmasta yhtenä tärkeänä tavoitteena on tiettestä tiedottamisen ja tutkimuksen monipuolisen popularisoinnin edistäminen. Tarvitaan välittäjiä ja ”näkijöitä”, jotka auttavat eri näkökulmista eri oppiaineissa tutkivien toimijoiden verkottumista ja yhteistoimintaa synergiaetujen saamiseksi, luovat ideoita ja näkemyksiä siitä miten erilaisista perustutkimuksista syntyviä tietokokonaisuuksia yhdistämällä luodaan uusia soveltavia käyttöjä. Tämän ajattelutavan mukaisesti tutkimuksen elinkaari ulottuisi perustutkimuksesta soveltavaan tutkimukseen sekä opetukseen ja kehittämiseen, ja ihmisten ymmärryksen lisääntymiseen.

Ehdotettuja toimenpiteitä ovat erilaiset tiedeyhteisön avoimuutta ja tiedon liikkuvuutta lisäävät toimenpiteet:

- Alueen toimijoiden ja kansallisten ja kansainvälisten verkostojen luominen yli oppiainerajojen (välittäjä/tilaisuuksia, esim. epämuodollinen Perjantain Olut-Lounge eri tieteenaloja yhdistämään).
- Yhteisten tutkimusalojen – ja innovatiivisten tutkimusaihioiden löytämiseen keskittynyt välittäjä koordinoi yhteistyötä ja ennakoi erilaisia tarpeita: siitä seuraavien tutkimuskokonaisuuksien – ja hankkeiden edistäminen: esimerkiksi monikulttuurisuustutkimuksen ja siirto-

laisuustutkimuksen yhdistäminen yrityselämän tarpeisiin, kulttuurinen tieto hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksistä tai ”kirjaa” koskeva monitieteinen tutkimus (liittyy läheisesti Kirjan talo-ehdotuksiin ja 2011-tapahtumakokonaisuuksiin).

- Tietoisuuden lisääminen erilaisilla yleisölle tarkoitetuilla foorumeilla: perustamalla esimerkiksi (luovia osaamispalveluja tutkivan) tieteen ”Arsnet”.
- Yhteistoimintakulttuuria voisi tehostaa myös perustamalla tieteen ja tieteen yleisöjen toimijoiden vuorovaikutusta lisäävä ja tieteellisen tiedon levittämiseen tarkoitettu ”Tieteen olohuone” (Tiedekahvila keskustassa).

3.6. Muita ajankohtaisia tulevaisuusteemoja

3.6.1. Maa- ja metsätalous murroksessa

Hyvä esimerkki visioiden tarpeesta ja voimasta löytyy metsäalalta, joka on parhaillaan historiansa pahimmassa kriisissä. Olemme tilanteessa, jossa suomalaisia paperitehtaita suljetaan ja jossa niitä ostavat mm. eteläafrikkalaiset kilpailijat ja jossa suomalainen paperiteollisuus siirtää tuotantoaan Ruotsiin, Etelä-Amerikkaan jne.

1900-luvun alussa Suomessa oli vielä runsaasti tuotteita, joita tehtiin puusta ja vastaavasti myös runsaasti yrityksiä, jotka valmistivat näitä tuotteita. Nykyään puutuotteita ja niitä valmistavia yrityksiä on paljon vähemmän. Samalla tuotteiden osaamisintensiivisyys on kasvanut: ne ovat kapeita nichejä, joissa suomalainen teollisuus on kyennyt kehittämään kansainvälisesti kilpailukyistä osaamista. Kilpailukyky on perustunut lineaariseen kehittämiseen, jossa on tehty yhtä ja samaa tuotetta (esimerkiksi paperia) aina vain tehokkaammin, nopeammin ja halvemmalla. Tämä strategia on johtanut tilanteeseen, jossa puu pitäisi saada lähes ilmaiseksi, jotta toiminta kannattaa. Tämä puolestaan on johtanut siihen, että Suomeen kannattaa laivata tonnikaupalla eukalyptuspuuta ja myös siihen, että kilpailukykyä etsitään nyt Etelä-Amerikasta - ja Etelä-Amerikan jälkeen taas muualta, koska saavutettu etu hukataan nopeasti kilpailijoiden seurattessa perässä. Kyseessä on eräänlainen laihdutuskilpailu, jossa ei ole voittajaa, mutta paras voi jäädä henkiin. Strategia on kestävä ja päättyy väkisin umpikujaan nyt tai myöhemmin. Vaikka Suomen metsäteollisuus ehkä onkin parhaillaan maailman paras paperin tekijä – aivan kuten pandakarhu on maailman paras bambun syöjä - niin nämä huippuunsa erikoistuneet ekspertit (suomalainen metsäteollisuus ja pandakarhu) ovat myös ensimmäisiä, joka kuolevat sukupuuttoon jos toimintaympäristö muuttuu. Ja kuten edellä huomattiin, niin toimintaympäristö muuttuu ja vieläpä aina vain nopeammin. Tämä haastaa metsäteollisuuden ennen näkemättömällä tavalla. Mitä siis on tehtävissä? (Hietanen 2010)

Vastaus on lopulta yllättävänkin yksinkertainen: on siirryttävä lineaarisesta kehittämisestä visionääriseen tulevaisuuden tekemiseen ja panostettava innovatiivisuuteen. Tästä näkökulmasta tulevaisuuden metsäsektori on osa kasviperäistä bioraaka-aineklusteria. Funktionaalisia materiaaleja tuotetaan lähes kaikille teollisuuden aloille. Tulevaisuudessa puuta myydään nesteenä, kaasuna ja biomassana lähes kaikille muille toimialoille. Biosähköä siirretään langattomasti maailman markki-

noille. Kompostoituvasta elektroniikasta valmistetut kännykät heitetään käytön jälkeen kukkapenkkiin, jossa niistä kasvaa kesäkukkia ja muita hiilinieluja.

Vuodesta 2040 eteenpäin elämme bioaikaa, jossa kaikki mahdollinen valmistetaan biomateriaaleista. Tämän bioraaka-aineklusterin määrittäminen, kehittäminen ja johtaminen on merkittävä mahdollisuus suomalaiselle metsäteollisuudelle. Tämä osaaminen on otettava nyt haltuun panostamalla mm. materiaaliosaamiseen, teolliseen ekologiaan, elinkaaren/kokonaisuuden hallintaan ja poikkisektoraalisiin/monialaisiin projektiorganisaatioihin.

Metsäteollisuuden haasteet koskevat myös maataloutta. Millä toimialalla maatila toimii, jos sen yksi pelto tuottaa raaka-ainetta elintarviketeollisuudella, toinen lääketeollisuudelle, kolmas rakennusteollisuudelle ja neljäs energiateollisuudelle – ja jos tilan lehmät ovat turisteja varten ja järven rannassa on vielä palvelutalo vanhuksille? Entäpä jos tilan navetassa ei tulevaisuudessa olekaan eläimiä, vaan 50 tonnia sisäfilettä – tai jotakin sen tyylistä ravintomassa (keinolihaa). Tai entäpä jos maatilalla ei olekaan tulevaisuudessa navettaa, vaan yrityspuisto (Agrisciencepark), joka hyödyntää tilan tuottamat materiaalit. Minkälaista osaamista tulevaisuuden isännät kaipaavat? Mitä maatalousoppilaitoksissa tulisi tulevaisuudessa opettaa?

Yllä kuvattu muutos – siirtyminen paperista bioraaka-aineisiin ja maataloudesta agribusineeseen – on valtaisa osaamishaaste. Mutta vielä suurempi haaste on siinä, että metsäala ja maatalous kykenevät nyt ja tulevaisuudessa yllä kuvattuun näkökulman vaihtamiseen: esimerkiksi paperiteollisuuden auringonlaskusta bioajan aamunkajoon. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa tätä osaamista kutsutaan tulevaisuuden liiketoimintaosaamiseksi, joka koostuu ennakoitiedon paremmasta hyödyntämisestä, visionäärisestä verkosto- ja muutosjohtamisesta sekä epälineaarista kehittämisestä.

Tässä luvussa esitellään Vuosina 2008–2009 toteutetun Älykkäästi kotona pidempään (Älykop) -hankkeen tulevaisuusverstaissa syntyneet skenaariot – tarinat siitä, miten maailma muuttuu vuosina 2010–2050. (Ahvenainen, Hietanen ja Huhtanen 2009b)

”**Vuodet 2010–2015: hyvinvoinnin kokonaisvaltaisempi ymmärrys**

Vuosina 2010–2015 luovuttiin vähitellen hyvinvoinnin talousperusteisesta ymmärtämisestä. Samalla luovuttiin objektiivisesta ja persoonattomasta ihmiskäsityksestä: hyvinvoinnilla oli kokijansa ja omistajansa kasvot. Ymmärrettiin, että hyvinvointia ei voida palauttaa yksiselitteisesti faktoihin kuten terveyteen tai taloudelliseen vaurauteen vaikka nämä toki ovatkin osa hyvinvoinnin tapahtumaa.

Vuonna 2010 innovaatioverkostojen suurimpana ongelmana oli se, että miksi asiat eivät tapahdu? Erilaisten ennakoitifoorumien lukuisissa innovaatioverstaissa luotiin visionäärisiä tulevaisuuskuvia halutusta tulevaisuudesta. Verstaiden tuloksena oli suuri määrä hyviä ideoita ja kuvauksia tulevaisuuden teknologiasta. Verstaiden jälkeen kuitenkin huomattiin, että lähes kaikki innovaatioverstaissa (vuoden 2050 aikajänteellä) kehitetyistä asioista olisi itse asiassa ollut tehtävissä heti. Tarvittava teknologia yms. resurssit olivat jo olemassa. Mutta mitään ei kuitenkaan tapahtunut. Verstaiden tulokset unohtuivat. Ideat eivät muuttuneet todeksi. Tuolloin keksittiin, että suurin este maailmassa ei sittenkään ollut jokin teknologinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen

puuttuva resurssi - vaan se, että olimme lukkiutuneet (intressiemme, työmme, instituutioiden jne. kautta) vallalla olevien käsityksien mukaiseen tulevaisuuden odottamiseen. Kaikki olivat valmiita ja kyvykkäitä keksimään, mutta kukaan ei ollut halukas tai kyvykäs tekemään. Tietoyhteiskunnan kädet ja aivot olivat kaukana toisistaan – eri ihmisissä ja eri organisaatioissa. Käsillä ei ollut aivoja – eikä aivoilla käsiä.

Erityisesti kolmannelta sektorilta löytyi 2011–2013 (globaalin finanssikriisin jälkeen) käynnistyneiden kartoitusten tuloksena runsaasti unohdettua osaamis- ja ideakärkeä, jota jalostettiin ennakkoluulottomasti myös kannattavaksi liiketoiminnaksi. Aluksi kehityksen suunta Suomessa oli vaarassa olla päinvastainen. Tämä johtui siitä, että Suomessa valtaosa hyvinvointipalveluista tuotettiin vielä vuonna 2010 julkisella sektorilla tai muuten julkisin varoin kvasimarkkinoilla. Tällaisessa ympäristössä kehittämisen syy oli usein säästö – ja seuraus vastaavasti bulkkia ja niukkuuden jakamista. Julkisten palveluiden jatkuvat säästöt kuitenkin nostivat samalla kolmannen sektorin merkitystä – ja kolmannen sektorin toiminnan taustalla olevat arvot puolestaan muuttivat hyvinvoinnin käsitetä. Tämä kehityskulku vapautti kuin vahingossa hyvinvointipalveluiden innovaatioiden runsauden sarven. Kolmannen sektorin rinnalla kehittyivät myös yksityiset, yritysten tarjoamat hyvinvointipalvelut.

Vuodet 2015–2020: hyvinvointiformaatteja kansainvälisille markkinoille, puuviiniä lääkkeeksi ja aminohappohousuja terveyttä edistämään

Vuonna 2015 on edelleen ihmisiä, jotka eivät ehdi, osaa, jaksaa, pysty tai viitsi hoitaa arkipäiväisiä tehtäviään ja tarpeitaan. Hyvinvoinnin tuotanto-, tarjonta- ja kulutusrakenteet ovat monimuotoisia ja dynaamisia. Asiakaslähtöiset hyvinvointituotteet ja – palvelut järjestyvät joustavasti asiakkaan tarpeen ja kykyjen mukaan. On syntynyt uusia yhdessä tekemisen kulttuureja. Yhdessä tekemisen ajurina toimi erikoistuminen: mitä enemmän erikoistuttiin, sitä enemmän tarvittiin muita.

Muutoksen kasvuvoimana toimii perinteisten hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden sekoittuminen muihin henkilökohtaisiin palveluihin. Asiakaslähtöisissä, palvelutapahtumassa muotonsa ottavissa (alhaalta ylös kasvavissa) ja klusterirajoja rikkovissa (usein tilapäisissä) arvoverkossa syntyi koko ajan yllättäviä lisäarvon tarjoamisen mahdollistavia pooleja.

Vuosina 2015–2020 kehitetään runsaasti uusia tuotteita (esimerkiksi teknologiaa/päätelaitteita) ja niiden ympärille uusia palveluita ja näiden ympärille taas uusia tuotteita (kuten esimerkiksi materiaalia, pakkauksia, sisältötuotteita ja teknologiaa). Esimerkiksi metsäsektori ja ICT-ala toteuttavat yhdessä operaattoreiden ja seniori-, koti ja läheispalveluiden tuottajien kanssa pakkauspalvelujärjestelmiä, jotka avustivat niitä, jotka eivät muista tai kykene täysin itsenäiseen toimintaan. Näin mahdollistetaan muun muassa vanhusten asuminen kotona pidempää. Palvelukonseptiin kuului myös logistiikkayritysten, apteekkien ja terveyshuollon kanssa suunniteltu lääketaksijärjestelmä, joka toimittaa tarvittavat tuotteet minne tahansa ja koska tahansa.

Terveys- ja elintarvikealan kanssa bioraaka-aineklusteri (eli entinen metsäklusteri) kehittää muun muassa terveysvaikutteisen puuviinin. Terveysala puolestaan tarjoaa yhteistyössä telakka-teollisuuden sekä taide-, matkailu- ja kulttuurialan kanssa kehitettyjä ja tuotettuja ”päihdeterapiaristeilyjä” perheille. Sairaalalaivoilla on tarjolla myös hampaidenhoitoristeilyjä ja pientä ki-

rurgiaa. Metsäsektori ja laivateollisuus kohtaavat toisensa puolestaan muun muassa levien yms. biomassan hyödyntämisessä (energiasektorilla, ympäristön suojelussa sekä lääke- ja elintarviketeollisuudessa).

Tekstiiliteollisuus kehittää vastaavasti elintarvike- ja lääketeollisuuden kanssa ”aminohappohousuja”. Tarjolla on myös terveydentilan kertovia hammasharjoja sekä monenlaisia reseptilääkkeitä suruun, iloon ja niiden puutteeseen.

Vuodet 2020–2040: sosiaalilääkäreitä, hyvinvointiarkkitehtejä ja Baabelin kaloja

Eräs suurimmista ongelmista vuonna 2040 on yhteisöllisyyden ratkaiseminen (säilyttäminen ja vahvistaminen) muutoksessa. Vuosien 2020–2040 kiivaan muutoksen aikana huomattiin, että yksilö ja sen mukana yhteisö tuntui oireilevan aina muutoksissa. Tämä yhteiskunnallinen ongelma kärjistyi 2040-luvulla ilmastonmuutoksen aiheuttaman globaalin pakolaisaallon seurauksena. Ilmiö kasvatti kulttuurien kohtaamisesta johtuvia etnisiä konflikteja – ja samalla kysyntää sosiaalilääkäreille, hyvinvointiarkkitehdeille ja valtakunnallisille kulttuuri sovittelijoille eli ns. Baabelin kaloille, joiden tehtävänä oli kokonaisuuksien hoitaminen sekä sovinnon, ymmärryksen ja ymmärtämisen aikaansaaminen.

Vuonna 2050: kansalaissiru, Lifebook ja henkilökohtaisen (virtuaalisen) palveluräätäli Erikin palvelumenu

Vuonna 2050 käytössämme on ”Lifebook”, johon on tallennettu tapahtumat ja faktat elämän varrelta – myös terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät. Lukemisen lisäksi pystymme myös jakamaan, kommentoimaan ja täydentämään omatietoamme ja profiiliamme. Vuonna 2050 ei enää tarvitse mennä nettiin, vaan elämme verkossa, missä kansalaissiru on kulkulupa ja etukortti. Kansalaissirujen lisäksi käytössä on muitakin passeja omiin maailmoihimme, joihin pääsee vain luvallamme.

Vuonna 2050 hyvinvointi koostuu perusturvallisuuden (hengissä säilymisen) lisäksi oman paikan löytämisestä yhteiskunnassa ja eettinen hyvä elämä. Hyvinvointiin liittyy myös kyky ajatella kestävästi ihmistä ja luontoa, yhteenkuuluvuus, arvonanto ja itsensä toteuttaminen. Taustalla on yleinen käsitys ihmisenä olemisesta.

Matka vuoden 2050 maailmaan on tarina hyvinvointitarjonnan runsaudensarvesta, valinnanvapaudesta ja toimintamalleista, jossa asiakas valitsee missä ja koska hän palveluita käyttää. Merkittävä etappi matkalla oli virtuaalikonsultti Erikin keksiminen. Media sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden avoimessa innovaatioverkostossa kehitettiin virtuaalikonsultti ”Erik”, jonka tehtävänä oli mahdollistaa, helpottaa arjen sujumista. Vuonna 2050 ”Erikkejä” oli kaupallisina sovellutuksina kaikkialla.

Vuoteen 2050 mennessä painopiste hyvinvoinnin edistämiseksi oli siirtynyt reaktiivisesta sairauksia ja oireita hoitavasta lähestymistavasta ennakoiwaan toimintamalliin. Toimintamallin lähtökohdaksi oli oikein ajoitettu ja oikeassa paikassa tapahtuva ihmisen päämääriin ja motiiveihin vaikuttaminen. Taustalla oli ajatus ihmisestä oppivana ja muutokseen pystyvänä olentona. Enna-

koivan toimintamallin kompastuskivenä oli pitkään panos – tuotos suhteen epämääräisyys: miksi ja miten hoitaa ongelmaa, jota ei vielä ole olemassa?

Metsäteollisuuden aikaisemmasta kehityksestä (2000-luvun alun kriisistä) opittiin ja ajattelutavassa tapahtui muutos, jonka seurauksena Suomesta viedään vuonna 2050 maailmalle kappaleta-varan lisäksi kokonaisia hyvinvointiformaatteja samalla tavoin kun tänne tuotiin toistan hölmömpiä viihdeformaatteja (kuten ”unelmien putkimies”) uuden vuosituhannen alkupuolella.”

Älykop-hankkeessa tehtiin myös tulevaisuuskuvia tulevaisuuden älykodeista, joissa yhdistyvät älykkäät materiaalit, rakentaminen, tieto- ja viestintäteknologia sekä hyvinvointipalvelut:

”Älykäs koti on palvelualusta, joka mukautuu yksilön elämänvaiheiden ja tarpeiden mukaan. Tilat ovat muunneltavissa esimerkiksi perheen kasvun tai perheen jäsenten pois muuttamisen sekä päivän kuluessa myös erilaisten tilanteiden mukaan (olohuoneesta tai keittiöstä voi esimerkiksi tehdä isomman jos tulee vieraita, tiloja voi myydä asuntopankissa.

Rakenteisiin, kuten tuoleihin ja seiniin on sijoitettu tarvittaessa esille saatavia urheiluvälineitä. Siivousrobotit hoitavat monia käytännön asioita. Myös huonekalut, lattia, jääkaappi, pakkaukset ja vaatteet kommunikoivat keskenään.

Pakkau palvelujärjestelmät auttavat niitä, jotka eivät muista tai muuten kykene (valvovat esimerkiksi annostelua tai profiloivat käyttöohjeita jne.). Asunnon energiajärjestelmä voi hyödyntää pakkaukset käytön jälkeen. Asunnot ovat joko plustaloja (jotka tuottavat oman energiansa) tai käyttävät ympäristöystävällistä lähienergiaa.

Design voi olla virtuaalinen: esimerkit tapettien värit, valaistus, äänet ja tuoksut ovat säädeltävissä. Muunneltavan tilan lisäksi olennaista ovat myös erilaiset palvelujärjestelmät, kuten esimerkiksi jääkaapin ovelle oleva palveluvalikko, jonka avulla voi hoitaa ostokset – tai seinässä oleva sormen mentävä reikä, joka korvaa terveyskeskuksen (diagnosoi, kirjoittaa reseptit tai/ja kirjoittaa läheteet eteenpäin).

Älykäs koti voi olla myös hajautettu: kun perheen jäsenet asuvat eri puolilla maailmaa, niin huoneet saadaan virtuaalisesti yhteen niin, että perhe voi viettää yhteistä aikaa (esimerkiksi ruokailuhuoneisiin sijoitetuilla seinän kokoisilla näytöillä, joiden avulla perhe voi syödä ”yhteisen” illallisen riippumatta siitä, missä perheenjäsenet fyysisesti asuvat).

Asunnon intranetissa on online Lifebook (vrt. Facebook) elämänhallinnan kalenterina – ja henkilökohtainen virtuaalikonstultti Erik selaimena. Virtuaalisyhteisöissä voi nauttia keskusteluista, teatterista – tai vaikkapa osallistua lasten lapsien koulutehtäviin/-tunteihin.

Älykkäässä kodissa on myös keittiö- ja parvekepuutarhoja ja asuntoalueella hyvinvointipuistoja ja lähipalveluja.

Senioriparatiiseissa yms. asuntoalueilla kaikki palvelut ja tuotteet saa palvelusopimuksilla henkilökohtaisesti profiloituna tai moduuliyhteisön yms. palapeliperheen jäsenenä (yhteisöllinen käyttö).”

Eräänlaisena tiivistelmänä maa- ja metsätalouden tulevaisuuskuvista voidaan sanoa, että kehityksessä on Agribusiness ja fotosynteesiklusteri. Nämä kummatkin muutostrendit sisältävät huikeita mahdollisuuksia ja myös osaamishaasteita. Näissä kummassakin teemassa (ja niiden taustalla olevassa kestävässä kehityksessä) on mahdollisuus tulevina vuosina saavuttaa kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä – mutta vain jos näihin teemoihin panostetaan vahvasti jo tässä vaiheessa.

3.6.2. Matkailu- ja elämystuotanto

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on vuosina 2008–2009 koordinoanut myös Matkailun ja elämystuotannon osaamisklusterin kansallista ennakointiprosessia. Tässä ennakointiprosessissa on toteutettu useita kansallisia kyselyitä sekä kansallisia ja alueellisia tulevaisuusverstaita (Helsingissä, Jyväskylässä, Rovaniemellä, Savonlinnassa ja Turussa). Tässä luvussa tiivistetään ennakointiprosessin tulokset – muun muassa kansalliset matkailun ja elämystuotannon skenaarioluonnokset (Hietanen, Kuusisto ja Siivonen 2009).

Tähän lukuun on tiivistetty Matkailun ja elämystuotannon ennakointiohjelman perusviesti skenaarioiden muodossa.

Ensimmäinen viesti on se, että matkailun ja elämystuotannon nykyisen kaltainen kokonaisuus (matkailun ja elämystuotannon kansallinen klusteri) ei välttämättä muodosta luonnollista kokonaisuutta. Elämystalouden toimialakokonaisuuteen lasketaan mukaan mm. matkailu, kulttuuri- ja viihdeteollisuus sekä urheilu. Voiko näillä toimialoilla todellakin olla yhteinen visio ja strategia? Tai voiko Lapin, Loimaan seutukunnan, Pohjois-Karjalan ja Pääkaupunkiseudun matkailua kehittää samoilla periaatteilla? Vai voisiko ongelma olla siinä, että ala tarvitsisi asiakaslähtöisiä visioita (nykyisten pikemminkin paikka- ja tuotantolähtöisten visioiden ja strategioiden sijaan)? Kyselyissä kentän hajaannus näkyy esimerkiksi mielipiteiden voimakkaana jakautumisena: lähes joka asialle löytyy yhtä paljon kannattajia kuin vastustajia.

Toinen perusviesti on se, että tulevaisuudessa on tehtävä valintoja. Ensimmäinen valinta liittyy koordinaation tarpeeseen ja tapaan. Vaihtoehtoja ovat esimerkiksi:

- 8) panostaminen kansallisesti koordinoituihin, alueellisesti erilaistuneisiin ja yksilöllisesti profiloituihin elämystalveluihin tai
- 9) nykyisen valtakunnallisen ja alueellisen kehitysjärjestelmän purkaminen ja siirtyminen hajautettuun järjestelmään, jossa T&K panos jaetaan esimerkiksi T&K -seteleinä, jolloin liiketoiminta ja kehittäminen fokuksittuu vapaasti ja rajoittamatta alhaalta ylös – eikä koordinoidusti ylhäältä alas, kuten nykyään.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa tuetaan ja rakennetaan kokonaisuutta – jälkimmäisessä yksittäisiä toimijoita. Nykyisen järjestelmän taustaoletuksena on se, että on olemassa jonkinlainen kansallinen matkailun ja elämystuotannon kokonaisuus. Selvitystyö ei erikoisesti tukenut tätä oletusta – jos ei erityisesti kiistänytkään. Loppujen lopuksi kysymys voi olla puhtaasti valinnasta: kumpi on tehokkaampi kehittämisstrategia?

Toinen valinta liittyy matkailun ja elämystuotannon liiketoimintamalliin. Nykyinen kehittämismalli pohjautuu pikemminkin aluepolitiikkaan kuin liiketoimintaosaamiseen. Tavoitteena on kehittää kaikkialle Suomeen (ja varsinkin nopean rakennemuutoksen alueille) menestyvää matkailuliiketoimintaa. Kehittämistyötä rahoitetaan ja suunnitellaan kaupunkien ja seutukuntien toimesta ja EU:n rakennerahastojen ehdoilla. Toinen vaihtoehto on arvioida ja valita ne matkailun ja elämystuotannon kohteet ja toimijat, joilla on aidosti liiketoimintapotentiaalia – ja panostaa rajalliset resurssit esimerkiksi 10–20 parhaimpaan/lupaavimpaan kohteeseen – senkin uhalla, että matkailu ei silloin kehity alueellisesti tasapuolisesti. Venäjään suhtautumista voidaan pitää kolmantena valinnan paikkana. Venäjän markkinat ovat Suomelle merkittävä mahdollisuus. Varovasti kärjistäen ja sopivasti ärsyttäen voidaan sanoa, että nopein ja varmin tapa moninkertaistaa Suomen matkailun ja elämystuotannon liikevaihto olisi Venäjän markkinoihin panostaminen. Mutta mielenkiintoista on se, että halutaanko tätä – ja myös se, että mistä syystä halutaan tai ollaan haluamatta.

Seuraavat skenaariot perustuvat Matkailun ja elämystuotannon toimialan visiot ja ennakointi-ohjelman tulevaisuusverstaiden ja kyselyjen tuloksiin (Hietanen, Kuusisto ja Siivonen 2009). Skenaariot eivät ole toisensa pois sulkevia – eli useampi niistä voi tapahtua samaan aikaan. Siitä huolimatta skenaariot osoittavat myös vaihtoehtoisia kehityskulkuja. Resurssit ovat rajalliset – kaikkea ei voi valita:

1. Venäjän suuret markkinat: *Vuonna 2020 Suomalaiset matkailu- ja elämyspalveluiden tuottajat ovat päässeet Venäjän markkinoille. Suomalaisia matkailu- ja sisältöpalveluita markkinoidaan aktiivisesti varsinkin Pietarin seudulla. Toimialalle on myös palkattu venäläistä työvoimaa palvelemaan venäläisiä matkailijoita heidän omalla kielellään. Monin paikoin venäläiset asiakkaat ovat enemmistönä – ja palveluita on myös profiloitu heidän tarpeisiinsa ja toivomuksiinsa. Venäläisten runsaslukuisuus on johtanut joillakin paikkakunnilla ja joissakin kohteissa jopa muiden asiakkaiden vähentymiseen. Venäjäbuumi korostuu erityisesti Itä-Suomessa, Lapissa ja Pääkaupunkiseudulla. Varsinais-Suomessa ja Länsirannikolla on samankaltaisia mahdollisuuksia Ruotsin ja varsinkin Tukholman suuntaan.*

2. Suuri Venäjä Suomen markkinoilla: *Vuoteen 2020 mennessä Venäläiset matkailu- ja elämystuotannon toimijat ovat investoineet merkittävällä tavalla Suomeen. Venäläiset omistavat muun muassa kylpylöitä, hotelleita, mökkikyliä sekä sisältöpalveluja tuottavia ja myös kuljetusalan yrityksiä. Matkailun ja elämystuotannon lisäksi Venäläiset ovat investoineet myös kauppaan, energiaan ja kiinteistöalalle. Tämän trendin seurauksena venäläiset omistavat suurimman osan Itä-Suomen ja Lapin talousalueen matkailuyrityksistä – sekä merkittävän osan myös muista yrityksistä. 40 % alueen vapaa-ajan asunnoista on venäläisessä omistuksessa. Suomesta on lyhyessä ajassa kehittynyt venäläisten suosima lomanviettoalue ja työssäkäyntialue, jota Venäjän lehdistössä kutsutaan leikillisesti Pikku-Pietariksi.*

3. Kansallinen koordinaatio kannattaa: *Vuonna 2020 Suomen matkailu- ja elämystuotantoa koordinoidaan kansallisesti. Suomea markkinoidaan kansainvälisesti maabrändillä ja esitellään kansallisella matkailuportaalilla, jossa hyödynnetään sosiaalisen median uusimpia tuulia.*

Alueet (Lappi, Järvi-Suomi, Saaristo ja Pääkaupunkiseutu) ovat erikoistuneet omiin vahvuuksiinsa. Matkailualan ja sisältöpalvelujen toimijoita on verkostoitettu sekä alueellisesti että kansallisesti matkailuketjuihin ja vientirinkeihin, joiden avulla on tuotteistettu laadukkaita elämyspaketteja. LEO ylläpitää Experience Lab-toimintaa, jolla kehitetään järjestelmällisesti toimialan asiakaslähtöisyyttä. EXPLAB-asiakastietojärjestelmä on käytössä kaikissa LEO:n laatujärjestelmällä sertifioiduissa matkailu- ja elämyspalveluyrityksissä. Lisäksi LEO julkaisee vuosittaista Matkailukatsusta, johon on koottu ja popularisoitu uusimmat matkailun ja elämystuotannon tilastot ja keskeisimmät tutkimustulokset Suomesta ja maailmalta. TEKESissä on matkailu- ja elämystuotannon yrityksille suunnattu jatkuva haku, jolla rahoitetaan alan palveluinnovaatioita ja infrastruktuurin kehittämistä.

4. Hajautettu järjestelmä: Vuoteen 2020 mennessä Suomen matkailu- ja elämystuotannon nykyinen koordinaatio- ja rahoitusjärjestelmä on kokonaan purettu. Mm. osaamiskeskukset ja osaamiskeskusohjelmat on lakkautettu ja samalla Suomi on luopunut vapaaehtoisesti myös ESR- ja EAKR-rahoituksesta. Näistä rahoitusmalleista ja rakenteista luovuttiin niiden byrokraattisuuden vuoksi – mutta myös siitä syystä, että EU-vetoinen järjestelmä ei palvellut liiketoiminnan aitoa kehittämistä. Yritysten kehittämisen sijasta Suomeen oli kehittynyt 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa valtaisa kehittämistoimiala, joka ruokki itse itseään ja reagoi EU:n puiteohjelmien sisältöihin, joilla ei ollut juurikaan mitään tekemistä yritysten tarpeiden kanssa. Naurettavimmillaan EAKR- ja ESR-rahoituksen säännöt jopa kielsivät yrityksiä hyötymästä kehittämissä hankkeista. Osaamiskeskusohjelmien sijaan Suomessa otettiin vuonna 2015 käyttöön T&K-setelit, joilla Suomen Akatemian, Sitran ja TEKESin tuki jaettiin suoraan yrityksille. Tällä resurssilla yritykset kykenivät hankkimaan tarvitsemaansa tietoa ja osaamista sieltä mistä katsoivat sen parhaiten saavansa. Matkailualan opintoja voi suorittaa kaikissa ammattikorkeakouluissa sekä ammattioppilaitoksissa. Lisäksi yliopistotasolla toimii Matkailuverkosto, jota rahoitetaan mm. Akatemian (matkailuun ja elämystuotantoon suunnatulla) tutkimusohjelmalla.

5. Tie vie perille asti: Suomi investoi vuosina 2010–2020 merkittäväällä tavalla kansalliseen logistiikkaan. Pääpaino oli Pohjois-Etelä ja Itä-Länsi -suuntaisten rautatieyhteyksien kehittämisessä. Tämän ohella kehitettiin myös muuta julkista liikennettä – esimerkiksi harvaan asuttujen alueiden bussiyhteyksiä. Myös pieniä lentokenttiä vahvistettiin – ja tuettiin erilaisten kansainvälisten ja kansallisten lentoyhtiöiden (suurten ja pienten) toimintaa. Saaristossa lisättiin myös lauttayhteyksiä. Tällä tavalla saatiin kehitettyjä monipuolisia eri liikennemuotojen yhdistelmiä, jotka tukivat ja syöttivät toinen toisiaan. Liikenneyhteyksien uudistamisessa otettiin erityisesti huomioon matkailun ja työssäkäyntialueiden tarpeet – tällä tavalla yhteyksistä saatiin kannattavia.

6. Pussinperä: Suomi on pussin perällä Euroopassa – ja suurin osa matkailua kehittävästä alueista pussinperiä myös Suomessa. Koska liikenteeseen ei panosteta, niin ”business as usual” on vuoteen 2020 mennessä johtanut harvaan asuttujen alueiden palvelujen ja infrastruktuurin heikkenemiseen. Kelvollisia liikenneyhteyksiä on vain Pääkaupunkiseudulla sekä pääteiden ja -ratojen varrella. Myös matkailupalvelut ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin ja seutukuntakeskuksiin.

Harvaan asutuilla alueilla toimivat matkailuyrittäjät (jos sellaisia on) joutuvat investoimaan omaan kuljetuskapasiteettiin. Vahvimmat alueet ja kaupungit investoivat omiin lentokenttiin yms. infrastruktuuriin ohi valtion. Maakunnissa vallitsee ”kapinahenki”.

7. Rossolandia: Vuoteen 2020 mennessä Suomen matkailun ja elämystuotannon toimijat ovat keskittyneet merkittävällä tavalla. 80 % alan toiminnasta on 10 suurimman yrityksen hallussa. Näistä kolme on ulkomaisia, yksi huoltoasemaketju ja kolme on erikoistunut kuljettamiseen. Viisi kymmenestä suurimmasta on hotelliketjuja ja kolme omistaa turistikeskuksia ja/tai mökkejä eri kohteissa ympäri Suomen. Suurten yritysten ja kansainvälisten toimijoiden vaikutuksesta matkailuala on keskittynyt majoittamiseen, ravintolapalveluihin ja kuljettamiseen. Sisältö- ja elämyspalveluja tuotetaan pienessä mittakaavassa paikallisesti, mutta niillä ei juurikaan ole yhteyttä matkailuun. Palvelu ja tuotteet ovat samanlaisia kaikissa matkailukohteissa. Palvelu voi olla asiakaslähtöisesti kehitettyä ja laadukasta, mutta ei yksilöllistä.

8. Wellness Rules: Vuoteen 2020 mennessä Suomalainen matkailutoiminta on ammattimaistunut. Suurin osa matkailualan yrittäjistä toimii alalla täysipäiväisesti. Liiketoimintaosaamisen kehittämisen ohella on panostettu myös matkailun, muiden luovien toimialojen (kuten esimerkiksi kulttuurin) ja hyvinvointipalveluiden rajapintaan. Tämän yhteistyön tuloksena Suomeen on kehitetty monipuolinen ja kansainvälisestikin arvioiden laadukas elämyspalvelujen tarjonta. Palvelut on profiloitu eri käyttäjäkunnille. Merkittäviä markkina-alueita ovat mm. Venäjä, muut pohjoismaat, Etelä- ja Keski-Eurooppa ja Aasia. Asiakaslähtöisessä kehittämisessä panostetaan laatuun (määrän sijasta). Entiseen verrattuna matkailualan yrityksiä on vähemmän, mutta ne ovat laadukkaampia ja kansainvälisempiä.

9. Matkailua aluepolitiikan ehdoilla: Suomi koki 2000-luvun alussa nopeahkon rakennemuutoksen teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi. Muutos oli pahimmillaan kansainvälisen finanssikriisin aikoihin 2008–2010. Tällöin Suomessa mm. suljettiin paperitehtaita. Monin paikoin – mm. Itä-Lapissa - matkailu ja elämystuotanto olivat ainoita kasvualoja. Tällöin lähes kaikki Suomen kaupungit ja seutukunnat nostivat matkailun kehittämiskohteeksi. Kehittämistä rahoitettiin mm. ESR- ja EAKR- rahoituksella ja voidaankin sanoa, että kehittämisen tavoitteena oli pikemminkin aluepolitiikka ja alueellinen tasa-arvo kuin varsinainen liiketoiminnan kehittäminen. Satojen miljoonien Eurojen panostuksella saatiin kuitenkin aikaan kotimarkkinavetoinen matkailuala, jonka painopisteet olivat eläkeläisten retronostalgiapakettimatkat, lapsiperheiden puuhamatkat sekä erilaiset harraste- ja hemmottelumat. Myös erilaiset tapahtumat ovat suosittuja varsinkin nuorten keskuudessa. Kansainvälinen matkailu kohdistuu vuonna 2020 lähinnä Lapin turistikeskuksiin ja Pääkaupunkiseutuun.

10. Taloudellisesti kannattavaa massaturismia: Suomen matkailutoimialan ja elämystuotannon kehittämisessä tehtiin vuonna 2010 täyskäännös. Kun palveluita aiemmin oli kehitetty lähinnä aluepoliittisista syistä, niin vuonna 2010 fokusoitiin voimavarat taloudellisesti merkittävimpiin matkailukohteisiin. Tällaisia olivat mm. Lapin matkailu, Saariston matkailuyöhyke (jos-

ta päätettiin tehdä lapin kaltainen matkailukohde) sekä Pääkaupunkiseutu erityisesti kaupunki- ja kulttuurimatkailun osalta. Muita merkittäviä matkailun kehittämiskohteita ovat Helsinki-Vantaan lentokenttä (Gateway-matkailun osalta) sekä jotkin konferenssikaupungit (Pääkaupunkiseudun lisäksi mm. Turku, Tampere, Jyväskylä ja Oulu). Lisäksi määriteltiin 10 merkittävintä kotimaista (kansainvälistä) tapahtumaa, joiden kehittämiseen investoitiin merkittävästi. Kansainvälisesti merkittävin matkailualan kehittämishanke on Itämeren helmien yhteistyö, jossa Helsinki, Pietari, Tallinna ja Tukholma ovat kehittäneet yhteisen matkailutuotteen, jonka avulla Itämerelle on saatu houkuteltua satoja matkustajaristeilijöitä. Tämän lisäksi kehitettiin raideyhteyksiä Venäjälle ja Eurooppaan sekä varsinkin pienten (alueellisten) lentokenttien toimintaedellytyksiä. Kaikkien muiden matkailukohteiden julkinen rahoitus tms. tuki lopetettiin. Näillä toimenpiteillä kehitettiin nopeasti taloudellisesti kannattavaa matkailuliiketoimintaa, joka tuotti kehitystyöhön investoidut rahat takaisin 3–5 vuodessa. Matkailualan kansantaloudellinen merkitys on kasvussa – ja sen odotetaan kasvavan vielä pitkään. Myös matkailualan työllistävyys kasvoi merkittävästi (vaikka-kaan ei kaikkialla).”

Matkailun ja elämystuotannon kehittäjien peruskomuksissa korostuvat ympäristöajattelun kasvu, luontomatkailu (järvet, Itämeri ja Lapin luonto), nostalgia (60-luku, perinteinen maaseutu, historia, myytit ja tarinat), käsillä tekeminen ja aktiivilomat (perinteinen työ ja roolipelit), virtuaali- tuotteiden merkityksen kasvu sekä kansainvälisyys: Area of Empowerment, Mind fullness centre, Mind Relaxing Centre, Experience hub, OK Peak sekä ajatukset kansainvälisestä yhteistyöstä tuoteistamisessa ja markkinoinnissa (Scandinavian Lapland Marketing, Warner Brothers, D. Trump jne.) sekä Suomen vienti ulkomaille teemapuistoiksi jne. Varsinaisen ennakointiohjelman ohella Tulevaisuuden tutkimuskeskus on järjestänyt myös matkailun ja elämystuotannon kehittäjätahoille suunnattuja koulutusverstaita. Näissä verstaissa esille nousseet avainsanat olivat (Hietanen 2009a):

- Turku: Back to the basics (käsien tekemistä, aistien kokemista, elämyksiä)
- Jyväskylä: Saunalandia ja ekologisuuskuulttuuri
- Helsinki: Nostalgia
- Rovaniemi: Lapin vienti
- Savonlinna: Järvireservaatti (henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin keidas)

Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutusverstaiden perusteella kestävä kehitys (esimerkiksi ympäristödirektiivien tiukkeneminen ja energian kallistuminen), ikääntyminen ja talouskriisi ovat matkailualaa ja elämystuotantoa seuraavina vuosina haastavia megatrendejä. Nämä kaikki megatrendit voivat vähentää kaukomatkoja – mutta samalla ne kaikki myös lisäävät lähimatkailua. Ihmisten vapaa-aika ei vähene (suurella osalla on käytössään myös rahaa), mutta etelänmatkat voivat vähetä – samoin kuin ”englantilaisten pohjoisen matkat” (eli kaukomatkailu kumpaankin suuntaan). Aika ja raha käytetään kotimaan matkailuun.

Nousevia trendejä ovat mm. nostalgia, aitous sekä hyvinvointi ja terveys. Vaikka kaukomatkailu voi kokonaisuutena vähentyä, niin kalliimmat ja profiloituneet kaukomatkat voivat silti samaan aikaan kasvaa. Keskiluokka voi lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä vähentää ulkomaan matkojaan, mutta äkkirikkaat ja rikastuva keskiluokka mm. Venäjällä ja Aasiassa matkustaa ja nauttii elämästään. Eliitti matkustaa aina. Olennaista eliitin kaukomatkailussa on painottuminen kalliisiin ja laadukkaisiin tuotteisiin.

Myös työmatkailu voi toistaiseksi jatkua entiseen tapaan tai jopa kasvaa maailman moninapaistuksessa ja globaalitalouden taas päästessä täyteen vauhtiin. Lama voi hetkeksi vähentää varsinkin kehittämispäivien kaltaisia työn ja viihteen yhdistäviä matkoja sekä markkinointiin liittyvää asiakkaiden kestitsemistä. Mutta työntekijöiden arkityöhön liittyvät työmatkat jatkuvat entiseen tapaan. Tämä on ajuri muun muassa Stop over ja gateway -matkailulle, joka sopii mm. Helsinki-Vantaan tyyliä läpikulkupaikoille. Sisällöllisesti kaikissa verstaissa nousi esille joitakin vahvoja painotuksia:

- *Nostalgia = aito perinne + uusin hi-tech*: tuotteet, joissa johonkin vahvaan perinteeseen on liitetty uusin teknologia tai käyttökulttuuri. Esimerkiksi Saunalandia – tai perinne tuotteistettuna nuorille (esimerkiksi virtuaalisuunnat, Kalevala-roolipelit jne.).
- *Ympäristö ja puhdas luonto*: ekologisuus- ja luontomatkailu ja rauhoittuminen.
- *Ylelliset terveys- ja hyvinvointipalvelut*: Tunturisairaalat, Järvikeidas, Wellness-laivat, jne.
- *Monipuolinen ja helppo saavutettavuus*: lentokentät, poikittaisraiteet, luotijunat, junabusit, charterjunat, purjelaitat, ohikulkutiet, portaattomat tilat (vanhuksille ja lapsille).
- *Uusi teknologia*: virtuaalisuus ja sirut (mm. tunnistaminen).

Esimerkiksi Turun verstaissa korostui back to the basics – mikä voi tarkoittaa käytännössä muun muassa matkaa maalle, perinteisiin töihin osallistumista (viljelyä, halon hakkuuta, leivontaa, käsitöitä, eläinten hoitoa), luontoretkeä (sienestys, marjastus), metsästystä ja kalastusta, käsin tekemistä (tulentekeä, nikkarointia, kuten pajupillin tekoa), aistein kokemista, seikkailuja, survival-kilpailuja ja ”olemme osa luontoa” mukaisia tuotteita. Tämän vision taustalla on ajatus kokonaisvaltaisista elämyksistä ja henkilökohtaisista luksustuotteista. Palveluita tuottavat erikoistuneet palveluntuottajayritykset ja niitä markkinoivat ja tuotteistavat ohjelmistopalveluyritykset.

Turun koulutusverstaan tulevaisuuspyörässä nousivat lisäksi esille seuraavat teemat: ympäristötuotteet (tai tuotteita koko vuoden ajalle: esim. veneily, golf, hiihtoputki), liikenne/saavutettavuus (mm. Elsa), Itämeri, wellness, perinteiset arvot, sopivan lämmän lomakohde, yhteisöllisyyden lisääntyminen, suvun/perheen merkityksen kasvaminen, virtuaalimatkailu (sähköisen maailman vahvistuminen), turvallisuus sekä käyttäjätiedon ja käyttäytymisen keruusysteemit. Heikoksi signaaliksi voidaan nostaa sesonkien hämärtyminen.

Vastaavasti Jyväskylän verstaassa nousi esille idea Saunalandiasta, jonka fyysisiä ilmentymiä ovat mm. saunajunat ja -laivat sekä erilaiset koesuunnat. Perinteiden ja tarinoiden tasolla Saunalan-

dia tarkoittaa mm. saunakylää, suomalaisuutta (ja toisella rannalla huutaa toinen samanlainen), perinnehoidoja, tarinoiden (kuten esimerkiksi historian ja myyttien) tuotteistamista.

Teknologian näkökulmasta Saunalandia tarkoittaa saunojen pilottilaaksoa, saunatyyppejen testaamista ja virtuaalisauvoja. Henkisesti Saunalandia tarkoittaa rentoutumista, yhteisöllisyyttä ja puhdistavaa kokemusta. Toinen vahvasti esille noussut teema oli ekologisuuuskulttuuri. Tämä visio liittyy yhteen halun kokea jotakin aitoa ja toisaalta huipputeknologian. Ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvät seikat korostuvat yhä enemmän ihmisten valinnoissa (tai ainakin lainsäätäjän toimissa). Pieniä, ekologisesti rakennettuja keskuksia. Laskettelu ja kaukomatkat menettävät suosioaan luonto- ja virtuaalimatkailemisen suosio vastaavasti kasvaa (voisiko laskettelu siirtyä luonnonrinteisiin – tai ennallistettuihin?).

Jyväskylä koulutusverstaan tulevaisuuspyörissä nousivat lisäksi esille seuraavat teemat: 24/7, vaihtoehtoisten MM-kisojen Mekka, perinteet, tarinat, 60-luku, vanhat hyvät ajat ja ympärivuotinen kesämatkailu (esimerkiksi teknologian ja lasikatteiden avulla – mutta ekologisesti maalämmöllä tms. suljettuna systeeminä). Heikoksi signaaliksi voidaan tulkita ajatus siitä, että matkailijavirrat kääntyvät etelästä pohjoiseen.

Helsingin verstaan avainsanaksi nousi nostalgia – esimerkiksi tuotteistetut ”kulahtaneet” hotellit missä vain. Matkasta tehdään retrolentokoneilla. Myös palveluvientiä pohdittiin nostalgian näkökulmasta: tuotteistetut lihapullat ja muusi Espanjassa. Teknologiassa nousi esille virtuaalimatkailu: esimerkiksi virtuaalimatkat synnyinsijoille. Terveyspalveluiden kasvavaan kysyntään uskotaan myös Pääkaupunkiseudulla.

Vision toteuttaminen edellyttää mm. museoiden sekä matkailu ja elämyspalvelun toimijoiden yhteistyötä. Vuonna 2050 nostalgiaa on massamatkailu (Keihäsmatkat palaavat muotiin). Hieman lyhyemmällä aikavälillä nostalgiaa kaipaavat suurten ikäluokkien lapset ja lapsenlapset – sekä venäläiset, saksalaiset ja ruotsalaiset, jotka tulevat tutustumaan oman maansa historiaan Suomessa (sotien paikat, arkkitehtuuri jne.). Venäläiset yms. vähemmistöt (maailman kaikissa maissa) haluavat tehdä nostalgiamatkoja myös entisiin kotimaihinsa.

Helsingin koulutusverstaan tulevaisuuspyörässä nousivat lisäksi esille mm. seuraavat teemat: eri puolilta maailmaa yhteen toimimaan, roolipelit (irti itsestä sadun maailmaan), virtuaalisten ja todellisten maailmojen yhdistäminen ja mikrotason saavutettavuus: portaat ovat tärkeitä lapsille ja lapsiperheille edelleen. Heikoksi signaaliksi voisi tulkita väitteen siitä, että elämysmatkat ja normaali reittiliikenne etäännyvät toisistaan...

Rovaniemen koulutusverstaassa nousi esille mielenkiintoinen ajatus Lapin viennistä. Jos trendinä on lähimatkailemisen kasvu, niin miten Lapista saadaan lähimatkailemista arabeille? Viemällä Lappi Euroopan, USA:n, Lähi-idän, Afrikan ja Aasian markkinoille. Tämä visio sisältää tuotteistettuja Joulumaita ja patentoituja Suomijoulupukkeja maailmalla. Visio sisältää myös virtuaalisen Lapin – esimerkiksi Joulupukkeja, tonttujen, porojen, lunta, lahjoja jne. Second lifessä, Facebookissa jne.

Nostalgian, aitouden ja perinteiden merkityksen kasvaessa myös teematuotteiden, kuten lapin ruoan, Midnight mushrooms, porotuotteiden sekä kaamoksen ja Lapin tarinoiden (esimerkiksi shamaanien ja saamelaisen alkuperäisväestön) merkitys kasvaa. Uusia teematuotteita voisivat olla mm. Tunturisairaalat (yms. teemasairaalat).

Tuotteistamisessa voitaisiin ottaa kansainvälistymisaskel Pohjoismaiseen yhteistyön suuntaan: Scandinavian Lapland Marketing. Tai jopa kauemmas: Warner Brothers, D. Trump jne. Tulevaisuuspyörässä nousi lisäksi esille ympärivuotisuus, Rollowood (elokuvaan ja viihteeseen perustuva pohjoinen matkailukohde) liikkuva majoitus ja vesien parempi hyödyntäminen sekä kestävä kehitys (”vihreät” matkakohteet).

Savonlinnan järvireservaatti puolestaan on henkinen ja fyysinen korjaamo, joka huolehtii kehon ja mielen hyvinvoinnista. Järvihyvinvointikeidas kerää yhteen kansalliset ja kansainväliset lääketieteelliset instituutiot ja hyvinvointipalveluiden tuottajat. Keidas tukee itsensä toteuttamista ja itsensä arvostamista. Tuotteet ovat yhteisöllisiä – erilaisille moderneille heimoille (elämäntavoille ja tarpeille) profiloituja.

Savonlinnan koulutusverstaassa hahmoteltu visio edellyttää seudullista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä – Saimaan metropolialuetta. Tulevaisuuspyörissä esille nousseita käsitteitä olivat mm. Kylpyläkaupunki, Area of Empowerment (Mind Fulness Centre, Mind Relaxing Centre), Experience hub ja OK Peak -matkailukeskittymä. Ooppera on vuonna 2050 lasikatettu ja ympärivuotinen. Järvireservaattikonseptin kehittäminen edellyttää innovatiivista panostamista myös liikkumiseen/alueen saavutettavuuteen: mm. poikittaisrataa, kiskobusseihin, charterjuniin ja ohitustiehen. Järvessä matkaa Wellness-laiva (tai hyvinvointipalveluita tarjoavia yrityksiä yhteen keräävä laivahotelli). Myös virtuaalisuudesta on otettava kaikki hyöty irti ja (moni)mediaosaamiseen on panostettava vahvasti.

Varsinais-Suomen elinkeinostrategian tulevaisuusprosessin ja varsinkin Länsi-Turunmaan alueellisessa tulevaisuusverstaan yhteydessä nousi myös esille vahvasti näkemys Saariston rengastien kehittämisestä (Hietanen 2009b). Saaristosta on kehitettävä Lapin kaltainen matkailualue ja tätä varten tarvitaan vahvoja matkailuventureita. Eräs tällainen voisi olla Paraisten vanha kalkkikaivos, jos se katettaisiin ja muutettaisiin ”palmukylpyläksi” ostoskeskuksineen. Tämä ajatus vahvistui myös myöhemmin Menna-hankkeen tulevaisuusverstaissa, joissa keskusteltiin mm. Saariston matkailuvyöhykkeen kehittämisestä.

3.6.3. Sosiaali- ja terveysala

Turun kaupungin vuoden 2009 alussa yhdistynyt Sosiaali- ja terveystoimi sopi alkuvuodesta 2008 Turun kaupparkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa yhteistyössä toteutettavasta tulevaisuushankkeesta, jonka tavoitteena oli hahmotella tulevaisuuden näkymiä erityisesti Turun sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuuden toimintaympäristön ja asiakastarpeiden näkökulmasta.

Työ aloitettiin maaliskuun 2008 alussa Turun kaupparkeakoululla järjestetyllä tulevaisuusseminaarilla, jossa pohdittiin millainen on mahdollinen ja toivottava tulevaisuuden Turku. Syksyllä 2008 seminaarin tulevaisuusverstaissa tuotettu materiaali jalostettiin kyselyksi joka suunnattiin valikoidulle joukolle sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoita koko maassa. Kyselyn tavoitteena oli tämentää ja konkretisoida verstaan tuloksia sekä koota verstaaseen kutsuttua laajemman joukon näkemyksiä sosiaali- ja terveysalan tulevaisuudesta.

Tulevaisuusverstaan tuloksena syntyi kuusi tulevaisuuskuvaa Turun seudun sosiaali- ja terveysalan tulevaisuudesta (Lauttamäki 2009):

” **1. Tavallinen päivä Suomen Turussa vuonna 2050:** Turun kaupunkikuva on väri-
käs ja kaupungilla voi aistia kansainvälisen atmosfäärin. Kaupunkisuunnittelussa on
huomioitu eri ikäpolvien tarpeet ja arvovalinnat. Suuri osa turkulaisista tekee globaalia
työtä, mutta he haluavat vapaa-aikanaan palata takaisin kokeakseen Turun yhteisöllisyyden ja
luonnon läheisyyden. Edelleen läsnäoleminen on onnellisuuden peruselementti, yhteisöllisyyttä
kannatellaan. Kaikista lapsista pidetään huolta, kaikilla on joku aikuinen. Palveluvalikoima on
laajentunut vuosituhatien alkupuoleen verrattuna koulussa ja koulutuksessa. Terveystieteisiin ja
sosiaalisiin ongelmiin tartutaan ennakoivasti ja sairauksien hoito painottuu korkeaan teknologi-
aan. Kotona hoitaminen on perussääntö, sairaalassa hoidetaan vain vaikeita tilanteita. Vapaaeh-
toispankki toimii aktiivisesti, jos olet itse ollut aktiivinen avun tarjoaja, pahan päivän kohdatessa
voit saada apua. Perhemuodot ovat moninaisia ja perheyhteisöön kuuluu 5–6 polvea. Palvelualan
töitä on paljon, joita mm. aktiiviset ja auttavaiset aasialaiset tuottavat.

2. Tavallinen päivä tavallisessa turkulaisessa perheessä vuonna 2050: Matti (40 v. hy-
vinvointiarkkitehtitöiden jäsen) on herännyt pirteänä 'hyvinvointilampun' säihkeisiin ja laineiden
liplatukseseen. Kokki kolmonen (antaen nettiyhteyden välityksellä Aasiasta ohjeet kotitalousrobotil-
le) on tehnyt maittavan ja terveellisen aamupalan, jota Matti yhdessä vaimonsa ja kolmen lapsen-
sa kanssa nauttii kiireettömässä ilmapiirissä monitoimitalon kattoterassilla. Anoppi ja Matin iso-
vanhemmat käyvät ovella toivottamassa mukavaa päivää. Anopilla alkaa latinotanssikurssi ja
hän vie mennessään perheen nuorimmat lapset lasten hyvinvointi- ja koulutusinstituuttiin. Kuopus on
innoissaan, koska heillä on tänään normaali koulutuntien jälkeen vuorovaikutustreenit draa-
masalilla. Matin työpäivän painopiste on lapsissa. Hänen tiimiinsä suunnittelee lapsille ja lapsi-
perheille monipuolisia toimintakeskuksia, joissa eri perhetilanteissa olevat ihmiset saavat helposti
tarvitsemiaan palveluita. Turussa on proaktiivisesti tehty päätös jo parikymmentä vuotta sitten
satsata voimakkaasti lapsiperheisiin, koska sitä kautta kaikkien turvallisuus paranee kestävä
kehityksen periaatteiden mukaisesti. Helppoa se ei ollut, koska erilaiset arvomaailmat törmäsivät
rajusti. Onneksi talouselämä näki tässä uuden mahdollisuuden ja mukaan saatiin myös kansain-
välisiä rahoittajia. Hyvinvointiarkkitehtitöissä on monipuolista osaamista mm. kaupunkisuun-
nittelusta, arkkitehtuurista, hyvinvointipalveluista, kulttuuriosajista ja sosiaalisesta verkottumi-
sesta. Matti piipahtaa lounaalle kotiin, jossa vaimo on viettänyt lähityöpäivää. Lounaan jälkeen
Matti käy vielä vaimon kanssa koululla kuuntelemassa lapsensa musisointia pohjoismaisessa nu-
oriso-orkesterissa. Illalliselle perhe on tänään päättänyt mennä uuteen intialaistyyppiseen ravinto-
laan kotitalon 10 kerrokseen. Illan päätteeksi päätettiin käydä vielä jokirannassa kävelyllä. Siinä
joen virtausta ihaillessa syntyi vireä keskustelu miten säilyttää luonto ja turvata kestävä kehitys
vielä tuleville sukupolville.

**3. Itsenäisesti selviytyvien toimintakyvyn vahvistaminen – Matti ja Maija vuonna
2050:** Matti ja Maija (M&M) on nuori keskituloinen pariskunta. M&M:n sosiaalisen, psyykkisen
ja fyysisen hyvinvoinnin seuranta perustuu vuosittaisiin vapaaehtoisin ”katsastuksiin”. Katsastus-
ten välisen ajan M&M huolehtivat aktiivisella itsehoitokonseptilla hyvinvoinnistaan. Itsenäisen
toimintakyvyn ylläpitäminen on yhteiskunnassa muoti-ilmiö, jota edelleen aktiivisesti vahviste-

taan mm. markkinoinnilla, kasvatuksella ja koulutuksella. Vuonna 2050 kansantalous ja yhteiskunnallinen järjestelmä ovat vakaita eikä yhteiskuntaa uhkaa ekologiset tms. katastrofit. 2000luvun alun yksilöä ja yksilön tarpeita korostanut ideologia on muuttunut yhteisöllisyyttä arvostavaksi ideologiaksi. Yhteisöllisyys ymmärretään aiemmin vallinnutta käsitystä laajalaisemmin. Itsenäisen toimintakyvyn ylläpitämisessä yksilön oma vastuu on entisestään korostunut. Vuositarkastuksissa sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin vajeet pyritään löytämään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarkastuskeskuksissa hyödynnetään huippuosaaamista ja uusimpia teknologisia innovaatioita. Mikäli tarkastuksissa havaitaan vajeita em. asioissa, osoitetaan tarkastukseen tulleelle tarkennettu itsehoito tai hänet lähetetään hyvinvointikeskukseen samaan tarvittavaa hoitoa. Matti ja Maija voivat elää onnellisesti elämänsä loppuun saakka tietoisina siitä, että yhteiskunnassa on olemassa sosiaalinen omatunto. Turvaverkko huolehtii perushyvinvoinnista esimerkiksi katastrofien kohdatessa.

4. Sosiaalilääkärin päiväkirja 7.3.2050: Oli lämmin, savusumuinen kevätpäivä kun sosiaalilääkäri MattiMaija siirtyy kotonaan virtuaalimaailmasta todelliseen maailmaan ja aukaisee kylänsä nettiviraston sivuston. Sivustolta hän etsii kylän luotettuna toimivan kyläpäällikön sivut. Kyläpäällikkö on kyläläisten valitsema ja hän nauttii kyläläisten suurta kunnioitusta. Sosiaalilääkäri MattiMaija selaa kyläpäällikön alueen palvelutarvetta kuvaavat lausunnot ja luo niistä kyseisen päivän palvelusuunnitelman. Samalla hän tarkistaa geenilääkärin lähettämät diagnoosit edellisen päivän asiakkaista. Laajalla koulutuksellisella taustallaan MattiMaija toteaa päivän keskeisimmäksi tehtäväksi kyläläisten ja nettisyrjäytyneiden perustarpeiden tyydyttämisen. MattiMaija harkitsee, miten hän voi palvelujensa avulla parhaiten auttaa kyläläisiä ja pelastaa ihmisyyttä sekä lisätä fyysisistä läheisyyttä. Onko kysymys arvomaailman muutoksesta vai auttaako TosiTV, pohtii MattiMaija. Geenilääkäri tosin oli ehdottanut geenimanipulaatiota, mutta olisiko sittenkin muita keinoja...? Kykenenkö minä yksin keinovalikoimineni ratkaisemaan esiin tulleet ongelmat? Ei, kyllä ratkaisu on sosiaalisen yhteisöllisyyden kasvattaminen.

5. Vuonna 2050 perhe tukee nuorta aikuistumaan: Sosiaali- ja terveystoimi tukee itsenäistymisvaiheessa olevia nuoria (psykososiaalinen tuki ja kuntoutus, valmennuspalvelut, perhevalmennus, asumisen tukeminen). Tavoitteena on, että nuoret pääsevät kiinni normaaliin aikuisuuteen. Asiakkaita ja palveluja tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Korjaavan palvelun tarve vähenee (syrjäytyminen, rakennetyöttömyys, rikollisuus ja päihdeongelmat vähenevät). Yhteisöllisyyttä tuetaan uusien menetelmin. Vastuu omasta elämästä ja lähipiiristä korostuu. Monikulttuurisuus ja erilaisuus hyväksytään ja käännetään voimavaraksi. Nuori ja perhe nähdään resurssina ja palvelujen tarjoamisessa lähestymistapa on perhekeskeinen. Palvelujen järjestämisessä korostuu yhteinen tekeminen eri toimijoiden välillä. Suotuisan kehityksen voi estää polarisaatiokehityksen jatkuminen, liiallinen yksilökeskeisyys ja se, että huono-osaisuuden periytymistä ei pystytä katkaisemaan.

6. Nuorelle löytyy oikea koulutus ja työ: Sosiaali- ja terveystoimi tarjoaa ohjaus- ja valmennuspalveluja itsenäistymisvaiheessa oleville, koulutukseen ja työelämään suuntautuille nuo-

rille. Erityistä huomiota kiinnitetään nuoriin, joilla on riski pudota koulutuksesta ja työelämästä. Oppimisen ongelmat havaitaan varhain, tunnistetaan ja tarjotaan tarvittava kuntoutus. Koulutuksen ja työelämän siirtymävaiheissa esille tuleviin ongelmiin haetaan ratkaisu sosiaali- ja terveys-toimen, oppilaitosten ja työelämän yhteistyöllä. Nuoria ja heidän perheitään tuetaan löytämään ja käyttämään omia vahvuuksia. Keinoina ovat ohjaus ja varhaisen vaiheen tuki sekä tarvittaessa korjaavat toimenpiteet. Tämä ei voi toteutua mikäli ongelmia ei havaita tai niihin ei puututa riittävän ajoissa. Yhteiskunnan polarisaatiokehityksen vahvistuminen voi estää positiivisen muutoksen. Suotuisan muutoksen tuloksena yksilöiden hyvinvointi lisääntyy, yhteiskuntarauha säilyy ja erilaisuus hyväksytään. Oppilaitoksilla on tarjota vaihtoehtoja nuorille ja heitä työllistävälle yrityksille. Koulutuksen ja työelämän siirtymävaiheissa havaittuihin ongelmiin tarjotaan tukea. Yhteistyö koulutuksen, työelämän ja muiden palvelujen välillä on toimiva. Kaikkien työtä arvostetaan ja taloudellinen tehokkuus tukee hyvinvointia. Negatiivisten alakulttuurien syntyminen pyritään ehkäisemään.”

Edellä esiteltyjä tulevaisuuskuvia yhdistelemällä saadaan kuvaus nykyistä suuremmasta, jokseenkin nykyisen Turun seutukunnan käsittävästä kaupungista, jossa on mahdollista elää laadukasta elämää sekä löytää työtä ja toimeentuloa lähes alalla kuin alalla. Kaupungissa on aktiivinen ja positiivinen mutta kiireetön ilmapiiri. Julkiset tilat ovat viihtyisiä ja laadukkaita ja eri väestöryhmien tarpeet on kattavasti otettu kaupunkisuunnittelussa huomioon. Kaupungissa ja sen turvallisissa julkisissa tiloissa ja kulttuurilaitoksissa viihdytään. Sosiaali- ja terveyspalvelujen palveluverkosto on kustannustehokas ja kaupungin asukkaiden tarpeisiin hyvin vastaava. Tämä taataan järjestelyllä, jossa jokaisella kaupunginosalla on oma hallintoelin ja määrätyn budjetin rajoissa päätäntävaltaa siitä miten oman kaupunginosan asiat järjestetään (myös muissakin kuin sosiaali- ja terveysasioissa). Kaupunkilaisille tarjotaan monenlaisia mahdollisuuksia ottaa itse vastuuta omasta hyvinvoinnistaan tarjoamalla mahdollisuuksia oman asuinalueen viihtyisyyttä parantavaan toimintaan sekä järjestämällä erilaisia terveysneuvonta- ja tarkistuspalveluja. Myös niistä, jotka eivät itse pysty omasta hyvinvoinnistaan huolehtimaan, pidetään huolta. Apua tarvitsevien kotona asumista tuetaan ja laitoshoitoon sijoitetaan ainoastaan potilaita, jotka tarvitsevat jatkuvaa huolenpitoa. Kaupunkilaisia kasvatetaan aktiivisiksi toimijoiksi lähiympäristössään jo pienestä saakka. Vahvistunut osallistuminen ja omaan lähiympäristöön kohdistuvien vaikutusmahdollisuuksien tunnistaminen ovat kasvattaneet yhteisöllisyyttä ja lisänneet asukkaiden kotikaupungissaan kokemaan turvallisuutta.

Myös Salon seudun vuoden 2008 ennakoititoiminnassa on valittu yhdeksi tarkastelun kohteeksi sosiaali- ja terveysala. Työskentely aloitettiin maaliskuussa toimialakokouksella (Varsinais-Suomen Ennakointipalvelun nk. PESTE-prosessilla), jota seurasi huhtikuussa laajemmalle sidosryhmälle tarkoitettu tulevaisuusverstaas, jonka toteutti Turun Kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden Tutkimuskeskus. PESTE-prosessin ja tulevaisuusverstaan tulosten perusteella tehtiin yhdeksän tulevaisuuskuvaava Salon seudun sosiaali- ja terveysalasta vuonna 2020. Tulevaisuuskuvia tarkennettiin toukokuussa 2008 Salon seudun sosiaali- ja terveysalan toimijoille suunnatulla internet-kyselyllä, jossa arvioitiin tulevaisuuskuvioiden todennäköisyyttä ja haluttavuutta sekä etsittiin toimenpide-

ehdotuksia halutun tulevaisuuden aikaan saamiseksi. Salon seudun sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuskuvat olivat seuraavanlaisia (Hietanen ja Pihlavisto 2009):

” 1. Ennalta ehkäisevät palvelumallit:

Vuonna 2050 sosiaali- ja terveysalan ennakointijärjestelmän tavoitteena on jakaa tehokkaasti tietoa ja synnyttää tällä tavalla ymmärrystä nykytilasta, tavoiteloista ja keinoista. Ymmärrys auttaa ihmisiä hahmottamaan paremmin hyvän elämän edellytykset – jonka ansiosta syntyy tahtoa hyvään elämään ja elämänhallintaa.

Pääpaino on nuorisotyössä, johon on sitoutettu lähiyhteisöt, kuten koulut, perheet, kaveri- ja harrastuspiirit sekä blogit yms. virtuaaliyhteisöt. Tavoitteena on kehittää nuorten omaa vastuuntuntoa ja tahtotilaa. Lähiyhteisöjen kehittämisen visiona on paluu vanhaan: monen sukupolven lähiyhteisöt. Ylipäätään vuonna 2050 luodaan yhteisöllisyyttä ja tuetaan kaikenlaisia lähiyhteisöjä.

Tulevaisuusväite: *vuonna 2020 tiedottamisella on suuri rooli sosiaali- ja terveysalalla. Tiedottamisen tavoitteena on luoda ymmärrystä hyvän elämän edellytyksistä ja tahtoa elämänhallintaan. Lähiyhteisöjä tuetaan – ja jopa luodaan. Palveluiden pääpaino on yksilöiden ja lähiyhteisöjen omavastuun kehittämisessä ja tukemisessa. Ennalta ehkäiseviin palvelumalleihin kuuluvat myös testit, piikit ja palkitseminen. Olennainen ero vuoteen 2008 verrattuna on elämänhallintaan motivoinnin korostuminen – ja hyvän elämän edellytyksiin panostaminen.*

2. Arvot 2050

Vuonna 2050 Salon seudun sosiaali- ja terveyspalvelujen päätöksentekoa ohjaavat arvot – joista tärkeimpiä ovat ihmisarvo ja laatu. Vanhustenhuollossa pääpaino on elämyksellisyydessä (Visio- na elämyksellinen vanhuus). Vastaavasti nuorten ja lastenhuollossa pääpaino on välittämässä. Arvokasvatuksen päätoimijoita ovat media ja nk. lähipiirivaikuttajat. Medialla on suuri vaikutus nuorten ja lasten arvoihin ja toimintamalleihin. Siksi sosiaali- ja terveysala on omassa (moni- ja uus)mediatyössään tuonut esille erityisesti välittämisen arvoa. Mediassa on myös pyritty hyödyntämään erilaisuutta ja kasvattamaan tällä tavalla yhteiskunnan sallivuutta.

Lähipiirivaikuttajien (mm. kasvattajien, perheiden, koulujen, työpaikkojen sekä järjestöjen) avulla on lisätty ihmisten tietoisuutta, tahtotilaa ja vastuunkantoa.

Arvo- ja asennekasvatusta järjestetään myös sosiaali- ja terveyspalvelun tuottajille (yksityiset, julkinen ja 3.sektori). Samalla on tuotteistettu ja kehitetty elämyksellisiä palveluita vanhuksille sekä välittämistä painottavia palveluja nuorille ja lapsille.

Tulevaisuusväite: *Vuonna 2020 vanhustenhuollon pääpaino on elämyksellisyydessä (elämyksellisessä vanhuudessa). Vastaavasti nuorisotyön keskiössä on välittäminen. Kummankin painopisteen takana on sama arvopohja: ihmisarvo ja (elämän)laatu. Perinteisten sosiaali- ja terveysalan toimijoiden rinnalla medialla ja nk. lähipiirivaikuttajilla on entistä merkittävämpi rooli: sosiaali- ja terveysala hyödyntää monipuolisesti uusmedian ja monimedian keinoja nuorison arvo-*

kasvatuksessa. Lähipiirivaikuttajia tukemalla ja kouluttamalla on lisätty omavastuuta ja ennaltaehkäisyä. Olennainen ero vuoteen 2008 verrattuna on ennaltaehkäisyyn ja elämänlaatuun panostaminen.

3. Proaktiivinen yhteisöllisyys

Salon seudulla toimii vuonna 2050 (virtuaalisia ja fyysisiä) Kylätaloja, jotka keräävät yhteen yritysten, julkisen sektorin ja 3. sektorin palveluita ja toimijoita. Virtuaalinen Kylätalo verkottaa paikallisia Kylätaloja toisiinsa – sekä mahdollistaa myös seudun ulkopuolisten toimijoiden osallistumisen Kylätalotoimintaan.

Kylätalon toimintaan voivat osallistua kaikki salolaiset. Kylätalon tavoitteena on luoda yhteisöllisyyttä, omatoimisuutta ja osallistumista. Kylätalojen avulla tuetaan ihmisten yhteisöllisyyttä ja terveellisiä elämäntapoja – jopa kissojen ja koirien avulla (edistämällä harrastuksia, jotka saattavat ihmisiä yhteen).

Vuonna 2009 perustetut Kylätalot ovat vuonna 2050 tärkeä osa Salon seudun sosiaali- ja terveysalan proaktiivista ennakointia, terveysvalistusta sekä palvelujen saavutettavuutta. Kylätalot mm. aktivoivat kyläläisiä liikuntaan ja muihin harrastuksiin, jakavat tietoa terveydestä, keräävät palvelut ”yhteen luokkuun”, tukevat vanhemmuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Tällä tavalla Kylätalot myös vahvistavat omalta osaltaan Salon seudun kulttuuria, lähiyhteisöjä ja asumisviihtyisyyttä.

Tulevaisuusväite: vuonna 2020 sosiaali- ja terveysalan keskiössä on yhteisöllisyys. Merkittävässä roolissa ovat nk. Kylätalot, jotka keräävät eri palveluntarjoajien (yritykset sekä julkinen ja kolmas sektori) palvelut yhteen – samalla kun ne vahvistavat paikalliskulttuuria ja lähiyhteisöjä. Uusyhteisöllisyyttä ja poikkisektoraalista yhteistyötä vahvistavat Kylätalot toimivat sekä fyysisesti että virtuaalisesti. Olennainen ero vuoteen 2008 verrattuna on se, että palveluja tuotetaan verkostomaisesti ja käytetään yhteisöllisesti.

4. Palveluiden monituottajamalli

Tulevaisuusväite: Sosiaali- ja terveysalan palvelurakenteet ovat muutoksessa. Vuonna 2020 käytössä on palveluiden monituottajamalli, jossa mukana ovat julkiset palveluntarjoajat, yksityiset ja sekaomisteiset yhtiöt sekä 3. sektori (yhdistykset yms.) - ja myös 4. sektorin (omaishoito) toimijat. Julkisen sektorin osuus sosiaali- ja terveysalan palveluntarjonnasta on koko ajan laskenut. Sen sijaan julkisen sektorin rooli on kasvanut monituottajamalliin liittyvissä laadunvalvontakysymyksissä sekä kokonaisuuden hallinnassa: julkinen sektori valvoo, kilpailuttaa ja sertifoi – sekä myös rahoittaa palveluja palveluseteleillä – mutta ei juurikaan osallistu palveluiden tuottamiseen.

5. Pitkäjänteisestä työvoimasuunnittelusta ratkaisu osajapulaan

Tulevaisuusväite: Osaavan työvoiman saatavuus vaikeutuu merkittävästi vuoden 2020 ajankänteellä. Työvoimapula kohdistuu erityisesti seuraaviin ammattiryhmiin: sairaanhoitajat, lähihoitajat, röntgenhoitajat, vanhus- ja mielenterveystyö, psykiatria, ortopedia, silmätaudit ja laboratoriohenkilöstö. Ensisijaisia hakijoita sosiaali- ja terveysalalle on vuonna 2020 huolestuttavan vähän: alalle hakeutuvat eivät ole vuodesta 2011 lähtien riittäneet korvaamaan toimialan nopeaa eläköitymistä. Osaamisen kehittämisen ja työvoiman saatavuuden haasteiden vuoksi sosiaali- ja terveysalalle on kuitenkin kehittynyt edelläkävijyyttä systemaattiseen, pitkäjänteiseen työvoimasuunnitteluun, ennakointiin ja ennaltaehkäiseviin toimintamalleihin. Sosiaali- ja terveysalalla on panostettu vuodesta 2010 lähtien vahvasti myös maahanmuuttajataustaisen työvoimareservin hyödyntämiseen sekä työperäiseen maahanmuuttoon.

6. Sosiaali- ja terveysalan johtamisen ja yrittäjyyden kehittäminen

Tulevaisuusväite: Sosiaali- ja terveysalan yrittäjien liikkeenjohtotaidot ovat vuonna 2020 myös kansainvälisesti arvioiden korkealuokkaisia. Korkealuokkaisen osaamisen taustalla on alan ammatillisen koulutuksen sisältöihin 2000-luvun alkupuolella liitetyt yrittäjyysosiot. Koulutuksessa panostetaan liiketoimintaosaamiseen: muun muassa yritysten perustamiseen, palveluiden hinnoitteluun, kustannuslaskentaan, myynti- ja markkinointiosaamiseen sekä henkilöstön johtamiseen.

7. Uudet tilaaja-tuottajamallit ja kokonaispalvelut

Tulevaisuusväite: Vuonna 2020 sosiaali- ja terveysalalla ovat käytössä uudet tilaaja-tuottajamallit, kumppanuus sekä palveluiden ketjuuntuminen/keskittyminen sekä erikoistuminen kokonaispalveluihin (kuten kokonaisuuden hallintaan ja elinkaaren/elämänlaajuisten ja elinikäisten palveluketjujen hallintaan). Toimialan yritys rakenne on samalla monipuolistunut - ja maksukykyinen ja -haluinen asiakaskunta on laajentunut, kun on siirrytty lakisäateisistä sosiaali- ja terveyspalveluista vapaaehtosiin hyvinvointipalveluiden tuottamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Muutosprosessia vauhditettiin 2000-luvun alkuvuosina kehittämällä julkisen sektorin palveluiden hankinta- ja myyntiosaamista. Merkittävä rooli oli myös uusien, kumppanuuteen perustuvien liiketoimintamallien (verkostomaisen toimintakulttuuriin) tukemisella. Vuonna 2020 hyvinvointipalveluiden keskiössä ovat työkykyä ylläpitävä työterveyshuolto pk-yrityksissä sekä sosiaali- ja terveysalan kansainvälisten tuotantoketjujen kilpailukyyn kehittäminen.

8. Sähköiset palvelut tehokkuutta tuomassa

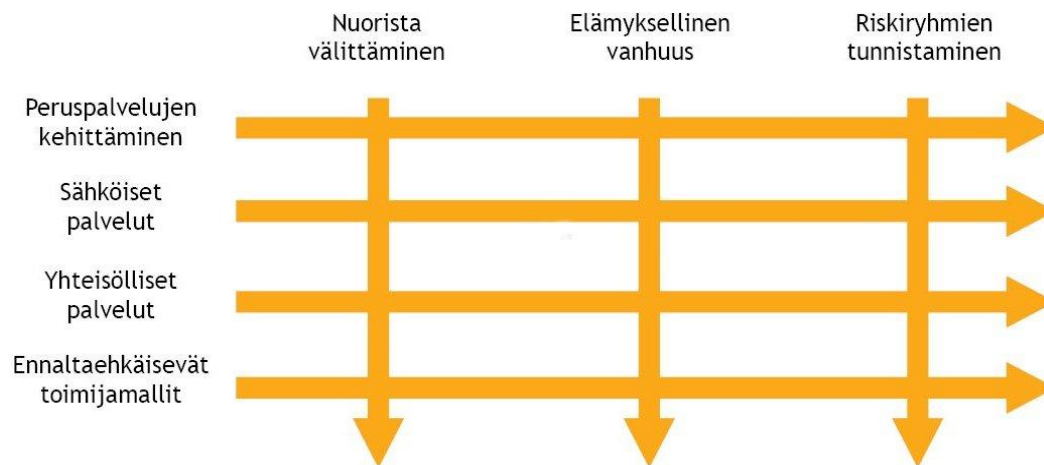
Tulevaisuusväite: 2000-luvun alkuvuosikymmeninä sosiaali- ja terveysalan toimintaa tehostettiin (pakon edessä) kehittämällä ja ottamalla käyttöön sähköisiä palveluita. Käyttöön otettiin mm. sähköisiä potilastietojärjestelmiä, jotka mahdollistivat saumattomia palveluketjuja eri palvelun-

tuottajien välillä. Uusi teknologia mahdollisti myös hajautetut toimenpidepalvelut, etädiagnostiikan, etähoidon ja etäkuntoutuksen. Vuonna 2020 palveluja varataan, käytetään, tilataan, tuotetaan ja maksetaan pääsääntöisesti sähköisesti.

9. Kestävän kehityksen merkitys kasvaa myös sosiaali- ja terveysalalla

Tulevaisuusväite: Vuonna 2020 kestävä kehitys on merkittävä arvo myös sosiaali- ja terveysalalla. Toimiala on kehittänyt merkittävästi hankintakäytäntöjään sekä panostanut tuotteiden ja laitteiden käyttöön, jätteiden käsittelyyn ja kierrätykseen. Toisaalta sosiaali- ja terveysalan merkitys maailmanlaajuisten epidemioiden riskien ja vaikutusten arvioinnissa ja hallinnassa on myös koko ajan kasvanut – ja alasta on tällä tavalla tullut lyhyessä ajassa merkittävä kestävä kehityksen ja kokonaisturvallisuuden palveluiden tuottaja.”

Salon seudun sosiaali- ja terveysalan tulevaisuus selvityksen perusteella ennakoitiprosessia tulisi jatkaa joko neljän horisontaalisen tai kolmen vertikaalisen tulevaisuustyöryhmän avulla. Seudullisista sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoista koostuvien tulevaisuustyöryhmien tulisi pohtia omien organisaatioidensa näkökulmasta ne konkreettiset toimenpiteet, joiden avulla tässä raportissa esitetyt tulevaisuuskuvat voidaan parhaiten toteuttaa käytännön tasolla.

Kuva 1. Salon seudun sosiaali- ja terveysalan tulevaisuushaasteet.

3.6.4. Tietoyhteiskunta

Tietoyhteiskuntateemassa ei Varsinais-Suomessa ole viime vuosina tapahtunut mitään erityistä. Open Sparkin/Spark Netin alkuaikoina ja Ihminen@Turku -kansalaisen tietoyhteiskuntaohjelman toiminta-aikana Varsinais-Suomessa oli hetken jopa edelläkävijyyttä tietoyhteiskunta-asioissa. Tämä etu kuitenkin menetettiin jo vuosina 2005–2007. Varsinais-Suomi ei ole kyennyt päivittämään omia

tietoyhteiskuntastrategioitaan esimerkiksi suhteessa YK:n WSIS-prosessiin, EU:n i2010-tietoyhteiskuntastrategiaan eikä myöskään uuteen kansalliseen tietoyhteiskuntastrategiaan. Laaja konsortio toimijoita osallistui 2011-prosessin rahoitushakuun ubiikkiyhteiskunta-teemalla, mutta tämäkään konsortio ei saanut rahoitusta.

Vuosina 2000–2005 Tulevaisuuden tutkimuskeskus oli Suomen johtavia tietoyhteiskunnan kehittämis- ja tutkimuskeskuksia. Tutu-keskus teki mm. Suomessa Ympäristöministeriölle kestävän tietoyhteiskunnan indikaattorit (Heinonen ja kumppanit 2003) ja Valtioneuvostolle Suomen nykyisen (kansallisen) tietoyhteiskuntastrategian visioprosessin/ tulevaisuuskuvat (Hietanen ja kumppanit 2006) ja Technopolikselle/KTM:lle ohjelmistotuoteliiketoiminnan kansallisen visioprosessin (Hietanen ja Nurmi 2005). Kansainvälisellä tasolla Tulevaisuuden tutkimuskeskus teki mm. EU-komissiolle kestävän tietoyhteiskunnan politiikkasuositukset (Vehmas ja kumppanit 2003). Varsinais-Suomessa Tutu-keskus puolestaan koordinoi mm. Varsinais-Suomen toimijoiden yhteisosallistumista YK:n tietoyhteiskuntakokoukseen Tunisissa (Hietanen 2005) ja kirjoitti Varsinais-Suomen tietoyhteiskuntastrategian Turku Science Parkille/Varsinais-Suomen liitolle (Härkönen 2003).

Vuoden 2005 jälkeen tietoyhteiskuntateemassa ei kuitenkaan ole tapahtunut juuri mitään mainittavaa. Ainoa selkeästi eteenpäin mennyt tema on Yliopiston ICT-osaamisen kehittyminen: toiminta ja osaaminen esimerkiksi TUCSissa on kasvanut ja kehittynyt hiljaiselosta huolimatta. Tulevaisuuden tutkimuskeskus puolestaan on tehnyt vuosina 2008–2009 Etelä-Afrikan kansallisen innovaatiojärjestelmän tulevaisuuskuvat – ja koordinoi seuraavaksi Tansanian kansallisen tietoyhteiskuntastrategian tulevaisuusprosessin.

Tähän lukuun on kerätty WSIS-osallistumisen yhteydessä tuotettu maakunnallinen visio sekä vuonna 2005 julkaistun kansallisen tietoyhteiskuntastrategian tulevaisuuskuvat.

Hallituksen tietoyhteiskuntaohjelma laati vuoden 2006 aikana kansallisen tietoyhteiskuntastrategian. Vuoteen 2015 kurkottavan strategian tavoitteena oli luoda kansallinen visio ja tahtotila siitä, millaisen (tieto)yhteiskunnan haluamme Suomesta kehittää. Strategiatyöllä tuettiin myös seuraavan (vuonna 2007 aloittavan) hallituksen hallitusohjelman valmistelua.

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tulevaisuusprosessin perusteella muotoiltiin seuraavanlaiset TOP TEN ydinteemat ja toimenpide-ehdotukset (Hietanen ja kumppanit 2006):

” 1. Poliitiikkaohjelmat sekä julkisen sektorin rooli ja ydintehtävät: Suomen tulisi jatkaa (tietoyhteiskunnan) poliitiikkaohjelmaa kymmenkertaisella panostuksella. Tämän lisäksi tarvitaan palvelurakennemuutos (monikanavaisuus, asiakaslähtöisyys ja sähköinen asiointi) sekä poikkihallinnollinen byrokratian purkamisen poliitiikkaohjelma, joka tulisi aloittaa Suomelle erityisen tärkeistä toimialoista, kuten sosiaali- ja terveydenhuolto ja koulutus. Samalla pitää panostaa vahvasti perhepolitiikkaan (muun muassa lapset, omaishoito ja eläkejärjestelmä) sekä (ammattitaitoisen työvoiman) maahanmuuton edistämiseen. Valtion organisaatiot tulisi myös ohjeistaa uudella tavalla siten, että ne omia hankintojaan kilpailuttaessaan edistäisivät erityisesti innovatiivisuutta ja laatua. Tällä tavalla hallinto toimisi omalta osaltaan kansallisena innovaatioveturina. Eduskunnan Tulevaisuusvaliokunnan rinnalle/jatkoksi voidaan perustaa tulevaisuusministeriö ja -ministeri kehittämään suomalaisen hallinnon ennakointikykyä ja visionääri-

syyttä. Tämän elimen tehtävänä voisi olla myös kansallisen ja kansainvälisen tutkimuksen arvottaminen ja ”kääntäminen” päätöksenteon kielelle/tarpeisiin.

2. Euroopan Unioni ja globaali vaikuttaminen: Suomi-ilmion globaali markkinointi tapahtuu tehokkaimmin olemalla strategisissa asioissa aktiivinen edelläkävijä EU:ssa. Siksi Suomen tulisi aktivoitua ja profiloitua EU:ssa kansainväliseksi edelläkävijäksi Suomelle tärkeissä asioissa, joita ovat muun muassa tietoyhteiskunta (teknologia, osaaminen, innovaatiot, palvelut, tietoturva ja tekijänoikeudet) sekä kestävä kehitys.

3. Tutkimus ja kehittäminen: Tarvitaan radikaaleja kansallisia, alueellisia, paikallisia ja myös kansainvälisiä pilotteja (Living Labs), joita tuetaan uusilla (TEKESin, Sitran, Suomen Akatemian yms. rahoittajaorganisaatioiden) rahoitusrakenteilla, kuten pk-yritysten T&K-seteleillä ja yksityishenkilöille suunnatulla rahoituksella. Myös tutkimuksen ja koulutuksen kansallisia huipputyksiköitä tulisi kehittää globaalien Living Labien suuntaan. Samalla tulisi kehittää uusia vaikuttavuuskriteereitä ja indikaattoreita varsinkin soveltavalle tutkimukselle.

4. Koulut, opetus ja oppiminen: Korkealaatuinen, demokraattinen peruskoulu on säilytettävä samalla kun sitä kehitetään edelleen tukemaan oppilaiden erityisominaisuuksia (yksilön vahvuuksien tukeminen). Myös nuorten aitoon kansainvälistämiseen on panostettava jo peruskoulussa. Opettajankoulutusta ja opettajien täydennyskoulutusta on kehitettävä varsinkin virtuaaliopetuksen sekä ongelmalähtöisen ja tekemällä oppimisen suhteen. Informaalia koulutusta/koulutusjärjestelmää on kehitettävä vastaamaan elinikäisen oppimisen haasteeseen (”edutainment”). Koulujen ja yritysmaailman välistä yhteistyötä (sekä opettajien että oppilaiden tasolla) on kehitettävä esimerkiksi ura- ja rekrytointipalveluilla, tutoreilla, mentoreilla yms. Kansainvälistä edelläkävijyyttä saadaan sillä, jos Suomi on ensimmäinen maa, jossa hyvät käytännöt toteutetaan koko koulutusjärjestelmän osalta (kokonaisuuden hallinta). Myös opetuksen vientiin on panostettava viipymättä ja määrätietoisesti.

5. Luovuuden kehittäminen ja johtaminen verkostotaloudessa: Tarvitaan voimakas panostus innovatiivisiin ja kasvuhalukkaisiin pk-yrityksiin. Erityistä kehittämistä vaativat pk-yritysten uudet, verkostomaiset liiketoimintamallit sekä kansallisten/paikallisten veturiyritysten tunnistaminen ja klusteroiminen. (Mikro- ja pien)yrityttöyyteen pitää kannustaa jo peruskoulussa ja yritysten perustamista on helpotettava lainsäädännöllisesti ja uusien, ”perusta yritys tunnissa”-palveluiden avulla. Kehittäjätahoille on rakennettava liiketalousosaamista ylläpitävä täydennys- ja jatkokoulutusjärjestelmä. Esimiesasemassa toimivien johtamiskoulutusta on kehitettävä kautta linjan. Uutena luovuuden johtamisen välineenä ehdotetaan luovuusoptiojärjestelmän kehittämistä (mikä edellyttää myös luovuuden mittaamisen ja arvioinnin kehittämistä).

6. Poikkisektoraalisuus: On luotava hankkeita ja foorumeja (sekä Otaniemen kaltaisia ekosysteemejä) yritysten, taiteilijoiden, palveluntuottajien ja tekniikan asiantuntijoiden yhteen saattamiseksi. Näitä foorumeja tulisi rakentaa myös kansainvälisesti – esimerkiksi tiivistämällä tekniskau-

pallista yhteistyötä Venäjän kanssa. Varsinkin käsityöammattien ja toisaalta virtuaalisen/teknisen osaamisen yhdistelmällä on vielä saavutettavissa kansainvälistä edelläkävijyyttä. Myös maahanmuuttajien osaamista on hyödynnettävä entistä aktiivisemmin ja määrätietoisemmin.

7. Arvokeskustelu: Meidän tulisi suhtautua vakavasti yhteisen arvopohjan rakentamiseen – ja olla aktiivisia myös eurooppalaisen arvokulttuurin rakentamisessa (esimerkiksi EU:n sisällä). Kansallisesti peruskoulujärjestelmällä on keskeinen rooli yhteisen arvomaailman luomisessa. Filosofia, etiikka tai elämäntietämys voisi siksi olla pakollisten oppiaineiden joukossa jo peruskoulussa. Myös perhekeskeistä kasvatusta on tuettava ja hyviä tapoja korostettava. Erityisenä, kansalaisia yms. toimijoita yhteen keräävänä ja osallistavana toimenpiteenä ja foorumina ehdotetaan kansallista, avointa tiedon kokoamisprojektia – esimerkiksi suomalaisen kulttuuriperinnön digitointia.

8. Työelämän uudet pelisäännöt: (Suomalainen) ay-liike voisi toimia kansainvälisenä edelläkävijänä uuden, globaalien arvo- ja työkulttuurin rakentamisessa. Hallitus voisi omalta osaltaan vastaavasti edistää ylikansallisen ay-liikkeen kehittymistä ajamalla asiaa EU:n sisällä. Työelämän stressaavuutta tulisi samalla viipymättä vähentää uusilla toimintamalleilla ja hyvinvointipalveluilla (joita pitäisi tukea verotuksellisesti yms.). Myös työmarkkinoiden kaikkinaista joustavuutta sekä etä- ja vapaaehtoistyötä pitäisi edistää ja helpottaa monilla erilaisilla tavoilla (vrt. Living Labit).

9. Villit kortit: Energian tuotanto on hajautettava ja monipuolistettava: lisää energiaa, mutta entistä monipuolisemmin ja hajautetummin. Tällä tavalla edistetään sekä kilpailukykyä että ympäristön suojelua. Virtuaalikulttuurin ja -maantieteen sekä (kansallisen ja kansainvälisen) uusyhteisöllisyyden kautta syntyy tulevaisuudessa esimerkiksi internet-puolueita (virtuaalikansanedustajineen ja -ministereineen). Myös tätä muutosprosessia on edistettävä, tuettava ja ennen kaikkea tutkittava. Vaikka Suomi ei kansallisella tasolla irtautuisikaan kansainvälisistä sopimuksista ja organisaatioista, niin paikallisen tason Living Labeilla pitäisi olla aito mahdollisuus rakentaa rajattoman radikaaleja innovaatioita.

10. Rivien välistä luettua: Tulevaisuusprosessissa oli nähtävissä merkittävää epäluottamusta muun muassa: a) ammattiyhdistysliikkeiden muutoshalukkuuteen, b) viranomaisten ja poliittisten päättäjien kykyyn tehdä vahvoja päätöksiä, purkaa byrokratiaa ja kehittää poikkihallinnollisuutta, c) yritysten yhteiskuntavastuuseen, d) kansalliseen me-henkeen, e) Suomen kykyyn vaikuttaa EU:n sisällä sekä f) nykyisten (T&K) rahoitusorganisaatioiden ja g) yliopistojen kykyyn ja haluun uudistua. Luottamuksen ja dialogin rakentaminen on tästä näkökulmasta suurin haaste - ja vastaavasti merkittävimmät muutosta hidastavat tekijät liittyvät edellä mainittujen toimijoiden kykyyn ottaa vastaan uusia toimintamalleja ja luopua vanhoista saavutetuista eduistaan. Myös keskeinen kehitys nousi (tulevaisuusverstaiden) keskusteluissa esille vahvemmin kuin muiden työpajojen ja työryhmien tulevaisuuskuissa. Merkittävänä signaalina voidaan pitää myös arvokeskuste-

lun vahvaa painottumista: riskinä on Suomen ja maailman nopea polarisoituminen. Tietoyhteiskunnan liiketoimintamahdollisuuksiin liittyvässä keskustelussa kulki rinnakkain kolme tasoa: 1) teknologian osalta ubiikit (langattomat ja mobiilit) sovellutukset, 2) sisältöjen osalta avoimet rajapinnat sekä monikanavaisesti ja asiakaslähtöisesti tuotetut turvalliset (sähköiset) arjen palvelut sekä 3) tekijänoikeudet, teollisoikeudet, mallit ja formaatit (tähän kolmanteen tasoon liittyy myös keskustelu kokonaisten koulutus-, turvallisuus-, hallinto-, ympäristö- sekä sosiaali- ja terveysjärjestelmien mallintamisesta ja viennistä).”

Varsinais-Suomen tietoyhteiskuntatoimijat osallistuivat yhdessä YK:n tietoyhteiskuntakokoukseen Tunisissa vuonna 2005. Tätä osallistumista pohjustettiin tulevaisuusverstailla ja taustaselvityksillä, joiden tuloksena syntyi seuraavanlainen visio Varsinais-Suomen kestävästä tietoyhteiskunnasta (Hietanen 2005):

” **Tietoyhteiskunnan kestävä tulevaisuus**

Globalisaatio ja siihen liittyvä kansainvälinen työn ja hyvinvoinnin uusjako – esimerkiksi Kiina-ilmiö – edellyttävät Suomen kansantaloudelta ja tuotantorakenteilta jatkuvaa uusiutumista. Tämä yhä nopeutuva muutosprosessi on muokkaamassa tietoyhteiskunnallistumisen taustalla olevasta uudesta taloudesta luovaa taloutta, joka korostaa kulttuurisosaamisen ja luovuuden merkitystä. Kulttuuriosaaminen merkityksen kasvua voidaan kuvata kolmen kehityshaasteen avulla:

- 1. Alati muuttuvassa globaalissa toimintaympäristössä Suomen kansantalouden kilpailukyky perustuu uusiutumiskykyyn: luovuus = luovu + uusi. Siksi meidän on oltava luovia ja innovatiivisia kaikessa toiminnassamme.*
- 2. Kulttuurista on kehittymässä yhä merkittävämpää liiketoimintaa. Siksi meidän on kehitettävä kulttuurin, taiteen ja muun elinkeinoelämän rajapintoja.*
- 3. Paikallisen kulttuurin ja alueiden hyvinvointi on tärkeä kilpailutekijä myös globaalissa taloudessa: global = local + local. Siksi meidän on pidettävä huolta myös paikallisidentiteettistämme ja paikallisista kulttuuriprosesseista.*

Tavoitteena sosiaalisesti kestävä kansalaistietoyhteiskunta

Tietoyhteiskunnan sosiaalista kestävyttä on perinteisesti tarkasteltu muun muassa sillä, onko jokaisella kansalaisella pääsy tietoyhteiskuntaan. Pääsyyllä on tarkoitettu lähinnä teknistä pääsyä eli liittymää sekä toisinaan myös taitoja ja motivaatiota. Suomessa tieto- ja viestintäteknologia on jo niin runsasta ja yleistä, että tietoyhteiskunnan kestävyys ei riipu niinkään teknisestä pääsystä, vaan pikemminkin siitä, mitä tieto- ja viestintäteknikalla voidaan tehdä. Tällöin tietoyhteiskunnan todellinen kestävyys arvioidaan lähinnä sen perusteella, että kyetäänkö tekniikalla, palveluilla ja sisällöillä ratkaisemaan ihmisten todellisia sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeita.

Tietoyhteiskunnan taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväns tulevaisuuden näkökulmasta Suomen haasteina ovat esimerkiksi koulutukseen ja terveydenhuoltoon liittyvä osaaminen ja prosessinhallinta, jotka voivat tulevaisuudessa olla myös Varsinais-Suomen keskeisimpiä vientituotteita ja menestysklustereita. Viitteitä tästä saatiin muun muassa kun Suomen Ulkoasiainministeriö pyysi 2000-luvun alussa eteläafrikkalaisia tutkijoita arvioimaan suomalaista tietoyhteiskuntaa. Tutkijat päätyivät siihen, ettei heitä kiinnostanut suomalainen teknologia ja sisältöpalvelut, vaan he olivat kiinnostuneita Suomen kansallisesta innovaatiojärjestelmästä – kyvystä keksiä ja kehittää itse. Innovaatiojärjestelmien kaltaisissa tuotteissa yhdistyy luova talous ja tietoyhteiskunta. Tätä yhdistelmää voidaan kutsua vaikkapa tietoyhteiskunnan kolmanneksi vaiheeksi.

Varsinais-Suomi suunnannäyttäjänä tietoyhteiskunnan kolmannessa vaiheessa

Tietoyhteiskunnan ensimmäisessä vaiheessa Suomen menestyminen kansainvälisessä kilpailussa perustui tietotekniikan rakentamiseen. Kansantaloutemme ansaitsi tekniikalla. Toisessa vaiheessa menestyminen riippuu siitä, kykenemmekö tuottamaan sisältöjä ja palveluita, jotka kehittävät yhteiskunnan ytimessä olevia sivistyksen ja hyvinvoinnin prosesseja. Ansaitemme tekniikan käytöllä. Tietoyhteiskunnan kolmannen vaiheen tuotteita ovat pikemminkin sivistyksen ja hyvinvoinnin konseptit ja formaatit – koulutus-, innovaatio- ja terveydenhoitojärjestelmät sekä niiden hallinta. Olemme siirtymässä teknologiavetoisesta tietoyhteiskunnasta sisältövetureihin. Samalla kehittämisen painopiste siirtyy fyysisestä infrastruktuurista sosiaaliseen infrastruktuuriin. Sosiaalista infrastruktuuria ovat muun muassa tiedon hallinnan ja jakamisen tavat ja rakenteet sekä verkosto-osaaminen.

Varsinais-Suomen kestäväns tietoyhteiskunnan periaatteet

- 1) Varsinais-Suomen tietoyhteiskunta on ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä. Kestävyyden kaikkia osa-alueita kehitetään tasapainoisesti.
- 2) Tietoyhteiskuntaa kehitetään sinne, missä ihmisetkin ovat. Erityisen tärkeitä kehittämiskohteita ovat kirjastot, koulutusorganisaatiot, kansalaisjärjestöt, työpaikat ja media.
- 3) Kansalaiset, julkishallinto ja yritykset kehittävät Varsinais-Suomen tietoyhteiskuntaa yhteistyössä. Tämä osallistava ja yhdistävä prosessi on itsessään merkittävä sosiaalinen infrastruktuuri ja varsinaissuomalaista tietoyhteiskunta-osaamista.
- 4) Teknologiaa ja palveluita tuotetaan sekä yksityisten toimijoiden, että julkishallinnon toimesta. Merkittäviä arvoja kehittämisen ja yhteistyön taustalla ovat hyvinvointi, laatu, turvallisuus, valinnan vapaus, tavoitettavuus ja kustannustehokkuus.
- 5) Virtuaalisilla, aineettomilla palveluilla korvataan ja tehostetaan perinteisiä materiaalisia tuotteita, mikä kehittää Varsinais-Suomen ekotehokkuutta. Virtuaaliset palvelut eivät kuitenkaan korvaa fyysisiä lähipalveluita, vaan täudentävät

Yhteenvedona tietoyhteiskuntakehityksen nykytilasta voidaan sanoa, että Suomi on jo menettänyt asemansa tietoyhteiskunnan ja laajemminkin teknologian kärkimaana ja nykyiset veturit löytyvät pikemminkin Aasiasta. Tietoyhteiskunnasta kiinnostuneiden kannattaa vierailla mm. YK:n tietoyhteiskuntakokouksen (WSIS), EU:n tietoyhteiskuntastrategian (i2010) sekä Suomen tietoyhteiskuntaohjelman sivuilla. Heikkojen signaalien, villien korttien, mustien joutsenten ja sinisten merien näkökulmasta kannattaa vierailla parissa muussakin osoitteessa:

<http://www.itu.int/wsis/index.html>

http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/index_en.htm

http://www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi/etusivu/en_GB/mainpage/index.html

<http://www.youtube.com/watch?v=jpEnFwiqdx8>

<http://www.cofisa.org.za/>

http://llisa.meraka.org.za/index.php/Living_Labs_in_Southern_Africa

<http://www.tse.fi/EN/research/units/Pages/southwestICT.aspx>

<http://www.mekong.fi/>

http://www.eva.fi/files/2442_Tulevaisuuden_pelikentat.pdf

Ajankohtaisia teemoja tietoyhteiskunnallistumisen kannalta ovat mm: koulutusjärjestelmän ja varsinkin peruskoulun kehittäminen (yleissivistyksen perustana), Turun uuteen yliopistoon panostaminen (kansainvälisesti kilpailukykyinen T&K), Ammattikorkeakoulun ja ammattioppilaitosten talouselämälähtöinen kehittäminen (osaavan työvoiman varmistaminen) sekä arjen älyteknologiat (ubiikkiteknologia, älymateriaalit, anturit ja kone-kone kommunikaatio). Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessissa Salon seudun erityishaasteeksi nousi mobiiliteknologian soveltamisalueiden monipuolistaminen (Hietanen 2009b): nykyistä matkapuhelinosaamista tulisi kyetä levittämään uusille toimialoille – esimerkiksi elintarvike-, huonekalu-, auto- ja vaateteollisuuteen. Myös median ja varsinkin sosiaalisen median merkitys korostuu tulevaisuudessa, kun organisaatioiden hierarkiat sulautuvat oppiviksi asiantuntijaverkostoiksi (superalihankintaverkostoiksi), sosiaalseksi mediaksi ja ”open innovation platformeiksi”. (ks. esim. Ahvenainen, Hietanen ja Huhtanen 2009b)

3.6.5. Turvallisuus

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on tehnyt viime vuosina useita turvallisuusalan selvityksiä sekä puolustusministeriölle että poliisille ja myös joillekin ulkomaisille turvallisuusalan toimijoille (Hietanen 2008).

Onko lintukodossa kaikki hyvin?

Sisäisen turvallisuuden hankkeissa arvioitiin, että Suomalaisen yhteiskunnan merkittävin turvallisuuden vaikuttava trendi on polarisaatio eli eriarvoistumiskehitys. Alueet ja kansalaiset eriarvoistuvat: onnellisuus ja huonovointisuus kasvavat yhtä aikaa siten, että paha kasvaa pahan päälle ja hyvä vastaavasti hyvän päälle. Eriarvoistuminen aiheuttaa syrjäytymistä ja lisää yhteiskunnallisia jännitteitä. Tämän seurauksena ääri-ilmiöiden sekä väkivaltaisen henkeen ja omaisuuteen kohdistuvan

rikollisuuden todennäköisyys kasvaa. Tämä kehityskulku on johtamassa vähitellen siihen, että hyvä lukitsee itsensä suojaan pahalta: yksityisten turvapalveluiden kysyntä kasvaa ja taloyhtiöiden ympärille rakennetaan suoja-aitoja (gated societies). Trendin päässä hämmöttävät eteläafrikkalaiset asuinstandardit: talon ympärillä on muurit ja muurin päällä 11 000 voltia sähköä. Talon ovissa on hälyttimet ja ikkunoissa kalterit. Makuhuoneen ympärillä ovat toiset kalterit. Lisäksi makuhuoneesta on käytävä turvahuoneeseen, jossa voi odotella sillä aikaa kun hälyttimien paikalle tuoma aseistettu vartija ”hoitelee” tunkeilijan.

Suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden tulevaisuuteen keskeisesti vaikuttavia haasteita ja ilmiöitä ovat muun muassa hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden kohtalo (miten käy hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspuolella), arjen hyvinvointiin vaikuttaa myös talouden kehitys (esimerkiksi työttömyyden kautta), poliisin määrärahojen (esimerkiksi ennalta ehkäisevään työhön osoitetun rahoituksen) riittävyys, väestön ikääntyminen (muun muassa yksinasumisesta johtuvaa turvattomuutta ja ikääntyneitä kuskeja liikenteessä), nuorten syrjäytyminen ja ylipäätään perheiden pahoinvointi sekä alkoholin ja huumeiden lisääntynyt käyttö.

Myös suomalaisten uusavuttomuus kasvaa monen eri tekijän summana: esimerkiksi syrjäytymisen (ei välitetä), ikääntymisen (ei kyetä), monikulttuurisuuden (ei tunneta suomalaisia tapoja ja toisaalta syntyy uusia tapoja) sekä luonnosta vieraantumisen (ei osata käsitellä tulta tai ymmärretä myrskyn tai/ja meren vaarallisuutta jne.) seurauksena. Merkittävä syrjäytyneiden alaryhmä ovat keski-ikäiset, päihteitä käyttävät, tupakoivat ja työttömät miehet. Pelastustoimen tulevaisuushaasteena ovat siis toimintakyvyltään syystä tai toisesta alentuneet ihmiset – tavalliset asukkaat, joille kodista ja lähiympäristöstä tulee vaarallisia paikkoja.

Samaan aikaan yhteiskunnan arvostukset kehittyvät edelleen yksilöllisyyttä korostavaan suuntaan. Yleinen välinpitämättömyys kasvaa. Samalla ääriilikkeet sekä erilaiset kansalliset ja kansainväliset keinoja kaihtamattomat järjestöt nostavat suosiotaan. Anarkistinen toiminta ei ole pelkästään viranomaisten toimintaa vastustavaa, vaan yhteiskunnan rakenteisiin ja infrastruktuuriin kohdistuvaa vandalismia ja myös järjestäytyneitä rikollisuutta. Tämän kehityskulun seurauksena myös pelastusalan viranomaiset (esimerkiksi palokunta ja ambulanssimiehistöt) joutuvat tulevaisuudessa yhä useammin anarkian ja väkivallan kohteeksi työtehtäviä suorittaessaan.

Myös infrastruktuurin toimintakatkokset yleistyivät. Syitä infrastruktuurin heikkenemiseen on useita: muun muassa koko ajan kiristynyt (taloudellisen) tehokkuuden vaatimus, kvartaalijattelu (lyhytjänteisyys) ja yhdyskuntarakenteen muutos (harvaan asuttujen alueiden palveluiden ja infrastruktuurin rapautuminen). Merkittäviä ajureita toimintakatkoksien taustalla ovat myös yhteiskunnan (muun muassa hallintojärjestelmien) ja teknologisten järjestelmien monimutkaistuminen sekä uuden teknologian haavoittuvuus ja sen myötä lisääntynyt häiriöherkkyys. Infrastruktuurin ongelmien vakavuutta lisää eräänlainen opittu uusavuttomuus: suomalaisessa yhteiskunnassa on tuudittauduttu liiaksi siihen, että 112 auttaa aina. Tulevaisuudessa korostuu vertaistoiminta ja oma vastuu.

Myös ympäristön rooli uhkakuvissa kasvaa: toisaalta pohditaan esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja toisaalta varaudutaan ympäristökatastrofeihin ja pandemian mahdollisuuteen. Terrorismin näkökulmasta ovat keskiössä bioaseet. Oman uhkakuvansa tuottaa myös geenimanipulaatio yms. uusi teknologia: minkälaisia seurauksia ja vaikutuksia on esimerkiksi luontoon päässeillä geenimanipuloiduilla lajikkeilla ja/tai nanopartikkeleilla?

Suuri paha maailma

Ulkoisen turvallisuuden hankkeissa arvioitiin, että ulkoisen turvallisuuden kannalta keskeisiä trendejä ovat maailman moninapaistuminen (muun muassa Aasian ja Venäjän merkityksen kasvu), uskontojen ja arvojen politisoituminen sekä globaalien epätasa-arvon kasvu. Uusien napojen muodostuminen toisaalta vähentää jännitettä vanhojen napojen välillä ja toisaalta synnyttää uusia jännitteitä uusien ja vanhojen napojen välille. Esimerkiksi Aasian ja Läntisten teollisuus maiden välille syntyy yhä voimakkaampaa kilpailua – ja myös Aasian nousevien napojen välille. Kansainvälisiä konflikteja syntyy kriittisten resurssien kuten esimerkiksi ruoan, veden, energian, raaka-aineiden, rahan, koulutuksen, hyvän hallinnon ja teknologian niukentumisen vuoksi. Konfliktien seurauksena kansainvälisen kriisinhallinnan (”first aidin”) tarve kasvaa – ja tämän kriisinhallinnan seurauksena syntyy puolestaan uusia konflikteja, jotka edellyttävät nk. ”second aidia”. Konfliktit pitkittyvät ja monimutkaistuvat – ja asevoimat joutuvat operoimaan siviilien keskellä. Ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden sekä toisaalta siviilikriisinhallinnan ja sotilasoperaatioiden rajapinnat sumentuvat.

Kansainvälisten konfliktien ratkaisemista vaikeuttaa se, että valtiot ovat eripuraisia toimenpiteistä. Moninapaisessa maailmassa, jossa on runsaasti taloudellisia, poliittisia ja uskonnollisia keskinäisriippuvuuksia on yhä vaikeampi löytää ”yhteistä vihollista” ja/tai yhteistä etua. Tämä vaikeuttaa kansainvälisten järjestöjen, kuten esimerkiksi Naton, EU:n, YK:n ja Maailmanpankin toimintaa. Kansainvälisellä tasolla eriarvoistumistrendi toimii terrorismin ajurina.

Yksilöiden merkitys kasvaa. Yksittäiset ihmiset voivat saada aikaan globaaleja vaikutuksia muun muassa median ja uuden teknologian avustuksella. Yhdestä pilapiirroksesta voi käynnistyä globaali väkivallan kierre – pahimmillaan sotia. Nämä uhat ovat vaikeasti ennakoitavissa ja torjuttavissa. Yksilön ohella uusia uhkakuvia syntyy myös blogalisaatiosta: kansainvälisistä virtuaaliyhteisöistä ja virtuaalikulttuurista. Kansallisvaltiot ovat menettämässä arvomonopoliaan ihmisten omak-suessa arvonsa, kulttuurinsa ja asenteensa yhä useammin virtuaalisista yhteisöistä. Siksi kansallisvaltiot voivat pian huomata olevansa yhä useammin vastakkain omien kansalaistensa kanssa hillitsemässä milloin mitäkin paikallista, kansallista tai kansainvälistä mellakkaa. Tämä on omiaan vie-mään poliisilta yms. julkisilta turvallisuusalan palveluilta kansan luottamuksen – tai ainakin jakamaan kansan rivejä. Suuri osa kansasta voi etäännyä tulevaisuuden kansallisvaltioista eräänlaiseksi globaaliksi heimoksi, joka järjestää *instant solidarity -tapahtumia* milloin minkäkin asian vuoksi – toisinaan rauhallisia rock-konsertteja, toisinaan väkivaltaisia mellakoita.

Ehkäpä merkittävin kansainvälinen turvallisuusalan trendi liittyy kuitenkin liikkumisen ja vauhdin kasvuun: muun muassa raha, materiaalit, ihmiset ja tieto liikkuvat fyysisissä ja virtuaalisissa verkoissa yhä nopeammin. Vauhdin kiihtyminen lisää väärinarviointien ja vahinkojen riskiä – asiat tulevat ja menevät yhä nopeammin ja yllättävämmin. Haasteena ei kuitenkaan ole liikkumisen kasvu, vaan pikemminkin liikkumisen varmistaminen: toimiva globaalitalous edellyttää ongelmaton-ta liikkuvuutta. Siksi kokonaisturvallisuuden haasteena on varmistaa liikkuminen samalla kun liik-kumisesta mahdollisesti aiheutuvia riskejä ja haittoja minimoidaan.

Ennakoinnin ja ennalta ehkäisyn merkitys kasvaa yllä kuvatussa monimutkaistuvassa ja no-peatuvassa maailmassa. Samalla luotettavan ennakkoinnin tekeminen kuitenkin vaikeutuu. Enna-koinnissa korostuu projektien sijasta prosessi: aivan kuten urheilussa niin myös ennakkoinnissa olennaista on harjoittelun säännöllisyys. Yksi juoksukerta ei tee kenestäkään terveempää, mutta

säännöllisenä tapana urheilu tuottaa terveyttä. Sama pätee ennakointiin: todellista vaikuttavuutta saadaan erityisesti silloin, kun ennakointia harjoitetaan säännöllisesti. Tämä korostaa ennakointijärjestelmien ja visionäärisen johtamisen tarvetta. Yrityksiin yms. organisaatioihin rakennetaan pitkäjänteistä ja proaktiivista ennakointikulttuuria.

Systemiä säädetään

Edellä on esitelty joitakin tutkimuksissa esille nousseita sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden ilmiöitä ja trendejä. Näiden lisäksi myös turvallisuusalan käyttökulttuurit ja tuotantorakenteet ovat muuttumassa.

Ensimmäinen trendi on tuottavuuden tehostaminen ja toiminnan fokuusoiminen. Valtionhallinnon tuottavuusohjelman ja resurssien tiukkenemisen vuoksi poliisiin (sekä myös tullin, rajavartiolaitoksen ja syyttäjälaitoksen) toiminnan painopistettä joudutaan ehkä tulevaisuudessa siirtämään massarikollisuuden torjunnasta vakavan ammattirikollisuuden ehkäisyyn. Tämä vaikuttaa heikentävästi yleiseen turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen kansalaisten arjessa. Kaikki viranomaiset (julkisten palveluiden tuottajat) ovat pikemminkin vähentämässä kuin lisäämässä palveluitaan – ja vähentäminen tapahtuu samoilta syrjäalueilta. Palveluita kun ei yleensä vähennetä sieltä, missä on eniten kysyntää. Toiminnan tehostamisen ja fokuusoimisen yhteisvaikutuksena harvaan asuttujen alueiden palvelut ovat vaarassa vähentyä ja heikentyä merkittäväällä tavalla.

Toinen trendi liittyy yksityisten turva-alan palvelujen kysynnän kasvuun sekä yrityksissä että myös kotitalouksissa. Turva-alan yritysten palveluvalikoima laajenee koko ajan niin Suomessa kuin myös kansainvälisesti. Tarjolla on perinteisten vartiointipalvelujen lisäksi muun muassa osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan kuten vartiointi-, suojele- ja kuljetustehtäviä NATO:n operatioissa sekä esimerkiksi vankiloiden rakentamista avaimet käteen periaatteilla ja ylläpitopalveluiden kanssa. Suurilla kansainvälisillä yrityksillä voi olla isompi budjetti kuin julkisella sektorilla ja kalustoa enemmän kuin pienellä armeijalla. Haasteena tässä kehityskulussa on palveluiden laadun ja tasalaatuisuuden varmistaminen. Tämä edellyttää muun muassa public-private -yhteistyömallien ja vartiointialan koulutuksen kehittämistä sekä turva-alan palveluiden laatusertifiointia. Ylipäättään kehityssuuntana näyttäisi olevan se, että tulevaisuudessa siviilien merkitys korostuu turvallisuustyössä: mahdollisia toimijoita ovat (yksityisten turvallisuuspalveluiden lisäksi) esimerkiksi maanpuolustusjärjestöt, vapaapalokunnat, maakuntajoukot, kansalliskaarti, täydennyspoliisit jne.

Kolmas trendi liittyy teknologiaan ja uusiin, asiakaslähtöisiin käyttökulttuureihin. Kilpajuoksu rikollisuuden ja terrorismin kanssa edellyttää merkittävää panostusta uusimman teknologian käyttöönottoon. Tämän trendin seurauksena erilaiset erityisasiantuntijatehtävät lisääntyvät nopeasti niin poliisissa kuin muissakin turvallisuusalan organisaatioissa. Turvallisuusteknologian ja -palveluiden tulevaisuutta pohdittaessa huomiota kannattaa kiinnittää myös käytön muutoksiin, sillä ihmisten/asiakkaiden elämäntavat ja sitä kautta tarpeet ja uhkat muuttuvat. Erilaisten yhteisöllisten virtuaalipalvelujen tarve kasvaa. Niissä ihmiset itse yhdessä toisten kanssa voivat pohtia, ratkaista ja ehkäistä asioita blogien yms. virtuaaliryhmien avulla. Palveluita käytetään myös yhä enemmän mobiilisti autoista, vapaa-ajan asunnoilta, työmatkoilta ulkomailta jne. Virka-ajan sijasta korostuu online ja 24/7 tavoitettavuus mistä tahansa.

Loppuyhteenvedon voidaan sanoa, että kaikkiin edellä kuvattuihin uhkiin varaudutaan ja vaikutetaan parhaiten vahvistamalla yhteiskunnan hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden rakenteita. Sel-

vitusten mukaan turvallisuudella ja hyvinvoinnilla on merkittävä yhteys: mitä alhaisempi hyvinvointi, sitä heikompi turvallisuus. Siksi polarisaatio eli ihmisten ja alueiden eriarvoistuminen on merkittävin sisäiseen turvallisuuteen vaikuttava trendi vuoteen 2020 ulottuvalla aikajänteellä. Tämän vuoksi poliisin kuten muidenkin turvallisuusalan toimijoiden tulisi panostaa vahvasti ennalta ehkäisevään (sosiaali)työhön ja onnellisuuden rakenteiden vahvistamiseen: muun muassa turvalliseen lapsuuteen, elämykselliseen vanhuuteen, perheiden hyvinvointiin, päiväkoteihin ja kouluihin, lähiyhteisöjen vahvistamiseen ja osallistamiseen sekä varsinkin nuorten vapaa-ajan harrastusten tukemiseen.

Yllä esitetty tulevaisuusviesti nousi aiemmin esitellyn POLTU-hankkeen keskeisimmäksi tulokseksi. Ajattelutapaa kutsuttiin *onnellisuusstrategiaksi*. Jos esimerkiksi jonkin koulun ympäristössä on huumausaineongelmia, niin millä tavalla poliisin tulisi puuttua niihin? Tulisiko vain lisätä partioiden ja valvonnan määrää – ja karkottaa tällä tavalla huumekauppiat kauemmaksi koulusta? Vai myös lisätä harrastuskerhoja yms. aktiviteetteja, jotta huumeet eivät kiinnostaisi nuoria? Siinä vaiheessa kun ongelmat ovat poliisilla asti, niin ollaan jo myöhässä ennakoinnin suhteen. Jotakin olisi pitänyt tehdä jo vuosia sitten. Ennakoinnin näkökulmasta varsinaisena tulevaisuushaasteena ei siis ole pahoinvoinnin ilmiöihin varautuminen – vaan hyvinvoinnin rakenteiden vahvistaminen. Sillä tavalla ehkäistään varsinainen tauti eikä vain siivota seurauksia. Samasta syystä poliisin varsinainen proaktiivinen ennakointi tehdään sosiaali- ja terveyssektorilla sekä esimerkiksi päiväkodeissa, kouluissa ja erilaisissa vapaa-ajan ja perhepalveluissa.

Kaiken yllä kerrotun perusteella voidaan todeta, että turvallisuusalan organisaatioiden tulevaisuushaasteena on kokonaisturvallisuuden johtaminen sekä turvallisuusalan julkisten ja yksityis-tentoimijoiden erilaisten toimintakulttuurien yhteen sovittaminen ja tehtävien selkeä jakaminen. Kokonaisturvallisuuden toimijoita ovat muun muassa poliisi, tulli, meri- ja rajavartiolaitos, puolustusvoimat, oikeuslaitos, pelastustoimi, sosiaali- ja terveysala, nuoriso- ja koulutoimi sekä yksityiset turvallisuusalan yritykset. Muun muassa näiden toimijoiden rooleja on selkeytettävä ja vastuualueita kehitettävä kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Ilmaan voi heittää kysymyksen siitä, että tulisiko kokonaisturvallisuuden koordinoitua varten perustaa turvallisuusministeriö. Ministeriö tulee, jos on tullakseen, mutta koordinaatiota tarvitaan joka tapauksessa.

Poliisin nykyisessä ydinosamisessa painottuvat rikostutkinta ym. syytteesen saattava tutkinta, hälytystehtävät, yleisen turvallisuuden valvonta, valtion turvallisuus sekä kaikki ne tehtävät, joihin liittyy pakkokeinovaltuuksia. Tulevaisuudessa nämä ydintehtävät saattavat muuttua. Muutostarpeen taustalla on syvälinen valinta: painotetaanko reaktiivista ”perässä juoksemista” vai ennaltaehkäisevää toimintaa. Ennaltaehkäisevän toiminnan sisällä on vastaavanlainen valinnan paikka: painotetaanko preaktiivista valvontaa vai proaktiivista sidosryhmätyötä. Valvonta lieventää oireita, mutta ei vaikuta itse tautiin - pahoinvoinnin ilmiöihin ja syihin. Sen sijaan yhteistyö sosiaali- ja terveysalan, koulujen ja päiväkotien kanssa pureutuu varsinaiseen tautiin. Poliisin vuoden 2020 asiakkaat ovat parhaillaan päiväkodeissa ja kouluissa. Tulevaisuuden kannalta merkittävimmät päätökset ja teot tehdään siellä eikä poliisissa.

4. MAAKUNTASUUNNITELMAN PÄIVITYSTYÖN TULEVAISUUSVERSTAAT

Edellä, luvussa 3, kerättiin yhteen visionääristä tausta-aineistoa muista vuosina 2005–2009 Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa toteutetuista ennakointihankkeista. Tässä luvussa 4 raportoidaan vastaavasti Menna-hankkeen tulevaisuusverstaiden (visioverstaan, teemakohtaisen jatkoverstaan ja nuorisoverstaan) tuottama uusi aineisto.

4.1. Ensimmäinen verstaas

Menna-hankkeen ensimmäisen tulevaisuusverstaan (1.4.2009) materiaalit on raportoitu yksityiskohtaisemmin liitteessä 2. Lyhyesti tiivistäen verstaaspöydissä nousivat esille seuraavanlaiset avainteemat:

- Kehitysvyöhykkeet
- Puhdas ympäristö
- Hyvinvointi
- Hyvinvointimatkailu
- Vetovoimainen korkeakoulutusalue
- Nanoteknologia ja keksinnöt
- Ajassa kiinni osaaminen
- Sosiaalinen pääoma ja työ
- Innovatiivinen talous
- Kestävään kehitykseen perustuva monipuolinen elinkeinoelämä
- Monialainen ekotehokas innovatiivinen elinkeinoelämä
- Energiaomavarainen uusiutuvan energian maakunta

Jos näitä teemoja hieman ryhmittelee ja yhdistelee, niin esille nousee viisi teemaa. Lisäksi verstaan loppukeskustelusta nousi esille kuudes ”jokeriteema”:

- 1) Uutena kaavoitusfilosofiana (temaattiset) kehitysvyöhykkeet
- 2) Puhdas ympäristö
- 3) Hyvinvointimatkailun ja saariston matkailualueen kehittäminen
- 4) Vetovoimainen korkeakoulutusalue: erityispainotuksena yritysten ja korkeakoulujen yhteistyön kehittäminen (innovatiivinen talous)
- 5) Energiaomavarainen uusiutuvan energian maakunta
- 6) Loppukeskustelusta lisäksi yksi jokeriteema: uusi yleisverstaas nuorille.

Näiden teemojen kehittelyä jatkettiin syksyllä 2009 Menna-hankkeen jatkoverstaassa.

4.2. Toinen verstaas

Menna-hankkeen jatko-verstaas järjestettiin 29.9.2009. Kun ensimmäisessä verstaassa tulevaisuuskeskustelu käytiin melko yleisellä tasolla Varsinais-Suomi 2050 teemalla, niin jatko-verstaassa jokaisella pöydällä oli tarkempi teema. Jatko-verstaan teemat oli koostettu ensimmäisen verstaan tulosten, nykyisen maakuntasuunnitelman ja luvussa 3 mainittujen tausta-aineistojen perusteella. Jatko-verstaan teemat olivat:

- 1) Ihminen, asuminen ja palvelut
- 2) Agribusiness
- 3) Saariston matkailuvyöhyke
- 4) Energia
- 5) Meri, metalli ja elektroniikka
- 6) Kulttuuri ja luova talous
- 7) Yrittäjyys
- 8) Koulutus ja tutkimus
- 9) Maakunnan uudet yhteistyörakenteet ja lisäarvopalvelut (ylivoimatekijät)
- 10) Ympäristö

Menna-hankkeen toiseen tulevaisuusverstaaseen kutsuttiin samoja tahoja kuin ensimmäiseenkin verstaaseen. Lisäksi paikalle kutsuttiin myös uusia toimijatahoja, joilla katsottiin olevan asiantuntemusta yllä mainittuihin teemoihin.

Osallistujat saivat itse päättää ryhmänsä. Tämän seurauksena joihinkin teemoihin (1. Ihminen, asuminen ja palvelut, 8. Koulutus ja tutkimus sekä 10. Ympäristö) kertyi kaksikin ryhmää – kun taas teema 2. Agribusiness jäi kokonaan ilman osallistujia.

Tulevaisuusverstaan ensimmäisessä vaiheessa työryhmät tekivät teemastaan tulevaisuuspyörät, joista työvaiheen lopuksi äänestettiin tärkeimmät. Nämä teemat avattiin verstaan toisessa vaiheessa tulevaisuustaulukolla.⁵

Jatko-verstaan tulokset voidaan kerätä seuraavanlaiseen yhteenvetotaulukkoon.

---

⁵ Menna-hankkeen jatko-verstaan tulokset on esitetty yksityiskohtaisemmin liitteessä 3.

Taulukko 2. Menna-hankkeen toisen verstaan tulokset.

Ryhmän teema	Tulevaisuuspyörän äänestyksessä tärkeimmiksi valitut tulevaisuus-haasteet	Toimenpide-ehdotukset
Ihminen, asuminen ja palvelut	<p>Vastuu lapsista, nuorista ja vanhuk-sista vahvistuu, huostaanotot vä-henevät</p> <p>Sujuvat yhteydet (mm. juna): maa-kunnan sisällä, Hki (+ muut kaupun-kiseudet), kv-yhteydet</p> <p>Kotiasuminen, tuettu asuminen yleisintä (laitosvaltaisuus pois)</p> <p>Jatkoon valittu teema: Hyvä ympäristö kilpailutekijänä Yhteisöllisyys ja sen vahvistaminen</p>	<p>Monipuoliset asumisvaihtoehdot (kaupun-kiasumisen ja vapaa-ajan asumisen yhdistämi-nen, meren/saariston hyödyntäminen)</p> <p>Toimiva palvelurakenne (lähipalvelut, yhtei-söllisyyttä tukevat, erikoispalvelut keskitetty-nä, monipuolisempi kaupunkirakenne)</p> <p>Sujuvat liikenneyhteydet (maakunnan sisällä, Hki & muut kaupunkiseudet ja kv-yhteydet)</p> <p>Uudisrakentamisessa (ja kaavoituksessa) huo-mioidaan yhteisöllisyys ja elinkaariajattelu (teknologiset ratkaisut, esteettömyys, palve-lut saatavilla)</p> <p>Asennemuokkaus, valistus aloitetaan jo päivä-koti-iässä</p> <p>Taloudelliset kannusteet (verotuksellinen oh-jaus + muu tuki)</p>
Merellinen matkailu	<p>Kansainvälinen brändi</p> <p>Yhteydet</p> <p>Paketointi</p> <p>Jatkoon valittu teema: Scandinavian Islands connects Your sparetime in a packet</p>	<p>Paketointi/modulaarisuus:</p> <p>Räätälöitävyys</p> <p>Laadukas</p> <p>Joustava</p> <p>Ympäristön ehdoilla</p> <p>4 vuodenaikaa (vuodenaikojen yhdistely)</p>
Energia	<p>Energian säästö ja tehokkuus</p> <p>Biojalostamo</p> <p>Älykäs kaasuverkko</p> <p>Jatkoon valittu teema: Energian säästö ja energiatehokkuus</p>	<p>Energian kulutuksen mittaus (-järjestelmät), Biojalostamot, CHP-laitteistot (50 KW)</p> <p>Älykäs kaasuverkko</p> <p>Energiapakkaus-merkinnät</p> <p>Vientituotteet globaaleille markkinoille</p> <p>Tiedon jako</p> <p>Kaavoittaminen</p>
Meri, me-talli ja elektro-niikka	<p>Riittävä korkeakoulutus ja/tai (kan-sallinen ja kv) korkeakouluyhteistyö</p> <p>Yritysten erikoistuminen</p> <p>Jatkoon valittu teema: Korkeakoulutus yritysten erikoistu-misen tueksi</p>	<p>Korkeakoulujen yritysyritystyön kehittäminen</p> <p>Korkeakoulujen kansallisen ja kv-yhteistyön kehittäminen</p> <p>Tarvittava tekninen korkeakoulutus Turkuun</p>
Kulttuuri ja luova talo-us	<p>Kansainvälisesti tunnettu Luovan talouden keskus</p> <p>Gateway Turku</p> <p>Alan laaja koulutuskeskittymä</p> <p>Jatkoon valittu teema: Luovan talouden keskus</p>	<p>Työtila, kohtauspaikka, yhteinen olohuone, tapahtumien ja tilaisuuksien paikka</p> <p>Matkakeskus naapurissa</p>

Yrittäjyys	<p>Yritysverkostot (pienyrittäjäverkostot ovat tulevaisuuden suuryrityksiä) 5 T&K-rahoitus PK-yrityksille riskirahoituksena</p> <p>Asennekasvatus/yrityskasvatus (opettajille ja oppilaille)</p> <p>Jatkoon valittu teema: Yritysverkostot: pienyritysverkostot ovat tulevaisuuden suuryrityksiä</p>	<p>Mahdollisuuksien tunnistaminen (uudet tarpeet)</p> <p>Veturiyritysten määrittäminen</p> <p>Klusteritilaisuus</p>
Koulutus ja tutkimus	<p>Tutkimuksen ja koulutuksen korkea taso: erilaisten oppijoiden tarpeiden tunnistaminen, tasainen hyvää mutta myös huiput</p> <p>Erilaisten vahvuuksien, osaamisen lahjakkuuden tunnistaminen (elin-kaaren kaikissa vaiheissa vauvasta...)</p> <p>Arvot: muuttuvat, mutta myös jotain pysyvää</p> <p>Innovaatioiden tukemista ja vahvistamista</p> <p>Jatkoon valittu teema: Yksilön erilaisten vahvuuksien tunnistaminen ja vahvistaminen</p> <p>Tutkimuksen ja koulutuksen korkea taso</p>	<p>Vahvistetaan yksilöiden voimavaroja koulutuksen alkuvaiheesta lähtien (kohti työmarkkinoita/-elämää)</p> <p>Enemmän vastuuta koulutusrakenteen, -määrien ja resurssien yhteensovittamiseen</p> <p>Fiksut työmarkkinat (joustavuus, työharjoittelu)</p> <p>Syrjäytymisen ennalta ehkäisy</p>
Maakunnan uudet yhteistyörakenteet ja lisäarvopalvelut (ylivoimatekijät)	<p>Henkinen ja fyysinen Asema: Monipuolisen yrityskannan vahvistaminen</p> <p>Matkailu</p> <p>Osaaminen</p> <p>Jatkoon valittu teema: Asema (henkinen ja fyysinen)</p>	<p>(tavoitteeksi) Suomen kakkoskeskittymä jossa osataan hyödyntää metropolialue ja oma fyysinen sijainti</p>
Ympäristö	<p>Historiallisesti kerrostunut rikas kulttuuriympäristö, vahva varsinaissuomalainen identiteetti</p> <p>Itämeren likaantuminen/rehevöityminen</p> <p>Saaristomeren veden laadun parantaminen (jäteveden puhdistus parantunut, maatalouden suojavaikkeet)</p> <p>Jatkoon valittu teema: Kulttuuriympäristö, identiteetti</p> <p>Itämeren rehevöityminen</p>	<p>Kaupunki- ja maaseutuympäristöjen tasapuolinen kehittäminen kestävästi</p> <p>V-S identiteetti pohjautuu historiallisesti kerrostuneeseen rikkaaseen kulttuuriympäristöön (Kivikaudesta Varissuohon)</p> <p>Hajakuormituksen vähentäminen (Teho, minwa ym.: kosteikot, suojakaistat, suorakylvö, fosforisepot)</p> <p>Jätevesipäästöjen vähentäminen (kunnat: puhdistamojen tehostaminen, erillisviemärointi, keskittäminen ja viemäroinnin laajentaminen)</p> <p>Kaukolämmön vähentäminen (kv-sopimukset)</p>

4.3. Nuorisoverstas

Nuorisoverstas toteutettiin 4.11. Turun kauppakorkeakoulussa samalla menetelmällä kuin muutkin Menna-hankkeen tulevaisuusverstaat. Verstaaseen kutsuttiin Tarvasjoen yhtenäiskoulun 9-luokka. Nuorisoverstaan tarve nousi esille Menna-hankkeen jatkoverstaassa 29.9. Tausta-ajatuksena oli katsoa Varsinais-Suomen tulevaisuuteen nuorten silmin. 9-luokka valittiin verstaaseen siitä syystä, että sosiaali- ja terveysalan tulevaisuusraporteissa oli noussut vahvasti esille nuorten jatko-opintojen ja koulun jälkeisen työllistymisen merkitys. Tästä näkökulmasta merkittävä rajapinta ja murrosvaihe on peruskoulun päätyminen. Peruskoulun käyvät kaikki, mutta siitä eteenpäin nuoret hajaantuvat eri suuntiin. Tarvasjoki puolestaan valittiin mukaan siitä syystä, että Loimaan seutukunta ja sen rajapinta Turun seutuun edustaa nk. kolmatta Suomea: kauluskuntia, kehyskuntia ja vuorovaikutusalueita, joissa yhdistyvät maaseudun ja kaupungin toimintakulttuurit. Pääteiden ja rautateiden ympärille tiivistyvä yhdyskuntarakenne on merkittävä tulevaisuuskuva mm. Valtioneuvoston energia- ja ilmastopoliittisessa selonteossa. Samalla Tarvasjoen valitseminen verstayöskentelyn kohteeksi varmisti sen, että myös pienten kuntien ja maaseudun ääni kuuluu riittävästi Menna-hankkeessa.

Verstaassa nuoret tekivät ensin tulevaisuuspyörän, joka oli kaksi vaiheinen: ensin nuoret pohivat mitä he haluaisivat tehdä ensi kesänä ja sen jälkeen sitä, mitä he haluaisivat tehdä aikuisina. Tämän jälkeen tulevaisuuspyörässä esille nousseista teemoista äänestettiin ja äänestyksessä voittaneet teemat avattiin yksinkertaistetussa tulevaisuustaulukossa, jossa pohdittiin sitä, millä tavalla toiveet, suunnitelmat ja unelmat voitaisiin toteuttaa. Lopuksi nuoret kirjoittivat tulevaisuustarinoita. Nuorten ryhmätöiden tulokset on valokuvattu liitteeseen 4.

Tulevaisuuspyörän äänestyksessä voittajateemoja olivat: kaverit, rakkaus, isot hää, onnellinen parisuhde, pitkään nukkuminen, sauna, kesätyöpaikka, matkustelu – ja yhdellä sanalla tuo kaikki edellinen: onnellisuus.

Jos nuorisoverstaan tulevaisuuspyörässä esille nousseita teemoja hieman niputtaa, niin lyhyellä aikavälillä esille nousevat kaverit, juhliminen, harrastukset ja rentoutuminen – sekä oman rahan ansaitseminen kesätöillä. Pidemmällä aikavälillä esille nousevat perhe, oma talo, mieluisa työ ja henkinen kasvu (eräänlainen vastuullisuus). Koulua arvostetaan ja teknologiaan uskotaan. Myös matkustaminen ja muunkinlainen kansainvälisyys (kuten esimerkiksi vaihto-oppilasvuosi) nousevat tulevaisuuspyörässä esille. Vaikka Tarvasjoki on ja pysyy, niin nuoret elävät kansainvälisessä maailmassa.

Tämä tulos alleviivaa jo aiemmin (varsinkin sosiaali- ja terveysalan tulevaisuusverstaissa) esille nousutta haastetta siitä, että nuorten palveluihin on panostettava. On panostettava siihen, että jokainen nuori saa jatko-opintopaikan ja työpaikan koulusta valmistuttuaan – ja siihen että kaikilla nuorilla on kesätyöpaikka. Nuoret eivät toivoneet ihmeitä – vaan jopa häkellyttävän arkipäiväisiä asioita: nuorena täyttää elämää kavereiden kanssa (muistatteko vielä sen tunteen?) ja aikuisena onnellista perus-/perhe-elämää.

Raha on kriittinen resurssi nuorille (varsinkin jo on ongelmia kotona). Siksi nuorille voitaisiin tarjota kuntien vapaa-ajan palvelut ilmaiseksi – ja nuoret myös osallistuvat mielellään erilaisiin tapahtumiin. Nuoret viihtyvät siellä missä on pörinää. Miten tämä onnistuu olutteltojen aikakaudella?

Seuraavassa työvaiheessa nuoret pohtivat miten yllä esitettyjä asioita voitaisiin toteuttaa käytännössä. Tiivistäen nuorten ehdotukset olivat seuraavanlaisia.

- Tyttö- ja poikaystävät hankitaan (olemalla helposti lähestyttävä ja tutustumalla omaan kiinnostuksen kohteeseen) – samoin viinit jos niitä tarvitaan...
- Festarilippujen ja matkojen rahat ansaitaan kesätoissa
- Festareihin voisi olla joukkokuljetuksia
- Hae minne haluat (nosta arvosanoja, ole ahkera, pidä päämäärästäsi kiinni)
- Hankitaan koulutus ja sen myötä työpaikka
- Ota itse selvää, ole rohkea ja kysele
- Enemmän tietoa ja mahdollisuuksia vaihdoista, rahallista tukea
- Enemmän työpaikkoja
- Rahallista tukea perheen perustamiselle
- Terveyttä pidetään yllä syömällä terveellisesti, huolehtimalla hygieniasta, urheilemalla ja pitämällä huolta ihmissuhteista.

Lyhyesti arvioiden nuorten tulevaisuuskuvat olivat henkilökohtaisempia kuin asiantuntijoiden tulevaisuuskuvat. Nuorten tulevaisuuskuviissa korostui arki ja sosiaalinen ulottuvuus. Asiantuntijat puhuvat asioista: kilpailukyvyistä, teknologiasta, osaamisesta ja logistiikasta. Tarkemmin lukiessa nämä samat asiateemat näkyvät myös nuorten tulevaisuuskuviissa – mutta ero on painotuksissa ja tulokulmassa. Nuorille tärkeintä on onnellinen arki. Kaikki muu tukee tätä tavoitetta – tai ovat osa tätä onnellista tulevaisuuskuva.

5. ONNELLINEN JA KESTÄVÄ VARSINAIS-SUOMI - ELI VISIO EKOLOGISESTI, TALOUDELLI- SESTI, SOSIAALISESTI JA KULTTUURISESTI KESTÄVÄSTÄ VARSINAIS-SUOMESTA

Tähän lukuun on lopuksi tiivistetty toimenpide-ehdotuksia, joilla Varsinais-Suomi voi toteuttaa edellisissä luvuissa esitetyt tulevaisuuskuvat ja visiot. Näillä toimenpiteillä Varsinais-Suomi voi kehittää kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä kaikilla yhteiskunnan ja kestävän kehityksen osa-alueilla. Tuloksena ja yleisenä visiona on ***onnellinen ja kestävä Varsinais-Suomi vuonna 2030.***

5.1. Puhdas ympäristö

Ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvät teemat nousivat vahvasti esille Menna-hankkeen tulevaisuusverstaissa ja myös muissa tausta-aineistoissa. Seuraavina vuosina ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvät teemat ovat epäilemättä samaan aikaan merkittävimpiä haasteita ja mahdollisuuksia sekä elinkeinoelämälle että myös viranomaisille.

Ympäristöön liittyvä globaali haaste on ilmastonmuutos. Tarkempaa maakunnallista arviointia edellyttää muun muassa sään ääri-ilmiöiden vaikutus maatalouteen ja infrastruktuuriin. Lisäksi Varsinais-Suomelle erityinen ympäristöhaaste on Itämeri: sen puhtaus, turvallisuus, asuminen ja elinkeinot.

Ympäristön tilaan voidaan Varsinais-Suomessa vaikuttaa mm. tiivistämällä yhdyskuntarakennetta sekä parantamalla liikenteen energiatehokkuutta. Liikenteen energiatehokkuuteen vaikuttavat myös lähipalvelut. Asumisen ja rakentamisen osalta Varsinais-Suomessa voidaan lyhyellä aikavälillä panostaa erityisesti korjausrakentamiseen - esimerkiksi energiatehokkuuden kehittämiseen. Pitdemmällä aikavälillä uusissa kohteissa ja kaavoissa on vastaavasti panostettava älyrakentamiseen: kestäväan teknologiaan ja infrastruktuuriin, funktionaalisiin materiaaleihin, julkisiin liikenneyhteyksiin ja lähipalveluihin.

Uusituvan energian käyttöä voidaan lisätä mm. rakentamalla kaupungin katoille pieniä tuuli-voimaloita ja aurinkopaneeleja sekä ydinkeskustojen, kylien ja lähiöiden alle geotermisiä energiantuotantolaitoksia. Myös jätteenpolton ekologisuutta tulisi kehittää ja rinnalle on rakennettava uusiutuvia energialähteitä hyödyntäviä energialaitoksia (hajautettu tuotanto, lähienergia ja bioenergia ovat merkittäviä mahdollisuuksia ja haasteita maailman mittakaavassa). Lisäksi maa- ja metsätalouden sekä myös teollisuuden sivuvirtoja tulisi hyödyntää määrätietoisesti maakunnan teollisuuden bioenergiana. Vihreää logistiikkaa ja teollista ekologiaa on kehitettävä niin teollisten prosessien materiaali- ja energiatehokkuudessa kuin myös jätehuollossa, liikkumisen hallinnassa ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisessäkin.

Itämeren rehevöitymiseen on puututtava laajoin ja kansainvälisin keinoin. Tähän liittyy myös kestävä maatalouden edistäminen Itämeren rantavaltioissa.

Toimenpide-ehdotukset:

- *Tehdään mitä tiedetään:* Syksyllä 2010 valmistuu Varsinais-Suomen ELY-keskuksen koordinoimana Varsinais-Suomen energiastrategia. Kaikki maakunnan omassa päätösvallassa olevat rahoitusinstrumentit voitaisiin suunnata seuraavalla hakukierroksella nimenomaan energiastrategian, (Turku Science parkin valmisteleman) ICT strategian sekä juuri valmistuneen (Varsinais-Suomen ELY-keskuksen koordinoiman) Varsinais-Suomen elinkeinostrategian toteuttamiseen. Toteutetaan kaikki näissä strategioissa ehdotetut toimenpiteet. Tällä tavalla voisimme aikaansaada kestävä kehityksen mukaista työllistävää kasvua ja imagoitua edelläkävijäksi näissä kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävissä teemoissa.
- *Varsinais-Suomesta teollisen ekologian edelläkävijä:* Alueen teollisuus, yliopistot ja kehittäjätahot voivat yhdessä hakea laajaa TEKES- tai EU-hanketta teollisen ekologian pilotille. Tähän sisältyy myös Varsinais-Suomen maatalouden sivuvirtojen (bioenergian) hyödyntäminen.
- *Varsinais-Suomesta uusituvan energian maakunta:* Tämä visio voidaan toteuttaa mm. rakentamalla kaupungin katoille lisää pieniä tuulivoimaloita ja aurinkopaneeleja sekä ydin-keskustojen, kylien ja lähiöiden alle geotermisiä energiantuotantolaitoksia. Myös lähialueella tuotetun bioenergian hyödyntämistä on edistettävä.
- *Läheltä Varsinais-Suomesta:* Varsinais-Suomen tarvitaan lähistrategia mm. raaka-aineille, vedelle, energialle (Varsinais-Suomelle keskeisiä voivat olla mm. biokaasuvoimalat), ruoalle ja lähipalveluille. Lähiruokaan ja ylipäätään elintarvikeomavaraisuuteen kannattaa panostaa myös turvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Tulevaisuudessa myös energiantuotanto on hajautettua. Lähellä tuotetun bioenergian ohella pitää kehittää myös aurinko- ja tuulivoimaa. Lähituotannon ja palvelujen kehittäminen edellyttää myös uusia rahoitusinstrumentteja. Miten esimerkiksi rahoitetaan lähiruokaketjujen tms. kaupallisten yhteistointaverkostojen T&K -työtä?
- *Vähähilinen Varsinais-Suomi:* Kaavoituksen, liikenteen ja palvelujen osalta tarvitaan Varsinais-Suomen kestävä yhdyskuntarakenteen strategia. Kestävä yhdyskuntarakenne edellyttää muun muassa hyviä julkisia liikennepalveluita, uudisrakentamisessa kestäviä tuotantotapoja ja tiivistä yhdyskuntarakennetta sekä olemassa olevan rakennuskannan osalta merkittävää panostusta energiasaneeraukseen. Kestävä yhdyskuntarakenteen strategiatyön lisäksi voidaan heti käynnistää maakunnallinen kaavoitushanke, jossa kestävä kehitys viedään yleis- ja asemakaavoihin koko maakunnan alueella. Kaikkein helpoin ja nopein toimenpide on energiatehokkuutta edistävän korjausrakentamisen tukeminen kaikilla jo käytössä olevilla instrumenteilla. Emme tarvitse tässä haasteessa yhtään uutta innovaatiota emmekä teknologiaa. Riittää, että otamme päättäväisesti käyttöön kaiken sen, joka on jo mahdollista kansallisesti ja maakunnallisesti.

- *Puhdas ja kestävä maatalous:* Maatalouden ympäristötehokkuutta on kehitettävä laajalla yhteishankkeella, jossa ovat mukana kaikki Varsinais-Suomen seutukunnat. Maatalouden osalta tarvitaan lisäksi kehityshankkeita lähien energiaan ja -ruokaan sekä biomateriaaleihin.
- *Puhdas Itämeri:* Tarvitaan myös laaja kansainvälinen ympäristöhanke Itämeren tilan koventtamiseksi (esimerkiksi rehevöitymisen estämiseksi ja ympäristöonnettomuuksien ehkäisemiseksi/turvallisuuden kehittämiseksi). Mukaan tarvitaan kaikki Itämeren rantavaltiot ja suurimmat rantakaupungit. Koordinaattorina ja koolle kutsujana toimii Varsinais-Suomi. Asiaa voidaan edistää mm. EU:ssa ja Pohjoismaiden Neuvostossa. Kansainvälinen aloite suurhankkeesta voidaan tehdä myös UBC:n ympäristökongressin (<http://www.solutions2011.fi/index.php/planning>) yhteydessä Turussa vuonna 2011 – esimerkiksi Rooman Klubin toimesta

5.2. Kilpailukykyinen talous

Tulevat vuodet ovat talouden kannalta haastavia. On täysin mahdollista, että metsä-, meri- ja metalli- sekä myös elektroniikkateollisuuden määrä Suomessa vähenee seuraavina vuosina merkittävä tavalla ja vieläpä samanaikaisesti. Tämän uhkakuvan toteutuminen merkitsisi Varsinais-Suomelle erityisen suuria ongelmia: koko Varsinais-Suomesta voi pahimmillaan tulla nopean rakennemuutoksen alue. Samaan aikaan syntyy toki myös uutta teollisuutta – ja varsinkin palveluja. Suuria mahdollisuuksia liittyy mm. LogiCityyn, Turun kulttuuripääkaupunkivuoteen, saaristomatkailuun, Agribusinessiin, korjausrakentamiseen, sosiaali- ja terveysalaan sekä ympäristöteknologiaan ja laajemminkin ympäristöosaamiseen.

Maakuntasuunnitelman ja -ohjelman kannalta erityisen tärkeitä kehittämisteemoja ovat kaavoitus, logistiikka ja koulutus, sillä näihin teemoihin julkishallinto kykenee aidosti vaikuttamaan omilla toimenpiteillään.

Suomi sijaitsee Aasian ja Euroopan (sekä myös Aasian ja USA:n) välisellä kuljetus-/tuotantokäytävällä. Siksi Aasian ja Venäjän kasvu näyttävät Suomelle suurena mahdollisuutena. Suomen kansantalouden ja kansallisen logistiikkaklusterin kestäväälle kasvulle riittää jo hyvinkin pienen nichin saaminen tästä globaalista materiaali- ja informaatiovirrasta. LogiCity on tästä näkökulmasta Varsinais-Suomelle erittäin tärkeä kehittämiskohde. Mutta tämän mahdollisuuden lunastaminen edellyttää nopeata ja päättäväistä toimintaa. Haastajia löytyy niin Suomesta, Ruotsista kuin Itämeren eteläpuoleltakin.

Kansainvälisen yhteistyön näkökulmasta tärkeitä haasteita ovat myös Pohjoismainen yhteistyö sekä suhteet Saksaan ja Venäjään. Suomi ja Varsinais-Suomi voisivat toimia tietoisesti sillanrakentajina Venäjän ja saksan välillä. Nämä yhteistyörakenteet ovat tärkeitä erityisesti turvallisuuspolitiikan kannalta mutta myös taloudellisesti kestävä kehityksen kannalta. Maakunnallisena keihäänkärkenä kansainvälistymisessä voidaan käyttää esimerkiksi 2011-projektia (sen pitkäkestoisia vaikutuksia), LogiCityä, uudistuvia yliopistoja sekä laajoja Itämeren suojele- ja matkailuhankkeita.

Nykyinen lama eroaa 1990-luvun lamasta siinä, että tällä kertaa ei ole näkyvissä yksittäistä toimialaa, joka nostaisi Suomen suosta (viime kerralla panostettiin metalliin ja elektroniikkaan).

Tuleva kasvu on siksi pienemmissä palasissa. Jos emme voi vaikuttaa tekemisen sisältöön, niin kilpailukykyä voi etsiä myös tekemisen tavoista.

Tästä näkökulmasta tulevaisuushaasteena on joustavien työmarkkinoiden kehittäminen – ja myös se, miten ennakoinnista, strategioista, ohjelmista ja suunnitelmista seuraisi konkreettisia toimenpiteitä. Tällä hetkellä Triple Helix ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla: yliopistojen tuottama tieto ja julkishallinnon tuottama strateginen kokonaisnäkemys eivät siirry elinkeinoelämän kilpailukyvyksi. Tutkimuksista, strategioista, ohjelmista ja suunnitelmista ei seuraa merkittäviä toimenpiteitä ja panostuksia sen paremmin julkisella kuin yksityiselläkään sektorilla. Vaikuttavuuden näkökulmasta parhaiten toimii koulutus. Miten myös muuhun T&K -toimintaan saadaan samanlaista käytännönläheistä ja käyttäjälähtöistä tarveharkintaa?

Haasteena on koulutuksen osalta kehittää entisestään koulutuksen järjestäjien, elinkeinoelämän ja työvoimatoimistojen yhteistyötä muun muassa muunto-, täydennys- ja aikuiskoulutuksen osalta sekä myös oppivien, monialaisten asiantuntijaverkostojen osalta.

Muuhun tutkimiseen ja kehittämiseen tarvitaan sosiaalisia innovaatioita: klusterifoorumeita ja poikkisektoraaalisia innovaatiofoorumeita sekä erilaisia avainasiakasklubeja.

Toimenpide-ehdotukset:

- *Varsinais-Suomesta yrittäjyyden maakunta:* Yrittäjyyttä on tuettava kaikin mahdollisin keinoin. Pitkällä aikavälillä tämä on tärkein taloudellisen kestävyuden keino. Visionäärinen ja imagoa luova tavoite on käynnistää kaikissa Varsinais-Suomen kouluissa yrityshautomotoimintaa. Tämän lisäksi yrityshautomotoimintaa voidaan tehostaa myös Varsinais-Suomen sairaaloissa, palvelutaloissa, päiväkodeissa jne. Kolmas yrityshautomojen haaste liittyy työperäiseen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin. Tarvitaan myös maahanmuuttajille suunnattu yrityshautomo, joka tukee varsinkin muuta kuin ravintolayrittäjyyttä.
- *Joustava ja älykäs Varsinais-Suomi:* Varsinais-Suomen työmarkkinoiden joustavuutta on kehitettävä mm. elinikäisellä täydennyskoulutuksella, harjoitteluilla, yrittäjyyskasvatuksella, työvoimatoimistojen avainasiakasklubeilla sekä erilaisilla joustavilla palkkausjärjestelmillä jne. Esimerkiksi LogiCityn kehittämisen yhteydessä on pohdittu minkälaisia erityisiä lisäarvopalveluja LogiCity ja Varsinais-Suomi pystyisivät tarjoamaan tänne asettuville yrityksille. Tällaisia palveluita voisivat olla mm. yksilölliset työvoimapalvelut (löydämme teille kaiken tarvittavan työvoiman 14 vuorokaudessa) sekä erilaiset yhteistoimintarakenteet, kuten esimerkiksi yhteiset varastot, joissa työskentelee yhteiset työntekijät. LogiCityn kaltaiseen kokonaisuuteen voidaan liittää myös koko klusteria palvelevia yrityshautomoja (niille aloille, joita kuljetus ja logistiikka tarvitsevat) sekä alalle ja alueelle profiloituja muita rahoitusinstrumentteja. Varsinkin LogiCityn kaltaisissa kohteissa pitää myös hyödyntää kaikki älyrakentamisen mahdollisuudet hyödyntämällä uusin mahdollinen teknologia täysimääräisesti.
- *Yhteistyön Varsinais-Suomi:* Tarvitaan innovatiivisia yhteistyön foorumeja, joiden avulla julkishallinto saattaa yhteen talouselämän tarpeet sekä kouluttajien, kehittäjien ja tutkijoiden osaamisen. Nämä yhteistyörakenteet (foorumit, verkostot, klubit yms. *palvelukonseptit*)

toimivat vielä paremmin, jos niihin voidaan yhdistää rahoitusinstrumentteja; jos esimerkiksi maakunnan kehittämisraha tms. resurssi voidaan jakaa ja kohdistaa näiden verkostojen kautta. Tämä yhteistyön tarve ja yhdessä tekemisen tavoite on noussut vahvasti esille myös Varsinais-Suomen ICT-strategiatyössä. Tavoitetta voidaan edistää kärkihankkeella, joka kerää yhteen kaikki alueen keskeiset toimijat: esimerkiksi TOP 50 yritystä, kaikki maakunnan kunnat ja kaupungit sekä yliopistot ja korkeakoulut ja muut strategiseksi tunnistetut toimijat. Nämä voidaan kutsua ensin koolle esimerkiksi Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen/Turku Science Parkin toimesta foorumiksi – joka aluksi yhdessä muotoilee visionsa ja tavoitteensa, jotka toteutetaan hankkeina (esimerkiksi VS-liiton, ELY-keskuksen ja VS osaamiskeskuksen rahoituksella (70% rahoittajalta ja 30% toimijoilta itseltään). Tämänkaltainen tavoite on jo kirjattu ainakin Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimintasuunnitelmaan.

- *Elinikäisen ja elämänlaajuisen oppimisen Varsinais-Suomi:* Tarvitaan koko Varsinais-Suomen koulutusjärjestelmän kattava koulutusstrategia päiväkodeista yliopistoihin ja vapaaseen sivistystyöhön asti. Strategian avulla roolitetaan ja vastuutetaan maakunnan koulutustoimijat sekä kehitetään koko koulutusjärjestelmää yhtenä kokonaisuutena niin, että hyvät käytännöt saadaan käyttöön joka tasolla. Strategiatyötä jatkamaan ja kehittämään voidaan perustaa koulutusfoorumi, jota koordinoi esimerkiksi Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos tai koulutus- ja kehittämiskeskus.
- *Osaava Varsinais-Suomi:* Osaamisen kehittämisessä on neljä tulevaisuushaastetta:
  - koulutustakuu (kaikille varsinaissuomalaisille taataan yksilöllinen, yksilön vahvuuksia tukeva koulutus),
  - kaikki alueen koulut voivat erikoistua johonkin oman alueensa kannalta tärkeään teemaan: esimerkiksi monikulttuurisuuteen, agribusinekseen, kulttuuriin, liikuntaan jne.
  - kestävä kehitys: ympäristökasvatus, ympäristöosaaminen ja ympäristöteknologia toisaalta erikoistuneena asiantuntijuutena ja toisaalta liitettynä monitieteisesti ja poikkisektoraalisesti kaikkeen muuhun sekä
  - yrittäjyyskasvatus: kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä voidaan tuottaa mm. käynnistämällä yrityshautomotoiminta kaikissa Varsinais-Suomen kouluissa, sairaaloissa, palvelutaloissa jne.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä peruskoulun kehittämiseen. Peruskoulu on se osa koulutusjärjestelmää, joka tekee suomalaisista suomalaisia – ja varsinaissuomalaisista varsinaissuomalaisia. Siksi peruskoulun on oltava koulutusjärjestelmän keskiössä. Elinkeinoelämän näkökulmasta erityisen tärkeitä ovat myös kaikki ne oppilaitokset, joiden päätöksenteko on paikallisissa käsissä. Tällaisia ovat muun muassa ammattikorkeakoulu ja ammattioppilaitokset. Näissä oppilaitoksissa on panostettava yhteistyöhön elinkeinoelämän kanssa. Esimerkiksi oppilaitosten hallituksissa on oltava vähintään puolet jäsenistä elinkeinoelämän edustajia.

- *Veturiyrittäjillä ja seutukunnallisilla vahvuuksilla kilpailukykyä:* Maakunnan vahvuuksiin - kuten esimerkiksi Ukin sähköautoihin, Turun telakoihin/vesirakentamiseen ja luovaan talouteen (mukaan lukien media ja tekijänoikeusteollisuus), Salon mobiiliteknologiaan, Loimaan Agribusinekseen ja Länsi-Turunmaan saaristomatkailuun - on panostettava merkittäväällä tavalla. Kaikkiin maakunnan vahvuusalueisiin on saatava kansainväliset jättihankkeet, jotta osaaminen kehittyy ja säilyy yli lamojen. Nämä alueelliset vahvuudet voidaan huomioida myös kaavoituksessa ja rahoitusinstrumenteissa kehittämisvyöhykkeinä.
- *Luovien rajapintojen ja harkitun sattuman hyödyntäminen:* Uusia liiketoimintamahdollisuuksia voidaan kehittää perinteisten vahvuuksien ja liiketoiminta-alueiden rajapinnoilla. Tätä varten tarvitaan innovaatiofoorumeita. Innovatiivinen tavoite on käynnistää pilottihankkeita kaikkien perinteisten liiketoiminta-alueiden rajapinnoilla esimerkiksi TEKESin ja Sitran rahoituksella. Hankkeet voidaan suunnitella ja toimijat sitouttaa maakunnallisissa innovaatiofoorumeissa, joiden toimintaa voidaan rahoittaa esimerkiksi maakunnan kehittämisrahalla. Tätä voidaan edistää toteuttamalla esimerkiksi Varsinais-Suomen ICT-strategiassa mainitut yhteistyön foorumit sekä jatkamalla ja laajentamalla maakunnallisen ennakointifoorumin toimintaa ja myös panostamalla merkittävästi Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimintaan. Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimintasuunnitelma kattaa kaikki maakunnan kärkitoimialat. Näiden kärkitoimialojen väliin on käynnistettävä innovaatiofoorumi uusien liiketoiminta-alueiden, yritysten ja tuotteiden kehittämiseksi.
- *Varsinais-Suomi siirtyy Biokauteen:* Aivan kuten ihmiskunta on aikoinaan elänyt kivi-, rauta- ja pronssikauden, niin seuraavaksi olemme siirtymässä biokauteen. Tulevaisuudessa kaikki se, mikä voidaan tehdä biomateriaaleista, myös tehdään niistä. Tämä edellyttää vahvaa panostamista biomateriaalien tutkimiseen ja kehittämiseen sekä myös agribusinekseen. Tässä teemassa on käynnistettävä maakunnallinen kärkihanke. Esimerkkinä teemoista on nousset esille muun muassa kompostoitava elektroniikka ja keinoliha. Myös ihmisten varosat (luut, iho, hampaat jne.) sekä lääkkeet, mausteet, värit ja kemikaalit ovat nousseet esille mahdollisina kehittämiskohteina ja maatalouden tulevaisuuden tuotteina.
- *Hyvän hallinnon Varsinais-Suomi:* Varsinais-Suomessa on toteutettava myös julkishallinnon kärkihanke: esimerkiksi hankkimalla korkealaatuiset videoneuvottelujärjestelmät kaikkiin kuntiin – ja ottamalla käyttöön säännölliset julkishallinnon innovaatiofoorumit: esimerkiksi valtuustojen, lautakuntien ja hallitusten yhteiskokoukset mm. Turun, Salon, Loimaan ja Ukin välille. Julkishallinnon tulisi hyödyntää täysimääräisesti uusien mahdollisten teknologia sekä kansallisesti käynnissä olevat kehittämishankkeet. Tällaisia on määritelty ja nostettu esiin muun muassa Varsinais-Suomen ICT-strategiassa (jonka on tehnyt Turku Science Park Varsinais-Suomen liiton rahoituksella). Tietoyhteiskunta on viime vuosina edistynyt hitaasti koko Euroopassa. Vahva panostus julkishallinnon ICT-osaamiseen ja infrastruktuuriin voi parhaimmassa tapauksessa muuttaa koko maakunnan toimintakulttuuria ICT-strategian osoittamaan yhteistoiminnan ja yhdessä tekemisen suuntaan
- *Varsinais-Suomesta tulevaisuuden näkijä ja tekijä:* Maakunnallista ennakointifoorumia ja maakunnan ennakointitoimijoiden yhteistyötä on kehitettävä pitkäjänteisillä hankkeilla ja

ennakointiprosesseilla, joilla ennakointi ja visionäärinen johtaminen juurrutetaan maakunnan elinkeinoelämän kilpailukytekijäksi. Samalla ennakointifoorumista kehittyy paikka, jossa erilaiset strategia-, ohjelma- ja suunnitelmaprosessit kohtaavat. Tällä tavalla luodaan samalla synergiaa alueen eri kehittäjätahojen välille.

5.3. Sosiaalinen hyvinvointi

Myös yhteisöllisyyden ja suvaitsevuuden merkitys korostui Menna-hankkeen tulevaisuusverstaissa ja muissa taustamateriaaleissa.

Pääkirjasto on hyvä esimerkki kaupungin yhteisestä olohuoneesta. Hyviä käytäntöjä ovat myös Eurooppa-päivän ja eurooppalaisen yrittäjyyden päivän tapahtumat sekä erilaiset kaupunkifestivaalit (kuten esimerkiksi Taiteiden yö ja Down by the Laituri – sekä myös silakka- ja Joulumarkkinat).

Ajankohtaisia mahdollisuuksia yhteisöllisyyden ja luovan pörinän kehittämiseen liittyy myös kulttuuripääkaupunkivuoden (2011-projektin) tapahtumavirtaan.

Kaupunkilaisille ja laajemminkin maakunnan asukkaille on annettava mahdollisuus ottaa osaa ja rakentaa maakuntaa. Turun yliopiston seinässä lukee *Vapaan kansan lahja vapaalle tieteele*. Kansa voisi olla valmis laajemminkin tukemaan maakunnalle ja sen seutukunnille tärkeitä projekteja ja prosesseja jos siihen annetaan mahdollisuus. Itse tekemisen ja esimerkiksi vapaaehtoistyön merkitys korostuu tulevaisuudessa – myös sosiaalisen kestävyuden keinona.

Menna-hankkeen nuorisoverstaassa ei toivottu kuuta taivaalta – vaan jopa häkellyttävän arkipäiväisiä asioita: nuorena täyttää elämää kavereiden kanssa ja aikuisena onnellista arkielämää. Koulun kunnialla loppuun suorittaminen ja koulun jälkeen työllistyminen ovat askeleita vastuulliseen aikuisuuteen. Kaikki se, mitä tässä menetetään, maksetaan katkerasti ja kalliisti takaisin myöhemmin.

Maakunnassa toteutettujen sosiaali- ja terveysalan tulevaisuusverstaissa ydinhaasteiksi on noussut nuorista välittäminen, elämyksellinen vanhuus ja riskiryhmien tunnistaminen sekä näihin kaikkiin liittyvät ennaltaehkäisevät toimintamallit. Muita tärkeitä teemoja ovat yhteisöllisyys, oman vastuun korostuminen ja virtuaaliset palvelut.

Toimenpide-ehdotukset

- *Lapsista ja nuorista välittäminen:* Nuorison osalta maakunnalliseksi tavoitteeksi on otettava täystyöllisyys ja koulutustakuu: jokaiselle nuorelle tulee taata sekä koulutus että työpaikka (kesätyöpaikkoja ja ensimmäinen työpaikka koulun jälkeen). Tämä visio, lupaus ja takuu, voidaan toteuttaa päättävällä ohjelmalla ja sitouttamalla alueen yritykset *Me välitämme* -brändiin. Pitkällä aikavälillä tämä on merkittävin sosiaalista kestävyyttä luova toimenpide.
- *Elämyksellinen vanhuus:* Varsinais-Suomi tarvitsee K63-strategian, joka sisältää toimenpiteitä mm. ikääntyneiden koulutukseen, yrittäjyyteen, eläkkeen ja työelämän sekoittamiseen, palveluihin, harrastuksiin jne.

- *Harrastava, luova ja elämäniloinen Varsinais-Suomi:* Tarvitaan vahva panostus yhdistys- ja harrastustoimintaan (esimerkiksi kuntien kulttuuritoimen ja taidetoimikunnan kautta). Kolmanteen sektoriin (yhdistykseen yms. harrastustoimintaan ja -mahdollisuuksiin) panostaminen luo elämäniloa sekä niille jotka harrastavat (toimivat aktiivisesti esimerkiksi harrastajateattereissa tai urheiluseuroissa) että myös niille, jotka nauttivat kulttuuri- ja urheilutapahtumista yleisön roolissa. Yhdistys- ja harrastustoiminnan kehittämällä on merkitystä myös taloudellisen kestävyuden näkökulmasta: panostus harrastustoimintaan voi luoda uusia yrityksiä, kun/jos aktiivinen harrastus muuttuu elinkeinoksi. Innovatiivinen työkalu on myös Varsinais-Suomen oma ”Talent-kilpailu”, jonka parhaimmisto pääsee vuosittain yrityshautomoon ja starttirahan piiriin.
- *Älykkään rakentamisen Varsinais-Suomi:* kaupunkirakennetta ja asumista on monipuolistettava kaavoituksella sekä korjaus- ja uudisrakentamisella. Haasteena on luoda ja yhdistää erilaisia asumismuotoja, lähipalveluja ja toimivia yhteyksiä. Rakentamiseen ja kaavoitukseen voidaan yhdistää myös erilaisia yhteisöllisiä palveluja (luovia tiloja, katuteatteria yms. tiloja harrastuksille) sekä uusinta teknologiaa ja funktionaalisia materiaaleja. Viihtyisyyttä voidaan edistää myös sumentamalla kaupungin ja maaseudun rajapintaa: lähiruokaajatteluun liittyy myös itse tekemisen arvostaminen. Tätä voidaan edistää mm. kaavoittamalla ja rakentamalla siirtolapuutarhoja lähiöihin, pihuille ja parvekkeille.
- *Hyvinvoiva Varsinais-Suomi:* Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan lähivuosina innovatiivisia julkisten ja yksityisten palvelujen yhdistelmiä. Tavoitetta voidaan edistää perustamalla yrityshautomotoita sairaaloihin ja palvelutaloihin. Varsinais-Suomien on otettava edelläkävijän ominaisuudessa myös sosiaali- ja terveysalan (sekä kulttuurin) palvelusetelit käyttöön heti kun se on mahdollista. Mieluummin jo pilottipaikkakuntana ennen muita, kuin pääjoukossa tai vasta jälkijunassa. Innovaatioita voidaan etsiä myös lähikaupan, lääkäriaseman ja yhteisöllisen asumisen yhdistämiseen liittyvillä pilottihankkeilla.
- *Kaikille työpaikka.* Jatkuvasti ja yhä nopeammin muuttuvassa ympäristössä on panostettava myös työvoimatoimistojen toimintaan. Kaikki työvoimareservit on saatava käyttöön – ja pidettävä käytössä. Pelkästään tähän teemaan panostamalla saadaan aikaan sekä hyvinvointia, taloudellista kasvua että myös kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä (positiivista imagoa). Työvoimatoimistojen ja yliopistojen yhteistyötä on kehitettävä sekä koulutuksessa että tutkimuksessa. Tämä tavoite sopii hyvin Turun uuden yliopiston yhteiskuntavastuun missioksi. Tavoitetta voidaan edistää mm. työvoimatoimistojen henkilökunnalle suunnatuilla eMBA- yms. jatkokoulutusohjelmilla sekä myös kansainvälisillä vaihto-ohjelmilla.

5.4. Monikerroksellinen ja rikas kulttuuri

Kulttuurisen kestävyuden ydinhaasteena on varsinaissuomalaisen identiteetin vahvistaminen. Meno-hankkeen jatkoverstaassa nousi esille ehdotus historiallisesti kerrostuneen kulttuuriympäristön kunnostamisesta ja vahvasta esilletuonnista osana kestävästä kehitystä ja matkailua. Jos Turku oli jos-

sakin muita kulttuuripääkaupungiksi hakeneita (suomalaisia) kaupunkeja vahvempi, niin historiallisessa syvyydessä. Tämä vahvuus tulisi hyödyntää sekä varsinaissuomalaisten arjen identiteetissä että myös matkailussa ja muussa liiketoiminnassa. Historiallisesti kerrostunut varsinaissuomalainen kulttuuriympäristö on saatava esille ja elettäväksi.

Kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden rajapinnalla on mahdollisuuksia muun muassa kulttuuritoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteishankkeille. Vastaavasti kulttuurin ja talouden rajapinnalla voidaan kehittää matkailua ja elämystuotantoa. Kulttuurin ja ympäristön rajapinnalla puolestaan haasteena on muun muassa kulttuuriympäristön suojelu – ja ehkäpä laajemminkin kestävien elämäntapojen edistäminen.

Kulttuuripääkaupunkivuosi mahdollistaa Turulle ja Varsinais-Suomelle ainutlaatuisen kulttuurin ja luovan talouden ”innovaatiohypyn”. Tämäkään ei kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan kulttuuripääkaupunkivuoden pitkäkestoisten vaikutusten hyödyntäminen edellyttää tietoisia toimenpiteitä.

Monessa Varsinais-Suomen tulevaisuuskuvassa on taustalla ajatus korkealaatuisesta osaamisesta ja esimerkiksi Varsinais-Suomen korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta. Yliopistolaki muuttui 1.1.2010 ja sen myötä mm. Turun yliopisto ja Turun kaupunkorkeakoulu yhdistyivät. Samalla kaikkien Suomen yliopistojen juridistaloudellinen asema muuttuu – ne eivät ole enää valtion tilivirastoja, vaan tavalla tai toisella ”yksityisiä”. Siksi ei ole itsestään selvää, että yliopistoilla ja muilla korkeakouluilla on tulevaisuudessa resursseja edes nykyisen toiminnan ylläpitämiseen. Elinkeinoelämä on ottanut aktiivisen roolin Aalto-yliopiston resursoinnissa. Vastaavaa vastuunkantoa ja yhteistyöhönkä tarvietaan myös Varsinais-Suomessa. Maakunnan yliopistojen ja korkeakoulujen kilpailukyvyistä on pidettävä huolta.

Kulttuuriseen kestävyteen liittyvät myös toimintakulttuurit ja yhteistyön rakenteet. Maakunnallista yhteistyötä ja yhteistyön rakenteita on kehitettävä pitkäjänteisesti ja innovatiivisesti.

Toimenpide-ehdotukset:

- *Turku maakunnan veturikaupungiksi:* Maakunnan hallinnollisia toimintakulttuureja on kehitettävä. Maakunnan veturikaupungin, Turun, on muutettava toimintakulttuuriaan avoimemmaksi ja otettava vastuuta koko maakunnan kehittämisessä samaan tapaan kuin Tampere on tehnyt Pirkanmaalla. Muun muassa lobbaamalla kansallisesti ja kansainvälisesti koko seutu- ja maakuntaa sekä tukemalla voimakkaasti ja koko arvovallallaan laajoja infrastruktuurihankkeita, joilla edistetään maakunnan kokonaisuutta. Toisaalta myös ympäristökuntien on omalla toiminnallaan ja päätöksenteollaan tuettava veturikaupunkia.
- *Oppiva Varsinais-Suomi:* Varsinais-Suomessa tarvitaan uusi elinikäisen ja elämänlaajuksen oppimisen strategia, jossa koko Varsinais-Suomen koulutusjärjestelmä (päiväkodeista ja esikouluista yliopistoihin ja vapaaseen sivistystyöhön saakka) hahmotetaan yhtenä kokonaisuutena ja samalla on tehtävä suunnitelmat tämän osaamisjärjestelmän kehittämiseksi, roolittamiseksi ja resursoimiseksi niin, että alueella voidaan säilyttää kansainvälisesti kilpailukykyinen koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen keskittymä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä peruskoulun kehittämiseen ja resursoimiseen.

- *Varsinais-Suomesta Euroopan kulttuurin maakunta: 2011-projektin osalta on resursoitava voimavaroja erityisesti kulttuuripääkaupunkivuoden pitkäkestoisten vaikutusten tukemiseen ja juurruttamiseen. Tarvitaan erityinen strategia tai maakunnallinen ohjelma kulttuuripääkaupunkistatuksen täysimittaisesta hyödyntämisestä: suuret tapahtumat kehittävät infrastruktuuria ja niiden jälkimainingissa toteutetaan lukuisia vuotuisia/pienempiä tapahtumia.*
- *Historiallinen ja monikerroksinen Varsinais-Suomi: Historiallisesti kerrostunut varsinais-suomalainen kulttuuriympäristö on saatava esille ja elettaväksi. Tätä tavoitetta voidaan edistää käynnistämällä esimerkiksi kulttuurin suurhanke, joka kerää yhteen ja yhdistää kulttuuriympäristön ja -historian eri tasot ja rakenteet yhdeksi toiminnalliseksi ja synergistiseksi kokonaisuudeksi. Monikulttuurisuuteen liittyen on panostettava myös suvaitsevuteen ja monikulttuurisuuskasvatukseen erityisesti maakunnan peruskouluissa ja myös työpaikoilla.*
- *Pörisevä Varsinais-Suomi: Kaduille ja toreille tarvitaan kulttuuria; jatkuvaa (ympärivuotista ja -vuorokautista) ohjelma- ja tapahtumavirtaa (ikuiset jamit). On luotava pörinäympäristö, joka sallii, houkuttelee ja innostaa.*
- *Luova Varsinais-Suomi: Turkuun on perustettava myös Luovan talouden keskus eräänlaisena kulttuuri-/tapahtumakirjastona. Tämä keskus voi toimia esimerkiksi musiikkitalon tai kulttuurikorttelin yhteydessä. Siitä on kehitettävä kaupungin toinen olohuone (pääkirjaston rinnalle): paikka jossa on helppo olla ja järjestää; paikka, jossa on luovien alojen yrityshautomo ja kulttuurin tavaratalo. Keskus voi fokuoittaa vahvasti myös monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden kehittämiseen.*
- *Prosentti taiteelle: Prosentti taiteelle on oltava Varsinais-Suomessa ehto rakennusluvalle. Myös tämä kulttuurisen edelläkävijyyden visio voidaan toteuttaa kulttuuripääkaupunkiprojektin pitkäkestoisena vaikutuksena ja tehokkaana tapana imagoitua kansainvälisesti luovaksi kulttuurimaakunnaksi. Imago ja edelläkävijyys rakennetaan teoilla.*
- *Kulttuurilla terve Varsinais-Suomi: Kulttuurin ja terveyden suhdetta on kehitettävä. Varsinais-Suomessa voidaan käynnistää laaja pilottihanke, jossa kehitetään kulttuuritoimen, nuorisotoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä. Tällaisia hankkeita sisältyy jo 2011-projektiin ja niiden vakiinnuttamiseen ja juurruttamiseen on panostettava. Yhteistyöhön voidaan osallistaa myös yhdistykset (kolmas sektori) sekä elinkeinoelämä luovan talouden ja hyvinvoinnin Triple/Multi Helixinä.*
- *Nuori Varsinais-Suomi: Varsinais-Suomen matkailutuotteita voidaan kehittää erityisesti nuorten elämäntapamatkailun näkökulmasta. Tämä tukee vahvasti myös alueen omien nuorten viihtymistä. Esimerkiksi Varsinais-Suomen julkiset rakennukset ja muu infrastruktuuri voidaan rakentaa niin, että ne soveltuvat nuorisokulttuureihin (esimerkiksi skeittaamiseen, larppaamiseen, softaamiseen, temppupyöräilyyn, kaikenlaiseen dataamiseen, konsertteihin yms. tapahtumiin jne.). Haasteena on jatkuvasti muuttuvien alakulttuurien tukeminen ja innostaminen (nuorten luovuuden mahdollistaminen).*

- *Jokaiselle varsinaissuomalaiselle henkilökohtainen kulttuuriohjelma.* Varsinais-Suomeen (esimerkiksi Turku Touringiin) tarvitaan henkilöitä (travel/leisure trainereita), jotka keräävät asiakkaille henkilökohtaisen henkisen hyvinvoinnin ohjelman. Palvelua voivat käyttää myös matkailijat.
- Matkailussa on panostettava erityisesti Tukholman/Ruotsin ja Pietarin/Venäjän markkinoille sekä saaristomatkailun kehittämiseen. Lisäksi on käynnistettävä kansainvälinen yhteistyöhanke Itämeren helmien (rantakaupunkien) yhteismarkkinointiin esimerkiksi Aasian ja Etelä-Euroopan suuntaan. Haasteena on kehittää Itämeren matkustajaristeilijätoimintaa. Matkailun kärkihankkeena on toteutettava myös kaikkien Varsinais-Suomen matkailupalvelujen virtuaalisointi. Portaalit on saatava Web 2.0 aikaan: internetsivuista on kehitettävä sosiaalista mediaa ja niihin on rakennettava etäpalvelua ja asiakaslähtöistä käytettävyyttä.

LÄHTEET

- Ahvenainen, Marko – Hietanen, Olli & Huhtanen, Heikki (2009a) Tulevaisuus paketissa. Tutu-julkaisuja 2/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. Painosalama Oy, Turku. 51 s.
- Ahvenainen, Marko – Hietanen, Olli & Huhtanen, Heikki (2009b) Smart forest@future home – Älykkäästi kotona pidempään (ÄLYKOP) -hankkeen tulevaisuusprosessin loppuraportti. Tutu-julkaisuja 4/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. Painosalama Oy, Turku. 78 s.
- Anis, Merja & Heiliö, Tiina & Hietanen, Olli & Marttinen, Jouni (2007) Kohti monikulttuurista Varsinais-Suomea. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tilastaselvitys, haastattelut, tulevaisuusverstaat ja kysely. Oy Vasso Ab:n julkaisuja 2/2007. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 123 s.
- Heinonen, Sirkka & Hietanen, Olli & Kiiskilä, Kati & Ruohonen, Laura (2003) Kestääkö tietoyhteiskunta? Käsitemaalyysia ja alustavia arvioita. Suomen ympäristö, Ympäristöpolitiikka 603. Ympäristöministeriö, Helsinki. 170 s.
- Hietanen, Olli (2009a) Matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutus – Yhteenvedo alueellisten koulutusverstaiden tuloksista. Tutu-julkaisuja 3/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. Painosalama Oy, Turku. 53 s.
- Hietanen, Olli (2009b) Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuusverstaat – PESTE Futures Lab. Tutu-eJulkaisuja 14/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 94 s.
- Hietanen, Olli (2008) Sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta kokonaisturvallisuuteen ja proaktiiviseen ennakointiin. Futura 4/2008, Miten ajatella riskejä? Toim. Juha Nurmela. Tulevaisuuden tutkimuksen seura.
- Hietanen, Olli (2005) Langatonta hyvinvointia Varsinais-Suomessa. YK:n tietoyhteiskuntahuippukokoukseen (WSIS II) valmistettu esite Varsinais-Suomen tietoyhteiskunnasta. Turun Kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Esa Print Oy, Tampere.
- Hietanen, Olli – Jokinen, Leena – Kirveennummi, Anna – Taalas, Saara & Toivonen, Timo E. (2006) Luovista toimialoista luovaan talouteen? Varsinais-Suomen luovien toimialojen strategia 2013. Turun kauppakorkeakoulu, Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisusarja B4/2006. Kirjapaino Esaprint Oy.
- Hietanen, Olli – Kaivo-oja, Jari – Lauttamäki, Ville & Nurmi, Timo (2006) Suomen kansallinen tietoyhteiskuntastrategia, Loppuraportti Tulevaisuusverstaista. Tutu-julkaisuja 6/2006. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 386 s.
- Hietanen, Olli – Kuusisto, Rauno & Siivonen, Katriina (2009) Matkailun ja elämystuotannon toimialan visiot ja ennakointi-ohjelman väliraportti. Tutu-eJulkaisuja 15/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 165 s.
- Hietanen, Olli & Nurmi, Timo (2005) Ohjelmistotuoteliiketoiminnan klusterin visioprosessi. Ohjelmistotuoteliiketoiminnan osaamiskeskus, Technopolis Ventures Oy. 62 s.
- Hietanen, Olli & Pihlavisto, Petri (2009) Salon seudun sosiaali- ja terveysalan tulevaisuus selvitys. Tutu-eJulkaisuja 12/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 46 s.

- Härkönen, Ene (2003) Varsinais-Suomi hyvin toimivaksi kestävä kehityksen tietoyhteiskunnaksi Euroopassa 2005. Varsinais-Suomen tietoyhteiskuntastrategia 2002–2005 . Tutu-julkaisuja 1/2003. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 48 s.
- Lauttamäki, Ville (2009) Sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuuden palvelutarpeita. Loppuraportti Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuustyöskentelystä 2008. Tutu-eJulkaisuja 6/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 37 s.
- Lauttamäki, Ville (2008) Kestävä energiankulutuksen ja -tuotannon Varsinais-Suomi. Raportti Varsinais-Suomen ennakkointiprosessin ensimmäisen tulevaisuusseminaarin ja sitä täydentävän kyselyn tuloksista. Tutu-eJulkaisuja 3/2008. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 43 s.
- Lauttamäki, Ville & Heinonen, Sirkka (2008) Vähäisten päästöjen Suomi. Raportti energia- ja ilmastopoliittisen tulevaisuusselonteen Skenaariotyöstä. Julkaisematon projektiraportti. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu.
- Nurmi, Timo & Hietanen, Olli (2008) LogiCity porttina itään ja länteen. Tutu-eJulkaisuja 8/2008, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 92 s.
- Helander, Niina – Kirveennummi, Anna – Merikanto, Maria – Rubin, Anita & Siivonen, Katriina (2005) Kulttuurin kulmakivet – varsinaissuomalaisia kulttuuristrategioita. Tutu-julkaisuja 3/2005. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. Esa Print Oy Turku. 318 s.
- Taalas, Saara – Hietanen, Olli – Häkkinen, Lotta – Jokinen, Leena & Kirveennummi, Anna (2007) Luovien osaamispalvelujen kehittämiselvitys. Projektin loppuraportti Turun Seudun Kehittämiskeskukseen, Turku Touringille ja Turun kaupungin kulttuuritoimelle. Julkaisematon projektiraportti. Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus sekä Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu.
- Valtioneuvosto (2009): Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto ja energiapolitiikasta: kohti vähäpäästöistä Suomea. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 28/2009. Yliopistopaino, Helsinki.
- Vehmas, Jarmo – Malaska, Pentti – Luukkanen, Jyrki – Kaivo-oja, Jari – Hietanen, Olli – Vinnari, Markus & Ilvonen, Jenny (2003) Europe in the Global Battle of Sustainability: Rebound Strikes Back? Advanced Sustainability Analysis. Turku School of Economics and Business Administration. Series Discussion and Working Papers 7:2003. Turku. 108 p.

LIITE 1.

Asiantuntijalausunto varsinais-suomen maakuntaennakoinnin kehittämistä

Asiantuntijalausunto maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitykseen liittyvästä ennakoinnista sekä Varsinais-Suomen liiton koordinoiman maakuntaennakoinnin juurruttamisesta maakunnan kehittämistyön pysyväksi ydinosaamisalueeksi

Olli Hietanen
Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
12.2.2009

Taustaa

Varsinais-Suomessa ja Turun seudulla on pitkät perinteet ennakoinnissa ja Tulevaisuuden tutkimuksessa. Suomen ensimmäinen Tulevaisuuden tutkimuskeskus (www.tse.fi/tutu) on perustettu Turun yliopiston, Åbo Akademin ja Turun kauppakorkeakoulun yhteistyönä vuonna 1992. Turun kauppakorkeakoulun lisäksi myös Åbo Akademiassa on tulevaisuuden tutkimukseen erikoistunut yksikkö (<http://www.it.abo.fi/cofi/>) ja myös TE-keskus/TEM ennakointi (<http://www.luotain.fi>) on suunniteltu ja mallinnettu alun perin juuri Varsinais-Suomen TE-keskuksen koordinoimana (Martinen et al. 2001). Turun seudulla on myös laadukasta ennakointialan yritystoimintaa – esimerkiksi Tulevaisuuden tutkimus Mika Mannermaa (<http://mannermaa.onet.tehonetti.fi/>). Ennakointiprosesseja toteutetaan myös Varsinais-Suomen liitossa, Turku Science Parkissa, Turun seudun kehittämiskeskuksessa ja Turun ammattikorkeakoulussa.

Monialaisen ja -tahoisen ennakointiosaamisen ansiosta Varsinais-Suomessa on kansallisesti ja myös kansainvälisesti merkittävä ennakointiklusteri – jonka mahdollisuuksia ei kuitenkaan ole vielä täysin hyödynnetty. Varsinais-Suomen ennakointipalvelu, Tulevaisuuden tutkimuskeskus ja Varsinais-Suomen liitto ovat tästä syystä neuvotelleet kevään 2008 aikana ennakointiosaamisensa yhdistämisestä ja laajan maakunnallisen ennakointiprosessin käynnistämisestä.

Haasteena on Varsinais-Suomen maakuntaennakoinnin kehittäminen alueen elinkeinoelämän kilpailukykytekijäksi

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on osallistunut vuosina 2007–2009 aktiivisesti Varsinais-Suomen maakuntaennakoinnin kehittämiseen yhteistyössä Varsinais-Suomen TE-keskuksen ja Varsinais-Suomen liiton kanssa. Vuosina 2008–2009 keskus on osallistunut muun muassa Varsinais-Suomen TE-keskuksen koordinoimaan Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessiin. Yhteisiä ennakoitihankkeita on toki toteutettu aiemminkin, mutta vuosina 2008–2009 toteutettu Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessi on ensimmäinen ennakoitiprosessi, jossa on määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti yhdistetty Varsinais-Suomen Ennakointipalvelun PESTE-prosessi, Varsinais-Suomen liiton maakuntaennakointi sekä myös Tulevaisuuden tutkimuksen visionäärinen verkosto-/muutosjohtamisen prosessit ja työkalut toisiaan tukevaksi ja täydentäväksi menetelmälliseksi kokonaisuudeksi: PESTE Futures Lab -menetelmäksi, jossa yhdistetään Varsinais-Suomen Ennakointipalvelun ydinosaaminen (trendiekstrapolaatio) ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ydinosaaminen (luovat skenaariomenetelmät ja visionäärinen verkosto-/muutosjohtaminen).

Tulevaisuuden tutkimuskeskus on myös koordinoanut vuodesta 2007 alkaen Varsinais-Suomen liiton maakuntaennakoitiprosessin tulevaisuusverstaita. Tämän tulevaisuusprosessin tavoitteena on ollut kehittää maakuntaennakoinnin työkaluja ja toimintatapoja sekä tunnistaa maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitystyöhön liittyviä tulevaisuushaasteita. Vuosina 2007–2008 toteutetuissa maakuntaennakoinnin tulevaisuusverstaissa tunnistettiin energiaan ja varsinkin bioenergiaan liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia. Nämä tulevaisuusteemat sisällytettiin vuonna 2008 TE-keskuksen toteuttamaan elinkeinostrategiaprosessiin. Muun muassa tämän yhteistyön ansiosta energia-ala on jatkossa muiden kärkitoimialojen rinnalla Varsinais-Suomen ennakoitipalvelun jatkuvasti käynnissä olevassa PESTE-prosessissa. Jo aiemmin on tunnistettu myös luovien toimialojen kehittämisen ja tutkimisen tarve.

Luovien toimialojen ja energia-alan merkityksen kasvu ovat esimerkkejä toimintaympäristön muutoksesta johtuvista tulevaisuushaasteista. Maakuntaennakoinnin haasteena on kehittää jatkuvasti käynnissä oleva ennakoitiprosessi, joka kerää yhteen eri toimijoiden tulevaisuustiedon ja tunnistaa merkittävimpiä kansallisia ja kansainvälisiä haasteita ja analysoi niitä Varsinais-Suomen näkökulmasta.

Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitystyö

Tammikuussa 2009 Varsinais-Suomen liitto pyysi Tulevaisuuden tutkimuskeskusta konsultoimaan maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitystyöhön liittyvän ennakoitityökalun rakentamisessa. Neuvotteluja jatkettiin helmikuussa 2009. Tämä asiantuntijalausunto on kerää yhteen näiden keskustelujen sekä myös maakunnallisen ennakoitifoorumien keskustelujen lopputuloksen.

Keskustelujen perusteella maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitysprosessissa on neljä haastetta:

- 1) Nykyisen maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman perususkomukset ja tietopohja on tarkistettava ja päivitettävä.
- 2) Maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman välistä kytkentää on kehitettävä. Maakuntasuunnitelma on maakunnallinen visio ja strategiapaperi, jota tarkennetaan maakuntaohjelmalla. Riskinä on, että maakuntaohjelman osa-alueissa tapahtuu osaoptimointia, joka ei tue yleisen vision toteutumista (kokonaisoptimointia). Tämä ongelma voidaan välttää sillä, että maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitysprosessista kehitetään asiantuntijoita monipuolisesti osallistava ennakointiprosessi, joka etenee yleisestä erityiseen: maakuntasuunnitelma tehdään sidosryhmiä laajasti osallistavalla tulevaisuusverstaalla, jonka jälkeen sidosryhmät hajaantuvat/jakaantuvat teemakohtaiseen maakuntaohjelman kehittämistyöhön (kutsuen mukaan uutta asiantuntemusta tarpeen mukaan). Tällä tavalla maakuntaohjelmaa kehittäväillä asiantuntijaryhmillä on aidosti yhteinen visio, johon he ovat prosessin ensimmäisessä vaiheessa jo sitoutuneet (jonka he ovat itse tehneet).
- 3) Maakuntasuunnitelman päivitystyön tueksi on kehitettävä jatkuvasti käynnissä oleva maakunnallinen ennakointiprosessi, joka tukee maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelmien päivitystyötä tulevaisuudessa tunnistamalla uusia haasteita ja analysoimalla näiden haasteiden merkityksen Varsinais-Suomen näkökulmasta.
- 4) Haasteena on myös kehittää maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelmien vaikuttavuutta: niitä keinoja ja prosesseja, jotka varmistavat maakuntaohjelman toimenpidesuosituksen toteutumisen. Ongelma ei ole parhaillaan siinä, ettei tulevaisuushaasteita tunnistettaisi, vaan pikemminkin siinä, ettei ole riittävän tehokkaita toimintamalleja ja työkaluja näihin haasteisiin vastaamisessa: reagointi tunnistettuun haasteeseen voi kestää vuosia.

Tästä näkökulmasta Varsinais-Suomen liitolle ehdotetaan nelivaiheista ennakointiprosessia maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivittämiseksi. Toteutuessaan tämä tulevaisuusprosessi päivittäisi maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman sekä juurruttaisi ennakkoinnin Varsinais-Suomen elinkeinoelämän pysyväksi kilpailukykytekijäksi.

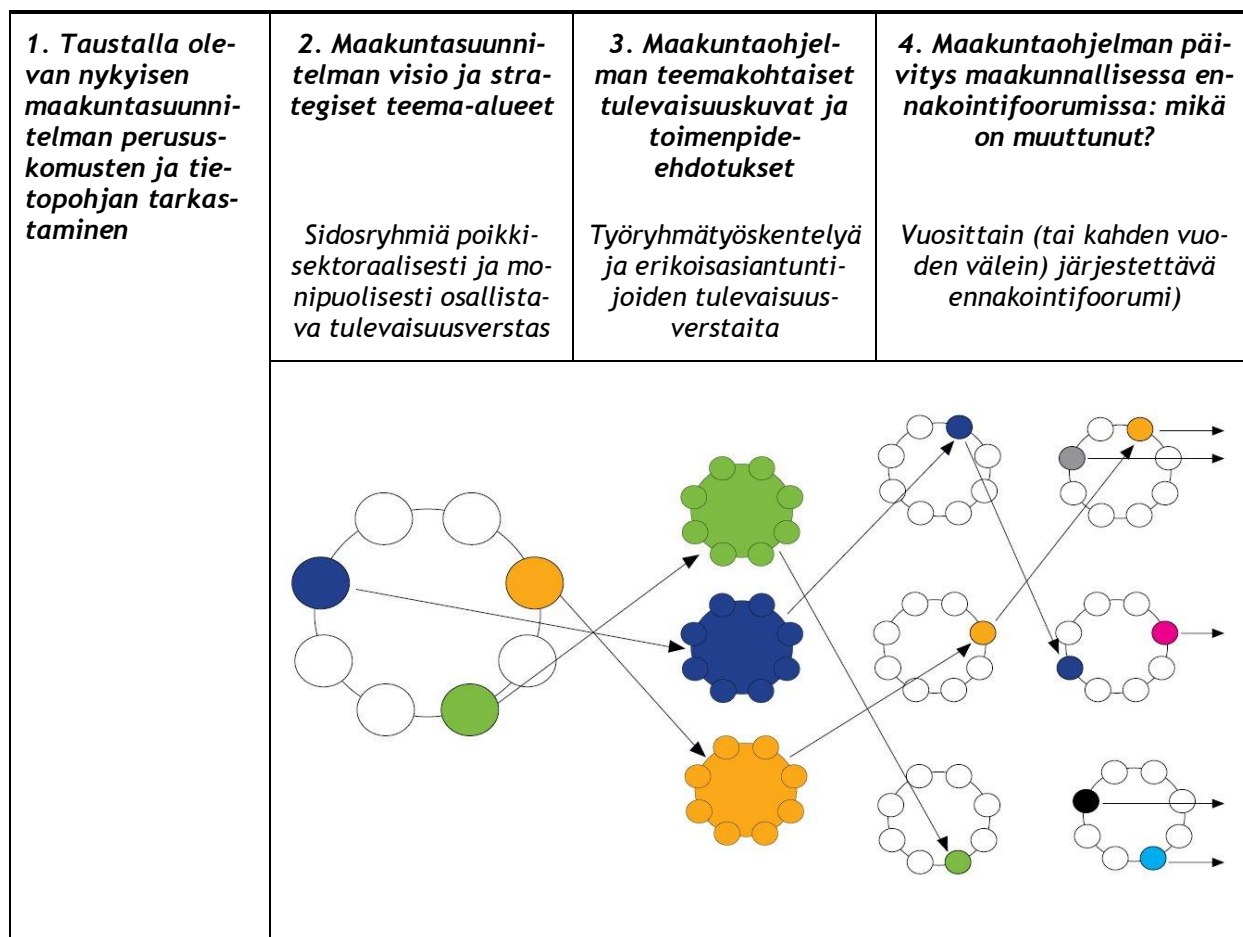
- 1) Prosessin ensimmäisessä vaiheessa tehdään maakuntasuunnitelman päivitystyön edellyttämä **toimintaympäristöanalyysi**. Tämä työvaihe vastaa kysymykseen: **Mikä on muuttunut?** Työvaihe voidaan toteuttaa esimerkiksi internet kyselynä, jonka pohjana ovat olemassa olevan/nykyisen maakuntasuunnitelman ja -ohjelman tiedot ja tavoitteet.
- 2) Prosessin toisessa vaiheessa järjestetään strategisia sidosryhmiä laajasti osallistava visioversta, jonka tuloksena syntyy **visionäärinen maakuntasuunnitelma**. Visioverstaan taustamateriaalina ja tietoperustana voidaan käyttää prosessin ensimmäisessä vaiheessa syntyneitä toimintaympäristöanalyysia. Maakuntasuunnitelma tunnistaa maakunnalle keskeiset tulevaisuushaasteet ja tahtotilat. Visioverstaan tulisi osallistaa laaja-alaisesti ja monipuolisesti maakunnan strategisia toimijoita; varsinkin niitä tahoja ja henkilöitä, joiden tehtävänä on prosessin seuraavassa vaiheessa maakuntaohjelman valmistelu. **Maakunta-**

suunnitelman visioverstaaseen osallistuneet toimijat muotoilevat yhteiseen vision, jonka kautta heille muodostuu myös yhteinen kokonaiskuva maakunnan tulevaisuushaasteista ja maakuntasuunnitelman tavoitteista.

- 3) Prosessin kolmannessa vaiheessa sidosryhmät jakaantuvat **teemakohtaisiin työryhmiin, jotka tarkentavat maakuntasuunnitelman visioverstaassa tunnistettuja tulevaisuushaasteita ja määrittelevät toimenpiteitä haluttujen tulevaisuuskuvien toteuttamiseksi. Näiden työryhmien työn tuloksena syntyy maakuntaohjelma.** Tähän työvaiheeseen voidaan tarvittaessa osallistaa myös uusia asiantuntijoita sen mukaan minkälaisia teemoja maakuntasuunnitelman visioverstaassa nousee esille. Tätä menetelmää kutsutaan lumipallomenetelmäksi, kun ennakointiprosessin eri vaiheissa mukaan osallistetaan joka osavaiheessa (tarpeen mukaan) uusia asiantuntijoita. Lumipallomenetelmä varmistaa sen, että prosessi sisältää joka vaiheessa parhaan mahdollisen osaamisen. Lumipallomenetelmällä voidaan tukea myös haluttujen toimenpiteiden toteutumista jos/kun prosessiin osallistetaan matkan varrella myös ne tahot, joiden toivotaan toteuttavan toimenpidesuosituksia. Tässä työvaiheessa voidaan tehdä erilaisia skenaarioita (mukaan lukien häiriöskenaarioita) ja nämä skenaariot voidaan ristiintaulukoida kärkitoimialojen kanssa. Skenaarioiden tulokset voidaan esittää myös SWOT-muodossa.
- 4) Maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitystyön tueksi voidaan myös kehittää maakunnallinen ennakointifoorumi, joka kerää säännöllisesti yhteen maakunnassa tuotetun tulevaisuustiedon ja arvioi toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia Varsinais-Suomen näkökulmasta. Ennakointifoorumissa tunnistetut tulevaisuushaasteet voidaan ottaa huomioon käynnissä olevissa strategia- ja ohjelmatoissa (esimerkiksi maakuntaohjelman ja -suunnitelman päivityksessä). Varsinais-Suomessa on ollut käynnissä kaksi merkittävää maakunnallista, pitkäkestoista ennakointiprosessia: 1) Varsinais-Suomen ennakointipalvelun (Varsinais-Suomen TE-keskuksen) koordinoima Varsinais-Suomen elinkeinostrategia-prosessi sekä 2) Varsinais-Suomen liiton Maakuntaennakointiprosessi. Näitä kumpaakin prosessia kannattaa jatkaa ja kehittää. Lisäksi Varsinais-Suomeen on syntymässä maakunnallinen ennakointifoorumi, joka kerää yhteen maakunnan ennakointitiedon tuottajia ja käyttäjiä. Säännöllisesti 2–3 kertaa vuodessa kokoontuva foorumi voi nostaa esille tulevaisuushaasteita sekä arvioida toimintaympäristön muutosta. Lisäksi tarvitaan maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman päivitystyön tueksi säännöllisesti toistuva asiantuntijafoorumi, joka arvioi tunnistetut haasteet ja muutokset Varsinais-Suomen ja Varsinais-Suomen liiton näkökulmasta. Lyhyellä aikavälillä kyse on näiden pitkäjänteisten ja toistuvien ennakointiprosessien vakiinnuttamisesta ja juurruttamisesta. Hieman pidemmällä aikavälillä on syytä harkita myös synergian ja yhteistyön kehittämistä.

Taulukko. Maakuntaennakoinnin työvaiheet ja aikataulu.

Työvaihe	Aikataulu	Menetelmä	Tulos
1. Toimintaympäristöanalyysi	Huhtikuu 2009	Trendiekstrapolaatio internetkysely	Taustamateriaali Nykyisen maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman perususkomusten ja tietopohjan analysointi
2. Visioverstas	Huhtikuu Toukokuu 2009	Tulevaisuusverstas Tuloksia tarkentava internetkysely Trendiekstrapolaatio verstaassa esille nousseista teemoista.	Maakuntasuunnitelma (maakunnallinen visio sekä strategisten teema-alueiden määrittely)
3. Teemakohtaiset alatyöryhmät	Kesäkuu Syyskuu 2009	Työryhmätyöskentely Tulevaisuusverstaata Kuulemiset	Teemakohtaiset tulevaisuuskuvat ja toimenpide-suositukset
4. Maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman viimeistely	Lokakuu Joulukuu 2010	Kirjoitustyötä Ohjausryhmätyöskentelyä	Maakuntasuunnitelma (ehdotus) Maakuntaohjelma (ehdotus)
5. Päätösten teko	Tammikuu Kesäkuu 2010	Nähtävillä olo ja lausunnot Maakuntavaltuuston seminaari Lausuntojen käsittely asiakirjojen hallinnollinen käsittely Hyväksyminen maakuntavaltuustossa	
6. Maakunnallisen ennakointi-foorumin vakiinnuttaminen	2010-2030	Maakunnalliset, kansalliset ja kansainväliset ennakointiasiantuntijat yhteen keräävä, vuosittain järjestettävä ennakointi-foorumi	Jatkuva ennakointiprosessi, joka osallistaa laajan asiantuntijajoukon Nostaa esille trendejä ja heikkoja signaaleita Kehittää tulevaisuuskuvia, skenaarioita ja visioita Voidaan käyttää muun muassa strategiaprosessien ja ohjelmien päivitystyöhön

Kuva. Varsinais-Suomen maakuntaennakoinnin perusprosessi.

LIITE 2.

Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman päivitystyön ensimmäisen tulevaisuusverstaan materiaalit

	Tulevaisuuspyörä	Tulevaisuustaulukko	Tarina
Ryhmä 1	<p>terveellinen ympäristö (5)</p> <p>energiansaanti (uusiutuvuus, omavaraisuus, monipuolisuus) (4)</p> <p>kansainvälinen maakunta (4)</p> <p>logistiikan toimivuus (3)</p> <p>elintarviketalouden yksösalue (2)</p> <p>tasapainoisempi väestörakenne (väestön kasvu) (2)</p> <p>tuotanto ja vienti (1)</p>	<p>Terveellinen ympäristö, Varsinais-Suomi hyvinvointimatkailun kohde</p> <p>Mitä? ks. otsikko.</p> <p>Kenelle?</p> <p>paikallinen, kansallinen ja kansainvälinen asiakaskunta</p> <p>työ- ja seniori-ikäiset</p> <p>Kuka/ketkä?</p> <p>kansainvälinen pääoma mahdollisuuksien näkijöille ja toteuttajille</p> <p>matkailuyrittäjät ja näiden tukiohjelmat</p> <p>maakunnalliset ja valtakunnalliset viranomaiset</p> <p>Ajurit/resurssit?</p> <p>saavutettavuus (tunnelit/sillat) ja muu logistiikka</p> <p>meren ja saariston vetovoima</p> <p>terveysvaikutteinen tuotanto (palvelut, rauha, elävä maaseutu)</p> <p>maakunnalliset suunnittelujärjestelmät</p> <p>Esteet?</p> <p>lainsäädäntö</p> <p>luonnonolosuhteiden ennakoimaton muuttuminen</p> <p>asenteet (esim. maanomistus)</p>	<p>Itämeri ja saaristo ovat kansainvälisesti tunnettuja hyvinvointimatkailun kohteita, joissa korkeatasoiset palvelut sekä mahdollisuudet omaehtoiseen terveyden ja muun hyvinvoinnin kohentamiseen ja ylläpitämiseen.</p>
Ryhmä 2	<p>hyvinvointi (4)</p> <p>ihmiset (2)</p> <p>maahanmuuttajat (2)</p> <p>kestävä kehitys (2)</p> <p>ympäristö (1)</p> <p>täysin puhdas energia (1)</p>	<p>Hyvinvointi:</p> <p>Mitä?</p> <p>kiireettömyys ja onnellisuus</p> <p>terveys, työtä sopivasti</p> <p>ihmissuhteet (vuorovaikutukset)</p> <p>saaristo, puhdas luonto</p>	<p>Vuonna 2050 Varsinais-Suomessa asuu onnellisia, terveitä ja toimeliaita ihmisiä, jotka huolehtivat toisistaan ja osallistuvat ympäristön moninaiseen kehittämiseen.</p>

	<p>saaristo (1) verkoituminen (1) yritykset (1) lapset ja nuoret (1) globaali tilanne/visio (1) mahdollisuudet (1) koulutus (1) hyvin toimiva julkinen liikenne (1) palvelut (1)</p>	<p>turvallisuus koulutus ja sivistys, kulttuuri- ja luonto-osaamista (maahanmuuttajat, elinikäinen oppiminen, pienet ryhmät kouluissa) hyvä asuminen palvelut toisista huolehtiminen</p> <p>Kenelle? kaikille Varsinais-Suomessa asuville lapset ja nuoret (nuorille omat tulevaisuusverstaat)</p> <p>Kuka/ketkä? kestävän kehityksen toteuttaminen kuuluu kaikille elinkeinoelämä kunnat koulutus- ja tutkimusorganisaatiot</p> <p>Ajurit/resurssit? tiedot ja taidot raha toimintakulttuurin muutos (yhteisöllisyys ja osallistuminen) asenteet ja yhteiset arvot nuorten visiot mukaan suunnitteluun ja kehittämiseen</p> <p>Esteet? asenne raha väestökato/vanheneminen</p>	
<p>Ryhmä 3</p>	<p>ajassa kiinni osaaminen (5) ympäristö (4) hyvinvointi (4) kestävä energian tuotanto ja käyttö (3) toimeentulo riittävä hyvinvointiin (2) kestävä talous (2) turvallisuus (2)</p>	<p>Ajassa kiinni osaaminen ja Ympäristö 2050 (2 taulukkoa)</p> <p>Mitä? ympäristöosaaminen hyvinvointia tuottava ympäristö teknologia ja liiketoiminta arvot, asenteet ja ympäristön itseisarvo</p> <p>Kenelle? asukkaille turisteille</p>	<p>Varsinais-Suomi 2025</p> <p>Uusi talous on muodostunut. Varsinais-Suomessa korostuvat ympäristö-osaaminen ja yhteistyö. Liiketoiminta perustuu osaajiin ja alueen yhteyksiin. Arvoista keskustellaan, monikulttuurisuus ja yhteisöllisyys toimivat.</p>

		<p>yrityksille luonnolle</p> <p>Kuka/ketkä? asukkaat kunnat oppilaitokset tutkimuslaitokset viranomaiset järjestöt</p> <p>Ajurit/resurssit? ympäristöyhteisöt laki ja vaatimukset rajalliset resurssit (raaka- aineet, osaaminen) menestymisen mahdollisuudet</p> <p>Esteet? yhteistyökyvyttömyys muutoksen pelko hidas päätöksenteko asenteet erilaiset tavoitteet ristiriitainen tieto</p>	
Ryhmä 4	<p>nanoteknologia ja muut keksinnöt (4) vesien laatu parantunut (2) huippuosaamisen aloja (2) uusiutuva energia (2) liikenneyhteyksien ke- hittyminen, VT:t 8 ja 9 moottoriteiksi (2) ”kansainvaellus (ympä- ristö, työ, ym.) (1) eriarvoisuus lisääntyy (1)</p>	<p>Nanoteknologia ja muut kek- sinnöt</p> <p>Mitä? energia lääketiede ihmisten varaosat rakennusteknologia liikenne</p> <p>Kenelle? kaikille</p> <p>Kuka/ketkä? tutkimuslaitokset yritykset (kehitys ja tuotanto)</p> <p>Ajurit/resurssit? osaajat yliopistot teknologiarahoitus tuotteistajat</p>	<p>Visio 2025</p> <p>Keksintöjen ansiosta ihmi- set Varsinais-Suomessa elävät terveempinä puh- taammassa ympäristössä pitkään ja onnellisina.</p>

		Esteet? kehityksen pitkä polku riittävä osaaminen	
Ryhmä 5	<p>kirkas ja puhdas vesi (5) 5 kuntaa (3) hyvinvoiva väestö (3) eheät ja viihtyisät yhdyskunnat (3) kiireetön ja hankkeeton Varsinais-Suomi (2) monimuotoinen luonto ja maisema (2) kestävä luonnonvarojen käyttö (2) toimivat joukkoliikennejärjestelmät (2) autoton Varsinais-Suomi (1) päästötön energiantuotanto (1) menestyvä ja päästötön elinkeinoelämä (1)</p>	<p>Kirkas ja puhdas vesi</p> <p>Mitä? ravinnekuormitus kuriin kunnostustoimet ympäristövahinkoriskit hallintaan luontainen kierto toimivaksi ympäristövastuullisuus kaikessa toiminnassa</p> <p>Kenelle? asukkaat elinkeinoelämä matkailijat luonto</p> <p>Kuka/ketkä? maatalous yhdyskunnat yritykset loma-asukkaat viranomaiset merenkulku ja huviveneilijät kansainväliset sopimukset</p> <p>Ajurit/resurssit? tietoisuus ja vastuullisuus suunnitelmallisuus seuranta taloudellinen ohjaus (kannustimet) päästöjen hyödyntäminen sanktiot</p> <p>Esteet? asenteet yhteisen tahdon puute</p>	<p>Puhdas vesi on elämän ja elinkeinoelämän ehto, arvostettu hyvinvoinnin ja virkistystyksen lähde, joka vetää puoleensa ja jota kaikki haluavat vaalia - ja sitä meillä riittää!</p>
Ryhmä 6	<p>kestävään kehitykseen perustuva monipuolinen elinkeinoelämä (6) monipuolinen luonto puhtaan Itämeren rannalla (3)</p>	<p>Kestäväään kehitykseen perustuva monipuolinen elinkeinoelämä</p> <p>Mitä? olemassa olevaan infraan</p>	<p>Iloiset ja osaavat varsinaissuomalaiset elävät vauraassa maakunnassa, jonka elinkeinoelämä on menestyvä, mutta ekologinen jalanjälki pieni</p>

	<p>vetovoimainen saaristo, joka on puhdas ja säilyttänyt luontonsa (3)</p> <p>mahdollisuuksia näkevä, visionäärisiä, uskaltavia ja toteuttavia päätöksentekijöitä (3)</p> <p>maailman paras koulutusjärjestelmä (3)</p> <p>iloinen maakunta (2)</p> <p>Euroopan vahvin meri-klusteri</p> <p>palveluyhteiskunta (innovaatiot, luovuus, ekologisuus, vaihtoehtoisuus) (1)</p> <p>(Turussa on) linna, kirkko ja tori edelleen (1)</p> <p>monikulttuurinen maakunta (1)</p>	<p>(osaaminen koulutus, jne.) rakentuva innovatiivinen ja toimialojen rajat ylittävä toiminta</p> <p>sektoreita: meri, matkailu, bio, luovat alat, uudet energiamuodot</p> <p>elinkeinoelämä perustuu uusiutuvan energian käyttämiseen</p> <p>Kenelle?</p> <p>yrittäjä- ja yksityisasiakkaille ja näiden yhteistyökumppaneille (alihankkijat, työntekijät jne.)</p> <p>vaikutus pitkällä aikavälillä kaikkiiin maakunnan asukkaisiin</p> <p>Kuka/ketkä?</p> <p>jokainen</p> <p>koulutuslaitokset</p> <p>visionääriset, mahdollisuuksia näkevät, uskaltavat ja päätöksiä toteuttavat päättäjät</p> <p>visionääriset ja innovatiiviset yritysjohtajat</p> <p>Ajurit/resurssit?</p> <p>asiakkaat mukana tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä</p> <p>edelläkävijäyritykset</p> <p>koulutetut ja osaavat työntekijät</p> <p>Esteet?</p> <p>jumiutuneet ja passiiviset päätöksentekijät ja yritysjohtajat</p>	
Ryhmä 7	<p>vetovoimainen korkeakoulutusalue (6)</p> <p>positiivinen yritysilmapiiri (4)</p> <p>puhdas elinympäristö perheille (4)</p> <p>logistiikkakeskus/liikenneyhteyksien toimiminen (3)</p> <p>elinvoimainen maakunta/väestönkasvu (2)</p>	<p>Vetovoimainen korkeakoulutusalue</p> <p>Mitä?</p> <p>”myytävä koulutustuote” kärkialoina ympäristö, terveysteknologia ja liiketoimintaosaaminen</p> <p>ominaisuuksia monipuolisuus ja kansainvälisyys</p> <p>Kenelle?</p> <p>kansainvälisille erityisalaille haluaville</p> <p>Kuka/ketkä?</p>	<p>Menestyvä, luonnonläheinen sekä elinvoimainen maakunta, jonka korkealaatuiset koulutuspalvelut houkuttelevat kaupallisesti ja kansainvälisesti ja tukevat vahvaa elinkeinoelämää</p>

		<p>yliopisto, amk</p> <p>Ajurit/resurssit? toimintojen tehostaminen kansainvälistyminen yhteiskunta ja yksityinen sektori</p> <p>Esteet? resurssipula (raha) muun alueen huono vetovoima (luonto, asuminen, jne.)</p>	
Ryhmä 8	<p>energiaomavarainen + uusiutuva energia (5) yksi huippuyliopisto (4) luonto- ja ilmastomat-kailu (3) monikulttuurinen (3) lähijunaverkko (Turusta Saloon, Loimaalle, Naantaliin ja Uuteen-kaupunkiin) (2) aluekunta (1) laivateollisuuden jalostuminen (1) moottoritie Turku-Tampere (1) liikenne sähköistyy (1)</p>	<p>Energiaomavarainen uusiutuvan energian maakunta</p> <p>Mitä? ks. otsikko</p> <p>Kenelle? maakunnan ihmiset yritykset kunnat</p> <p>Kuka/ketkä? energia-alan (mikro)yritykset muut yritykset ihmiset kunnat liikenne</p> <p>Ajurit/resurssit? ympäristötietoisuus raha lainsäädäntö määräykset teknologiaosaaminen innovaatiot kulkuvälineteollisuus</p> <p>Esteet? olemassa olevat rakenteet ei nähdä taloudellisia mahdollisuuksia asenteet</p>	<p>Biomassaa kaasuttamalla, osin polttamalla sähköenergiaksi hajautettuna tuotantona. Lämpö suoraan. Tuotanto tapahtuu lähellä käyttö/täyttöpaikkaa. Liikenteen energiana sähkö. Aurinko- ja tuulienergia täydentävät kotitalouksien energiansaantia. Energia talteen - sähköksi - käyttöön ilman siirtoja. Huippuyliopistosta energia-alan maailman huiput Varsinais-Suomessa!</p>
Ryhmä 9	<p>monialainen ympäristölähtöinen innovatiivinen elinkeinoelämä (7) Suomen ekotehokkain maakunta (5)</p>	<p>Monialainen ekotehokas innovatiivinen elinkeinoelämä</p> <p>Mitä? hyvin verkostoitunut elinkei-</p>	<p>Varsinais-Suomi on onnellisten ihmisten maakunta, jossa tuotetaan osaamiseen, ekotehokkuuteen ja tuotekehitykseen perustu-</p>

	<p>puhdas Itämeri (3) elävä saaristo (2) inhimilliset tarpeet kattavat peruspalvelut (2) bioala, lääkeala, nanoteknologia (1) Varsinais-Suomi on uusi kulttuurin kehto (1)</p>	<p>noelämä (yhteistyö) elinkaarimalli immateriaalisuus puhtaita ja terveellisiä tuotteita laatu</p> <p>Kenelle? maakunnan toimijoille kiinalaisille itämarkkinoille</p> <p>Kuka/ketkä? suuret ja pienet yritykset, kansalliset ja kansainväliset korkeakoulut ja oppilaitokset kolmas sektori maakunta ja kunnat</p> <p>Ajurit/resurssit? tuotekehitys osaaminen (yhdistely) puhdas luonto luotettavuus muotoilun ja markkinoinnin kehittäminen</p> <p>Esteet? pienuus sijainti ennakkoluulot ja asenteet globaali kilpailu puutteellinen edunvalvonta</p>	<p>en laadukkaita ja innovatiivisia tuotteita ja palveluita alueellisille ja globaaleille markkinoille.</p>
<p>Ryhmä 10</p>	<p>viherenergia (6) hyvinvoivat asukkaat (5) monipuolinen innovatiivinen elinkeinoelämä (4) tehokas infra (2) elävä saaristo (2) demokraattinen kansalaisyhteiskunta (1) aktiiviset ja vastuuntuntoiset kansalaiset (1)</p>	<p>Hyvinvoivat asukkaat</p> <p>Mitä? palvelut lähellä aktiivisuus turvallisuus (esim. innovaatiot liikenteessä, älytalot) yhteisöllisyys</p> <p>Kenelle? lapsille (terveys- ja päivähoito, koulu, harrastukset) vanhuksille</p> <p>Kuka/ketkä? kolmas sektori</p>	<p>Varsinais-Suomi hyvinvoinnin mallimaakunta matkalla maailmalle</p>

		<p>vapaaehtoisyyhteistyö virtuaalimaailma kunnat ja maakunnat innovatiiviset yritykset</p> <p>Ajurit/resurssit?</p> <p>Esteet?</p>	
Ryhmä 11	<p>(Varsinais-Suomessa) Suomen paras yhteistyöasenne ja -henki (2) Suomen kulttuuripääkaupunki/pääkaupunkialue (2) Itämeren alueen aktiivisuudestaan ja innovatiivisuudestaan tunnettu vetovoimainen keskus (2) sisältö- ja kulttuuriliiketoiminnan kasvava vetovoima-alue (2)</p>	<p>-</p> <p>Mitä?</p> <p>Kenelle?</p> <p>Kuka/ketkä?</p> <p>Ajurit/resurssit?</p> <p>Esteet?</p>	
Ryhmä 12	<p>kehitysvyöhykkeet E18+VT8+VT9 (6) maakunnan tasapainoinen kehittäminen (3) kansainvälisyys (3) osaamisen fokusointi ja ennakointi (2) ICT (2) liiketoimintaosaaminen ja T&K (1) kulttuuri ja taiteet (1)</p>	<p>Kehitysvyöhykkeet</p> <p>Mitä? huipputason tutkimus- ja kehitystoiminta (liiketoimintaosaaminen ja ict)</p> <p>Kenelle? elinkeinoelämä hyvinvoiva yksilö</p> <p>Kuka/ketkä? yliopistot tutkimuslaitokset yritykset</p> <p>Ajurit/resurssit? osaava työvoima kehittämishankkeet infra yritykset huippuopetus</p> <p>Esteet? ennakkoluulot rahoitus osaaminen yhteistyön puute</p>	<p>Visio 2050</p> <p>(Varsinais-Suomi on) vetovoimainen maailmanluokan konseptiosaamisen keskus, keskittymä jolla on brändi pohjautuen kehittämisyöhykeosaamiseen ja -yhteistyöhön.</p>

		<p>kuntarajat lukkiutuneet organisaatorakenteet ”luovan hulluuden” toimintaympäristö puuttuu</p>	
<p>Ryhmä 13</p>	<p>sosiaalinen pääoma (4) työ (4) sosiaalinen ympäristö (2) fyysinen ympäristö (2) moniarvoisuus (2) osaaminen (2) aatemaailma (1) hyvinvointipalvelut (1) asuminen (1)</p>	<p>Sosiaalinen pääoma ja työ</p> <p>Mitä? palvelujen osuus lisääntyy, osaamisintensiiviset palvelut</p> <p>Kenelle? globaali asiakas</p> <p>Kuka/ketkä? osaava, monikulttuurinen väestö globaalit verkostot</p> <p>Ajurit/resurssit? internet teknologinen kehitys innovaatioita tuottavat prosessit korkeatasoiset palvelut sosiaalinen pääoma (kommunikaatio, vuorovaikutus) moniarvoisuus</p> <p>Esteet? asumisen, ympäristön laatuun ja liikkumiseen liittyvä puutteet ja ongelmat turvallisuustekijät (ympäristön vaurioituminen) internetin romahtaminen syrjäytyminen rasismi ennakoimattomuus</p>	<p>Visio 2025</p> <p>Varsinais-Suomessa osaamisintensiiviset palvelutyöpaikat merkittävin toimiala globaaleille asiakkaille. Tekijänä osaava, monikulttuurisissa verkostoissa toimiva Varsinais-suomalainen.</p> <p>Sosiaalinen pääoma on resurssi, jolla aikaansaadetaan kilpailuetua ja asukkaiden hyvinvointi.</p>
<p>Ryhmä 14</p>	<p>puhdas luonto (6) inhimillinen elämä (4) terveys ja hyvinvointi (2) turvallisuus (2) ympäristötuotteet (2) vahva maakuntakeskus (1) asuttu, palveleva maaseutu (1) ympäristötuotteet (1)</p>	<p>Puhdas luonto</p> <p>Mitä? puhdas vesi, ilma, päästöttömyys (maatalous) hiljaisuus (tilaa, saaristo) puhdas ruoka joukkoliikenne, puhdas polttoaine neljä vuodenaikaa</p>	<p>V-S 2025 visio: puhdas luonto</p> <p>Puhtaan luonnon ideologia on kokonaisvaltaisesti omaksuttu ihmisten keskuudessa. Aluetalous toimii samoin periaattein. Puhdas luonto on tärkeä houkutteleva tekijä ihmisten ja tuotannollisen toiminnan kannalta.</p>

	<p>paljon vapaa-aikaa (1) hyvät kulkuyhteydet (1)</p>	<p>Kenelle? alueella asuvat ihmiset, eläimet ja kasvit matkailijat yritykset</p> <p>Kuka/ketkä? jokainen (vastuullinen kulutus) maataloustuottajat vastuullinen tuotanto (kaikki toimialat) energiantuotanto julkinen hallinto paikallistasolla koulut, valistajat t&k -toimijat</p> <p>Ajurit/resurssit? asennemuutos elämäntyylin muutos valistus sääntely, sanktiot, verotus, kannustimet teknologinen kehitys, esim. jätetunnistus</p> <p>Esteet? asenteet, laiskuus, välinpitämättömyys evvk, raha, ahneus muut alueet, yliaalueelliset vaikutukset tuotanto- ja kulutus rakenne ja tottumukset luonnonresurssien niukentuminen jatkuvan kasvun ideologia</p>	<p>Polkupyörä on pop. Joukkoliikenne toimii paitsi keskuksissa myös muualla Varsinais-Suomessa, käytetään vähäpäästöisiä polttoaineita.</p> <p>Puhtaan ruuan tuotannon lisäksi talouden veturina on ympäristöä säästävien biohajoavien tuotteiden kehittäminen ja käyttö (Huhtamäki⁵)</p> <p>Väestön ja tuotannollisen toiminnan keskittäminen maakuntakeskukseen jättää tilaa puhtaan luonnon ylläpidolle ja kehittämiselle.</p>
Ryhmä 15	<p>innovatiivisuus (8) turvallisuus (7) elävä saaristo (4) osaava (Varsinais-Suomi) (2) monikansalliset vanhukset (2) suosittu (Varsinais-Suomi) (2) meren sininen (Varsinais-Suomi) (1) vihreä (Varsinais-Suomi) (1) riittävä perustuotanto</p>	<p>Innovatiivinen talous</p> <p>Mitä? ks. otsikko</p> <p>Kenelle? ihmiset ja ihmisverkostot yritykset</p> <p>Kuka/ketkä? koulut ja oppilaitokset julkiset toimijat alue, maakunta</p>	<p>Innovatiivisuudella luodaan hyvä elämä</p>

		<p>ihmiset, toimijat ja vaikuttajat uudet osaajat maahanmuuttajat teknologian kehittäjät</p> <p>Ajurit/resurssit? arvojen muutokset uuden teknologian mahdollisuudet ajankäytön muuttuminen (lisääntyvä vapaa-aika) valintamahdollisuuksien lisääntyminen tuottavuuden lisääntyminen työn käsite muuttuu maailman työnjako muuttuu demografiset muutokset</p> <p>Esteet? poliittinen päätöksenteko ihmisten asenteet (muutosvastarinta) sulkeutuneisuus (ennakkoluulot) yrittäjyyden esteet (naisyrittäjät, akateemiset yrittäjät) pääomien puute vähäinen kv. -liikkuvuus imago</p>	
--	--	--	--

LIITE 3.

Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman päivitystyön toisen tulevaisuusverstaan materiaali

1. Tulevaisuuspyörät

Menna-verstaan tulevaisuuspyörien tulokset	
1. Ihminen, asuminen ja palvelut (kaksi ryhmää)	Vastuu lapsista, nuorista ja vanhuksista vahvistuu, huostaanotot vähenevät 4 Sujuvat yhteydet (mm. juna): maakunnan sisällä, Hki (+ muut kaupunkiseudut), kv-yhteydet 4 Kotiasuminen, tuettu asuminen yleisintä (laitosvaltaisuus pois) 4 Kotiasuminen lisääntyy - myös palveluasuminen (yhteisöllisyys) 2 Alueellinen erikoistuminen (kuntarakenteen eheyttäminen) 3 Palvelut lähellä (monipuolisempi kaupunkirakenne, yhteisöllisyyttä tukevat, erikoispalvelut (jäähallit yms.) keskitettynä 3 Monipuoliset asumisvaihtoehdot: rohkeutta visiointiin (vrt. Kuopio), kaupunkiasuminen, vapaa-ajan asuminen (nämä voivat sulautua yhteen) 3 Ihmiset terveempiä, pitkäikäisempiä ja itsestään huolehtivia 3 Yhteisöllisyyden vahvistaminen, toisista huolehtiminen ja välittäminen; suvaitsevuu den kehittyminen 3 Palveluiden saatavuus eri väestöryhmille/palvelut, jotka eivät eriarvoista 2 Hyvä ympäristö kilpailutekijänä 2 Elintamosairaudet saadaan hallintaan 1 Vaihtoehtoiset, monipuoliset aktiviteettimuodot, työn tekemisen tavat 1 Keskuskaupungin (Turku) vetovoima keskeistä 1
2. Agri-business	(ei ryhmää)
3. Saariston matkailu- vyöhyke	Otsikko muutettiin merelliseksi matkailuksi Kansainvälinen brändi 5 Yhteydet 4 Paketointi 4 Luonto 3 Yhteistyökumppaneita 3 Kumppaneita, ei kilpailijoita 1 Kestävä kehitys 1
4. Energia	Energian säästö ja tehokkuus 6 Biojalostamo 4 Älykäs kaasuverkko 3 Energiateknologian kaupallistaminen 2 Maatilaenergia 1 Paras sähköautotuotanto 1 CHP 1

5. Meri, metalli ja elektroniikka	Ryhmän huomautus: edelleen yli 50 % V-S viennistä Riittävä korkeakoulutus ja/tai (kansallinen ja kv) korkeakouluysteistyö 4 Yritysten erikoistuminen 4 Ympäristö-, turvallisuus- ja energiatekniikka (mainittiin myös automaatio ja ohjelmointi) 3 Asiakasosaaminen, liiketoimintaosaaminen 2 Tuotteet muuttuvat 1 Yritysten ansaintalogiikka muuttuu (projektit, verkostot, globaali työnjako) 2
6. Kulttuuri ja luova talous	Kansainvälisesti tunnettu Luovan talouden keskus 7 Gateway Turku 5 Alan laaja koulutuskeskittymä 5 Turku on muodin ja <u>muotoilun</u> edelläkävijä 1
7. Yrittäjyys	Yritysverkostot (pienyrittysverkostot ovat tulevaisuuden suuryrityksiä) 5 T&K-rahoitus PK-yrityksille riskirahoituksena 5 Asennekasvatus/yrittäjyyskasvatus (opettajille ja oppilaille) 4 Yhteistyökyky ja luottamus 3 Yrityspalvelu- ja kehitysympäristö 2 Aluerakenne yrittäjyyttä tukeva 2 Kehittynyt palvelusektorin yritystoiminta 2 Extended Enterprise 1 Yrittäjyysilmapiiri kunnissa? 1
8. Koulutus ja tutkimus (kaksi ryhmää)	Tutkimuksen ja koulutuksen korkea taso: erilaisten oppijoiden tarpeiden tunnistaminen, tasainen hyvää mutta myös huiput 6 Erialaisten vahvuuksien, osaamisen lahjakkuuden tunnistaminen (elinkaaren kaikissa vaiheissa vauvasta ....) 4 Arvot: muuttuvat, mutta myös jotain pysyvää 4 Innovaatioiden tukemista ja vahvistamista 4 Monipuolisuus (3 x koulutettava, täydennyskoulutus, elinikäinen oppiminen) 3 Etäopiskelu, kaikilla tavoilla 3 Maahanmuutto, integroituminen 3 Maapalloistuminen (todellinen, jokapäiväinen) 2 Yhteen hiileen puhaltaminen alueellisesti 2 Eri ikäkaudet kunniaan 2 Hyvinvoinnin turvaaminen 1 Joustavat työmarkkinat (harjoittelu, koulutuskysymys, tutkittava miksi on jäykät)1 Koulutustakuu 1 Yritteliäisyys (sisältää yrittäjyyskasvatuksen, asenne, erityisesti yliopistot) 1 Paikallisuus (päätöksenteko, tarpeiden hallinta) 1 Resurssien käyttö paikallisesti (enemmän paikallista vapautta) 1
9. Maakunnan uudet yhteisyritykset ja lisäarvo-palvelut (yli-voimatekijät)	Ryhmä toteutti tehtävän hieman omintakeisesti, minkä seurauksena ei suoritettu äänestystä. Tulevaisuuspyörään oli hahmoteltu Asema (henkinen ja fyysinen), jonka osat olivat: Monipuolisen yrityskannan vahvistaminen Matkailu Osaaminen
10. Ympäris-	Historiallisesti kerrostunut rikas kulttuuriympäristö, vahva varsinaissuomalainen

<p>tö</p> <p>(kaksi ryhmää)</p>	<p>identiteetti 6</p> <p>Itämeren likaantuminen/rehevöityminen 5</p> <p>Saaristomeren veden laadun parantaminen (jäteveden puhdistus parantunut, maatalouden suojavyöhykkeet) 5</p> <p>Yhdyskuntarakenne: viheralueet, liikenne, asuminen, työssäkäynti 4</p> <p>Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen (+ maaseutu autioituu, vapaa-ajan käyttö) 2</p> <p>Ilmastonmuutos (uusiutuvien energiamuotojen lisäys - mm. tuulivoima ja maalämpö - fossiilisten vähentyminen, hiilinielut kunnossa; maa- ja metsätalous) 3</p> <p>Sään ääri-ilmiöt, katovaikutukset 3</p> <p>Ihmisten asenteet, ympäristökasvatus 3</p> <p>Lähiruoka 2</p> <p>Asumisympäristön siisteys 2</p> <p>Otsonikato, puhdas vesi 2</p> <p>Jätteen hyödyntäminen/uusiokäyttö 2</p> <p>Energian tuotanto 2</p> <p>Joukkoliikenne 2</p> <p>Raideliikenne 1</p> <p>Sähköautot 1</p> <p>Liikkuminen (kevytliikenne, joukkoliikenne, lähiraideliikenne, liikenne- ja matkustuskulttuuriympäristöt huomioitu, rahti raiteille, autoilun päästöt vähenevät) 1</p> <p>Matkailu versus ympäristön kestävyys 1</p> <p>Biodiversiteetti 1</p> <p>Raaka-aineiden riittävyys 1</p> <p>Kv-sopimukset (esim. Kööpenhamina) 1</p>
---	---

2. Tulevaisuustaulukot

Ryhmät	Teemat	Mitä	Kenelle	Kuka	Arvot	Esteet	Ajurit
<p>1. Ihminen, asuminen ja palvelut</p> <p>(kaksi ryhmää)</p>	<p>Hyvä ympäristö kilpailutekijänä</p> <p>Yhteisöllisyys ja sen vahvistaminen</p>	<p>Monipuoliset asumisvaihtoehdot (kaupunkiasumisen ja vapaa-ajan asumisen yhdistäminen, meren/saariston hyödyntäminen)</p> <p>Toimiva palvelurakenne (lähipalvelut, yhteisöllisyyttä tukevat, erikoispalvelut keskitettynä, monipuolisempi kaupunkirakenne)</p> <p>Sujuvat liikenneyhteydet (maakunnan sisällä, Hki & muut kaupunkiseudut ja kv-yhteydet)</p> <p>Yhteisöllisyys</p> <p>Uudisrakentamisessa (ja kaavoituksessa) huomioidaan yhteisöllisyys ja elinkaariajattelu (teknologiset ratkaisut, esteettömyys, palvelut saatavilla)</p> <p>Asennemuokkaus, valistus aloitetaan jo päiväkotiyksiköissä</p> <p>Taloudelliset kannusteet (verotuksellinen ohjaus + muu tuki)</p>	<p>Asukkaille, yrityksille ja kaikille toimijoille</p> <p>Tuleville onnellisille varsinais-suomalaisille</p> <p>Vauvasta vaariin koko Varsinais-Suomen alueella</p>	<p>Kunnat ja kunnalliset päätöksentekijät</p> <p>Yhdyskuntasuunnittelijat ja toteuttajat</p> <p>Elinkeino-elämä VSL, VS ELY</p> <p>Julkisten palveluiden tuottajat</p> <p>Kolmas sektori</p> <p>Kansalaiset</p>	<p>Kestävä kehitys</p> <p>Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys</p> <p>Rohkeus ja vastuunkanto</p> <p>Turvallisuus</p> <p>Asiakaslähtöisyys</p> <p>Suvaitsevuus</p> <p>Talvisodan henki: kaveria ei jätetä!</p>	<p>Kuntarakenne/ yhteistyön puute (kilpailu)</p> <p>Asenteet</p> <p>Rohkeuden/ vision puute</p> <p>Sitoutumisen puute (mm. strategioiden jalkautus käytäntöön)</p> <p>Suomalainen mentaliteetti (toisten asioihin ei puututa)</p> <p>Yksilöllisyyden liiallinen ihannoiti</p>	<p>Ympäristöpoliittiset linjat (ilmasto- ja ympäristömuutoksen hillitseminen)</p> <p>Talous</p> <p>Kilpailu</p> <p>Monikulttuurisuus</p> <p>Työvoimapula, ikääntyminen</p> <p>Julkisten palveluiden heikkeneminen</p> <p>Kansainvälistyminen</p>

2. Agri-business							
3. Saariston matkailu- vyöhyke	Scandinavian Islands connects Your sparetime in a packet	Paketointi/modulaarisuus: Räätälöitävyys Laadukas Joustava Ympäristön ehdoilla 4 vuodenaikaa (vuodenaikojen yhdistely)	Young elderly Teemasta ja matkailusta innostuneita Luonto Kalastus Pyöräily jne.	Paikalliset + muut yhteistyökumppanit (kaikki toimijat/ poikkisektorainen) Verkostot Koordinoija (kansainvälinen yritys?) Muutama veturi	Ympäristötietoisuus/ ekologisuus Kulttuuriperintö Hyvinvointi	Raha Asenteet/yhteistyöhalu Itämeren tila Sesonkiluonteisuus	Suuret ikäluokat Ilmastonmuutos ICT
4. Energia	Energian säästö ja energiatehokkuus	Energian kulutuksen mitaus (-järjestelmät), Biojalostamot, CHP-laitteistot (50 KW) Älykäs kaasuverkko Energiapakkausmerkinnät Vientituotteet globaaleille markkinoille Tiedon jako Kaavoittaminen	Kunnat Kotitaloudet Yritykset	T&K-organisaatiot Valmistajat Kunnat VSL Valtionhallinto Media Yksilöt Oppilaitokset Maakunnallinen kestävä kehityksen edistämisen organisaatio	Kestävä kehitys: ympäristö, globaali oikeudenmukaisuus, taloudellinen kestävyys	Byrokratia Ydinvoimallous Asenteet Hyödyn vaikea konkretisointi	Ilmastositoumukset (pakko) Tarve päästä mukaan globaaleille ilmastoteknologia-markkinoille
5. Meri, metalli ja elektroniikka	Korkeakoulutus yritysten erikoistumisen tueksi	Korkeakoulujen yritysyhteistyön kehittäminen Korkeakoulujen kansallisen ja kv-yhteistyön kehittäminen Tarvittava tekninen korkeakoulutus Turkuun	Kehittyville yrityksille	TY, ÅA, TuAMK	Kansainvälisyys Kumppanuus/ verkostot (veturit, pk-yritykset, korkeakoulut)	Ei luonnollisia verkostoja Korkeakoulujen nurkkakuntaisuus Rahoituksen ”putkimalli”	Kansainvälinen kilpailu Teknologisen kehityksen nopeutuminen

6. Kulttuuri ja luova talous	Luovan talouden keskus	Työtila, kohtauspaikka, yhteinen olohuone, tapahtumien ja tilaisuuksien paikka Matkakeskus naapurissa	Luovan alan toimijat ja yrittäjät Asukkaat, asiakkaat ja matkailijat	Kiinteistön omistaja/ omistajat Alueen kunnat VS-liitto Luovan alan toimijat ja yrittäjät Välittäjäorganisaatiot	Win-win yhteisöllisyys Kaupallinen ja eikaupallinen toiminta hyödyntävät toisiaan Vanhaa kunnioitava, uutta luova Kansainvälisyys	Reagoinnin hitaus Päätöksenteon kankeus Mandaatin puuttuminen Raha Taloudellisen sitoutumisen pelko Hyvän operaattorin löytäminen	Tarve! Tekijät, verkostot Into Osaaminen Sponsorit Tahto
7. Yrittäjyys	Yritysverkostot: pienyritysverkostot ovat tulevaisuuden suur-yrityksiä	Mahdollisuuksien tunnistaminen (uudet tarpeet) Veturiyritysten määrittäminen Klusteritilaisuus	Asiakas-lähtöisyys Asiakkaana toinen yritys, kunta yms.	Kehittämissorganisaatiot	Palvelun laatu Asiakaslähtöisyys (kunta ei ole asiakas)	Avoimuuspula Kateus	Palvelusetelit Palvelurakenteet Kunta katalysaattorina
8. Koulutus ja tutkimus (kaksi ryhmää)	Yksilön erilaisien vahvuuksien tunnistaminen ja vahvistaminen Tutkimuksen ja koulutuksen korkea taso	Vahvistetaan yksilöiden voimavaroja koulutuksen alkuvaiheesta lähtien (kohti työmarkkinoita/-elämää) Enemmän vastuuta koulutusrakenteen, -määrien ja resurssien yhteensovittamiseen Fiksut työmarkkinat (joustavuus, työharjoittelu) Syrjäytymisen ennalta ehkäisy	Lapset, nuoret ja aikuiset opiskelijat Alueellinen koulutusjärjestelmä Elinkeino-elämä ja innovaatiot/tutkimus Kansalaiset Maahanmuuttajat, yritykset Yhteiskunta	Koulutusprosessin omistajat kaikilla tasoilla (OPM, OPH, TE-keskus, koulutuksen järjestäjät ja ylläpitäjät; ennakoijat ja tutkijat) Saatava yhteisen pöydän ääreen Tutkimusyhteisöt, koulut, oppilaitokset Rahoittajat Viranomaiset NGO's (kolmas sektori)	Hyvinvoinnin turvaaminen ja kestävä kehitys Motivaation ylläpito, innostuksen varmistaminen Koulutustakuu Yritteliäisyys Rohkeus Riskinotto-kyky (sietokyky) Mahdollisuuksien tasa-arvo Yhteisöllisyys	Yhteistyön puute Puuttuu lipunheittäjä (Tänne mennään!) Hierarkia	Niukkenevat resurssit Ikärakenne, hyvinvoinnin turvaaminen Osaavan työvoiman saanti

				Päätöksentekijät			
9. Maa-kunnan uudet yhteistyörakenteet ja lisäarvo-palvelut (ylivoimatekijät)	Asema (henkinen ja fyysinen)	Suomen kakkoskeskittymässä osataan hyödyntää metropolialue ja oma fyysinen sijainti	Ihmisille ja yrityksille: yrittäjäyys Itsensä kehittämisen Itsensä toteuttaminen Elämästä nauttivat	Kunnat + VS-liitto Mielipidevaikuttajat (maakuntaan sitoutuneet) Päätäjät (poliittinen + yksityinen) Media	Yritteliäisyys Avoimuus Monikulttuurinen Yhdessä tekeminen Ympäristötietoisuus	Asenne Sitoutuneisuus Itsekeskeisyys	Lähes pakkotilanne
10. Ympäristö (kaksi ryhmää)	Kulttuuriympäristö, identiteetti Itämeren rehevöityminen	Kaupunki- ja maaseutu-ympäristöjen tasapuolinen kehittäminen kestävästi V-S identiteetti pohjautuu historiallisesti kerrostuneeseen rikkaaseen kulttuuriympäristöön (Kivikaudesta Varissuohon) Hajakuormituksen vähentäminen (Teho, minwa ym.: kosteikot, suoja-kaistat, suorakylvö, fosforisepot) Jätevesipäästöjen vähentäminen (kunnat: puhdistamojen tehostaminen, erillisviemäröinti, keskittäminen ja viemäröinnin laajentaminen) Kaukolaskeuman vähentäminen (kv-sopiumukset)	Varsinais-suomalaiset Asukkaat Matkailijat Kalatalous Laivayhtiöt Imago Luonto	Kiinteistöjen omistajat Yrittäjät Viranomaiset Lainsäätäjät Luottamushenkilöt Kolmas sektori (yhdistykset, säätiöt) Maatalous Asukkaat Kunnat Vesihuolto-laitokset Valtio EU (ympäristötuki) IVO Saaristomeri + suojelurahasto	Oman kulttuuri-taustan tunnistaminen, arvostaminen ja hyödyntäminen Virkistys Vetovoima Elämän jatkuvuuden turvaaminen	Asenteet ja arvot Kannusteiden puuttuminen Tahto Raha Tekniset ongelmat Luonto korjaa hitaasti ja kehitys ei ole suoraviivaista Kv-problematiikka	Matkailubusiness Oma hyöty Kannustimet Valistus Vapaaehtois-toiminta ”In” Myötätulessa (yksityiset, valtio, EU) Säätiöt Valvonta, luvat ja lainsäädäntö

3. Tulevaisuuskuvat

1.

Liikenteessä kotimaiset sähköautot
Turussa valmistetaan erikoislaivoja
Salo erikoistuneiden tiedonsiirtoratkaisujen Top 10 maailmassa
Turun Akademi Suomen toiseksi suurin yliopisto
Useita ympäristötekniikan yrityksiä kv-verkostona
Kv-projekteja johdetaan Turusta
Loimaalla mm. polttokennokäyttöiset maatalouskoneet

2.

On sunnuntai 29.9.2030. Heräsin plusenergiatalostani. Tarkistin viikon aikana perheemme kuluttaneen energiamäärän ja Brobelyx-laitteestani selvisi, että olemme myyneet enemmän kuin kuluttaneet. Tänä vuonna voimme sulkea sen onnettoman ranskalaisen kokeiluydinvoimalan Olkiluodossa. Harkitsen, lähdenkö käymään työpaikallani taivassalolaisella Gibinä-lithiumakkuautollani vai ilmaisella ilmajunalla (sunnuntaisin matkat ovat aina ilmaisia). Mutta taidankin jäädä kotiin, koska Espanjan hiekka-aavikolta ennustetaan säteilevää hiekkamyrskyä, josta korjaankin uusikaupunkilaisella Silvi-ydinpölynkeräyslaitteella energian talteen! Taidanpa myös korjata kotiemme älykkäässä kaasuverkossa havaitun vian.

3.

Saavun Halikosta pikaraitiotiellä Turkuun. Arabiystäväni pyöräili Portsasta satamaan. Hän on saaristo-opas. Saavuimme Utöseen päivittäin liikennöivällä yhteysaluksella. Tutustuimme matkalla saariston arvokkaimpiin kulttuuriympäristöihin ja uusimpaan tuulivoimapuistoon. Ruuhka vaikeutti Utön satamaan rantautumista. Mutta saaren kalaravintolassa olo helpotti. Alkuruokana nautimme paikallista puhtaan veden savukampelaa. Lähetimme perheelle hologrammitervehdyksen. Tuliaisiksi ostimme lähilampaan villasta tehdyn paidan.

4.

Matti 53 v. Istun laiturilla Nauvon Kirjaisissa, käyn parhaillaan virtuaalineuvottelua Pariisiin, Tukholman ja Tokion yhteistyöyritykseni kanssa. Saimme juuri kaupat sovittua Pohjois-Korean merenpuhdistusteknologiasta. Viihdymme loistavasti perheeni kanssa saaristossa., josta saamme nykyään (kasvaneen ympärivuotisen turismin ansiosta) kaikki tarvitsemamme palvelut. Itse opiskelin biokeemian tohtoriksi Turussa. Ulkomaan opiskelijavuoden aikana syntyi verkosto, jonka tuloksista hyötyy nyt moni merialue. Vaimoni vetää Loimaalle avattua tuotantoyksikköä. Poikani opiskelee Tukholmassa ja tytär juuri avatussa Länsi-Turunmaan kolmannessa lukiossa (erikoistunut meri ja ympäristöasioihin). Vanhempani hurauttavat usein sekä Turkuun, Helsinkiin että Pietariin ostoksille ja kulttuurieroihin sen lisäksi että toimivat itse aktiivisesti Varsinais-Suomen teatterielämässä.

5.

29.9.2030 (Suunnitelma): Joulun saaristossa (ns. viides vuodenaika). Hollantilainen jôs Verhoven perheineen suunnittelee viettävänsä joulun saaristossa, koska kokenut saariston jo pyörämatkalla kesällä. Haluaa talvielämyksiä ja korkeakulttuuria ja käyttää hyvinvointipalveluja. Jôs valitsee nettiä hyödyntäen itselleen matkat, kohteet, palvelut. Palvelupaketit ovat teemoittain tarjolla/...kansainvälisen koordinaattorin toimesta. Saaristo tarjoaa jouluna elämyksellisiä ja hyvinvointikokemuksia: saaristokirkot/ -kulttuuri, keskiyön kalastusretket, retki elämyskaivokseen, avantouinti, hyvinvointipalvelut. Loppuhuipentumana joulupukki saapuu hevoskyydillä luonnon-tuote/saaristoperinne lahjoineen. Matkapaketti päättyy Lappiin... laskettelemaan.

6.

Varsinais-Suomessa toimii koko maakunnan kattava koulutustakuujärjestelmä, jota hallinnoidaan alueellisesti. Koulutuksen laatu on sellaista, että se huomioi yksilön vahvuudet ja pitää yllä motivaatioita. Koulutuksen jälkeen Liisalla on mahdollista valita:

- Mennä työhön
- Perustaa perhe ja saada myöhemmin työtä
- Mennä innovoimaan
- Jatkaa koulutusta töissä

Työmarkkinat toimivat, koska ennakointi toimii ja yhteistyö työelämän ja eri kouluttajatahojen kanssa on aktiivista. Tutkimus ja yritys-elämä Varsinais-Suomessa kukoistaa uuden ajattelutavan myötä.

7.

Varsinais-Suomi 29.9.2030

- Fiksujen työmarkkinoiden malli otettu käyttöön koko Suomessa.
- Työtä tehdään Varsinais-Suomessa, mutta työnantaja on monissa tapauksissa muualla.
  - o Elämänlaatu korkealla (ympäristö, jossa viihtyy)
  - o Laajat verkostot
- Tarkoittaa, että V-S on vetovoimainen asuinpaikka (ympäristö, kulttuuri jne.)
- Ilmastomuutoksesta johtuvissa työtehtävissä työskentelee moni
- Joustava eläkeiän, työnteon ja yrittäjyyden yhdistäminen
- Yritteliäät ihmiset perustavat yrityksiä ja ovat joustavia työmarkkinoilla
- Monipuolinen elinkeinoelämä tarjoaa töitä monenlaisille osaajille
- 1990 syntynyt Jesse opiskelee kolmatta ammattia ja käy Kiinan kursseilla
- Syrjäytyminen poistunut

8.

29.9.2030 Istun veneessä ja katselen virveli kädessä viiden metrin syvyydessä rakkolevien seassa uiskentelevia haukia ja pohdin mikähän viehe olisi tänään paras. Sinilevää ei ole enää moniin kesiin

näkynyt Saaristomerellä. Radiossa kerrottiin, että kesän matkailijamäärät olivat kasvaneet ennätysmäisesti.

9.

Varsinaissuomalaiset päättäjät kokoontuvat VPK:n talolle. Poikkeuksellisesti kokoonnutaan livenä, tavanomaisen videoneuvottelun sijaan. Suurin osa on saapunut paikalle raitiovaunulla. Tuula on jäänyt Yläneelle vanhusten yhteisökotiin, jonne lähikauppias tuo hänelle tilatut ruokatarvikkeet ja lääkärin määräämät lääkkeet. Heikki tulee hieman myöhässä, koska kaupunkiasunnon puutarhanhoitovuoro pääsi venymään. Neyla on tullut Turkuun Nauvosta saaristolaivalla ja vienyt lapsensa matkalla kansainväliseen kouluun Kakolan mäelle. Palaverissa todetaan, että 2009 asetetut tavoitteet ovat lähes kaikki toteutuneet. Turun ympärille 2010-luvulla rakennetun muurin purkujuhla on illalla ja kaikkien mielessä.

10.

- Uudisrakentaminen keskittynyt palvelukeskustyyppisiin ratkaisuihin.
- Yksityiset ja julkiset palvelut keskittyneet samoihin tilakokonaisuuksiin
- Elinkaariajattelu vallalla (lapset – nuoret – työikäiset – vanhukset)
- Yhteistyö ja yhteisöllisyys päivän sana
- Teknologia auttaa palveluiden antamisessa ja yhteisöllisyyden lisäämisessä.
- Monikulttuurisuus on osa yhteisön normaalia elämää
- Suomen laissa on nyt säännökset minareettien desibelirajoista
- Opetussuunnitelmissa suvaitsevaisuus ja yhteisöllisyys keskeinen osa opetussuunnitelmaa

11.

29.9.2030. Rakas päiväkirja. Olin tänään konepajalla. Siellä oli kivaa. Tapasin kavereita Afrikasta ja Alaskasta. Esiintymässä oli joku vanha stara, Lauri Tähkä. Mamma kuulemma tykkäs siitä nuorena. Olimme siellä koko päivän luokan kanssa. Osa kävi sukellemassa, osa dreijasi ja minä sävelsin pari biisiä ja laitoin ne heti kansainväliseen levitykseen You tuben kautta. Syötiin muuten tosi hyvää perunapuuroa ja lapskoussia puolukkahillon kera. Päivän päätteeksi afrikkalaiset lähti luotijunalla Tukholmaan, osa meni Gateway Turun kautta Bangaloreen. Mä lähdin polkupyörällä kotiin. (ote Dimitri Virtasen päiväkirjasta, syntynyt 13.1.2016 Dubaissa)

12.

Raimo 81 v. (nuori eläkeläinen). Virtuaalinen palveluhenkilö (3D näyttö) on valinnut (proaktiivisesti) juuri minulle sopivan palvelutarjottimen (Laatutakuu). Lisäpalvelut monipuolisesta tarjonnasta pienyritysten verkostosta. Tarvittaessa palveluita verkottuneista verkostoista. Järjestelmässä yksilöllinen palvelukrediitti (PPP).

LIITE 4.

Nuorisoverstaan materiaalit

Tulevaisuuspyörä

Nuorisoverstaan tulevaisuuspyörissä ääniä saivat seuraavat teemat:

	Mitä haluan tehdä ensi kesänä?	Mitä haluan tehdä aikuisena?
Ryhmä 1	Kaverit 2 Olla poikaystävän/tyttöystävän kanssa 2 Matkustaa 2 Chillata 2 Ajan moottoriveneellä 1 Ajaa Suomen ympäri mopolla 1 Syödä 1 Pitää nestetasapaino kondiksessa 1 Festarit 1 Olla ovela 1 Kuntoilla 1 Kesätyöt 1	Rakastaa 5 Perustaa perhe 4 Avoliitto 2 Työpaikka 2 Oma talo 1 Olla hyvä vanhempi 1 Olla hyvä ihminen 1 Kasvaa vielä vähän isommaksi (henkisesti) 1 Kasvaa isoksi, tosi isoksi 1 Saada/ansaita rahaa 1 Prätkän ostaminen
Ryhmä 2	Sauna 3 Olla kavereiden kanssa 2 Uida 1 Ottaa aurinkoa 1 Mökkeily 1 Kuutamokävely 1 Matkustella 1 Biletys 1 Metsälle 1 Syödä ja juoda 1 Nukkua 1 Shoppailla 1	Rakkaus 5 Pysyä terveenä 4 Häät 3 Perhe 2 Töitä 2 Kuunnella musaa 1 Hyvät sukulaissuhteet 1 Tarvasjoki pysyy 1 Valkoinen joulukuukaus 1
Ryhmä 3	Matkustella 5 Tutustua uusiin ihmisiin 4 Rentoutua 4 Festarit 3 Juhlia 2 Tehdä kesätöitä 1 Urheilla 1	Rakkaus/onnellinen parisuhde 5 Perustaa perhe 5 Saada/tehdä töitä/mieluisa työ 5 Oma koti/viihtyisä alue 3 Matkustella/asua ulkomailla 2

Ryhmä 4	Saada kesätyöpaikka 2 Tienata rahaa 2 Vaihto-oppilasvuosi 2 Olla onnellinen 2 Rakastua 2 New York 2 Haluan olla selvillä siitä, mitä syksyllä tapahtuu 2 Elää täysillä 1	Olla onnellinen 3 Ihana mies 2 Olla onnellinen perheenäiti 2 Mukava työpaikka ja ammatti 1 Siistejä tatuointeja 1 Kaksostytöt 1 Neonatalogi + lääketieteen tohtori (vastasyntyneiden erikoislääkäri) 1 Koulut käyty huolella loppuun ja koulutus hyvään ammattiin 1 Muutto pois Tarvasjoelta 1
Ryhmä 5	Nukkua pitkään 4 Telttailu 3 Kielimatka 1 Kesätyöt 1 Isoseksi leirille 1 Juhlia 1 Dataa 1 Halutaan humaltua (viinistä Juhannuksena) 1 Pitää grillijuhlat 1	Mennä naimisiin, isot häät 5 Aikakone 3 Keksiä lopullinen ratkaisu syöpään 2 Tehdä töitä 2 Muuttaa Amerikkaan (1), Venetsiaan (1) ja Kuubaan... Hyvä palkka 1 Saada lapsia 2 Hypätä Benji-hyppy 1 Puhdistaa Aurajoki 1

Nuorisoverstaan tulevaisuustarinat: 4.11.2030 Tarvasjoella

Seuraavaan tarinaan on yhdistetty kaikki nuorten tulevaisuustarinat - mitään lisäämättä tai pois jättämättä:

” Herään aamulla puolisoni vierestä isosta jenkkisängystä. Yön tapahtumat muistuvat mieleeni, mutta todellisuus painaa päälle ja tajuan, että on aika mennä tekemään lapsille aamupalaa. Laitan sormuksen sormeeni ja painun keittiöön. 15-vuotias tyttärenti kitisee mieshuolistaan ja oma nuoruus muistuu mieleen. 6-vuotias poikani haluaa muroja, koska on hänen ensimmäinen eskaripäivänsä. Puolisoni lähtee töihin ja lähden itse kahville.

On viileä syysilta, kun pariskunta viettää romanttista saunailtaa. Lapset ovat isovanhempien luona hoidossa, jotta vanhemmat saisivat rentoutua ja viettää romanttisen illan yhdessä. Saunan ikkunasta heijastuu auringonlaskun kauniit viime säteet...

Ystäväni patentoima robotti-lentoemäntä toi eteeni tilaamani gourmet-aterian. Haukuin vieressä istuvalle miehelleni Sakulle robottia, joka mielestäni haittaa ihmisten sosiaalista kanssakäymistä. Tapsin Sakun nuorena poikana Ruisrockissa, jonne kunta järjesti joukkokuljetuksen. Nykyään olemme onnellisesti naimisissa. Korkean koulutuksen ansiosta perustimme yhdessä yhdistyksen, joka tukee sähköautojen valmistusta. Ammatillamme olemme insinöörejä ja työskentelemme samassa firmassa. Asumme idyllisellä asuinalueella omakotitalossamme, jonka velat olemme maksaneet. Nyt lentokoneessa olemme matkalla Kiinaan hakemaan adoptiolastamme. Adoptiojärjestelyuudistuksen myötä adoptio onnistui helposti.

Keitän aamupuuroa kahdelle ihanalle lapselleni ja itselläni on kädessä kahvikuppi. Kohta lähden töihin, kunhan saan lapset lähetettyä kouluun. Ajaessani omaa tuliterää autoani, ajattelen vain miestäni, johon rakastuin 15 vuotta sitten. Tapsimme ensikerran korkeakoulussa, luento-salissa... Haloo? (se on mieheni) Hän kysyy: Oletko muistanut maksaa VARSIN muhkeasta pankkikortistamme tulevan Malediivien matkamme? Vihdoin saavun kotiin. Otan ulkovaatteet pois ja menen suoraan sänkyyn. Suljen silmäni ja ajattelen: OLEN ONNELLINEN!

Tänään on Martan muistopäivä. Me, Hetti, Marika, Tino ja Jore, lähdemme pelastamaan Marttaa, Hetin keksimällä Aikakoneella. 4.11.2009 Martta on juuri kaatumassa bussin alle, kun Marika repäisee hänet syrjään. Martta on pelastunut. Lähdemme yhdessä 2060-luvulle. Saavumme tulevaisuuden Ruisrockiin. Siellä on vain robotteja. Ja soitetaan vain Techno-musiikkia. Näemme kyltin, jossa lukee ”Robotechno”. Ihmiset kuluttivat maailman loppuun ja robotit ottivat vallan. Robotechnon lavalle nousevat kaksi robottia ja ne menevät naimisiin. Lähdemme pois ja saavumme telttailualueelle, jossa on pelkästään rautatelttoja. Emme kestä tätä kaikkea ja juomme itsemme humalaan.”

AIKAISEMPIA TUTU-eJULKAISUJA

- 15/2009 Hietanen, Olli – Kuusisto, Rauno & Siivonen, Katriina: Matkailun ja elämystuotannon toimialan visiot ja ennakointi -ohjelman väliraportti.
- 14/2009 Hietanen, Olli: Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuusverstaat – PESTE Futures Lab.
- 13/2009 Salonen, Sofi (ed.): Grasping the Future - a Challenge for Learning and Innovation. Proceedings of the Conference “Grasping the Future – a Challenge for Learning and Innovation”, 1–3 October 2008, Helsinki, Finland.
- 12/2009 Hietanen, Olli & Pihlavisto, Petri: Salon seudun sosiaali- ja terveysalan tulevaisuus selvitys.
- 11/2009 Luukkanen, Jyrki – Vehmas, Jarmo – Karjalainen, Anne & Panula-Ontto, Juha: Energiaskenaarioita vuoteen 2050. Katsaus energia-alan haasteisiin, mahdollisuuksiin ja vaikutuskeinoihin.
- 10/2009 Luukkanen, Jyrki – Vehmas, Jarmo – Mustonen, Suvisanna – Allievi, Francesca – Karjalainen, Anne – Värttö, Mikko & Ahoniemi, Maria: Finnish Energy Industries – Energy Scenarios and Visions for the Future. Background Report.
- 9/2009 Inkinen, Sam & Kaivo-oja, Jari: Understanding Innovation Dynamics. Aspects of Creative Processes, Foresight strategies, Innovation Media and Innovation Ecosystems.
- 8/2009 Hietanen, Olli – Ahvenainen, Marko – Lauttamäki, Ville & Nurmi, Timo: Poliisiammattikorkeakoulun tulevaisuusverstaat. Loppuraportti.
- 7/2009 Koskela, Marileena & Vinnari, Markus (eds.): Future of the Consumer Society. Proceedings of the Conference “Future of the Consumer Society”. 28–29 May 2009, Tampere, Finland.
- 6/2009 Lauttamäki, Ville: Sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuuden palvelutarpeita. Loppuraportti Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuustyöskentelystä 2008.

TUTU-eJULKAISUJA 1/2010

Olli Hietanen

TAUSTAMATERIAALIA VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASUUNNITELMAN
PÄIVITYKSEEN

ISBN 978-952-249-037-7

ISSN 1797-132

Varsinais-Suomen liitto
Egentliga Finlands förbund
Regional Council of Southwest Finland